

0
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100
101
102
103
104
105
106
107
108
109
110
111
112
113
114
115
116
117
118
119
120
121
122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150
151
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200
201
202
203
204
205
206
207
208
209
210
211
212
213
214
215
216
217
218
219
220
221
222
223
224
225
226
227
228
229
230
231
232
233
234
235
236
237
238
239
240
241
242
243
244
245
246
247
248
249
250
251
252
253
254
255
256
257
258
259
260
261
262
263
264
265
266
267
268
269
270
271
272
273
274
275
276
277
278
279
280
281
282
283
284
285
286
287
288
289
290
291
292
293
294
295
296
297
298
299
300
301
302
303
304
305
306
307
308
309
310
311
312
313
314
315
316
317
318
319
320
321
322
323
324
325
326
327
328
329
330
331
332
333
334
335
336
337
338
339
340
341
342
343
344
345
346
347
348
349
350
351
352
353
354
355
356
357
358
359
360
361
362
363
364
365
366
367
368
369
370
371
372
373
374
375
376
377
378
379
380
381
382
383
384
385
386
387
388
389
390
391
392
393
394
395
396
397
398
399
400
401
402
403
404
405
406
407
408
409
410
411
412
413
414
415
416
417
418
419
420
421
422
423
424
425
426
427
428
429
430
431
432
433
434
435
436
437
438
439
440
441
442
443
444
445
446
447
448
449
450
451
452
453
454
455
456
457
458
459
460
461
462
463
464
465
466
467
468
469
470
471
472
473
474
475
476
477
478
479
480
481
482
483
484
485
486
487
488
489
490
491
492
493
494
495
496
497
498
499
500
501
502
503
504
505
506
507
508
509
510
511
512
513
514
515
516
517
518
519
520
521
522
523
524
525
526
527
528
529
530
531
532
533
534
535
536
537
538
539
540
541
542
543
544
545
546
547
548
549
550
551
552
553
554
555
556
557
558
559
560
561
562
563
564
565
566
567
568
569
570
571
572
573
574
575
576
577
578
579
580
581
582
583
584
585
586
587
588
589
590
591
592
593
594
595
596
597
598
599
600
601
602
603
604
605
606
607
608
609
610
611
612
613
614
615
616
617
618
619
620
621
622
623
624
625
626
627
628
629
630
631
632
633
634
635
636
637
638
639
640
641
642
643
644
645
646
647
648
649
650
651
652
653
654
655
656
657
658
659
660
661
662
663
664
665
666
667
668
669
670
671
672
673
674
675
676
677
678
679
680
681
682
683
684
685
686
687
688
689
690
691
692
693
694
695
696
697
698
699
700
701
702
703
704
705
706
707
708
709
710
711
712
713
714
715
716
717
718
719
720
721
722
723
724
725
726
727
728
729
730
731
732
733
734
735
736
737
738
739
740
741
742
743
744
745
746
747
748
749
750
751
752
753
754
755
756
757
758
759
760
761
762
763
764
765
766
767
768
769
770
771
772
773
774
775
776
777
778
779
780
781
782
783
784
785
786
787
788
789
790
791
792
793
794
795
796
797
798
799
800
801
802
803
804
805
806
807
808
809
810
811
812
813
814
815
816
817
818
819
820
821
822
823
824
825
826
827
828
829
830
831
832
833
834
835
836
837
838
839
840
841
842
843
844
845
846
847
848
849
850
851
852
853
854
855
856
857
858
859
860
861
862
863
864
865
866
867
868
869
870
871
872
873
874
875
876
877
878
879
880
881
882
883
884
885
886
887
888
889
890
891
892
893
894
895
896
897
898
899
900
901
902
903
904
905
906
907
908
909
910
911
912
913
914
915
916
917
918
919
920
921
922
923
924
925
926
927
928
929
930
931
932
933
934
935
936
937
938
939
940
941
942
943
944
945
946
947
948
949
950
951
952
953
954
955
956
957
958
959
960
961
962
963
964
965
966
967
968
969
970
971
972
973
974
975
976
977
978
979
980
981
982
983
984
985
986
987
988
989
990
991
992
993
994
995
996
997
998
999
1000

SELECTION REGVLAE,

Possessor malæ fidei. De regulis iuris, lib. 6.
auctore Didaco Couarruuias à Leyua,
Segouienfi Episcopo.

AD MAGNIFICENTISSIMUM, AC IVRIS VTRIVS-
que Consultissimum. D. Martinum à Velasco, Caroli Cesaris Hispaniarum
Regis, in eius summo Senatu Consiliarium.

SALMANTICAE,

apud Dominici à Portonarijs, S. C. M. Typographi.

M. D. L. X. I. X.

Cum Priuilegio Regis.

Esta tassado a tres maravedis el pliego.

RELECTIO REGVLÆ,
Possessor malæ fidei. De regulis iuris, lib. 6.
autore Didaco Couarruias à Leyua,
Segouienfi Episcopo.

*AD MAGNIFICENTISSIMUM, AC IVRIS VTRIVS-
que Consultissimum. D. Martinum à Velasco, Caroli Cæsaris Hispaniarum
Regis, in eius summo Senatu Consiliarium.*

SALMANTICÆ,
In ædibus Dominici à Portonarijs, S. C. M. Typógraphi.

M. D. L X I X.

Cum Priuilegio Regis.

Esta tassado a tres maravedis el pliego.

ON Philippe por la gracia de Dios Rey de Castilla, de Leon, de Aragon, de las dos Sicilias, de Hierusalem, de Nauarra, de Granada, de Toledo, de Valencia, de Galicia, de Mallorca, de Seuilla, de Cerdeña, de Cordoua, de Corcega, de Murcia, de Iaen, de los Algarues, de Algezira, de Gibraltar, de las Islas de Canaria, de las Indias Islas, y tierra firme del mar Oceano, Conde de Flandes y de Tyrol, &c. Por quãto por parte de vos el Renerẽdo in Christo padre don Diego Couarruuias de Leyua, Obispo de Segouia del nuestro Consejo, nos ha sido fecha relacion que con licencia nueſtra auia des imprefso tres libros el vno intitulado Relectio regula Possessor. y el otro Relectio regula peccatum. y el otro Veterum collatio numismatum. Y porque despues aca que los auia des hecho imprimir, auia des hecho ciertas addiciones, nos supplicastes vos dieſſemos licencia y facultad para las tornar a imprimir, o como la nueſtra merced fueſſe. Lo qual visto por los del nuestro Consejo, fue acordado que deuamos mandar dar esta nueſtra carta en la dicha razon, y nos tuuimoslo por bien. Y por la presente damos licencia y facultad a qualquier imprefſor deſtos nueſtros Reynos, para que por esta vez pueda imprimir los dichos libros que de ſuſo ſe haze mencion, con las addiciones nueuamente añadidas en ellos, ſin que por ello cayga ni incurra en pena alguna; y mandamos que la tal imprefſion ſe haga de los dichos libros originales que van cada plana rubricado y firmado al fin dellos de Domingo de çauala nuestro eſcriuano de camara, de los que residen en el nuestro Consejo, y que despues de imprefſos no ſe puedan vender ni vendan los dichos libros ſin que primero ſe traygã al nuestro consejo, juntamente con el dicho original para que ſe vea ſi la dicha imprefſion esta conforme a el: ſo pena de caer è incurrir en las penas contenidas en la Prematica y Leyes de nueſtros Reynos, y no hagas ende al, ſo pena de la nueſtra merced y de veynte mil marauedis para la nueſtra camara. Dada en Madrid a feys dias del mes de Deziembre de mil y quinientos y ſeſenta y ſiete Años.

El Licẽciado Diego Despinofa. El Licẽciado Morillas. El Doctor Durango. El Doctor Suarez de Toledo. El Doctor Francisco Hernãdez de Lieuana. El Licẽciado Juan çapata.

Yo Domingo de çauala Eſcriuano de camara de ſu Mageſtad, la fixẽ eſcriuir por ſu mando, con acuerdo de los de ſu Consejo.

YO Domingo de çauala Eſcriuano de Camara de ſu Mageſtad, de los que residen en el ſu Consejo, doy fe que los Señores del Consejo taſſarõ el libro intitulado, Regula Possessor de Couarruuias, a tres marauedis cada pliego eſcripto de molde, y en fe dello lo firme de mi nombre. Fecha en Madrid a treynta dias del mes de Enero del año de 1569.

Domingo de çauala.

L I C E N T I A T V S C H R I

ſtophorus Gutierrez de Moya, Vicarius

Generalis Salmanticensis, Doctori Didaco Couarruuias à Leyua, in Granatenſi Prætorio Conſiliario Regio digniſſimo Salutem.

VVM omnia Conciliorum Decreta reipublicæ Chriſtianæ plurimùm conducant, illud tamen vnum, inter cætera ſummo Conſilio videtur mihi conſtitutum, Couarruuias Doctiſſime, quo cautum eſt, ne cuiuſquam ſcripta in lucem prodeant, quæ non priùs fuerint Iudicum calculis approbata. Sic enim & communi Chriſtianæ Reipublicæ vtilitati, & ſcriptorum nomini optimè conſultum arbitror. Etenim neque illa hæreticorum, aut ſcriptitantium multitudine opprimetur, quò minus erudiſſimorum hominum ſcriptis fruatur, & ad veram, ac firmam doctrinam aſpiret: neque quiſquam erit tam impudicus, qui vel gloriæ approbatiffimorum hominum detrudere, vel ſcripta illa audeat impugnare, quæ ſciat publica autoritate approbata. Ea quippe eſt aliquorum noſtri temporis peruerſitas, vt inter ſemen Euangelicum zizania diſſeminare non dubitent: ea ruruſ aliorum impudentia, vt quò peritior quiſquam eſt, quò literis clarior, quoquè pluribus virtutis & eruditionis ornamentis illuſtrior, eò magis illius gloriã audeant denigrare, ac ſi accerſurum ſibi foret quicquid iniquè ab alijs detractum volunt. Quorum audaciam meritò ſanè ſacrum Concilium videtur cohibuiſſe. Cùm igitur iuxta huius Concilij Decretum ad nos allata ſint eximiæ tuæ eruditionis teſtimonia, quæ in communem omnium vtilitatem velles literis mandari: cognoui non ſolum publicam autoritatem tibi præſidio futuram aduerſus detractorum linguas, verùm etiam multò firmius munimentum tuis operibus ineſſe, quod ora quantũuis impudentiffimorum hominum poſſit obturare. Idquè nimirum eſt, eximia quædã, & ſingularis doctrina orthodoxæ fidei nimirum conſona, quam, ſi quiſpiam alius inter Iuriſconſultos, cum eloquentia ita coniunxiſti, vt vnico typo vtriuſque imaginem accuratiſſimè expreſſeris. Neque enim meo iudicio illa hoc ſolo nomine commendantur, quòd nihil in eis deſideretur, quòd ad

perfectam Iuris cognitionem spectet, sed verborum elegantia, orationis etiam ornatus, atque splendor collaudantur. Quare libentissimè cui-
cunque typographorum copiam fecimus cudendi hæc tua scripta,
quæ præterquam quòd solo auctoris nomine probatissimis quibusque
erunt iucundissima, scio tum vtriusque Iuris peritia, tum vtriusque
linguæ eruditione, fore apud vniuersos satis commendata. Nec possum
mihi non gratulari, quòd nescio quam aspirante fortuna ad id digni-
tatis euectus sim, vt quæ me teste quondam Salmanticae profitebaris, &
quæ omnibus sunt probatissima meo potissimum calculo debeant confir-
mari: verum longè magis toti Hispaniæ gratulor, quòd te nacta sit Iurisperi-
torum facundissimum, qui eam politiori literatura possis illustrare.

Cura igitur, vt talè te reipublicæ literariæ patronum exhibeas,
qualem iam pridem omnes conceperamus.

Vale. Salmanticae.

AD MAGNIFICENTIS

simū, ac Iuris vtriusque Consultissimum.

D. Martinum à Velasco, Caroli Cæsaris, Hispaniarum
Regis, in eius summo Senatu consiliarium, Didaci
Couarruias à Leyua Toletani, in Cõmenta-
rios Regulæ Possessor.

P R A E F A T I O.

HATEOR SANE, VIR MVLTIS NOMI-
nibus ornatissime, nihil mihi felicius in hac scribendi alea contin-
gere potuisse, quam quòd te grauissimorum & denique eruditissi-
morum auctorum censorem acerrimum, meorum tandem studio-
rum, quæ hæcenus publica fecerim, vindicem habuissem. Liceret
enim mihi hoc à te beneficium impetrare, pro tuo insigni candore,
quo à primis adolescentiæ annis ita tibi omnes iuris vtriusque professores deuinxisti,
vt nemo sibi ipsi placere valeat, qui non sit tuam egregiam expertus eruditionem.
Ipse verò singulari quodam iure id obtinerem vtiq; quòd domus illa toto percele-
bris orbe, illustre sanctissimi Saluatoris collegium te alumnum habuerit, & me, indi-
gnum quauis, annis decem in idem sodalitiū, ac literarium suscepit contubernium.
Quam equidem nactus occasionem cum Pincia iter Tridentum ipse parares, minime eru-
bui, tuum toto tunc orbe celebratissimum iudicium, et si intempestiuè, feliciter tamen
interpellare, quo Epitomen, quam in Quartum Decretalium edere constitueram, vel
probares, vel reselleres: aut me ipsum eorum admoneres, quæ forent eo in opusculo ca-
liganda. Hanc verò summè à me optatam operam scio equidem haud recusares, nisi
te, de summa rerum agere conatus Carolus Cæsar, Hispaniarum Rex inuictissimus,
ad Tridentinam Synodum ire iussisset. Apud quam adeò prudenti solertique animo,
Cæsaris, imò totius Christianæ reipub. negotia peragere aggressus es, vt planè testatis-
simum feceris, maximam de te, ac de tua indole omnes meritò expectationem semper
habuisse. Ea verò synodo, multis, proh dolor, de causis intermissa, Rex ipse, quo vndiq;
Hispanorum regimini & publicæ vtilitati te deditissimum haberet, Regio, supremoq;
Pretorio conscriptum ex Italia in Hispaniam iure optimo tibi patriam dilectissimam,
redire iussit. Hunc autem felicissimum tuis omnibus reditum, ita ipse animo grauissi-
mum habui, vt mihi amici omnes hac de causa gratulari minimè cessauerint: illud ala-
cri iudicio cogitantes, te meorum omnium operum patronum, censoremque, à me qui-
dem optatissimum, futurum. Id equidem vt statim agere constituas, breues hosce Cõ-
mentarios in regulam, Possessor. tuo nomini primùm à me dicatos suscipias obsecro.
Hos etenim cum olim Salmanticae titulum de Regulis iuris, interpretarer, edere decre-
ueram: quo in tractatu de Præscriptionibus quæstiones quasdam iuxta propriam sen-
tentiam

rentiam definirem, non sanè ab aliorum Auctorum iudicio distinetam, sed breuiori, ni fallor, compendio à iuris naturalis, diuini, & humani legibus deductam. Nec me fallit post tot doctissimorum virorum hoc in tractatu diligentissimas Lucubrations, fore quidem, vt hæc, quæ modò à nobis eduntur, inanes existimentur: quippe quæ rem a multis iamdiu toties examinatam, repetant iterum. Ipse tamen eo animo Relectionem istam in ordinem redegi, vt quædam facilius possent intelligi, quæ tot rationum, et auctorum conflictu omnibus quidem obuia, ægerrime tandem percipiebantur: aliquot autem, quæ meo iudicio non satis ad iuris normam ab alijs tradita fuere, nostram opinionem & secundum eam veram interpretationem asequerentur. Denique tuum nactus hac in parte, sicut & in omnibus, patrocinium, minimè potui continere, quin & opus istud publicum, ac priuatum aliorum iudicium experiretur. Scio enim satis tuo nomine meritum, ac tutum esse ab his calumnijs, quæ solent plurimum synceris, ac candidis auctoribus nocere. Quòd si intellexero tibi etiamnum hoc placere, æquissimum mei laboris, & industria mercedem ex eo consequutum esse opinabor. Vale Iuris Prudentiæ Clarissimum Columen: è Granata, Calendis

Octobris. Anno Domini,
M. D. LIII.

REGIAE LEGES,

quæ præcipuè in hoc opere
declarantur.

Regia. l. 6. tit. 19. par. 3. fo. 29. co. 1. & inde.
Regia. l. vlti. tit. 13. lib. 3. Ordina. fo. 29.
col. 4. nu. 4. & fo. 34. col. 1. versic. 2.
Regia. l. 41. Tauri. fol. 32. col. 1. versic.
cul. testes.
Regia. l. 3. & 4. tit. 13. li. 3. Ordin. fol. 73. col. 4. n. 1.
Regia. l. 63. Tauri. fol. 74. col. 4. nu. 2.
Regia lex Caroli. V. de mercedibus famulorū.
fol. 75. col. 2. versic. ad idem.
Regia. l. titu. 13. lib. 3. Ordin. fol. 80. col. 1. nu. 7.
Regia. l. 65. Tauri. fol. 86. col. 1. num. 8.

Loca Iuris Ciuilis in hac Relectione peculiari- ter explicata.

L. 2. C. de feruit. & aqua. fol. 12. col. 2. num. 8.
§. Quorū. Insti. de interdicitis. fol. 17. co. 4.
L. vlt. C. de sacros. eccle. fo. 27. col. 1. versic. 1.
L. Cū de in re verfo. ff. de vsur. fol. 35. col. 3. nu. 2.
L. nihil. C. de vsuc. pro hærede. fol. 41. col. 3. nu. 3.
L. si vir. ff. de vsuca. pro donat. fol. 56. col. 2. n. 10.
L. nunquā. in princ. ff. de vsuc. fol. 56. col. 3. & 4.
L. nec vsu fructuarium. C. de vsufruct. fol. 63.
col. 1. nume. 2.
L. & generaliter. ff. de noxalib. fol. 66. co. 1. nu. 8.
L. nam hoc natura. ff. de cōdi. ct. in debit. fo. 87.
col. 2. in fin. cum sequent.
L. si duo patroni. §. Iulianus. ff. de iureiuran. fol.
89. col. 3. num. 4.

Loca Iuris Canonici aut declarata nouiter, aut emendata.

C. sicut. 16. q. 3. fol. 20. col. 1.
C. quicunq. 16. q. 3. fol. 21. col. 1. nume. 2.
C. si virgo. 34. q. 2. fol. 50. col. 3. nume. 4.
C. cura. de iure patron. fol. 66. col. 4. nume. 1.
C. nobis. de iure patrona. fol. 68. col. 3. & sequēt.
C. Cū longè. 63. distin. fol. 69. col. 2. versic. olim.
& col. 4. nume. 6.
C. 1. de præscriptio. fol. 80. col. 3. num. 8.
C. placuit vt quicunq. episcopi. 16. q. 3. fol. 80.
col. 3. nume. 8.
Sunt præterea loca Doctorum aut explica-
ta, aut notata diligentius, quæ in proprijs ele-
mentis initialibus nominum, inuenies.

Index rerum, quæ in hac Relectione tractan- tur, maximè in fi- gnium.

A

Actio & exceptio, sunt relatiua. fol. 2.
col. 3. numero. 4.
Actiones & contractus bonæ fidei,
vnde ita appellati. fol. 43. col. 3. &
fol. 44. col. 4. nu. 4.
Actiones personales, quomodo iure Regio præ-
scribantur. fol. 73. col. 4. nume. 1. & sequenti.
Actiones personales an possint præscribi cum
mala fide. fol. 75. col. 4. nu. 4.
Actiones temporales qualiter perpetuētur. fol.
85. col. 2. num. 6.
Actiones redhibitoria & quanto minoris, an tē-
pore legibus definito, excludantur, etiam iu-
re Canonico? fol. 78. col. 3. nume. 5.
Actiones personales quo tempore contra eccle-
siam præscribantur. fol. 23. col. 3.
Actus corporeus an sit ad acquirendam posses-
sionem necessarius? fol. 8. col. 3. versic. tertio.
Adquisitio possessionis quid sit? fol. 8. col. 1. n. 1.
Admonitio Rom. Pontificis, quando interrumpat
præscriptionem? fol. 85. col. 1.
Aequitas & rigor quomodo distinguantur. fo-
lio. 43. col. 4. num. 3.
Animi mutatio nunquā præsumitur. fol. 154.
col. 3. num. 1. & fol. 16. col. 3. nume. 3.
Annua præstatio vniformis, an longo tempore
inducat tituli & causæ præsumptionem? fol.
35. colum. 3. nume. 1.
Annua præstatio ratione redditus per triginta an-
nos facta, redditus adquisitionem præscriptio-
ne affert. fol. 36. col. 1. nume. 3.
Annua præstatio temporis immemorialis, etiā
sine causæ allegatione, inducit annui redditus
adquisitionem. fol. 36. col. 2. nume. 4.
Annua præstatio à Vasallis domino facta, non
inducit ius exigendi. fol. eod. col. 3. num. 5.
Aquilus Iurisconsul. primus formulam de do-
lo malo protulit. fol. 47. col. 3. ver. his deniq.
Asinina detentio. fol. 8. colum. 4.

B

4 Barto
1

I N D E X.

Bartoli sententia in l. fetuitute. 2. deseruitu. folio. 6. col. 2. vel. 8.
 Bartoli doctrina in l. sed si leges. §. scire. ff. de petitione hæredit. fol. 53. col. 1. nume. 6.
 Bartoli locus in l. naturaliter. nu. 11. ff. de vsucap. fol. 60. col. 2.
 Bona fides, figmētum omne, & dolum excludit. fol. 43. col. 1. nu. 1.
 Bona fides interdum quod æquum bonumque est significat. fol. 43. col. 3. nume. 2.
 Bonæ fidei contractus, unde ita appellati. fol. 44. col. 4. num. 4.
 Bonæ fidei cōtractus, an iure Canonico a stricti iuris cōtractibus distinguantur? fol. 46. co. 3. nu. 5.
 Bonæ fidei contractus cur sint ipso iure nulli, si dolus det causam contractui, non ita stricti iuris? fol. 46. col. 3. num. 6.
 Bonæ fidei possessor quis dicatur? fo. 49. col. 2. n. 1.
 Bona fides & mala an habeant medium? fol. 49. col. 3. nume. 2.
 Bona fides ad factum pertinet. fol. 53. col. 2. vers. 1.
 Bona fides absque titulo dari potest. fol. 57. col. 2. numero. 1.
 Bona fides in dubio præsumit, etsi non sit titulus, nisi cōtrariū probetur. fo. 57. col. 4. nu. 2. cū seq.
 Bona fides quo tempore sit necessaria ad præscriptionem. fol. 83. col. 1. num. 3.

C

Captus ab hostibus, quādo vsucapiat ea que antepossidebat. f. 19. co. 2. ver. hic planē.
 Caroli. V. lex de mercedibus famulorū. fol. 75. col. 2. vers. ad idem.
 Centenaria præscriptio necessaria est contra Romanam ecclesiam. fol. 23. col. 4. nu. 6.
 Centenaria præscriptio an sit necessaria in ijs rebus, quæ Principis, vt Principis, sunt? folio. 26. col. 4. nume. 9.
 Centenariæ præscriptionis et immemorialis differentia. fo. 31. col. 1. num. 6.
 Centenaria præscriptio quomodo probetur? folio. 32. col. 4. nu. 8.
 Centenaria præscriptio an probetur, probata immemoriali. fo. 33. co. 1. nume. 9.
 Centenaria præscriptio non requirit titulum. folio. 41. col. 2. vers. 4.
 Citatio quando interrumpat præscriptionem. folio. 84. col. 4. ver. 4.
 Civilis possessio quid? fol. 9. col. 3. nu. 4.
 Civilissima possessio. fo. 8. col. 3. & fo. 19. col. 1.
 Civilis interruptio præscriptionis, quibus modis accidat. fol. 84. col. 1. nu. 4.
 Clerici an possint prohiberi statuto laicorū, à paciscuis communibus? fol. 40. col. 3.
 Collegialis ecclesiæ autor vel dotator nō habet in

ea ius præsentandi rectorē vel platurū. fol. 68. col. 3.
 Concilium Toleranum duodecimum. fo. 69. col. 4. vers. cū longē.
 Confessio pristinae possessionis an inducat præsentis præsumptionem? fo. 16. co. 1. nu. 2.
 Consuetudo an requirat scientiam Principis? folio. 14. col. 4.
 Consuetudo iurisdictionē dare pōt. fol. 28. col. 3.
 Consuetudo & præscriptio differunt. ibidem.
 Conscientia quid? fo. 43. co. 2.
 Contestatio litis apud iudicem non competentem, non interrumpit præscriptionem. fo. 84. col. 2. vers. Secunda.
 Contractus & actiones bonæ fidei, unde ita appellati? & quā differant à stricti iuris? fol. 43. col. 3. & fol. 44. col. 4. & deinceps.
 Cōtractus bonæ fidei an distinguantur à stricti iuris cōtractibus, iure canonico? fol. 46. col. 3. n. 5.
 Contractus bonæ fidei quare sint ipso iure nulli dolo dante causam contractui, non item stricti iuris? fol. 46. col. 3. num. 6.
 Cōtractus dolo in initio apud veteros efficax erat, nisi in bonæ fidei iudicijs. f. 47. co. 3. ver. his deniq.
 Contractus bonæ fidei an distinguantur a contractibus stricti iuris, in materia doli dātis causam in foro conscientia? fo. 49. col. 1.
 Contrariorum quomodo sit eadem disciplina. folio. 49. col. 4. & quomodo in eis argumenta ducantur. fol. 50. col. 4. vers. verūm.
 Culpa quomodo in iure accipiatur? fol. 53. col. 3.
 Custodia rei aliud est à detentione. fo. 9. col. 1.

D

Daduanæ sit an natiua actio, quæ præscriptione per restitutionem extincta veteri dño competit. fol. 93. col. 1. num. 4.
 & quid id referat?
 Declinatio iurisdictionis an sit p̄prie exceptio? fol. 3. col. 2. ver. Quinto.
 Decretum iudicis non defendit præscribentem cum mala fide. fo. 66. col. 2.
 Defensio qua differat ab exceptione? fol. 2. col. 3. & 4. num. 4.
 Definitio per effectus an aliquando sit admittenda? fol. 4. col. 4. num. 1. & fol. 5. col. 1.
 Definitio præscriptionis ex Canonistarum, vulgarique significatione. fo. 6. col. 3. num. 4.
 Denuntiatio Euangelica non est admittenda contra eum qui præscripsit. fo. 97. co. 1. ver. Tertio.
 Detentio Alinina quæ? fol. 8. col. 4.
 Differentia emancipationis & patriæ potestatis in quibus sublata sit hodie? fol. 41. col. 4.
 Dini locus virtuosissimus, emendatus. fol. 83. col. 1. numero. 3.
 Dolus dans causam contractui bonæ fidei, cur cum

I N D E X

eum nullū faciat ipso iure? fo. 46. col. 3. num. 6
 Dolus dans causam contractui an tollat consensum? fol. 48. col. 2. & 3.
 Domini quo tempore adquirant contra Vasallos ea que iure communi non debentur. fol. 37. col. 1. vers. tandem.
 Domini non possunt cogere Vasallos ire ad sua molendina. fol. 38. col. 4. nume. 7.
 Domini qualiter acquirere possint ius cogendi subditos, vt ad sua tantū molendina accedat. fo. 37. col. 2. nume. 6.
 Dominium acquisitū præscriptione, sitne vtile, an directum. fo. 88. col. 1. num. 2. & sequenti.
 Dominium vtile acquisitū præscriptione, quos effectus habeat. fol. 91. col. 2. numer. 6.
 Dominium vtile acquisitum p̄ præscriptionē an tolli possit per principem sine causa. folio. 93. col. 4. nume. 5.
 Dominium directū apud veterem dominum manens post rem præscriptam ab alio, quos effectus habeat. fol. 94. col. 1. & sequentib.
 Dominus vetus rei præscriptæ, potest agere contra eū, qui nec præscripsit, nec causam habet ab eo qui præscripsit. fo. 92. col. 4. nume. 3.
 Dominus vetus an possit impedire confiscationē rei præscriptæ ob delictum præscribentis. fol. 94. col. 2. numer. 6.
 Dominus vetus an possit rem ab alio præscriptā vi clamve rapere, aut compensationis ratione detinere. fol. 97. col. 2. vers. 5.
 Dabitans an habeat bonam fidem? fol. 50. col. 2. nume. 3. & ibi an possit vsucapere?
 Dubium duplex. fo. 51. col. 2.

E

Ecclēsia contra ecclesiā, iure veteri, præscribat triginta annis. fo. 19. col. 4. nu. 11. qd iure posteriori. fo. 21. col. 2. ver. verū. nu. 3.
 Ecclesia hæres instituta, an possit detrahere falci diam de legatis alteri ecclesiæ? fo. 22. col. 4.
 Ecclesiarum res mobiles, vsucapiuntur triennio. fo. 23. col. 2. nume. 5.
 Ecclesia Romana centum annorū privilegio vitur, in præscriptionibus. fo. 23. col. 4. nu. 6.
 Ecclesiæ collegialis cōstructor, vel donator, quod ius patronatus habeat. fo. 68. col. 3.
 Ecclesia restituitur aduersus præscriptionē etiam quadragenariam, ex causa ordinaria. folio. 99. col. 1. nume. 4.
 Emancipationis & patriæ potestatis differentia in quibus hodie sublata. fol. 41. col. 4.
 Emphyteuta quam possessionem habeat? folio. 9. col. 4. cum sequent. & fo. 11. col. 1. nume. 5.
 Emphyteuta non potest dici quasi proprietarius

contra lafon. fol. 91. col. 2. nume. 2.
 Emptor bonæ fidei quis dicatur? fol. 49. col. 1. nume. 1.
 Episcopus quomodo præscribat partem alienæ diocesis, quam ad Catholicam vnitatem reduxerit? fol. 80. col. 1. nume. 8.
 Errans in iure, an habeat malā fidem, & an possit præscribere? fo. 52. col. 1. nume. 5. cum sequent.
 Error iuris an in animæ iudicio vsucapionem impediatur. fo. 55. col. 1. nume. 8.
 Error iuris maximē dubij & perplexi non impedit præscriptionem. fo. 56. col. 1. num. 9.
 Error iuris cum errore facti contingens, an proficit vsucapienti? fo. 56. col. 2. nu. 10.
 Exceptio & præscriptio, qua ratione differant. fo. 2. col. 2. nu. tertio. & fo. 3. col. 1. nume. 4. & fo. 3. columna 1. nume. 4.
 Exceptio quid sit? fol. 2. col. 1. nume. 4. & fo. 3. columna 1. nume. 4.
 Exceptio & defensio quid differant. fo. 2. col. 4.
 Exceptio propriæ actionis est exclusio, nō intentionis. fo. 3. col. 1. vers. tandem. & col. 2.

F

Feudatarius quam possessionē habeat? fo. 11. col. 1. nume. 1.
 Ficta possessio quæ, & an sufficiat ad præscriptionem. fo. 18. col. 1. num. 5.
 Ficta mala fides. fo. 64. col. 1. nume. 3.
 Fides quid? fol. 43. col. 2. & col. 1. nume. 3.
 Filius suus hæres præscribere non potest pro hærede. fo. 41. col. 1. nume. 3.
 Filius suus hæres præscribit titulo. pro hærede, quoties habet hæreditatem ex capite, unde agnati. fol. 42. col. 1. nume. 4.
 Filius suus hæres repudians hæreditatem simpliciter, an possit eam postea accipere, ex capite, unde agnati? fo. 42. col. 2. nume. 5.

G

Glos. in l. 3. ff. de vsucap. fo. 6. col. 2. vers. 6.
 Glossa in l. 1. §. videndum. ff. de successor. edict. fo. 42. col. 2. nu. 5.

H

Hæres eius, qui precario rogauit, an intelligatur dño possidere? fo. 63. col. 3. nu. 3.
 Hæres triginta annis præscribit rē à defuncto mala fide possessam. fo. 64. col. 1. nu. 4. & quid in hoc casu si inuentarium fecerit? fol. 64. col. 1. nume. 5.
 Hæres hæredis potest præscribere rem possessam mala fide à primo defuncto. folio. 65. col. 3. vers. sextō.
 Hæres præscribit etiam cum mala fide contra legatarium. fo. 79. col. 1. vers. 9.
 Hispani Reges quo iure possint Episcopus nominare. fo. 66. col. 1. nume. 5.

INDEX.

I.

I Afonis sententia tres improbatæ. fol. 30. col. 4. & sequētib.

Ignorantia iuris humani, an, & quādo habeat culpam. folio. 53. column. 2. num. 7.

Ignorantia iusta quando det maioribus restitutio nem aduersus præscriptionem. folio. 97. col. 4. §. tertio. per totū.

Ignorantia hæc quomodo probetur. fol. 100. col. 4. ad finem.

Immemorialis præscriptio. fo. 14. col. 2. versic. tertio. & fo. 36. col. 2. & fo. 38. col. 2. nu. 4.

Immemorialis præscriptionis & ceterarum discrimina. fol. 31. col. 1. nu. 6. & fo. 33. col. 3. &c.

Immemorialis præscriptio quomodo probetur. fo. 31. col. 4. nume. 7.

Immemorialis probata, an probata videatur centenaria præscriptio. fo. 33. col. 2. nume. 9.

Immemorialis præscriptio, quid efficiat in Vasallo rū onerib⁹, quæ impositiones vocantur? fol. 35. col. 1. nu. 1. & fo. 36. col. 3. num. 5.

Immemorialis præscriptio titulū non requirit. folio. 41. col. 2. versic. tertio.

Immemorialis præscriptio non procedit cū mala fide. fo. 59. col. 1. num. 4.

Immunitas à soluendis indictionibus & collectis, quo tempore præscribatur. folio. 24. col. 4. numero. 8.

Impositiones dominorum, quæ vocātur, quomodo præscribantur. fo. 35. col. 1. numer. 1.

Interdictum Vnde vi, exigit possessionem tempore spoliationis. fol. 17. column. 1. num. 4. & an sufficiat spoliatum probare se olim possedisse. ibidem.

Interruptio præscriptionis quid differat à non nullis alijs similibus terminis? folio. 82. col. 1. numero. 1.

Interruptio præscriptionis alia naturalis, alia civilis. fo. 82. col. 2. versic. interruptio.

Interruptionis præscriptionum effectus. folio. 85. col. 2. numer. 6.

Interruptio præscriptionis, quo ad possessionem habet effectum, & quo ad proprietatem, & è contrario. fo. 86. column. 1. nume. 8.

Ipso iure, quid significet. fol. 47. col. 1. &c.

Judicis decretum & autoritas, minimè defendit præscribentem cum mala fide. folio. 66. columna secunda.

Iurisdicctio præscriptione potest adquiri. folio. 28. column. 2. numero. 1. & quo tempore. folio. 29. column. 1. nume. tertio.

Iurisdicctio, meri, & misti imperij quasi possessio, causam habet continuam. folio. 29. columna. 1. numero. 3.

Iurisdicctio aduersus inferiores à Principe, præscribitur tempore ordinario. folio. 30. columna. 3. nume. 5.

Iuris error an afferat bonam fidem? folio. 52. columna. 1. numero. 5. vbi, & an præscribenti proficit?

Iuris error in animæ iudicio, vsucapionē an impedit? fol. 55. column. 1. num. 8.

Iuris error prodest regulariter, quo ad fructus. folio. 55. columna. 3. &c.

Iuris ignorantia. vide, Ignorantia iuris.

Iuris error maximè dubij, non impedit præscriptionem. folio. 56. column. 1. nu. 9.

Iuris error cum errore facti coniunctus, an inducat bonam fidem ad præscriptionem. folio. 56. column. 2. nume. 10.

Ius patronatus in ecclesia libera, non potest præscriptione quæri à laicis. folio. 67. columna. 2. numero. 2.

Ius patronatus quanto tempore præscribatur? folio. 71. column. 1. numero. 7.

Ius patronatus potest in ecclesia habente patronos, contra eos præscriptione haberi. folio. 71. column. 3. nume. 8.

Ius strictum, quod appelletur. folio. 43. column. 4. & folio. 44. column. 1.

Ius subtile. eodem fo. & columna. 3.

Ius summum. ibidem. columna. 3.

Ius summarie executionis prius præscribitur, manente actione personali. folio. 74. column. 1. versic. vnde.

L.

Legata pauperibus, quadraginta annis præscribuntur. fo. 21. column. 3. versic. imò legata ecclesijs. ibidem.

Leges civiles de præscriptionibus cum mala fide, an procedant iure canonico. folio. 75. column. 4. numero. 3.

Et an sint vel in foro seculari seruandæ? fol. 77. column. 2. nume. 4.

Lex non potest priuati consensum inducere, si non sit. fol. 79. column. 2.

Lex humana qua ratione possit vsucapionem & præscriptionem inducere. folio. 87. column. 1. nume. 1.

Lex humana an possit dominium directum ab vno in alium transferre? folio. 90. columna. 2. numero. 5.

Lex de præscriptionibus non est poenalis. fo. 96. column. 4. versic. 2.

Libertas à soluendis indictionibus & collectis, quo tempore præscribatur. folio. 24. columna. 4. nume. 8.

Litis contestatio, quas præscriptiones, & quando in

INDEX

lumna. i. numero. 4.

P.

do interruptat. fol. 84. col. 2. & sequent.

Longum tēpus quod dicatur. fol. 72. column. 3.

M.

Mala fidei præsumptio, an tollatur triginta annis? fol. 58. column. 2. num. 3.

Mala fides respectu vnus, an impediatur præscriptionem respectu alterius. fol. 60. col. 1. nu. 5.

& quid si sit respectu vnus iuris, aut partis? folio. 61. column. 1. versic. primus.

Mala fides authoris an & quando noceat successor? fol. 61. column. 4. per totum. §.

Mala fides defuncti non nocet hæreditatibus an nis præscribenti. fol. 64. col. 1. nume. 4.

Mala fides defuncti præsumpta, vel ficta nō nocet hæredi. fol. 65. column. 4. nu. 6.

Mala fides defuncti, an successori singulari noceat. fol. 65. column. 4. nume. 7.

Mala fides quocunq; tempore ante perfectā præscriptionem cōtingens, eam interruptit. fo. 82. col. 2. nume. 2. adeo vt nec ea recedente, præscriptio continetur. fol. eodem col. 3. & 4.

Maioribus quando detur aduersus præscriptionē restitutio ex causa iustæ ignorantia. folio. 97. column. 4. versic. Maioribus. & fol. 98. column. 1. nume. 1. & sequentibus.

Medium an sit inter bonam & malam fidem. fo. 49. column. 3. numero. 2.

Merum imperium præscriptione acquiritur. folio. 28. column. 2. nume. 1.

Minoribus datur restitutio contra præscriptionē etiam quadragenariam. folio. 99. column. 3. versic. 2. & numero. 4.

Mistus in possessionem ex causa noxali vel dāni infecti, an præscribat mala fide? fol. 66. col. 1. numero. 8.

Mistum imperium præscriptione quæritur. fol. 28. column. 2. nume. 1.

N.

Naturalis possessio quid? fo. 9. col. 3. nu. 4.

Naturalis possessio quam præscriptionē possit efficere? fol. 11. column. 2.

Negatio simplex petitionis, non est exceptio. folio. 3. column. 2. versic. quartò.

O.

Oblitio post quod tempus præsumitur? folio. 16. column. 4.

Oblitio in facto proprio cōtingit ex tēporis antiquitate. fol. 57. col. 2. versic. primū.

Officium iudicis triginta annis præscribitur. fol. 99. col. 4. versic. quartò.

Olim possessor, præsumitur hodie possidere. fol. 15. column. 3. nume. 1. & 2. & an post decennium? fol. 16. column. 3. nume. 3.

Et quid quo ad interdictum vnde vi. fol. 17. co

Pactum cur iure civili nō tollatur per pactū sed tuitione prætoris. fol. 47. col. 2.

Pacta quæ iuri præstare dicuntur Ciceroni? ibidem.

Parochiani possunt præscribere ius præsentandi in ecclesia libera. fol. 68. column. 2. nume. 3.

Patriæ potestatis & emancipationis differētia in quibus hodie sublata? fol. 41. col. 4.

Patronus ecclesiæ collegialis non habet ex constructione aut dotatione ius præsentandi rectorum, vel prælatum. folio. 68. column. 3. vide, ius patronus.

Pauperibus legata quo tempore præscribantur. fol. 21. column. 3. versic. imò.

Possessionis adquisitio quid sit? fo. 8. col. 1. nu. 1.

Possessionis retentio quid sit? fo. eod. col. 3. nu. 2.

Possessio civilissima quæ. fol. 8. column. 3. & 4.

Possessio quid? fol. 9. column. 1. num. 3.

Possessio quando sit facti & quando iuris? folio eodem. column. 1. & 2.

Possessio an rectè diuidatur in naturalem & civilem? fol. 9. column. 3. num. 4.

Possessio quæ sit sufficiens ad præscriptionem? fol. 11. column. 1. num. 7. & fol. 18. col. 4.

Possessionis probationes. fol. 15. col. 3. num. 1. & per totum. §.

Possessio ficta an sufficiat ad præscriptionem? fol. 18. col. 1. num. 5.

Possessio quādoq; plurimū facti, quādoq; plurimum iuris habet. fol. eodem. col. 4. num. 6.

Possessor bonæ fidei quis dicatur? fo. 49. col. 2. n. 1.

Possessor olim, hodie præsumitur possessor. vide, olim.

Possessio triēnalis iuxta regulā cācellariæ obtēta defendit possessorem exceptione. fol. 72. col. 4. num. 10.

Possessio triēnalis non defendit possessorem, aduersus quem agitur de spolio. fo. 72. col. 4. versic. quinta.

Possessio triēnalis etiam bona fide obtenta, non dat titulum. fol. 72. col. 1. versic. sexta. nec reddit tutum in conscientia. ibid. nec impedit quominus episcopus possit exigere titulum. ibid. versic. octaua.

Prælati iure veteri triginta annis præscribebant res alterius episcopatus. fol. 20. & 21.

Præscribere quid significet? fol. 1. column. 3. num. 1. & fol. 3. col. 3.

Præscriptio exceptionem significat. ibidem.

Præscriptio non tantum de dilatoria, sed & de peremptoria exceptione dicitur. fol. eodem. column. 4. num. 2.

Præscribo

I N D E X.

- Præscribo domum, aut fundū, an latinè dicatur? fo. 4. col. 2. num. 6.
- Præscripta actio apud Imp. quid significet? fol. eodem. col. 2. ad extremum.
- Præscriptionis, ex Canonistarum vulgariq; significatione, definitio. fo. 6. col. 3. num. 4.
- Præscriptionis iustitia. fol. 7. col. 2. num. 5.
- Præscribēdis iuribus incorporalibus an & quando sit necessaria scientia & patientia. fo. 12. col. 1. num. 8.
- Præscriptio immemorialis. fol. 14. columna. 2. versic. tertio.
- Præscriptionum tempora varia. fo. 19. colum. 4. & per totum.
- Præscriptio, & consuetudo differunt. fol. 28. col. 2. num. 2.
- Præscriptio iurisdictionis, meri mistiq; imperij ius dare potest. fo. 28. col. 2. num. 1. & quo tempore. fo. 29. col. 1. num. 3.
- Præscriptionis immemorialis & centenariæ discrimen. fo. 31. col. 1. num. 6.
- Præscriptio, immemorialis quomodo probetur? fol. 31. col. 4. num. 7.
- Præscriptio non acquirit ea, quæ à mera volūta- te procedunt. fo. 37. col. 2. versic. quibusdam.
- Præscriptio. 10. vel. 20. annorū tituli allegationem & probationem requirit. fol. 41. col. 1. num. 2.
- Præscriptio. 30. vel. 40. annorum non requirit titulum, sed bonam fidem. fol. eod. columna. 2. versic. secunda conclusio.
- Præscriptio immemorialis nunquam requirit titulum. fol. eodem, versic. tertia.
- Præscriptio centenaria titulum non exigit. ibid. versic. quarto.
- Præscriptio cum mala fide, nullo tempore procedit. fol. 59. col. 1. num. 4.
- Præscriptio iuris patronatus quanto tempore fiat. fo. 71. col. 1. num. 7. vid. ius patronatus.
- Præscriptio merè odiosa sola citatione interruptur. fol. eod. & col. versic. quarta conclusio.
- Præscriptio contra Romanam ecclesiam, non interruptur per Bullam cœnæ Dñi. fo. 85. col. 1.
- Præscriptio semel interrupta, an cessante interruptione, non possit institui. fo. 85. col. 2. nu. 7.
- Præscriptiones an sint iustè legibus humanis introductæ? fol. 87. col. 1. num. 1.
- Præscriptio adquiraturne dominium directū an vtile? fol. 88. col. 1. num. 2.
- Præscriptione an derogetur iuri naturali, si ea adquiratur dominium directum. fol. 90. col. 2. num. 5.
- Præscriptio, an & quando tribuat actionem præscribenti contra veterem dominum? fol. 91. col. 4. numero. 1.
- Præscriptio an det proprietatem rei præscriptæ? fo. 92. col. 2. num. 2.
- Præscriptione per restitutionem rescissā, an sit dativa, an nativa actio, quæ veteri domino competit. fol. 93. col. 1. num. 4.
- Præscriptio defendit etiam in animæ iudicio eum qui post præscriptionē scit rem alienam fuisse. fol. 95. col. 1. num. 1.
- Et quid in ea præscriptione, quæ perfecta est sine vlla domini negligentia? fol. 96. col. 3. nu. 3.
- Præscriptio anni & diei, non admittitur in iudicijs. fol. 80. col. 1. & 2.
- Præscriptio tum non procedere, tum domire ac cessare, tum interrupti dicitur. fol. 82. col. 1. num. 1.
- Præscriptio tum triplex causa, quod aut favorabilis est, aut odiosa, aut mista. fol. 84. colum. 1. num. 4.
- Præscriptio. 10. vel. 20. annorum per litis contestationem interruptitur. fol. 84. col. 2. versic. te cundò.
- Præscriptio. 30. vel. 40. annorum cum bona fide procedens, sola interruptitur contestatione. fol. 84. col. 4.
- Præscriptam rem potest qui præscripsit sine peccato contra veterem dominum defendere. fol. 97. col. 2. versic. quarto.
- Præscriptio exceptio etiā ab arbitratore admittenda est. fol. 97. col. 3. num. 4.
- Præstatio annua. vide annua.
- Præsumptio ex annua præstatione longo tempore, titulum inducens, admittit probationem in contrarium. fo. 35. col. 4. versic. secundò.
- Præsumptio iuris communis contra præscribentem, facit esse titulum necessarium, vbi aliàs nõ esset. fol. 41. col. 3. in principio.
- Præsumptio malæ fidei an tollatur triginta annis? fol. 58. col. 2. num. 3.
- Prætoris Romani officium circa ius dicendum. fol. 45. col. 2. & fo. 47. col. 1.
- Principis secularis res, quo tempore præscribantur? fo. 24. col. 2. num. 7. & sequen.
- Principis res multis modis cõsiderantur. ibidem.
- Priuilegio an & quando quis possit vti aduersus habentē idem priuilegiū? fol. 21. colum. 4. nu. 4.
- Probatis extremis, præsumuntur media. fol. 15. colum. 4.
- Probatio immemorialis præscriptionis. fo. 31. col. 4. num. 7.
- Proprietas an quaratur præscriptione. fo. 92. col. 2. num. 2.
- Publiciana actio an iure Pontificio admittatur. fol. 79. col. 3. num. 6.

Quadra

I N D E X.

- Q**uadragesima præscriptio an rescindatur in integrum restitutione? fol. 98. colum. 1. num. 2. & quid in reliquis. ibidem.
- Quadrimum datum ad petendam in integrum restitutionem, non currit ignorantia. folio. 98. colum. 4. num. 3. & fol. 100. col. 1. versic. Quintò. & colum. 4. versic. 9.
- Quæ possessio sit ad præscriptionem necessaria? fol. 11. colum. 1. num. 7.
- Quanto minoris actio, an præscribatur cū mala fide, & iure canonico? fol. 78. col. 3. num. 5.
- Quasi possessio quid? & an vnico actu constituatur? fol. 19. col. 3. num. 6. & col. 4.
- Quasi possessio iurium incorporalium, quomodo constituatur? fo. 12. col. 1. num. 8.
- R.
- Ratio legis inducentis præscriptionem, an in animæ iudicio cesset? folio. 95. colum. 4. num. 2.
- Ratione legis cessante, quando cesset lex? fol. eodem & ceteris.
- Redhibitoria actio an præscribitur cum mala fide etiam iure canonico? fo. 78. col. 3. num. 5.
- Reges Hispaniæ quo iure possunt Episcopos nominare. fol. 69. col. 1. num. 5.
- Regula Cancellariæ detrientali possessore examinatur. fol. 72. colum. 4. numer. 10.
- Res mobiles ecclesiarum vsucapiuntur triennio. fol. 23. col. 2. num. 5.
- Res principis secularis multis modis cõsiderantur. fo. 24. col. 2. num. 7. & ibi quo tempore præscribantur?
- Res principi debita in signum recognitionis, præscribi non possunt. fo. eodem. colum. 4. versic. Secunda.
- Res fisco principis delata, quo tempore præscribantur. fo. eodem. colum. 3.
- Restitutio in integrum, quando habeat locum contra præscriptionem. fo. 96. col. 3. num. 3. & fol. 98. colum. 1. num. 1. & sequen.
- Retentio possessionis quid sit? fol. 8. colum. 3. num. 2.
- Romana ecclesia non patitur nisi centenariam præscriptionem. fo. 33. col. 4. num. 6. & fo. 34. col. 1. & sequenti.
- Rusticis etiam nocet annua præstatio, vt inducat tituli præsumptionem. fol. 35. colum. 4. versic. Tertio.
- S.
- Scientia principis si necessaria est, sufficit scientia eorum, quæ eius nomine magistratus gerunt. fol. 14. col. 4.
- Q
- Sciētia in iuribus incorporalibus requisita. fol. 15. col. 1. & fol. 12. col. 1. num. 8. & fol. 26. col. 2.
- Solutionis obiectio, an sit proprie exceptio? fo. 3. col. 2. in principio. col. 4. num. 5.
- Statutorum exceptiones, excludētū, interpretatio. fol. 3. col. 1. versic. Primūm apparet.
- Statutum vt ciues ad alia quàm ad Reip. molendina non eant, an fieri possit? fo. 38. col. 4. num. 7.
- Statutum huiusmodi vt iam validū sit, an præiudicet ecclesiarum molendinis? fo. 38. col. 5. num. 8.
- Statutū illud dicitur contra libertatem ecclesiasticam, quo tollitur in ecclesijs, quod iure cõmuni est concessum. fol. 39. col. 2.
- Statutum prohibens importari vinū extra territorium collectum, an cõprehēdar clericos & ecclesias? fo. 39. col. 3.
- Statutum prohibens bona alienari in eum, qui subditus non sit, nõ comprehendit ecclesias. fol. 40. col. 1.
- Statuto laicorum an possint clerici prohiberi pascuis communibus? fol. 40. col. 3.
- Strictum ius quod appellatur? fo. 43. colum. 4. & fol. 44. col. 1. & 2.
- Subditi possunt præscribere exemptionem aduersus principem. fo. 35. col. 4.
- Successor vniuersalis non potest præscribere rem à defuncto mala fide possessam. fol. 62. colum. 1. num. 1.
- Successor in dignitate vel officio, potest præscribere rem à præcessore mala fide possessam. fol. 65. col. 3. versic. septimò.
- Summaria executionis ius præscribitur, manente actione personalis. folio. 74. columna. 1. versic. vnde.
- Summum ius. fol. 43. colum. 4. & fo. 44. colum. 1. & 2.
- T.
- T**empus ad vsucapionem necessarium. fo. 19. colum. 3. §. 2. per totum.
- Territorium sine iurisdictione quando que dari, & e contrario. fol. 20. col. 3.
- Testium dicta, quomodo interpretanda? fo. 17. colum. 4. versic. verūm.
- Testes in probatione immemorialis, cuius ætatis esse debeant. fo. 32. colum. 1. versic. testes.
- Testis testificari potest de ijs, quæ vidit ante pubertatem. fo. 35. colum. 1. versic. imò.
- Theophili de possessione & detentione, sententia. fo. 8. col. 4. & fol. 10. colum. 1.
- Tignum ædibus iunctum non possidetur, sed tamen aliquando vsucapitur. fol. 18. colum. 3. versic.

I N D E X.

3. vers. eadem.
 Titulus in quibus præscriptionibus necessarius. fol. 32. col. 3.
 Titulus est ad præscriptionem ferè necessarius. fol. 40. col. 4. num. 1. & fol. 41. & inde.
 Titulus quid sit, ibidem.
 Tituli ratione nulla est differentia inter ius Canonicum & civile. fol. 41. colum. 1. num. 2.
 Titulus beneficii canonicus an possit præscriptione quærri? & an teneatur quis episcopo exigenti ostendere? fol. 72. col. 1. num. 9.
 Triginta annorum præscriptio, an rescindatur per restitutionem à maioribus, ex iustæ ignorantia causa? fol. 99. colum. 4. vers. quarto, & fo. 100. col. 3. vers. octavo.
 Triennalis possessio in beneficijs: quam vim habeat? fol. 72. col. 4. num. 10.
 Triennalis possessio etiam bona fide obtenta, nõ dat titulum canonicum, nec reddit tutum in conscientia, nec impedit Episcopum quominus possit eum exigere. fol. 73. col. 1. vers. sexta, cum sequentibus.

V.

Vassalis onera imposita à dominis, quo pacto acquirantur præscriptione, vel amittantur? fol. 35. colum. 1. num. 1.
 Venditor quando teneatur detegere vitia rei quam vendit, remissive. fol. 78. col. 4.

Verus dominus rei præscriptæ, potest agere contra eum qui nec præscripsit, nec ius ab eo habet qui præscripsit. fol. 92. col. 4. num. 3.
 Vnicus actus sufficit ad constituendam quasi possessionem iuris incorporalis. fo. 10. col. 4.
 Voluntarij actus, quasi possessionem non inducunt. fo. 37. col. 2.
 Vfusucapionis definitio Iuriscons. tradita, defenditur. fo. 4. num. 1.
 Vfusucapio & præscriptio quomodo differunt. fol. 5. col. 3. vers. 2.
 Vfusucapio rerum etiam immobilium acquisitionem complectitur iure. fforum. & quid iure Cæsarium? fol. 5. col. 4. num. 2.
 Vfusucapionis iustitia. fol. 7. col. 2. num. 5.
 Vfusucapio non interruptitur litis contestatione. fol. 84. colum. 2. vers. 1.
 Vfusucapio an sit iustè legibus humanis introducta. fo. 87. col. 1. num. 1.
 Vfusucapionem triennem à longitèporis præscriptione malè distingui, quo ad dominij acquisitionem. fo. 89. col. 1. num. 3.
 Vfusucapione vel præscriptione an derogetur iuri nature, si ex eis transferatur dominium directum. fo. 90. col. 2. num. 5.
 Vfusfructuarius an habeat naturalem possessionem? fol. 10. col. 2. num. 5. & numer. sequenti. & fol. 11. colum. 3.

F I N I S.

H V I V S R E L E C T I O
 nis Summa.

PRIMA pars in principio tractat de dictionum significatione: atque explicat, et distinguit præscriptionem ab exceptione. Quid item verbum hoc, Præscribo, significet.
 §. Primus, idemque vnicus agit de definitione Iurisconsulti: deque definitione præscriptionis: de vfusucapionis, & præscriptionis discrimine: ac deinde iustitiã vfusucapionis explicat.

SECOND A PARS de possessione in genere, & de ea, quæ ad præscriptionem est necessaria.

§. Primus eandem prosequitur materiam: & de probatione possessionis, præsertim an olim possessor, hodie præsumatur possessor: & de possessione ficta.

§. Secundus agit de possessione & præscriptione aduersus ecclesiam necessaria: item quæ præscriptio sit aduersus fiscum, ac principem secularem sufficiens.

§. Tertius, de iurisdictionis præscriptione, atque item quid immemorialis à centenaria differat: & quo pacto vtraque probetur.

§. Quartus latè inquirit, & examinat, quo pacto possint domini, & nobiles habentes Vasallos adquirere præscriptione annuas præstationes: aliaque onera à subditis exigenda.

§. Quintus breuiter expendit titulum præscriptionibus necessariũ.

§. Sextus explicat bonæ fidei significationem tam in tractatu de præscriptionibus, quàm in materia de contractibus bonæ fidei.

§. Septimus continet quid dicendum sit de bonæ fidei possessore in hoc tractatu: & de dubitante, an res sit sua, an aliena: item de errate iuris quidem errore.

§. Octauus tradit, an mala fides absque titulo contingere valeat: & an bona fides in dubio præsumenda sit. Quid item de immemorabili præscriptione, an possit procedere cum mala fide: & an mala fides respectu vnius impediatur præscriptionem respectu alterius.

§. Nonus tractat, an mala fides successoribus noceat: & an missus in possessionem ex causa noxali præscribat cum scientia rei alienæ.

§. Decimus, qualiter ius patronatus ecclesiasticum præscriptione acquiri possit: & de beneficijs ecclesiastici titulo: vbi item explicatur ius regum Hispaniarum quo ad præsentationem

tationem episcoporum.

§. Undecimus, de legibus secularibus præscriptionem cum mala fide probantibus: & inibi Regiæ constitutiones examinantur.

§. Duodecimus, de interruptione præscriptionum agit, præsertim de ea, quæ ob malam fidem procedit.

TERTIA RELECTIO
nis pars in initio expedit rursus iustitiam vsucapionis, & præscriptionis, & an per eam adquiratur dominium directum.

Summæ Relectionis finis.

§. Primus tradit effectus, qui procedunt ab ea controuersia, qua tractatur, an per præscriptionem adquiratur dominium directum: imò eos, qui deducuntur à dominio directo, quod manet post præscriptionem penes priorem dominum.

§. Secundus. An præscriptio iuxta leges humanas perfecta, & finita reddat quem tutum in animæ iudicio.

§. Tertius. de restitutione in integrum aduersus perfectam præscriptionem concedenda maioribus ex causa iustæ ignorantie.

I
RELECTIO REGVLÆ
Possessor malæ fidei. de Regulis
Iuris. Libro. 6.

POSSESSOR MALÆ FIDEI,
villo tempore non præscribit.

ANNIS ab hinc quatuor cum Salmanticæ titulum de Regulis Iuris publicè interpretarer: in huiusq; Regulæ interpretationem sese Vsucapionis & præscriptionis tractatus obtulisset: plures Iuris vtriusq; locos, eorūq; Cōmentarios ea, qua potui diligentia relegi, præsertim quæ Frācisus Balbus omnium latissimè in tract. de præscriptio. & in. l. Celsus. ff. de vsucapio. & ordine eleganti distinxit, ac digessit. Ex quibus aliquot ipse vidi non ita ad amussim fuisse tradita: quòd & examen aliorum possent effugere, censuramq; omninò auertere: siquidè vt varijs allegationibus, perplexisq; Doctorum nomenclaturis ornata exponuntur: ità quo ad eorum perfectam cognitionem quædam desideratur enucleatio, quæ radicitus à naturalis, diuini, & humani Iuris principijs rem ipsam explicet. Quam ob rem tunc ordinario Lectoris munere quædam exposui, quæ modò paulò maturiùs elaborata in publicum emittere constitui, eo quidem animo, vt publicæ vtilitati consultū esse velim, eiq; omni conatu, quem his in rebus semper præstitimus, inferuire. Igitur in huius regulæ breui relectione tres partes constituam. Quarum prima dictionis significationem: eiusque in hac specie cognitionem habebit. Secunda quæ ad legitimam præscriptionem iure requisita sint, præsertim de bona vsucapientis fide tractabit. Tertia præcipuos vsucapionis effectus eiusq; commoda explicabit.

Reg. poss. A Prima

Primæ Relectionis pars.

- 1 *Præscribere non aliud est quam excipere: atque ideo verbale nomē præscriptio exceptionem significat.*
- 2 *Præscriptio non tantum de dilatoria, sed & de peremptoria exceptione dicitur.*
- 3 *Exceptio, & præscriptio qua ratione differant.*
- 4 *Exceptionis definitio latè examinatur, & quo pacto differat à defensione.*
- 5 *An exceptio solutionis sit verè, & propriè exceptio?*
- 6 *An hic loquendi vsus apud nos frequentissimus, præscribo domum, præscripsi fundum, latinitati congruat?*

Primæ partis Relectionis Initium.

Præscribere idè plerumque significat, quod excipere. l. q. agnitis. ff. de exceptio. l. 3. ff. de præuaricat. Nam si reus, inquit Iuriscòsultus, accusatori idè præscribit, quòd dicat se ab alio accusatum, & absolutum. Quintilianus lib. 7. ca. 6. cum ex præscriptione lis pendeat, de ipsa re quæri nõ est necesse: ignominioso patri filius præscribit: de eo solo iudicatio est an liceat. Vnde forsitan hæc significatio deducta ex eo est, quòd sicut actionibus proponendis certa forma, ita etiam exceptionibus præscriberetur: id est statueretur, vt docet Alciat. lib. 4. dispũ. cap. vlti. nã præscribere idem est quod legem ponere, ac constituere. Cicero lib. 3. officio. atque si etiã hoc natura præscribit, vt homo homini, quicumq; sit, ob eam causam quòd is homo

fit, consultum velit, necesse est secũdum eandem naturam omniũ utilitatem esse cõmunem, vel præsumptionis nomen à Græco sermone fuit adsumptum, quo *πρεσβεωφι* exceptio dicitur. Et *πρεσβεωφει* excipere. Hinc & verbale nomen præscriptio nihil aliud est, quàm exceptio, qua quis aduersarij intentionem generaliter alioqui veram in eo casu, de quo agitur, non procedere allegat: secundum Alciat. in. l. si quis. C. de pact. & in repet. l. vlti. de quinq; pedum præscriptione. C. fin. regundo. qui censet præscriptionem ab exceptione differre, quòd exceptio generale nomen sit conueniens cuicumque defensionem, quæ aduersus actionem vel intentionem obijcitur: præscriptio verò sit exceptio, quæ etsi intentio vera fuerit, nihilominus agentem repellit. vt moratoria præscriptio. l. secunda. C. de precibus Imperat. offer. quo in loco gloss. exponit dilatoriam exceptionem. Sic & in. l. ita demum. C. de procuratoribus. dicitur præscriptio militiæ, qua miles officio procuratoris fungi prohibetur. optimus textus in. l. secunda: & in. l. si maritus. 2. §. penultimo. ff. de adulter. vbi præscriptio appellatur exceptio, quæ ante litis contestationem obijcienda est ad repellendum accusantem. sicuti & in. l. qui agnitis. dicitur præscriptio exceptio litis finitæ: quæ si ea repellat agentem statim in initio litis ante contestationem. capit.

1. de exceptio libr. 6. eodem sensu in l. præscriptione. C. si contra ius vel utilit. pub. dicitur exceptio mendacis aduersus principis rescriptũ præscriptio. tex. optimus in. l. præscriptio nẽ fori. C. de exceptio. Sic & Iustinianus Nouella. 8. *φόρου πρεσβεωφει* dixit Fori exceptionem, nec tantum intelligas præscriptionem dici exceptionem dilatoriam: nam & exceptio peremptoria præscriptio rectè dicitur. d. l. 2. C. de precib. Imperat. offer. l. Titia cum testamento. §. Caius. & l. cum pater. §. pater qui filio. ff. de legat. 2. l. peremptorias. C. sent. rescind. nõ posse. l. præscriptionem. C. de exceptio. Hinc & Fortunatianus Rhetor inquit, præscriptionem à translatione differre ex eo quod præscriptio actionem extinguat: translatio verò differat. eidè subscribit Alciat. in. d. c. vlti. Sed & Quintilianus lib. 3. ca. 8. non dixit præscriptionem translationem esse, sed videri manifestam esse translationem in præscriptionibus: tametsi ex eo appareat translationem speciem fore præscriptionis. Neq; ignoro, inquit, multa transferri, cum in omnibus ferè causis, in quibus cecidisse quis formula dicitur, hæ sunt quæstiones: an huic, an cum hoc, an hac lege, an apud hunc: an hoc tempore liceat agere: & si qua sunt talia. Hæc Quintilia. Qui planè insinuat translationem esse, quam vulgò dilatoriam exceptionem dicimus: & hanc præscriptionem etiã appellari. quemadmodum & ex Iuriscòsultorũ locis paulò antè præ-

3 citatis manifestissimum fit. Præscriptio tandem exceptio est non tantum dilatoria, sed & peremptoria: quod modò adnotauim? & probatur, quia in hac specie, quam tractamus, præscriptio nihil aliud est quàm exceptio, quæ ex vsu temporis, & ex vsucapione insurgit, & oritur. l. emptor. C. de præscriptionibus longi temporis. l. 3. ff. de diuers. & tempo. præscriptio. dũ dicitur longæ possessionis præscriptio. & in. l. in vitium. ff. eod. tit. dicitur exceptio longæ possessionis. Quasi domino actione rei vendicationis, vel personali vtenti initio præscribatur à reo, qui si tẽpore legitimo se possedisse probat, mox absoluitur.

Etenim nemo negare poterit præscriptionem istam, quæ ex longi temporis possessione deducitur, peremptoriã exceptionem esse. Quo fit, vt præscriptio exceptionem dilatoriã, & peremptoriã significet. Atque idè penes quosdam maximè controuersum est, an sit discrimen aliquod inter exceptionem, & præscriptionem. Nã nullam esse differentiam inter hæc duo tenuerunt Faber & Aretinus in princip. Instit. de exceptionib? Iuniores, maximè Decius in Rubrica. de exceptionibus. colum. 1. Et probatur in Rubrica. C. de exceptionibus seu præscriptionibus. Et in Pandectarum libris titulo. de exceptionibus, & præscriptionibus. Nam sicut exceptio dilatoria, vel peremptoria est, ita & præscriptio ad vtranque re-

fertur quemadmodum satis com-
pertum est ex his, quæ modò tradi-
dimus. Idem potissimè probabi-
tur, si examinauerimus quid verè
sit exceptio. Et Panormita. in rubri-
de exceptioni. inquit, exceptio est
actionis, vel intentionis exclusio.
4 Si quidem exceptio aliquando a-
ctionem excludit: vt si quis con-
tra me actionem habeat ex em-
pto: ego verò non nego emptionis
contractum, sed actioni ex empto
actori competenti obijcio exce-
ptionem doli, exceptionem me-
tus, aliamve similem ad actionis
exclusionem. Intentionem verò
exceptio excludit quoties actor a-
git sine actione petens à me rem,
quam dicit, me illi vendidisse: at
ipse excipio venditionem ipsam
negans: quippe qui verè non ven-
diderim. Vnde cum actor egerit
sine actione, exceptio aduersus e-
um proposita intentionem exclu-
dit. vtitur ad definitionis compro-
bationem Panormitan. authorita-
te Iurisconsulti in. l. secunda. ff. de
exceptionibus. dum inquit, Exce-
ptio actioni cuiusque rei opponi
solet ad excludendum id, quod in
intentionem deductum est. Ve-
rum contra Panormita. illud in pri-
mis adducitur quòd actio, & exce-
ptio correlatiua sint: vt pater & fi-
lius: maritus, & vxor. l. siquidem.
C. de exceptionibus. notat expres-
sim Bald. in. l. rebus. C. de iure
doti. ad finem. igitur etsi exceptio
sit actionis exclusio: intentionista-

men esse reetè non potest: cum a-
ctio deficiat, cui opponatur, &
quam exceptio præmittit. Deinde
ad hæc & aduersus Panormitan. est
gloss. insignis in capit. primo. de li-
tis contestatio. in. 6. quæ differen-
tiam constituit inter exceptionem
& defensionem; scribens exceptio-
nem propriè dici actionis exclusio-
nem: defensionem autem esse in-
tentionis repulsam. quam opinio-
nem sequuntur inibi Dominic. &
Franc. Felin. in Rubric. de exceptio-
nib. colum. 1. Angel. in princip. In-
stitu. de exceptioni. colum. 3. Georg.
Natan. in Clement. sæpe. de verbo.
significatio. columna. 75. eamq; dicit
communem esse Socin. Rubri. de
exceptionibus. Quæ quidem sen-
tentia in hunc sanè sensum est acci-
pienda, vt quælibet exceptio pro-
priè defensio dici valeat: non tamen
quælibet defensio dici exceptio pos-
sit: sed tantum ea quæ actioni op-
ponitur: sicuti Decius adnotauit
in dicta Rubric. de exceptionib. co-
lumna. 3. probaturq; in. l. si quidem.
& in. l. si quis. C. de exceptionib. l.
1. C. de iuris & facti ignoran. cap.
significauerunt. de exceptionibus.
Sensit eadem gloss. in dict. capi. pri-
mo, dum subdit: Huiusmodi enim
defensiones non propriè dicuntur
exceptiones. Quasi velit exceptiones
propriè dici posse defensiones: non
autem e contrariò quælibet defen-
siones exceptiones dici.

Tandem ex antiquioribus Azo.
in summa. C. de exceptio. huius est
senten-

sententiæ, vt existimet, exceptionem
propriæ actionis exclusionem esse:
non quidem intentionis. idèq; Do-
ctor. frequentiori calculo probarūt:
atq; ita esse hanc communem opi-
nionem constat: & eam defendit
communem esse asseuerās Deti. in
dict. Rub. de except. colum. 2. non
oberit text. in dict. l. 2. imò huic sen-
tentiæ patrociniabitur. Eius etenim
sensus est, quòd exceptio opponi-
tur actioni ad excludendū id quod
per eam actionem actor intendit:
non tamen ex hoc probat text. exce-
ptionem dici cum quid opponitur
ad exclusionem intentionis absque
actione in iudicium deductæ. Hinc
sanè plura poterunt inferri: quæ hic
explicabimus.

Primum apparet interpretatio sta-
tutorum, quæ exceptiones exclu-
dunt. Nam ea tantum exceptio ex-
clusa censetur, quæ actioni alioqui
competenti opponitur: non quæ in-
tentioni tantum agentis sine actio-
ne obijcitur: ea etenim admittenda
erit, nisi ex verbis legis, aut mente le-
gislatoris aliud possit constare, &
presumi secundum Bald. in. l. perē-
ptorias. C. senten. rescind. non poss.
num. 38. eundem in. l. sancimus. col.
3. C. de donat. & Fel. in dict. Rub. de
exceptioni.

Secundò deducitur solutionis ob-
iectionem, quæ agenti ex mutuo,
vel aliunde ad pecuniam opponi-
tur, non esse verè exceptionem sed
defensionem quidem: quæ intentio-
ni agentis sine actione obijciatur.

gloss. singularis in dict. capi. 1. de li-
tis conc. verb. defensionis. quæ pro-
batur ex eo quòd solutio actionem
ipso iure omninò extinguat. Insti.
quib. mod. tollit. obligat. in princi.
tametsi Socin. in Rub. ff. de excepti.
quo ad solutionis obiectionem ve-
lit Panormit. sententiam veram ef-
se, vt tandem solutionis exceptio in-
tentionem agentis excludat. Cum
ex prænotatis constet eam non esse
propriam exceptionem.

Tertiò infertur exclusionē actio-
nis simul & intentionis propriè ex-
ceptionem dici: exclusionem verò
intentionis tantum non esse veram
exceptionem. quod Deti. in dict.
Rudrica, de exceptionibus. expres-
sim asserit.

Quartò planè deducitur, negatio-
nem simplicem petitionis ab acto-
re propositæ non esse, nec propriè
posse dici exceptionem secundum
Bald. in dict. l. peremptorias. colū. 5.
Soci. in dict. Rub. de except. Bald. Fe-
li. & Deti. in Rub. de exceptio. quo
in loco Deti. testatur hanc opinio-
nem communem esse.

Quintò hinc apparet, declinatio-
nem iurisdictionis non esse pro-
priè exceptionem: quia aduersus a-
ctionem ea minimè proponatur.
gloss. in verbo, exceptiones. in capit.
Quoniam contra. de probationib.
quam inibi sequitur Panormitan.
scribens, ab statuto loquente de ex-
ceptionibus minimè comprehen-
di declinatoriam exceptionē, cum
ea verè exceptio non sit. Sed huic

Reg. poss. A 3 corro-

Primæ partis Relectionis.

corollario manifestissimè refragatur textus in. l. præscriptione. C. si contrarius vel utilitas publicæ & in. l. vltima. C. de exceptionibus. vnde verius est, quòd exceptio sit generale nomen, peremptoriam, & dilatoriam etiam ad iudicis iurisdictionem pertinentem complectens. quod latè discutunt Angelus Arctinus in princip. Inst. de exceptio. Socin. in. l. 2. colum. 2. ff. eodem titulo. Decius in dicto capi. quoniam contra. numero. 26. & sequentibus. vbi gloss. opinionem veram esse censet, quoties ex mente legis aliud possit colligi. Cuius rei varia contingere poterunt exempla.

Sextò colligitur ex his exceptionem, & præscriptionem minimè differre. Nam quemadmodum exceptio ad peremptoriam, & dilatoriam, etiam fori refertur: ita & præscriptio has omnes continet, & significat: sicuti probatum hætenus extat.

Septimò inde palàm est, præscriptionem non tantùm dici exceptionem, quæ ex longè possessionis cursu procedat: sed & omnem aliam, quæ aliundè actionem possit excludere.

Octauò, vt quod modò adnotauimus de solutionis exceptione rectius forsan intelligatur, omnibus exactè præuisis, inferendum esse opinor, ad verè exceptionis rationem non esse præcisè necessarium, actionem modo auctori competere per exceptionem tamen excludendam:

sed satis esse quòd actio auctori iure, & verè competeret, nisi ex eo, quod deductum est in exceptionem, sublata foret: ita quidem vt non sit necessarium actionem ipso iure non esse sublatam, sed ope exceptionis eam posse submoueri. Nam & si actio ipso iure sublata fuerit per id, quod excipiens allegat, modò ea priùs competierit agenti, verè in hac specie nomen exceptionis aptum, & proprium esse apparet, distinctum profectò ab exclusione solius intentionis.

Etenim quoties quis agit proponens ea, quæ si vera sint, actionem habet, reus verò proposita negat: tunc excluditur intentio, nec propriè à reo excipitur: si quidem auctor planè probans obtinebit: nec vlla exceptione conuincitur: solumquæ tractatur in iudicio an sit verum quod auctor in propriam intentionem deduxit, nec de alicuius exceptionis vi à reo oppositæ disputandum erit: atque tunc auctore non probante simpliciter reus omnino absoluitur.

At si quis agat actione, quæ & si vera fuerit, ab eoque probata, excluditur tamen exceptione procedenti ab eo, quod actionem ipsam iam olim aeram, & competentem, extinxit: de exceptionis iuribus agendum est: alioqui auctor obtinebit: & ideo verè in hoc casu exceptionis nomen conuenit, & proprium esse censetur. Quod fit, vt exceptio solutionis verè & propriè

De præscriptio. Initium.

4

propriè sit exceptio: quia etsi vera sit intentio auctoris mutuum probantis, solutione quidem excluditur, reusquæ absoluitur: Sic & in præscriptione: cum & si auctor probauerit, quod intendit, nempe rem petitam eius fuisse, & ad eius dominium pertinuisse: tamen longi temporis possessione à reo probata ipse possessor absoluitur. In summa de intentionis exclusionem tractatur, quoties iudicialis disputatio vertitur super eo, an auctor vera in eius petitione iudici enarrauerit: de exceptione autem agitur, cum & si vera sint quæ auctore proposita fuere: tamen de his, quæ ex aduerso per reum obijciuntur disputatio est, & controuersia iudicialis: non de his, quæ ab auctore fuere deducta. Sic sanè non refert an actio extincta fuerit ipso iure vel non: modò discutienda sint ea quæ in exceptione per reum fuerint allegata. quod sensit Deci. in dict. Rubric. de exceptio. numero quarto.

Nec tamen diffiteor iam diu receptum esse, vt ipsius tantùm intentionis exclusio exceptio dicatur saltem ex lata dictionis significatione. Sic etiam obtinuit exceptiones à præscriptionibus distingui: quando quidem præscriptiones solum ad eas exceptiones referuntur, quæ ex possessione longi temporis oriuntur.

Vltimò illud non est prætermittendum non satis placere Latinæ

linguæ censoribus vsum loquendi apud Pontificias constitutiones, & iuris vtriusque interpretes frequentissimum: cum rem præscribi dicimus, dicendumquæ esset rem vsucapi. Nam præscribere hoc in tractatu nihil aliud est quàm excipere: idquæ verbum datiuo iungitur: quemadmodum & veteres Iuriconsulti loquuti sunt adhuc ætate Iustiniani.

Nusquam etenim dixere fundum, agrum, aliamve rem præscribi, sed vsucapi: nec apud Latinæ linguæ synceros authores vsquam verbum, præscribo, iuxta hunc loquendi modum reperitur secundum Alciat. in dicta. l. quinque pedum. C. fin. regundo. in princip. Oldendorpium libro variarum lectionum, titu. de præscriptio. colum. 3. Eguinari. in. §. quod autem. Inst. de vsucapi. Cora. in. l. seruitutes. 4. ff. de seruit. nu. 9. & Iacobum Spiegel. in Lexico Iuris ciuilibus, dictione, vsucapio. Nam quod in. l. si non conuictis. C. de iniurijs, dictum est, præscriptam esse actionem, exponendum erit, id est actionem temporis exceptione sublatam fuisse. Sic & Iuriconsultus in. l. ei à quo. ff. de vsucapio. dum dicit, ideoque longi temporis præscriptio non durabit, quia possessionem locator non retinuerit: non appellat ipsam vsucapionem præscriptionem: sed ipsam longi temporis exceptionem. Quasi exceptio, quæ ratione longi temporis per ipsum vsum conficitur, in Reg. poss. A 4 terru-

Primæ partis Relectionis.

terruptione quadam possessionis minimè duret, nec perfectionem accipiat. Eodem ferè sensu intelligendus est text. in. l. si duo patroni. §. Iulianus. ff. de iureiuran. cuius intellectum trademus. 3. huius Relectionis parte. in principio: Igitur hoc præludio significationem vocis, de qua hac in Relectione acturi sumus, breuiter prænotauimus, ut cunque eam iuxta receptum à iuris utriusque interpretibus usum, ab exceptione distinguentes. Modò in eo Paragrapho, qui statim sequitur, definitionem vsucapionis trademus, deq; eius iustitia tractabimus.

Ex. §. sequenti.

1. *Definitio Iurisconsulti, quæ de vsucapione tractat, defenditur. Et inibi an res congruè definiatur per effectus.*
2. *Vsucapio an rebus etiam immobilibus conueniat iuxta iuris Cæsarij responsa?*
3. *Præscriptionis, & vsucapionis discrimen consideratur.*
4. *Definitio præscriptionis expeditur, veraq; traditur ad materiæ cognitionem.*
5. *Vsucapionis iustitia ex summa æquitate & reëtitudine deducitur.*

§. Vnicus.

Definitionem præscriptionis tractantes varijs vtuntur eiusdem descriptionibus. Sed & eo-

rum quidam eam mutantur à Iurisconsulto in. l. tertia. ff. de vsucapionib. dum is inquit, Vsucapio est adquisitio dominij per continuationem temporis legi definiti. Aduersus quam definitionem illud adducitur, quòd in ea effectus vsucapionis describatur. at nihil defini debet per effectum: cum causatum à causa differat: secundum Bartol. in. l. prima. ff. de appellationib. Qui definitionem appellationis à quibusdam traditam hac ratione improbat, quòd appellationem per effectus definerint dicentes, appellationem esse, prioris sententiæ rescissionem. Etenim isthæc definitio falsa omninò est: cum etiam si ex appellatione sequatur quandoque prioris sententiæ, à qua prouocatum est, reuocatio: non tamen ipsa appellatio est illa quidem reuocatio sententiæ. quòd satis patet, & vt diximus, quia causatum à causa differt. l. licet. §. ea obligatio. ff. de procuratorib. l. & an eadem. ff. de exceptionib. rei iudic. Igitur non rectè Iurisconsultus definiuit vsucapionem, dum eam per effectum cognoscendum esse tradidit: siquidem ab vsucapione procedat dominij adquisitio.

Cæterum ad huius definitionis defensionem adnotandum est ex Decio in Rubri. de probationib. columna quarta. definitionem alicuius rei non rectè per effectus concipi: quando hi effectus remoti sunt à re ipsa, nec inseparabiliter ei adhæ-

rent

§. Vnicus.

5

rent, nec necessariò ex ea sequuntur: quemadmodum in exemplo appellationis ex Bartol. diximus. Nam tunc incongrua omninò est definitio per effectus, qui rem ipsam minimè demonstrant essentiali quadam demonstratione, quæ necessaria est ad congruam, & perfectam definitionem. Vnde defini niri quid non debet per accidentales proprietates, sed per essentielles. At effectus, qui adhærent rei inseparabiliter, semper & necessariò: proprietates quædam essentielles censentur eiusdem rei, non accidentales: & ideo per hos effectus congruè res sæpissimè definitur. textus optimus in. l. bona autem. §. bonorum igitur. ff. de bono. possel. quo in loco Iurisconsultus dixit bonorum possessionem esse ius retinendi. Est quidem ius retinendi effectus procedens à bonorum possessione, sed ita ei adhærens semper ac necessariò, vt proprietates essentialis potius ipsius quam accidentalis esse videatur. Sic Bartol. cui cæteri frequentiori suffragio accedere in. l. prima. ff. de acquirenda possessione. scribit possessionem esse ius insistendi rei non prohibita possideri. Nec enim Bartol. definiuit ipsius possessionis acquisitionem, nec item ipsius retentionem, aut continuationem: sed ipsam quidem possessionem quatenus ea ius est, & effectus habet deductos ab apprehensione, & retentione: qui

denique effectus possessioni, prout ea ius est, ad eò adhærent, quòd proprietates eius sint essentielles.

Eadem ratione procedit quòd de actione Iustinianus tradit scribens: Actio est ius. persequendi in iudicio quòd sibi debetur. Nam etiam si actionis effectus in hac definitione contineatur, is tamen eam perfectam efficit, quippe qui ad eò actioni cohæreat, vt eius proprietates substantialis sit. Vnde deducitur vsucapionis definitionem à Iurisconsulto traditam, non ex hoc iure improbari, quòd vsucapionis effectus, id est, adquisitio dominij, eidem adscriptus fuerit.

Est etenim adquisitio dominij ad eò propria vsucapionis, quòd eius substantialis proprietates hæc sit, quoties dominium acquiritur per tempus à lege definitum, atque ideo potius ad proprietatem, quam ad effectum pertinet.

Præterea iuxta quorundam interpretationem Iurisconsultus in dict. l. tertia. definiuit ipsum actum vsucapionis potius quam ius ex vsucapione procedens: ita quidem authore Iurisconsulto vsucapionis actus est adquisitio dominij per continuationem temporis lege definiti. is ergo vsucapit, qui est in continua rei possessione. Hinc denique dicitur interrupta vsucapio: id est, ipse actus vsucapionis interruptitur, quòd satis est ad effugiendam obiectionem, quam Iurisconsulti definitioni opposui-

A s mus

Primæ partis Relectionis.

mus. Præsertim quòd secundum Imolam ibi & Alciat. in Rubrica. de præscriptionib. numero. 17. inibi definitur à Iurifconsulto dictio effectum significans, nempe vsucapio: quæ est adquisitio per vsum: id est, possessionem: & sic quatenus vsucapio ius est, non qua ex parte factum continet. Nam & Cicero in Topicis, vsucapionem ius esse quoddam incorporeum existimat. Vnde vltima hæc responsio eadem est cum prima. Hinc primum constat, præscriptiones aduersus actiones personales non comprehendi sub ea diffinitione, quam ex dict. l. 3. explicuimus.

Secundò infertur iuxta præmissam definitionem aliter distingui vsucapionem à præscriptione, quam vulgus doctorum, & interpretum distinxerint. Est enim vsucapio ipsa adquisitio dominij per vsum & sic possessionem: Præscriptio autem verè est exceptio, quæ oritur ab ipsa vsucapione: ab ipsa, inquam, dominij acquisitione, ac tandem à longa possessione, vel ab ea quæ legibus definita sit.

Tertiò patet Iurifconsulti definitionem pertinere ad eam acquisitionem dominij, quæ per vsum & possessionem lege definita sit: non ad actiones personales, quarum quidem præscriptiones, vel potius exceptiones, quæ eis ex tempore opponuntur iure Pandectarum non dicuntur vsucapiones: nec de eis tractat titulus ille singu-

laris. ff. de vsucapionib.

Quartò hinc deducitur vsucapionem generaliter secundum propriam dictionis significationem accipi, & iure accipiendam esse, vt & rerum immobilium acquisitionem comprehendat: nec id quidem ante Iustiniani tempora solum, quod omnes fatentur. Sed & ipsius Iustiniani ætate vsu receptissimum fuit. quod probatur Instit. de vsucapionib. in principio. quo in loco vsucapio non semel ad res immobiles refertur. idem constat ex. l. vnica. C. de vsucapionib. transformanda. vbi vsucapionem rerum quidem Italicarum immobilium transformandam esse censet Imperator in longi temporis, decem vel viginti annorum item vsucapionem. Nec inibi vsucapio immobilium transformatur in vsucapionem mobilium: sed temporis angustia, quæ olim sufficiebant ex lege duodecim Tabularum, excluduntur, longioraq; spatia requiruntur ad acquirendas res per temporis vsum, & possessionem. Eadem significatio constat & apud Ciceronem in Topicis. Tametsi quandoque apud Iustinianum vsucapio, & longi temporis præscriptio, veluti diuersa nominentur in. §. Item nobis. & in. §. ex his. Insti. per quas personas nobis acquirit. quæ quidè loca ipse ita interpretanda fore cenleo, vt longi temporis præscriptio ad exceptionem à longi temporis possessione ortam refera-

referatur: & ita distinguatur ab vsucapione, quæ in rebus mobilibus & immobilibus in vniuersum adquisitionem dominij significat. ex Pandectis plures auctoritates, vt prædixi, adduci possunt, quibus appareat, vsucapionem ad mobilia referri: sed præsertim id constat in. l. non solum. §. si dominus. & §. si mihi. l. furtum. iuncta leg. quare. & item. l. si solum. ff. de vsucapionibus. l. qui fundum possidebat. §. seruus. & §. qui bona fide. ff. pro emptore. & alibi sæpissimè.

Quintò palam est, à iuris vtriusq; doctoribus propria quidem auctoritate, contemptis iuriscōsultorum, & adhuc ipsius Iustiniani responsis, commentum esse quòd vsucapio à præscriptione in hoc differat, vt vsucapio mobilibus, præscriptio rebus immobilibus conueniat. Hæc etenim est communis omnium interpretum doctrina, aliena profectò ab ipsis iurifconsultis: & deniq; à Iustiniano, qui minimè voluit dictionis significationem propriam, & veram mutare, sed tantum temporis angustias tollere, nè domini rebus proprijs ita celeri cursu tēporis, & possessione breui iniquè priuarentur.

Sextò hinc procedit intellectus eius, quod Accursius scripsit in dicta lege tertia ff. de vsucapio. dicens vsucapionem quandoque largè adsumi, nempe cum ad res immobiles refertur. Nam si veram signifi-

cationem vsucapionis rectè expendamus, propriè vsucapio ad mobiles, & immobiles res erit referenda.

Septimò ex his aperitur sensus ad ea, quæ Panormitanus & Felinus tradidere in Rubrica de præscriptionibus: dum censent vsucapionem genericè sumptam, etiam ad mobilia referri. Etenim id verum est in hunc sanè modum, vt vsucapio non tantum de mobilibus: sed & de immobilibus prædicetur: tametsi postmodum in vsucapionem immobilium, & vsucapionem mobilium distinguatur. differunt siquidem hæ vsucapiones tanquam species diuersæ sub eodem contentæ genere.

Octauò libet ex his perpendere Bartol. sententiam in. l. seruitutes. in. 2. ff. de seruituti. & Imolæ, in dicta. l. tertia. quibus & alijs accessere, existimantes vsucapionem commune verbum esse mobilibus & immobilibus rebus, saltè iure Pandectarum. Nam non solum eo tempore, sed & ætate Iustiniani, ac modò quidem apud Latinæ linguæ Censores hæc dictio acquisitionem dominij per vsum & possessionem rerum mobilium, vel immobilium significat. Postremò ex his, quæ hinc, & proximo Paragrapho adnotauimus constat quid præscriptio, quid vsucapio sit apud Iurifconsultos, iurisq; Cæsarij constitutiones, verum quia summi pontifices, & Canonū, ac Decretorū iuris

Ganonici conditores, deinde iuris vtriusq; interpretes præscriptionem secundum aliam significationem accepere, non equidem vt tantum exceptionem significet, vel vsucapionem triennalem, aut longi temporis: sed eo planè sensu, vt & ad actiones reales, & personales, atque omnia ea, quæ tempore acquiruntur, referenda sit, oportet hac in specie de eius definitione tractare. Illud tamen præfari libet hac in parte nõ esse agendum de definitione præscriptionis quatenus ea dictio exceptionem quamlibet significat, sed quatenus in specie ista iuri ex ratione temporis, aut longæ possessionis quæsito accommodatur.

Et Panormi. post alios in rubr. de præscriptionib. inquit, præscriptio est ius quoddam ex tempore congruens, legum autoritate vim capiens, negligentibus pœnam inferens, & finem litibus imponens: quã definitionem communem esse testatur Bald. de præscript. in princip. colum. 2. aliqua exponens ad eius probationem. Hæc verò definitio mihi non placet, quippe quæ nimis longa sit, & deinde præmittat præscriptionem esse institutam in pœnam negligentium: cum plerumq; etiam aduersus ignorantem, & insciũ procedat, ac vim propriam habeat: sicuti inferius disputabitur. Deinde definitio, vt ea cõgrua sit, breuiter & compendio quodam debet rei substantiam per essentialia explicare: secundum Aristote. libro. 6. Topicor.

Barto. in. l. i. ff. de testament. Cardin. in cap. perpendimus. de sentent. excommu. At isthæc Panormi. definitio nec breuis est, nec explicat rei substantiam per essentialia, sed per effectus longè ab ipsamet re distantes, ac remotos: quemadmodum ex ea constat. Quam ob rem ex pluribus definitionibus quæ in hoc tractatu traduntur ad huius rei cognitionem ipse potius probarem definitionem glo. in Summa. 10. quæst. 3. Nec enim hic vsucapionem definimus, cuius Iurisconsulti meminere, siue ea sit triennalis, siue longi temporis: sed tantum præscriptionem. Est enim, inquit glo. Præscriptio, exceptio ex tempore legibus definito substantiam capiens. Nam etsi gloss. omiserit verbum illud: legibus definito: & præterea addiderit: & actioni in rem, vel personali obijcitur. Ego hanc vltimam partem à definitione tollendam esse censui: quia ad definiti essentiã, & substantiam non pertineat. Addidi illa verba: legibus definito, ex eo quod tempus sufficiens non sit nisi & id habeat ea, quæ iure sunt ei accessoria, & requisita, vt legitima sit præscriptio. Eandem prædictæ gloss. definitionem tradidit Goffredus in summa. titul. de præscriptio. eamq; defendit Alciat. in Rubric. de præscriptio. numero. 4. & in. l. vt sunt. ff. de verborum significa.

Diximus sanè in hac definitione præscriptionem exceptionem esse: quia id satis probauimus in præcedenti

denti Paragrapho: Exceptio autem non tantum ad hanc, quam tractamus, pertinet, sed & ad omnes alias, quarum in iure passim metio fit: atq; idè exceptio vt genus ponitur in hac definitione. Item diximus, ex tempore legibus definito, vt ex his verbis manifesta sit tota præscriptionis vis: siquidem tempus necessarium est ad præscriptionem: & id est, quod intrinsecus, & pro rei substantia, ex propria eius natura omni nõ requiritur: cum absq; tempore nulla detur vsucapio, nec denique præscriptio in ea significatione, qua Decretorum, & iuris Pontificij auctores vtuntur. Sed tamen tempus quandoq; & regulariter sufficiens non est ad vsucapionem, & præscriptionem: imò a iure Canonico, & Ciuili statutum est, fore necessariũ quandoque titulum, & ferè semper bonam fidem: sicuti statim in secunda huius Relectionis parte tractabimus: vnde tempus à legibus definitum, id est, cui extrinsecus accesserint ea, quæ iure requiruntur, præscriptionem perfectam efficit. Nam & iure Pontificio, ac Cæsareo tempore hac in specie accedunt titulus, bona fides, ipsorumq; mensium, & annorum numerus, vt ex tempore ita quidem instructo, ipsa vsucapio, præscriptiove procedat. Non oberit huic definitioni, quod non tantum exceptio, sed & actio realis quidem ad vendicationem rei vsucaptæ ex tempore legitimo frequenter oria-

tur: quia qui rem aliquam vsucapit, eam poterit demum actione reali vindicare, & agere veluti dominus: non quidem ex præscriptione, sed ex iure dominij, quod per vsucapionem, & longi temporis possessionem adquisiuit: quod mihi probatissimum est ex ipsorum Iurisconsultorum locis, & in vltima huius Relectionis parte longius probabitur. Hactenus de definitione, vt saltem hinc videas Lector candide, quantum referat dictionum proprias, & genuinas significationes absque latinitatis vitio obseruare.

Cæterum vsucapionis iustitia ex pluribus constat: præsertim autoritate legis iustæ, quæ sufficiens est. Quod autem lex sit iusta patet: Quia per principem iuste statuitur id, quod est necessarium, vel vtile ad pacificum subditorum conuietum, & Reipublicæ quietem: capierit autè lex. 4. dist. Sed vsucapio est huiusmodi: quippe quæ necessaria, vel utilis Reipublicæ sit: igitur lex Vsucapionem instituens maximè innititur iustitiæ. Consequens, & maior argumetationis pars manifesta sunt. Minor probatur autoritate Iurisconsulti. in. l. i. ff. de vsucapio. Bono publico, inquit Caius, introducta est vsucapio: nè scilicet quarundam rerum diu, & ferè semper incerta dominia essent, cum sufficeret dominis ad inquirendas res suas statuti temporis spatium. Ex quo illud certum est, quod cessante huiusmodi

modi acquisitione per vsucapionē, incertus semper esset possessor, an res, quam fortè ab alio emit, sua sit necne. Inde & curam illius abisciet, eamq; perire signet, veritus ne quando verus dñs eam sibi auferat, quod maximū inferret damnū Reipublicæ: sicuti & Theophilus explicat in princ. Instit. de vsucap. Quin & ipsa vsucapio summopere ad minuēdas lites pertinet. l. vlti. ff. pro suo. vsucapio rerum, inquit Neratius, etiam ex alijs causis cōcessa, interim propter ea, quæ nostra esse existimātes possideremus, constituta est, vt aliquis litium finis esset. Sic & iustitiā iuris civilis hac in re defendit Cōra. de cōtractib. q. 15. concl. 4. Marcus Cicero in oratione pro Cecinna, vsucapionem scribit esse finem sollicitudinis, ac periculi litium. idē Cicero libr. 2. de officijs summè laudat Aratū Sicyoniū q̄ is iniquū esse fuerit arbitratus, res olim alienas à possessoribus post quinquaginta possessiones annorum auferri: propterea, q̄ tam longo spatio multa hæreditatibus, multa emptionibus, multa dotibus tenebantur. Sed Pausanias in Corinthiacis de hoc ipso Arato scribit hæc verba. Domus, & prædia, quæ diuēdita fuerant, emptoribus pretio dissoluto, exulibus cū reddidisset, dissidiarum, & controuersiarum causas cōcordia cōstituta sustulit. quod & Cicero ipse longiùs tradiderat. Igitur hanc summam æquitatē conuenientē quidem cōi vitæ societati, cuius conseruatio legum oīm, prin-

cipum, ac rerum publicarū est finis, & cui lege naturæ omnes submittimur, & seruire tenemur, admittere iustissimè iubemur. Quo fit, vt & summi Christianiorbis præfules, & pōtiffices, quibus potissima cura est, nē quid fiat animarum spirituali saluti aduersum, vsucapionem legitimo tempore perfectam iustam esse dominij acquisitionem passim statuerint. Nam & Plato lib. 12. de legibus. licet in rebus immobilibus nō satis probauerit vsucapionē, eam tñ in mobilibus iustissimā esse, & Reipublicæ optimè institutæ necessariam existimat.

Ex secunda Relectionis parte.

1. *Acquisitio possessionis quid sit.*
2. *Retentio possessionis definitur.*
3. *Possessionis definitio traditur. Et qualiter possessio sit ius.*
4. *Possessio an rectè distinguatur in naturalem & civilem?*
5. *Vsfructuarius, an habeat naturalem? & numero sequenti.*
6. *Quasi possessio quid sit?*
7. *Quæ possessio sit necessaria? & sufficiens ad prescriptionem?*
8. *In præscribendis iuribus incorporalibus an sit necessaria scientia, & patientia?*

Secūda Relectionis pars.

NGIMVS in huius relectionis parte prima satis breuiter de præscriptiōis, & vsucapionis cognitione: ex qua potissimū deduxim⁹, partē ferè præcipuā præ-

præscriptionis tempus esse: cū ex eo semper constituatur: atque ideò tractaturus hac in parte de tempore possessionis, de titulo, deq; bona fide ad perfectā præscriptionis vim iure Pontificio, & Cæsario requisitis, illud in primis adnotandum esse censeo, possessionem fore semper necessariam ad vsucapionem: nam sine possessione præscriptio non procedit: quemadmodum regula iuris dicitur: cui prænotandum est tria esse maximè differentia. Adquisitionem possessionis: eius retentionem: & ipsam possessionem, vt est in esse producta, ita etenim hæc considerat post alios Francisc. à Ripa in Rubric. de caus. possel. & pro. columna. 3. ex Bartolo & Doctoribus in. l. 1. ff. de acquirenda possel. quæ quidem obiter explicabimus, & veluti per transennam, nē ieiuna nimis sit hac in specie possessionis ad vsucapionem necessariæ resolutionis.

Adquisitio possessionis est apprehensio rei vera, vel ficta, cū adminiculo animi veri, vel ficti, & iuris. Apprehensio ponitur loco generis. Rei dicitur, vt comprehendat corporales res, & incorporales. nam sicuti in corporalibus acquiritur possessio, ita in incorporeis quasi possessio acquiritur. quod notatur in. l. 3. in princip. ff. de acquirend. possel. leg. si seruus. §. si incorporales. ff. de acquirend. rerum domi. gloss. in capi. Cū ecclesia Sutrina. de caus. possel. & propria. Igitur cū sæ-

piissimè detur apprehensio quasi possessionis in rebus incorporalibus, oportuit ita acquisitionem possessionis definire, vt ea comprehenderet quasi possessionis apprehensionem. Vera quidem apprehensio dicitur: quia frequentissimè apprehensio possessionis fit per actum verum corporis sine fictione. l. prima. ff. de acquirend. possessione. Ficta: quia quandoq; possessio acquiritur sine vera apprehensione per actum à lege, Canone, vel consuetudine illi adæquatū: vt per constitutum. l. quod meo. ff. de acquirend. possel. capit. 2. de consuetudini. l. quisquis. C. de donatio. Cum animi adminiculo dictum est ex eo, quòd absque animo non potest acquiri possessio. l. quemadmodum. ff. de acquirenda possel. Ficti: quia solet sufficere animus fictus ad acquirendum possessionem: quanuis animus verus deficiat, vt in ea possessione, quam ciuillissimam Doctores appellant: quæ acquiritur lege Regia, ex leg. 45. Tauri: de qua nos aliqua adnotauimus libro tertio Variarum Resolutionum. capi. 5. numero. 6. Item diximus in definitione, & iuris. Quasi adminiculum iuris necessarium sit ad acquisitionem possessionis ex eo, quia si ius resistat, quæri possessio non potest. l. qui vniuersas. Paragrapho. 1. ff. de acquirend. possel.

Primò hinc deducitur, quòd possessio dū capitur pro acquisitione est

est factū, non ius. l. 1. §. adipiscimur. & §. si vir. ff. de acquirē. poss. l. 1. §. si Scauola. ff. si quis testament. lib. esse iuss. fuer. l. 3. in prin. ff. de bono. poss.

Secundò patet, non esse præcisè necessariam pedum, nec manuum positionem ad acquirendam possessionem, sed satis esse eam oculis, & effectū capere: non enim requiritur corporeus tactus ipsius rei. l. 1. §. si iusserim. l. quod meo. §. per venditorem. ff. de acquirē. posses. l. clauibus. ff. de contrahē. empt. & hæc quidē illatio absq; vlla iuris fictione procedit: quod ipse explicui libro. 3. Variar. resolut. capi. 16. num. 10. & sequentibus.

Tertiò inde constat, quandoque possessionem adquiri absq; aliquo actu corporeo, etiam adquirentis oculorum: vt seruum. l. 1. C. de acquirē. posses. l. 2. ff. pro solut. & per procuratorem. l. 1. §. Item adquirimus. Aliquando quidem absq; actu corporeo nec adquirentis, nec alterius eius nomine, sicuti apparet in possessione ciuilibissima.

Retentio possessionis est legitima detentatio corporea, & mentalis, vel mentalis tantum, vera vel ficta gratia rem possidendi. In hac verò definitione dicitur legitima: quia si ius resistat tali detentationi, possessio nō retinetur etiam a pupillo: vt in re sacra. notat Alexan. in. l. pupillū. ff. de acquirē. posses. Itē is qui peregre, ac lōgè proficiscitur nemine domi relicto perdit naturalem, cum illa mentalis detentio non sit

sufficiens, nec legitima ad retinendam naturalem possessionē. l. clam possidere. §. qui ad nundinas. ff. de acquir. poss. Eodem modo habens tunc per ingressum naturalem, etiā si habeat animum possidendi ratione veri dominis, nō habet ciuilem, quia ea penes alium sit, nec eam interim potest habere: non etenim est legitima detentio ad hunc effectū: siquidem duo non possunt eādem rem in solidum possidere. Dicitur est præterea: mentalis tantum: ex eo quod ciuilis possessio solo animo retineatur. dicit. §. qui ad nundinas. Vera, quia regulariter proprius animus requiritur. l. 1. C. de acquirenda posses. ficta: quia quandoq; possessio retinetur per seruum, filium, aut procuratorem: item & ciuilibissima possessio ipsius fictionis causa. Gratia rem possidendi, diximus, quia detinens rem sine animo possidendi non possidet: quippe qui nec habeat animum possidendi ciuilitè, nec naturaliter. l. 3. §. in amittenda. ff. de acquirē. posses. vnde hæc detentio dicitur propriè asinina: secundum communē in. l. 1. in princip. ff. de acquirē. posses. Scribit etenim Theophilus Instit. quib. mod. tollit. obligat. quod tenere est naturaliter detinere, id est, rei corporaliter tantum insistere: possidere autem est animo domini detinere: quod idē Theophilus adnotauerat Instit. per quas personas nobis acquir. eiusq; hac in re adnotationem laudat Viglius in præfatione Græcarum Instit.

stitutionum: statim tamen Theophili sententiam interpretabimur. Sed & aliud est detentatio naturalis alicuius rei: aliud est ipsius rei custodia. Nam custodia animo cōseruatur: si quis clausam domum relinquat iuxta communem sententiam authore Aretino, in. l. si colonus. ff. de acquirē. posses. quia etiam absens dicitur custodire: sicuti Barto. explicat in dict. l. 1. in princip. q. vltima.

Hinc apertissimi iuris est, quod possessio quatenus accipitur pro retentione, factum est. l. denique. ff. ex quibus caus. maior. l. pupillum. ff. de acquirē. posses. quia animo retinetur, & animus est quid facti. l. bonæ fidei. ff. de acquirē. rerum dominio.

Possessio autem est ius insistendi rei non prohibitæ possideri. sic Barto. in dicta. l. 1. visum est, cui ceteri magis cōmuniter accesserunt, vt inibi testatur Ripa, numero. 26. tradit idem Ripa in Rubr. de caus. posses. colum. 1. & 2. ius autem dicitur loco generis, non vt Barto. opinatur loco differentia. Insistendi dictum est: quia possessio principaliter operatur facultatem tenēdi ipsam rem: vnde differt ab alijs iuribus, seruitutum scilicet, ac similibus: oportet tamen rem non esse prohibitam possideri. Etenim tūc minimè tractandum est de possessione, quæ in eadem re acquiri nō potest.

Ab hac definitione planè dedu-

citur possessionem postquā iā est adquisita, & perfecta ius esse, quod Barto. & doct. communiter in dicta. l. 1. fatentur: & probat elegans sententia Innocentij. in cap. episcopi. de rebus ecclesi. dicentis ex hoc quod delegatus habens à Papa jurisdictionem ad cognoscendum de iure alicuius rei, non tantum poterit sententiam dicere circa illius rei dominium, & proprietatem: sed & circa possessionem. Eodem modo si dederit summus Pōtifex mandatum alicui vt cuidam ecclesiæ faciat restitui bona, quæ iniquè & malè fuerint alienata, eaq; curet vt ad ius, & proprietatem ecclesiæ reuertatur, poterit hic iudex tractare, & cognoscere de restitutione illarum rerum, quæ non tantum à dominio ecclesiæ fuerint ablata, sed & earum quarum sola possessione fuerit ecclesia priuata, & spoliata. Hanc sententiam Innocent. sequuntur Roma. in singulari. 600. Alexand. consi. 15. lib. 2. Feli. in Rub. de rescriptis. 3. col. Abbas in capi. 2. col. de in int. restitui. idē Abb. in dict. cap. Episcopi. Detius in. l. non alienat. ff. de regulis iuris. Ludou. Gomeci. in regu. de non toll. iure quæsito. quæst. 3. quorum sententia cōmunis est secundum Iasonē in. l. 1. in princi. nu. 3. ff. de acquirē. posses. Ripa, in rub. de caus. posses. col. 1. & 2. qui eam itidem probant, & veram esse censent. Deniq; possessionem ius esse probat text. in. l. peregrè. ff. de acquirē. posses. & in Reg. poss. B cap.

cap. dilecto. de verb. signific. & alibi pluribus in locis, quorum iuniores meminere in dict. l. l. præsertim inibi Herculani, numer. 38. dicens Barto. opinionem communem esse. idem fatetur eam sequutus Corasi. in præludis, ad. §. nihil commune. colum. 2. ff. de acquirenda posses. qui & Innocen. decisionem sequitur.

Præter hæc est adnotandum ad faciliorem huius tractatus intellectum, possessionem duplicem esse civilem, & naturalem: quemadmodum Ioannes relatus ab Accursio in dicta. l. l. distinxit, cuius distinctio probatur per Dinum in dicta regu. sine possessione. numer. 15. & per alios magis communiter. in dicta. l. l. vt fatentur nouiores ibi. præsertim Ripa numer. 28. Et idem in Rubri. de caus. posses. & proprietate. nume. 18. Est etenim civilis possessio, possessio apta producere civiles effectus respectu veri domini: Ponitur in definitione possessio loco generis: ite apta dicitur, quia non semper hos effectus producit: quippe quæ sit civilis possessio penes verum dominum. Sic eos non producit in malæ fidei possessore. l. clā. §. quanuis. ff. de acquire. possessio. veri domini diximus, quia per eam ratione præscriptionis acquiritur verum dominiū: quod statim examinatur. Naturalis autem est possessio apta producere civiles effectus respectu alicuius iuris à vero domino separati. Qualis est emphyteu-

tæ, & Vasalli: nam & per hanc utile dominium præscribitur. l. comperit. C. de præscript. trig. vel quadragin. anno. Dicitur apta: quia non est præcisè necessarium, quod actu producat hos effectus: siquidē naturalis obtenta à malæ fidei possessore non producit eas: nec naturalis usufructuarij: cum ipse non præscribat per illam dominium verum, nec ius usufructus: sed per civilem quasi possessionē illius iuris. gloss. in. l. ait prætor. §. item ei. ff. ex qui. caus. maior. Bartol. in. l. naturaliter. ff. de acquir. posses. in princi. & ibi docto. maximè Iason. idem tenent Corset. in singu. verb. usufructus. Alex. in. l. l. num. 40. ff. de acquiren. poss. in princi. & ibidem alij doct. Contra Bartol. inibi, cuius opinio communiter reprobatur vt fatetur ibi Ripa nume. 54. & idem in dicta rubr. de caus. posses. nume. 21. vnde procedit naturalis possessio, & producit civiles effectus in emphyteuta respectu emphyteusis: quod tradit Alexand. in. l. 3. §. ex contrario. ff. de acquir. poss. nu. 6. & Fel. in capi. causam. de præscript. tradit Balbus de præscript. in vltima parte. 3. partis principalis. illud tamen est aduertendū quod civilis, quæ in usufructuario datur non est principalis respectu veri domini, & ideò secū dū cōmunē doctorū distinctionē proprie civilis non est, quia cōsideratur minus principaliter respectu iuris à vero dominio separati: quale est ius usufructus. Sic & Rogerius dixit

dixit feudatarium, & emphyteutam habere civilem possessionem ratione iuris, quod habent in re. Et licet frequentissimo interpretū consensu Rogerij opinio in dicto §. ex contrario. reprobata fuerit: profectò defendi poterit, si consideremus hanc civilem possessionem, cuius meminit Rogerius, esse impropriad, ac minimè principalem. Cum iuxta communem distinctionem vera & propria civilis possessio ea sit, quæ modò de finiuimus. Huc etiā pertinet quod Theophilus scribit Insti. per quas personas nobis acquiritur. §. idem placet. de usu fructuario tractans: cōstituit etenim rationem cur usufructuarius vscapere non possit, dicens: Primum, quia non possidet. Est autem possessio animo dominantis possidere: hic verò tantum habet ius vtendi & fruendi. Hæc Theophilus, qui distinxit civilem possessionem à naturali eodem modo, quo doctores paulò antè citati distinxere, vt quibusdam forsitan ita Theophili sententiam intelligentibus videbitur. At ipse Theophilus inibi, & apertius in. §. Item per acceptilationem. Insti. quibus modis tollitur obligatio. sensu, si diligenter eius verba examinentur, possessionē in hoc à detentatione differre, quod tenere sit naturaliter detinere: possidere verò sit animo domini detinere: vnde cum in dicto. §. idem placet. hoc ipsum quo ad usufructarium adnotauerit, planè

præmittit usufructuarius suo nomine rem ipsam detinere: non autem possidere, nec civiliter, nec naturaliter: tametsi Iacob. à Rauenna in. l. l. ff. de acquirend. possessio. Guilielmus de Cuneo in. l. licet. C. eod. titu. Cumanus, Bald. Rom. & Aretinus in. l. naturaliter. in principio. ff. de acquirenda posses. non viso vt opinor Theophilo, planius asseuerent, usufructuarius rem ipsam naturaliter possidere nomine domini: non autem proprio. Quibus ad stipulatur tex. in. l. certè. §. is qui rogauit. ff. de precar. quo in loco Iurisconsultus scribit, fructuarius, colonū, & inquilinum esse in prædio: non tamen id possidere. Par igitur ius est hac in re coloni, & inquilini cum usufructuario: & tamen colonus, & inquilinus dubio procul rem ipsam detinent proprio nomine: possident autem nomine domini. Quo fit, non omninò probari apud Theophilum distinctionem cōmunem possessionis. civilis, & naturalis. Non inficior creberrimo ferè omnium consensu in dicta. l. naturaliter. per tex. ibi probatum esse, quod usufructuarius naturaliter possideat. Sed illam naturalem possessionem Theophilus interpretatur vel nomine domini, vel esse detentationem quandam naturalem. Hæc diximus ad intellectum civilis, & naturalis possessionis, quemadmodum à nostris distinguuntur: quorum opinio facilioris doctrinæ cau-

sa poterit admitti. Nam perpenso iuris rigore verior apparet sententia Azonis existimantis, vnicā tantū possessionem esse, quæ solūm qualitate, non autem specie differenti distinguatur: ita quidem vt possessio, quæ verè naturalis est, si per ius civile absq; corporis insistētia probetur, & admittatur ad ciuiles effectus, dicetur ciuilis qualitate quadam iuris ciuilis ei præbentis authoritatem, eamq; approbantis. quam opinionem Azonem sequuti veriores esse censent Ripa in præcitat. locis: Socin. colū. 9. & Zasius in dicta. l. 1. ff. de acquirenda possess. Alciat. in. l. quæstio est. ff. de verbo. significat. Ioan. Corasi. in. l. naturaliter. §. nihil cōmune. in Præludiis. numero. 6. & sequentibus. Albericus in. l. licet. C. de acquire. possessio. & alij, qui ab his nominatim citantur.

Verūm quia pleriq; placet quasi possessionem à possessione distinguere, peculiariq; & propria definitione cognoscendam esse. Sic enim placet Theophilo in princip. de interd. vbi censet, possessionē esse corporis rei detentionem. Quasi possessionem verò in corporalis rei vsum. Latius, & specialius poterit quasi possessio definiri, vt sit ius exercendi actum conuenientem iuri incorporali vero vel præterito, procedens ex sufficienti vfu illius. Huusmodi censetur quasi possessio iuris eligendi, & similibus: capitulum ecclesia. de causis possessio. &

proprietat. dictum est exercendi: non detinendi: quia sola corporalia detinentur. l. tertia. §. ex contrario. ff. de acquirend. possessi. Diximus in hac definitione, vero vel præterito: ex eo, quòd ad acquirendam quasi possessionē iuris incorporalis non est necessarium ipsum ius prius constitutum fuisse, secundum Innocentium in ca. 1. de caus. possess. & proprietat. Bartolū in. l. 3. §. vnde vi. ff. de vi & vi armat. Decium in consil. 136. Contra decisionem Rotæ. 11. in antiquis. Dictum deinde est, esse ius procedēs ex sufficienti vfu: ad differentiam iurium ipsorum, ex quibus competit facultas exercendi suos proprios actus. Vnicus autem actus sufficiens est ad constituendam quasi possessionem iuris incorporalis secundum communem, quam tradit Ripa in capitulo. cum ecclesia. de caus. possessio. & proprietat. numero. 52. & sequentibus. textus optimus in cap. consultationibus. glo. Panormita. & alij in cap. si verò. de iure patronat. Calderi. consil. 12. eodem titu. Abbas in consil. 54. parte prima. idem Abbas in capitulo. cum olim. 3. notabili, de caus. possessio. & proprietat. Deci. cōsi. 129. & consil. 149. colū. 2. Ioan. Milis. verbo, Patronus ex vnica præsentatione. Soci. consil. 238. colū. 1. libro. 1. Alexand. consilio 74. colū. 3. libro. 4. & ibi Carolus Molinæus. Abbas in cap. primo. de religio. domibus. versic. & hæc faciunt. quorū ea est resolutio, quod

ex

ex vnica præsentatione adquirat quis quasi possessionem iuris patronatus ecclesiastici, quo ad præsentationem. Et est communis opinio: sicuti fatetur Lambertinus de iure patrona. 2. libro. 1. parte. tertia quæstio. principia. articul. 11. modo ex ea præsentatione sequuta fuerit Episcopi institutio, & institutus beneficij possessionem habuerit: quod explicant Decius in dictis responsis: Rochus Curtius de iure patrona. verb. competens. quæstio. 14. latè Ripa in dicto capitulo. cum ecclesia. numero. 91.

His quidem prænotatis patet, possessionem à Bartolo. in dicta prima dictam corporalem esse vere naturalem, atque ita sub definitione possessionis naturalis comprehendit: si vera sunt. quæ ex communi omnium traditione exposuimus.

Est igitur necessaria possessio ad præscriptionem: & deniq; omnium consensu sufficere ciuilis, & naturalis simul: quod negari non potest. Ciuilis verò sola erit item sufficiens ad præscriptionē veri dominij: & id probatur ex eius definitione. ad idem. l. 1. §. per seruum qui in fuga. ff. de acquirenda possessione. l. serui. §. vltimo. ff. de furtis. & in. l. in accessionibus. ff. de diuer. præscript. notat Dinus. nume. 29. in dicta regula, sine possessione. Bartol. l. 1. nume. 8. ff. de acquirend. possess. & post alios Balbus in vltima parte 3. partis. principia. quorū opinio cō-

munis est in. l. clā possidere. §. qui ad nundinas. ff. de acquirend. poss.

Naturalis autem possessio sola, iuxta definitionem communem non est sufficiens ad præscribendum verum ipsius rei dominium: cum naturalis possessio non obtineatur animo veri dominij. Quòd si ea veri dominij animo habeatur, contingere non potest vsucapio interim dum absens habet ciuilem. Etenim incipit præscriptio ab eo die, quo absens ciuilem amisit: sicuti adnotarunt glossa, & omnes in dicto. §. qui ad nundinas. gloss. singul. in. l. 1. versic. præscriptionem. C. de seruis fugit. vbi Iason & doctor. Panormi. colū. 2. & Felinus. nume. 6. & 7. in capitulo. vigilantij. de præscriptio. idem Abbas consil. 62. libr. 2. colū. 8. Alexand. in. l. 1. §. per seruum qui in fuga. ff. de acquirend. possess. colū. 2. Dinus optimè in dicta reg. sine possessione. colū. vlti. Sufficere tamen hæc sola naturalis possessio ad præscriptionem alicuius iuris à vero dominio separati: nempe ad ius emphyteusis, vel feudi: vt tradunt Alexand. in. l. 3. §. ex contrario. ff. de acquirend. possess. nume. 6. Felinus in cap. causam. de præscript. & Franciscus Balb. in dict. vltima parte. 3. partis princip. notatur in. l. competit. C. de præscript. 30. vel. 40. anno. At in vsufructuario dictum superius est ex frequentiori docto. sententia, ipsum non præscribere ius vsufructus per naturalem possessionem. Reg. poss. B 3 sione

sionem, sed per civile quasi possessionem illius iuris vsusfructus. Ego verò, si admittenda est illorum opinio, qui probare conantur, vsusfructuarium rem possidere naturaliter nomine domini habentis proprietatem & nomine proprio tantum habere rei detentationem quantum attinet verum, & directum rei domini, profecto non video quare ratione possit vsusfructuarium distinguere in his possessionibus ab emphyteuta, Feudatario, & similibus, qui ius habent segregatum à vero dominio: præsertim quòd iuxta opinionem Rogerij, etiam emphyteuta & similes habent quandam possessionem civilem respectu illius iuris à dominio vero distincti: deinde quæritur quo nam pacto emphyteuta habens naturalem nomine domini, possit præscribere nomine proprio ius illud emphyteutis à vero dominio satis distincti: Etenim licet Alexan. in dict. §. ex contrario. & alij, quorum modò meminimus, velint, emphyteutã præscribere ius illud emphyteutis ex naturali rei possessione: id verum esse non potest, cum illa possessio obtineatur nomine domini veri, & respiciat verum dominium, nõ ius emphyteutis, nec similia iura se parata à dominio directo, veròq; . Quam ob rem in vsusfructuario, emphyteuta, & feudatario facilioris doctrinæ causa, forsan magis congruit constituere quandam quasi possessionem, naturalem quidem,

& civilem respectu illius iuris omnino à vero dominio distincti, quæ quidè quasi possessio est sufficiens ad præscriptionem illius iuris à vero dominio separati: unde ad præscriptionem necessaria possessio est, sufficitq; quandoque civilis sola. Naturalis autem sola, ac per se subsistens, civili per alterum obtenta, non sufficit ad præscribendum dominium verum ipsius rei. I. adquiretur. ff. de acquirendo rerum dominio. §. ultimo. I. Celsus. §. Iulianus. ff. ad exhiben. l. prima. §. penultimo. ff. de acquirenda possessione. tenent Dinus in dicta regula, sine possessione. numero. 30. Doctor. præsertim Alexand. in dicto. §. ex contrario. numero. 6. Et probatur satis vrgèter ex eo, quòd civilis possessio sola, naturali per alterum obtenta, est sufficiens ad præscriptionem domini veri, vsu perius traditum est: ergo naturalis hunc effectum habere non poterit, nè sequatur absurdum, quòd duo in solidum possint eandem rem quo ad dominium idem vsucapere. l. si vt certo. §. duobus. ff. commodat. l. quod contra. §. vni duo. ff. de regul. iuris. l. hæreditate. §. pater. ff. de castrensi. pecul. Hæc quidem planè obtinent præmissa communi distinctione possessionis civilis à naturali. Etenim si Azonis opinio probanda est, constabit euidenter, possessionem naturalem, quæ animo veri domini obtinetur, ad præscriptionem omnino sufficere.

Quali

Quasi possessio iurium incorporaliũ etiam sufficiens est ad præscriptionem ipsorum iurium. l. 1. & 2. C. de seruitu. & aqua. l. vltima. C. de præscriptionib. longi temporis. l. si quis diuturno. ff. si seruitus vendicet. l. 1. §. denique. & l. 2. ff. de aqua pluuiã arcend. in principio. à quibus iuribus hoc deduxere Dinus in dicta regul. sine possessione. in princip. quem ibi docto. passim sequuntur: & vbicunq; materiam istam tractauerunt.

Sed præter hæc in præscribendis iuribus incorporalibus necessaria est scientia, & patientia eius contra quem præscribitur, aut illius, qui iura illa tradere potest. Cum horum iurium incorporalium quasi possessio non aliter adquiratur, nec retineatur, quam per patientiam eius contra quem adquiritur, vel retinetur. l. quoties. in. 1. §. vltimo. & l. quoties. in. 2. ff. de seruit. hoc ipsum expressim constat in. l. 2. C. de seruitu. & aqua. quæ apertissimè requirit scientiam eius contra quem seruitus præscribitur. optimus text. in leg. si à te emero. ff. si seruit. vendicet. si à te emero. ff. si seruit. vendicet. his accedit, quòd seruitutes non aliter constituuntur quàm per traditionem, vel patientiam. l. si ego. §. primo. ff. de publiciana. l. 1. ff. de seruitu. rustic. prædio. unde sequitur scientiam necessariam esse, cum absque ea nec contingat traditio, nec patientia. l. qui patitur. ff. mandati. nec enim pati propriè dicitur is, qui omnino ignorat. l. 1. §. scientiam

ff. de tributoria: atque ita hanc opinionem quòd sit necessaria scientia & patientia illius aduersus quæ præscribitur, vt præscriptio procedat in iuribus incorporalibus, tenuerunt Innocentius in capit. 2. de in int. resti. idem in capi. bonæ. in. 2. de post. prælat. Bartolus in. l. 1. §. de nique. ff. de aqua pluuiã arcend. & Bartol. & docto. in dicta. l. 2. idem Bartolus in. l. 1. §. 1. ff. de itinere actûq; priuat. Abbas in capit. de quarta. ad finem. & ibi Felinus. numero. 41. de præscriptio. Alexand. consil. 16. libr. 5. numero. 13. Panormita. & ibi latè Ripa in dicto capit. cum ecclesia. de caus. possess. numero. 64. Antoni. in capi. peruenit. colum. 5. de censibus. Ioann. Lupi in cap. per vestras. 2. notabil. §. sed est pulchra. numer. 33. de donat. int. vir. & vxor. quorum sententia communis est dubio procul. Nam & ipse Panormita. in dict. cap. de quarta. eam fatetur communem esse: & eandem sequuntur omnes hi, quos ad huius opinionis intellectus & limitationes statim citabo.

Cæterum Longouallius in repetitio. l. imperium. ff. de iuris. omni. iudic. 4. parte. artic. 2. licet fateatur, neminem hætenus huic sententiæ contradixisse, eam falsam fore censet pluribus rationibus, sed præsertim autoritate textus. in. l. vltima. C. de præscriptio. longi temporis. vbi Imperator primùm statuens in vsucapione rerum corporalium scientiam non requiri, subiicit idè

Reg. poss.

B 4 iuris

iuris esse in usufructu, & cæteris seruitutibus. igitur in eo responso probatur, scientiam eius contra quem præscribitur non esse necessariam in præscriptione iurium in corporalium. Saltem illud negari non potest, quasi possessionem iurium incorporalium adquiri per usum absque scientia eius, cui usus ille vel præiudicat, vel competit. Item est textus optimus in. l. prima. §. primo. ff. de itinere actûq; priuato. quo probatur, usum seruitutis sufficere, ut quis experiri possit interdicto illo de itinere, actûq; priuato: & ut Bartolus ibi censet, non est quo ad istum effectum necessaria scientia illius, cui usus ille præiudicat. Et tamen. l. vltima eodem titulo, vult ita demum interdictum illud competere, si quis ius seruitutis possideat: consequitur ergo etiam iurium in corporalium quasi possessionem adquiri absque scientia illius, in cuius præiudicium quasi possidetur. Denique ad improbationem cõmunis sententiæ contendit Longouallius, quasi possessionem iurium incorporalium adquiri absque scientia illius, qui tradere poterat: respondetq; ad omnia loca, quæ videntur patientiam exigere ad cõstituendam quasi possessionem iurium incorporalium, quod is demum patiatur, qui non impedit: quemadmodum is consentit, qui non dissentit, etiam si ignoras sit. l. secunda. §. volūtatem. ff. solut. ma-

tri. Quæ quidē solutio facta est per ea, quæ inibi Iuriconsultus scribit dicens, furiosum, & amentem eò consentire, quod nõ dissentiat: & hic consensus est à lege præsumptus: at eum, qui sapiat non aliter consentire, quàm si vel expressim cõsentiat, vel tacite: cum sciens nõ contradixerit. Sed & respõsio Longouallij ad. l. 2. C. de seruitutib. & aqua, etsi fuerit Hugulini Doctoris antiqui, falsa tamen est, maximamq; infert violentiam Imperatoris responso: dum supplendam esse dictionem, maximè, falso tradit. itaq; nouissimè Ioann. Corasij. in. l. quoties. in. 2. ff. de seruit. numero. 1. sententiam cõmunem à Longouallij impugnationibus defendere conatur, eam sequutus.

Ego verò, etsi breuiter, eandē disputationē resolvere curabo, ut hæc quæstio ad Theoricã, & praxim expeditior sit. Primū etenim communem opinionē veram esse opinor, & probari omninò in. d. l. 2. C. de seruitu. & aqua. Deinde cenſeo in his iuribus incorporalibus patiētia illius, qui tradere & constituere ea potest, pro traditione haberi: quod satis compertū est: & idcò quoties de traditiōe seruitutis tractatur, patiētia illius qui traderet tenetur, sufficit, eãq; ipse præstare debet. l. quoties. in. 1. §. vltim. l. quoties. in. 2. ff. de seruit. sic seruitutes cõstituuntur per traditionem vel patiētiam. l. 1. ff. de seruitu. rusti. prædio. ad finem. l. si ego. §. 1. ff. de publici. l. 3. §. dare. ff. de

ff. de usufruct. non quod traditio differat in hac specie à patientia, nec patientia à traditione quoties de constituenda seruitute agitur: sed quod traditio exponatur per ipsam patientiam, ita quidem, ut dum iuriconsultus dixit in dicta l. prima. per traditionem vel patientiam, secundum Accursium inibi exponamus, id est, patientiam. Etenim hæc interpretatio frequentissima est, quoties dicitio, vel, ponitur inter duo, quæ idem significant. iuxta. l. primam, & ibi Accursi. ff. de pac. traditur in cap. secundo. de rescriptis. & in. l. vtrum. ff. de rebus dubijs. l. secunda. ibi, quadripedem vel pecudem. & ibi Accursi. ff. ad leg. Aquil. Barto. in. l. vbi patetum. in princip. C. de transactio. Aut patientia referenda erit ad dominū verum fundi seruientis: traditio autem ad eum, qui in alieno fundo, quem tamen possidet, seruitutem alicui constituit. ut docet gloss. in dic. l. si ego. in principi. igitur si de constituenda seruitute, vel ea tradenda ex consensu constituētis agatur: tunc necessaria est scientia, & patientia illius ad hanc expressam constitutionem, vel traditionem. At si tractemus de acquirenda seruitute per usucapionem, & præscriptionem: tunc quasi possessio illius necessaria est, & hæc adquiritur, ac retinetur per usum seruitutis absque scientia illius, contra quem præscribitur: modò is nõ impedierit eiusdē seruitutis usum-

l. & si fortè. §. 1. ff. si serui. vendi. dicta. l. quoties. in. 2. siquidem quasi possessio iuris incorporalis nihil aliud est, quàm usus seruitutis. Vnde mihi potius placet quasi possessionem iurium incorporalium adquiri per usum sufficientem absque scientia illius, cui præiudicium fiat. Nam huius sententiæ vel Bartol. author est in dict. l. prima. §. primo. ff. de itinere actûq; priuato. dum asserit ad interdictum illud non esse necessarium usum seruitutis sciente domino prædij, & tamē necessaria est quasi possessio seruitutis. l. vlt. ff. eod. tit. vel ipse loquitur contra text. in dicta. l. vlti. quod magis consonum est: quia Bartol. expressim fatetur nume. 10. quasi possessionem in his iuribus non adquiri per usum: nisi sciente, & patiente illo, cuius præiudicium vertitur. tamen si Ripa in dict. capi. cum ecclesia. nume. 64. sequatur Bart. sententiam, quæ dicit ad interdictum de itinere actûq; priuato sufficere solum usum, nec requiri quasi possessionem. Sed & Paulus Castrensis dum in. d. l. 2. asseuerat seruitutē posse adquiri præscriptione longi temporis decem, vel viginti annorum cum titulo, etiã absque scientia illius, contra quæ præscribitur: palā fatetur, quasi possessionē seruitutis adquiri posse per usum absque scientia illius, cui præiudiciū fit: cum alioqui absque possessione præscriptio nõ procedat. l. sine possessiōe. ff. de usucapi. Ergo quasi possessio

seruitutis adquiritur : & aliorum iurium incorporalium absq; scientia, & patientia illius, cuius præiudicium ex vsu tractatur. Nec enim alicubi probatur, ad acquisitionem quasi possessionis iurium incorporalium requiri vel patientiam, & scientiam, vel saltem titulum: cum & sepius absque titulo, & patientia procedat horum iurium præscriptio, quæ absque quasi possessione procedere nequit vllò casu. Et ideo ex præmissis apparet, quasi possessionem iurium incorporalium procedere ab vsu illorum, & sufficienti exercitio, etiã absque scientia & patientia illius, in cuius præiudicium possidetur.

Verùm præter hæc opinio, regulariter non sufficere ad præscriptionem iurium incorporalium eorū quasi possessionem, nisi adsit scientia, & patientia illius contra quem præscribitur. text. in dict. l. 2. quæ peculiari quadam ratione hanc scientiam exigit, eò quòd iura incorporalia propriè non possideantur : & seruitutes plerūque & frequentius absque titulo præscribātur aduersus cōmunem vsucapionis, & præscriptionis naturā. Quo fit, vt semper siue adsit præscriptioni seruitutis titulus, vel non: siue sit tempus ordinarium, siue immemorabile, necessaria sit quasi possessio, quæ separatim ab alijs, quæ ad præscriptionem requiruntur, constituenda est, & perfecta quidem: alioquin nec vllò momēto sufficiens est, &

præscriptio cessat, aut interrūpitur, vel minimè initiū assumit: nec defectum possessionis vel quasi supplet ipse titulus, nec immemorabile tempus in his, quæ possunt possideri, aut quasi possideri absq; titulo: veluti res tēporales. Atque ita communis opinio ad interpretationem dic. l. 2. C. de seruit. & aqua. in praxi recipienda est, & vbique seruanda, sequentibus tamen intellecta limitationibus.

Primò sententia communis non procedit vbi agitur de præscribenda libertate aduersus olim cōstitutam seruitutem: etenim tunc sufficit quasi possessio, nec est necessaria scientia, nec patientia illius contra quem præscribitur. tex. elegans in. l. si partem. §. si per fundum. ff. quemadmo. seruit. amitt. quem ita oēs iuris vtriusque Doctores interpretantur in fauorē libertatis, quæ vnicuique rei adest præsumptione quadam iuris, & præterea quia res ad priorem statum, & comunē redit. Ex quo forsan erit intelligendus tex. in capi. Si de terra. de priuilegijs. quo responsum est, priuilegium validum quidem de non soluendis decimis tolli præscriptione triginta annorū, quibus habentes priuilegium decimas exoluerunt. procedit enim ea responsio etiam si solutio facta sit ab ignorantibus se priuilegium habere: cum hīc non sit necessaria scientia illorum contra quos præscribitur ea quidem præscriptione, quæ rē constituit,

stituit, & reducit in pristinum statum, quem habebat iure communi: atq; ita etiam si generali quadam ratione vtantur Panormita. & Anchar. inibi illum text. intellexere. & Felin. in capit. vigilant. de præscriptio. contra Hostien. & Cardin. in dic. cap. si de terra. existimantes ad decisionem illius capituli esse necessariū, quòd solutio fiat ab his qui sciunt se priuilegium habere, eos eximens à solutione decimarum.

Secundò text. in dict. l. 2. eiusque communis interpretatio non obtinet in præscriptione seruitutis cū titulo iuxta. l. si ego. §. primo. Et ibi glos. ff. de publici. Nam in præscriptione seruitutis, quoties titulus non concurrat cum quasi possessione, est necessaria scientia, & patientia illius contra quem præscribitur: at si præscribens titulum habeat: nempe constitutionem seruitutis ab eo factam, qui rei dominus non erat: tunc non est necessaria scientia nec patientia domini ad præscriptionem lōgi temporis decem, vel viginti annorum. l. vlti. C. de præscript. long. temp. quam ita intellexere Paul. Castren. & ibi Alberic. in dict. l. 2. idem Paulus Castrenf. in. l. seruitutes. la magna. & ibi Ioann. Coraf. numero. 40. Antoni. in cap. peruenit. §. colum. de censib. Felin. in dict. cap. de quarta. colum. penulti. Cœpola in tracta. de seruitut. vrba. prædio. capi. 20. colū. 2. Ioan. Francif. à Ripa in dict. capit. cum ecclesia Sutrina. numero. 64.

De caus. possel. & prop. Ias. in. l. 3. §. ex contrario. nume. 31. ff. de adquire. possel. idem in. l. prima. numero. 65. in princip. eod. titul.

Tertiò, supra scripta Docto. opinio minimè locum obtinet in præscriptione tanti temporis, cuius initium memoriam hominum excedit. Nam vbi hæc præscriptio probata fuerit, non est necessaria scientia illius, cōtra quem præscribitur. gloss. & ibi Angel. in. l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quot. & æsti. Bald. in cap. primo. colum. secunda. quæ sint regalia. Imola in. l. si publicanus. §. in omnibus. ff. de publica. & vectiga. Saly. in. l. secunda. C. noua vectigal. & idem Imol. & Roma. in. l. prima. §. denique. ff. de aqua pluui. arcend. Antoni. in capi. peruenit. de censib. Deci. consil. 85. Iason in. l. Imperium. ff. de iurisdictione. omnium iudic. colum. 9. versic. circa primum dictum. Alexand. consil. 16. libr. 5. nume. 15. & ibi Carol. Moli. Iacob. de sancto Georgio in tractat. de feudis. versic. cum mero & misto Imperio. colum. vltima. Curtius Iunior consil. 158. numero. 12. Antoni. Rube. consil. 21. columna vltima. Franciscus Balb. de præscriptionib. 2. part. 3. partis. qd. 6. nu. 22. Feli. in cap. de quarta. col. pe. latius in cap. cū nobis. col. 1. de præscript. Quorum opinionem fatentur cōmunē esse eam sequuti Alex. consil. 6. libr. 1. numer. 4. & Andreas Tiraquellus in tract. de nobilitate. capi. 14. nu. 4. idem asseuerant Deci. Balb.

Balbus, & pleriq; ex præcitatæ authoribus, quorum sententiæ procedit propter vim huius tēporis immemorialis, quod priuilegij vim habet dict. §. ductus aquæ. & capit. super quibusdam. de verb. signifi. tametsi contrarium adnotauerint Barto. in dict. §. in omnibus uectigalibus. idem in l. 1. §. deniq; ff. de aqua pluua arcend. Paul. Castren. in dict. l. seruitutes. colum. vlt. Roma. confi. 218. Bald. confi. 352. lib. 1. & confi. 340. lib. 5. Albert. Brunus confi. 66. colū. 1. Ripa in dict. c. cum ecclesia. de caus. posse. nume. 67. idem lib. 2. respons. capi. 26. Et profectò si ad quasi possessionem iurium incorporalium est necessaria scientia & patientia, ego non video qua ratione isthæc posterior sententiæ improbari possit: siquidem immemorialis præscriptio requirit continuā vel nunquam interruptam possessionem, aut quasi possessionē. hæc etenim ante omnia probanda est, & præterea immemorabile tempus. quorum prius probari nequit, nisi scientia & patientia probetur secūdū communem, quæ exigit pro ratione intrinsecæ qualitatis ad quasi possessionē scientiā, & patientiam: atq; ideò vera est hæc vltima opinio, sicuti hac ratione verā esse censet Aymon Sauilli. in tractat. de antiq. temp. 4. part. capi. absolutis. nume. 15. vel concedendum erit, quod superius adnotauimus, quasi possessionē iurium incorporalium adquiri absq; scientia, & patientia il-

lius contra quem quasi possessio acquirenda est. Qui verò tenent posteriorem sententiā respondent ad text. & glos. in dict. §. ductus aquæ. quod inibi agitur de consuetudine, quæ perfectè inducitur, etiā absq; scientia Principis, vel superioris. text. in dict. capit. vltim. de consuet. vbi Panormit. & Doct. communiter aduersus glos. ibi. ita adnotarunt: & est communis opinio secundum Rochum in dict. cap. vlti. Quarto requisito cōsuetudinis. fol. 36. colum. 1. & Corne. confi. 155. lib. 4. col. penult. scientia etenim tacita Principis, qui statuit, consuetudine, & moribus posse leges tolli, sufficiens est, vt leges hoc modo tollantur. Sed tamen etiam si Principis scientia necessaria sit in præscriptione, vel foret in consuetudine, sufficeret regulariter scientia magistratum, qui eo loci exercent nomine Principis iurisdictionem secundum Barto. in dict. §. in omnibus Abb. in dict. capit. cum nobis. Areti. in l. more. 2. colum. ff. de adquir. hæred. Iacob. in tracta. de feudis. verb. cum mero & mylto Imperio. col. 5. Balbus de præscriptio. 5. part. principi. col. 10. versic. Secunda quæstio est an requiratur scientia. Et Tiraquel. in dic. capit. 14. nume. 3. latè Aymon in tracta. de antiq. temp. 4. part. cap. absolutis. nume. 23. quo in loco meminit aliorum, qui contrariam sententiā probare conātur: cum legito. Nam & Ioan. Lup. in cap. per vestras. 2. not.

§. 1. nu.

§. 1. num. 39. Bar. opinionem improbat. post Salyce. in l. uectigalia. C. noua uectigalia institui non posse. & Alex. confi. 84. col. 2. num. 5. lib. 1.

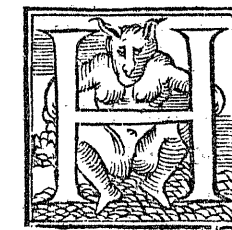
Deniq; mihi magis placet communis opinio, quæ habet, scientiam non requiri in præscribendis his iuribus incorporalibus, quoties præscriptionis tempus memoriam hominum excedit, siue præscriptionis iure, siue ad priuilegij probationem tempus hoc allegetur. nisi tractetur de adquirendis iuribus incorporalibus, quorum vsui, & exercitio ius resistit: tunc etenim exigentem ego scientiam Principis, aut eius qui eum vsum permittere potest: quod sensit Carol. Molina. in dicto confi. Alexan. 6. libro primo. litera. A. & deducitur ab his, quæ tradidere glos. in capi. penult. de filiis presbyte. Dominic. in summa. 11. dist. & Rochus Curtius in dict. quarto requisito. 3. limitatione. quod in specie ipse adnotauit. §. secundo huius partis. vers. tertia species. Nec video iuste posse negari quòd & responsio Iurisconsulti in dicto. §. ductus aquæ, habeat locū non tantum in cōsuetudine: sed & in præscriptione propter tanti temporis vsu, & vim, quæ habet immemorialis præscriptio. Imò fortassis etiam si scientia necessaria sit, eadem præsumetur ex tanti temporis vsu, simul & aliquot coniecturis, quæ huic præsumptioni suffragantur: secundum Saly. in l. auctoritatem. C. vnde vi. vers. quaro

de quæstioe facti. Dec. col. 185. col. 6. Aymonem in tractat. de antiquit. temporis. 4. part. capi. absolutis. nume. 15. Nam & hi qui communem sententiam veram esse censent, facillimè admittent hanc assertionem: licet contrariæ opinionis auctores, præmittant, non tantum fore necessariam scientiæ allegationem: sed etiam eius probationē. vnde utilis semper erit scientiæ allegatio etiam in his præscriptionibus, quarū tempus memoriam hominū excedit: quòd si ea probari potuerit, cōtrouersia cessat: sin autem non probetur, obseruandum erit, quæ opinio ex his iustiore habeat causam.

Ex. §. sequenti.

- 1 *Olim possessor, hodie possessor psumitur.*
- 2 *Cōfessio præteritæ possessionis, an inducat presentis possessionis præsumptionem?*
- 3 *Olim possessor, an præsumatur hodie post decennium possidere?*
- 4 *Olim possessor, an præsumatur hodie possidere quo ad interdictum Vnde vi?*
- 5 *Possessio ficta, an sufficiat ad præscriptionem?*
- 6 *Possessio quādoq; habet plurimum iuris, quādoq; plurimum facti: & huius distinctionis examinatio.*

§. Primus.

Actenus tractauimus de possessione quæ ad præscriptionem necessaria est: modò superest de probatione possessionis.

possessoris agere. Nam olim possessor, hodie possessor præsumitur. gloss. Barto. & Doct. in. l. siue possidetis. C. de probat. notant Panor. in capi. accedentibus. de priuileg. Anto. Abb. & alij in capit. cum ad sedem, de restitu. spoliat. Rota in nouis. 120. Alexā. consil. 133. colum. 2. lib. 1. Barto. in. l. Celsus. ff. de vsucapio. Et inibi Balb. in. 4. parte. qō. 1. quorum opinio communis est, vt constat ex Ripa in capit. cum ecclesia. de caus. poss. & propriet. nume. 23. & Alciat. de præsumptio. regu. 2. præsumptio. 21. Et probatur ex eo, quod amissio possessionis semel acquisitæ cōsistat in animo: animi verò mutatio nunquam præsumitur. cap. maiores. §. vltim. de baptismo. l. sancimus. C. de testa. quanuis Dinus in reg. semel malus. de reg. iuris. in. 6. ad finem, multis rationibus probare conetur, olim possessorem non præsumi nunc possidere. Sed & communis sententia probatur in cap. olim. in. 3. de resti. spoliat. quem ad hoc commendat Panor. in. ibi, & in capi. olim. in. 1. colum. 5. eod. tit. & in capi. cum ecclesia. de caus. poss. & propri. colum. 4. Est tamen ea opinio intelligenda, modò præsens etiam possessio allegata fuerit: alioqui præsumptio ni locus non est secundum Barto. & alios modò citatos, qui huic limitationi accessere, ea ratioe quod præsumptio iuris procedēs à facto proprio allegari debeat omninò. l. si adulterium cum incestu. §. idem

Pollioni. ff. de adul. Barto. nume. 14. in. l. cum quid. & ibi Doct. ff. si cert. peta. Abb. & Felin. in capi. afferre. de præsumpti. qua ratione, & alijs authoribus nuncupatim adductis hanc limitationem, quæ itidem frequentiori Doctorem calculo recepta est, examinaui in cap. Rainuntius. §. 11. de testament. colum. 3. quo in loco ea, qua potui diligentia expendi Regiā. l. 10. titul. 14. part. 3. quæ in hac materia singularis est. tandē communis opinio Doctorem in praxi admittenda erit: tametsi Alexand. consil. 133. lib. 1. & Burgensis in cap. peruenit. colum. 2. de empt. & vendit. tenuerint, non esse necessariam allegationem præsentis possessionis. Præmissa tamen communis sententia, si allegatio præsentis possessionis prætermittitur: tunc probatur continua possessio eo ipso quod præsentis temporis, & antiqui probatur possessio. Nam probata possessione temporum extremorum, initij quidem & finis, præsumitur ipsa possessio medio tempore continua. gloss. in cap. velumus. 16. q. 4. & in cap. cum ecclesia. de caus. poss. & propri. Felin. in proœmio Gregoriano col. vlt. Abbas in dict. capit. cum ad sedem. de resti. spoliat. Balb. in dict. l. Celsus. 4. part. q. 1. Alciat. in dict. reg. 2. præsumpt. 22. post Bart. in eadem. l. Celsus. colū. penult. eundem in. l. sicut. ff. quib. mod. pig. vel hypot. solua. idem adnotauit gloss. in Clement. 1. de iureiu. verb. immediatus. quorum

rum sententia communis est. si quidem probatis extremis, media præsumuntur. capit. inter dilectos. & inibi Abb. & Felin. de fide instrument. capitul. accedens. vbi gloss. de conuers. coniugat. gloss. penult. verbo, sine speciali. & ibi Imola in capit. ex parte. in. 3. de rescript. leg. talis scriptura. vbi Bald. ff. de legat. 1. Cætera possessio præsens, modò allegata sit, præsumitur, non tantum quando per veram probationem constat allegantem olim possedisse: sed vt vbi ex aduersarij confessione apparet hæc antiqua possessio. textus singularis in capitul. præterea. in. 2. de transactio. vbi si monachi confiteantur, se olim fuisse subditos, condemnantur tantumquam si de præsentis confessi essent. glossa ad idem in lege. certum. §. primo. ff. de confess. quæ asseuerat, præsumi fundum hodie actoris esse, si reus confiteatur eum olim actoris fuisse: nisi reus probet eundem fundum modò actoris non esse: quam glossam ita intellexerunt Dinus, Alberi. & Cumanus. ibi Baldus in dicto capit. præterea. Alciatus in regula. 2. de præsumpt. præsum. 12. Quāuis Antonij & Imola in capit. secundo. de lib. oblat. Felin. in cap. scribam. de præsumpt. columna vltima. distinguere velint assertionem factam in libello ab ea, quæ fit in confessione, vt tandem in assertionem libelli obtineat prædicta præsumptio: non in confessione, quæ strictè est acci-

pienda: nec extensionem patitur in præiudicium, vel damnum ipsius confitentis: vt sensit decisio Rotæ in nouis. 325. Etenim hæc restrictio falsa est. nam text. in dicto cap. præterea. in confessione loquitur. Imò & si quis confiteatur actorem olim dominum fuisse: at neget hodie dominum esse: minimè videtur fateri actoris intentionem, nec damnabitur vt confessus: sed interim, dum non probauerit actorem hodie dominum non esse, habet actor præsumptionem iuris ex veteri dominio per reum concessio: quod expressim Bald. eleganter adnotauit in. l. vnica. C. de conf. numero. 89. sensit idem in l. siquidem. C. de transactionib. sensere Dinus, Albericus, & Cumanus. in dicta. l. certum. §. primo. sic intelligentes glossam ibi. idem obiter docuit Alciatus, in dicta præsumptio. 12. numero secundo, versiculo, possent concordari. glossa enim in dicta lege. certum. dum contrariam sententiam quibusdam probare videtur, tantum asserit, non posse reum confitentem dominium præteriti temporis condemnari vt confessum: non tamen negat ex ea confessione deduci præsumptionem iuris ad dominium præsentis temporis, nisi contrarium probetur. Hæc verò, quæ diximus de probatione possessionis continuæ ad præscriptionem per præsumptionem præteritæ possessionis, procedunt quoad de-

ad decennij tempus, eiusq; præscri-
 3 ptionem: nam ad probandum præ-
 scriptionem viginti, vel triginta an-
 norum, oportet probari extrema-
 tem, & initium cuiuslibet decenij:
 quemadmodum visum est Mathe-
 fillano, notab. 117. Cui accedere Feli-
 in capi. inter dilectos. de fide instru-
 men. 3. colum. Francil. Balb. in dict.
 l. Celsus. 4. part. quæst. 1. Ripa in di-
 cto cap. cum ecclesia. nume. 23. Qui-
 bus ea suffragatur ratio, quod ani-
 mus, quo possessio retinetur, non
 præsumitur durare ultra deceniū.
 l. furtum. & l. fundi. ff. de vsucap.
 l. peregrè. ff. de acqui. poss. vnde ul-
 tra decennium progredi non de-
 bet præsumptio continuæ posses-
 sionis, quæ procedit à præsumptio-
 ne animi adhuc durantis: sicuti di-
 ctū est in principio huius Paragra-
 phi. Ad idē facit quod civilis pos-
 sessio, à qua præscriptio procedit,
 non præsumitur ultra decē annos
 durare, & cōtinuari segregata qui-
 dem à naturali. dic. l. peregrè. quod
 gloss. in specie voluit in. l. 1. G. de
 seru. fugit. quam dicit singul. Fran-
 in dic. reg. sine possessione. notant
 Barto. in dict. l. Celsus. colū. 3. & ibi
 Balb. idem in tract. de præscriptio.
 in vltima parte. 3. part. princi. Felin.
 in cap. vigilante. de præscrip. num.
 6. & 7. Alciat. dict. præsumpt. 21. nu-
 me. 12. Iason in. l. sancimus. C. de te-
 stament. idem in. l. clam possidere.
 §. qui ad nūdas. num. 19. ff. de ad-
 quir. poss. Bart. in. l. si de eo. §. si for-
 tē. ff. de acquirend. possessio. idem

Bartol. Bald. & Salycet. in dicta. l.
 prima. & Dinus in regula, sine pos-
 sessione. col. vlti. de regul. iur. opti-
 mē Curt. Senior consil. 24. vnde ap-
 paret veram esse opinionem Mathe-
 fillani: vt quidam opinantur. An-
 dreas tamen Alciatus in dict. regu-
 2. præsumpt. 22. aduersus Mathe-
 fillanum indistinctē censet priorē sen-
 tentiam veram esse: & præsumi o-
 lim possessorem, & hodie posside-
 re, etiam post decem, aut viginti an-
 nos: & præterea probata possessio-
 ne extremorum per idem tempus
 continuationem possessionis præ-
 sumi. Ad cuius opinionis, & quæ-
 stionis resolutionem ego arbitror
 sententiam Mathesillani magis cō-
 munem esse. deinde censeo contra-
 riam defendi posse, & forsan esse
 veriore. Nam vbi possessio ciui-
 lis sola per aliquem retinetur absq;
 naturali, eadem possessio non du-
 rat ultra decennium: quia ad id vs-
 que tempus, animus, quo solo hæc
 possessio civilis retinetur, durare
 præsumitur: atq; ita hac in specie
 Dinus, Accursius, Barto. & alij lo-
 quuntur: nempe vbi constat, quem
 olim civilem solam habuisse natu-
 rali amissa: etenim eo casu olim
 possessor, hodie possessor præsumi-
 tur, modò tempus non trāsierit ma-
 ius, longiusve decenio: tametsi per
 quod tempus præsumatur obliuio,
 iudicis arbitrio relinquendum sit,
 iuxta gl. in dict. l. furtum. ff. de vsu-
 capio. Cuius opinio communis est
 secundum Socinum consil. 2. libr. 3.
 col. 3.

colum. 3. At si constet, olim quen-
 dam possedisse naturaliter, & ciuili-
 ter, præsumendū erit, eandem pos-
 sessionem civilem quidem & na-
 turalem per eum continuo tempo-
 re obtentā fuisse & ita modò possi-
 dere ciuilitè, & naturaliter. Et i-
 deò in hac specie, cū non tracte-
 mus de ea tantū possessione, quæ
 solo animo retinetur: nihil refert
 transferint decem, an viginti anni:
 cū præsumatur naturaliter & ci-
 uiliter continuo possedisse eū, qui
 olim, vt constat, naturalem & ci-
 uilem possessionem habuit, nec appa-
 ret naturalem retenta ciuili amissi-
 se: quod etsi breuiter, satis sensit Al-
 ciat. in dict. præsumptio. 22.

Ex his demū infertur quid dicen-
 dum sit hac in quæstione quo ad
 4 interdictū, vnde vi. Etenim apertis-
 simi iuris est, vt locum obtineat in-
 terdictum, vnde vi, & spoliatus sit
 ante omnia restituendus, necessariū
 esse quod agens eo interdicto pro-
 bet se possedisse, & spoliatum fuis-
 se tūc cū possideret. text. celebris in
 l. 1. §. interdictū autē. ff. de vi, & vi
 armat. & in cap. suborta. de re iudi-
 ca. glo. & communis in ca. olim. in
 1. derestit. spolia. verb. restitutionē.
 gloss. in cap. cum ad sedem. eodem
 tit. Decius optimè in consil. 125. text.
 in cap. consultationibus. de offi. de
 leg. Sufficit tamen allegare hæc pos-
 sessionem illius quidem temporis,
 quo spoliū contingit: & proba-
 respoliatū olim possedisse: nā ex eo
 præsumitur & tempore spoliatio-

nis adhuc possessionem habuisse
 secundū communem opinionem,
 quam in hoc paragrafo adnotau-
 mus: sed in specie ita respōderunt
 Abb. & Imola in. d. c. cum ad sedē.
 Rota in nouis. 124. Abb. in. c. olim.
 in. 3. de resti. spoli. per text. in ibi, qui
 hoc expressim probat. idē Abb. in
 c. cū ecclesia. col. 4. de caus. poss. idē
 in. d. c. suborta. qui cēset in eodē ca-
 pite hæc opinionē probari: quæ esse
 cōmunē fatetur eā sequutus Alcia-
 tus in dicta regula. 2. præsumpt. 21.
 ad finē. idē asserūt Imola in dict. c.
 cū ad sedem. & Ripa in dicto capi-
 cum ecclesia. numero. 23. quæ qui-
 dem sententia satis probari videtur
 in dict. cap. olim. vbi est huius opi-
 nionis authoritas probatissima: &
 in dict. cap. suborta. Etiam si tex. in
 dict. l. 1. §. interdictū autem. ibi tūc
 maximè refragetur: ex quo Oldra.
 consil. 1. col. 1. gloss. in dict. capit. cū
 ad sedem. Curtius Senior consil. 70.
 colū. 2. adnotarūt fore necessariam
 probationem possessionis illius tē-
 poris, quo spoliatio cōtigerit. Qui-
 bus responderi poterit, satis hanc
 possessionem probari præsumptio-
 ne iuris ex eo, quod probata fuerit
 præteriti tēporis possessio nec pro-
 batū fuerit contrarium: sicuti pau-
 lō antè explicuimus.

Sed expressim, quod ad interdi-
 ctū, vnde vi, nō sufficiat hæc iuris
 præsumptio: imò sit necessaria pro-
 batio possessionis eo tempore, quo
 spoliatio contigerit, tenent Innoc.
 in capi. qualiter. in. 2. de accusat. La-
 Reg. poss. C pus

pus allegat. 52. Areti. in. §. quadrupli. de actionib⁹. nu. 26. Ripa in. d. c. cum ecclesia. per tex. inibi. nume. 32. Antoni. Rubeus conf. vlt. col. 2. Mihi sanè cōmunis opinio potior videtur ob eius autoritatē: & quia spoliātī facilimū erit hanc iuris præsumptionem eludere per contrariā probationem, si verè spoliatus agēs interdictō vnde vi non possidebat tempore spoliationis. Non obstat tex. in. d. c. cum ecclesia. cū ibi nō probetur esse necessariū quōd proximis, & vltimis electionibus quis interfuerit, vt sit in quasi possessione eligēdi. Nam etsi glo. id asserere videatur, nec ad quasi possessionē adquirendā iuris eligēdi requiruntur tres electiones, quod præcedēti Paragrapho adnotauimus, nec oportet probari, quōd quis vltimæ electioni affuerit: siquidem præsumitur continua quali possessio ex eo, quōd prioribus præsens fuerit: modò nō cōstet vltimæ electioni, cū cōmodè posset, non interfuisse: quod est maximè obseruandū. Quin & in interdictō vti possidetis, vera est cōmunis opinio, ita quidē, vt olim possessor præsumatur hodie possessor: quod notāt Bal. in l. i. nu. 12. C. vti possidet. Paulus Castrens in. l. nō ignorabit. C. ad exhiben. Alexan. conf. 88. nu. 3. & nume. 30. lib. 5. nec oberit text. in. §. quorū. Institut. de interdict. vbi probatur in interdictō retinendæ necessariā esse probationem possessionis tempore litis cōtestationis: quasi neces-

saria sit eius tēporis possessio. Nam is text. vel eum intellectū habet, vt ex probatione præteritæ possessionis, & allegatione possessionis obtentæ litis cōtestationis tēpore possessio præsumatur iuxta cōmunē sententiam: vel eū intelligendus Iustiniani locus in rebus corporalibus: non in incorporalibus, in quibus fatiserit probare possessionem certi temporis, & proximi, ante licē motā: vt explicat Ioan. Faber in. §. Retinendæ. nu. 23. Inst. de interdict. Etenim fat erit hæc probatio, vt actor obtineat in hoc interdictō vti possidetis. idq; forsan alibi opportuni⁹ tractabitur. Et sanè Matthæus Afflict. decisione. 394. scribit, Regij prætorij iudicio cōmunem sententiam in controuersia: vti possidetis: etiam in rebus corporalibus receptā fuisse, vbi aduersarius non probaret, se medio tempore possedisse, vt tandē satis sit sufficiens probatio possessionis tempore turbationis: præsumitur enim ex eo possessio tempore cōtestationis litis.

Verū & si ad præscriptionē possessio necessaria sit, nec sufficiat detentatio: tamē secundū materiā subiectā testiū responsa interpretanda sunt. Nā si testis de cōductore agēs respōderit, eū possedisse: hæc respōsio nō ad verā possessionem, sed ad detentationē referenda est. At si extra istum casum testis responderit Titium rem detinuisse: ea detentatio, ad possessionem erit referenda: glossa optima in capitu. pontificis.

7. quæ-

7. quæstio. 1. Abbas in capi. cum. ad sedem. de restit. spoliat. numero. 21. Imola in. l. 3. §. ex contrario. ff. de acquiren. possess. Alexander post alios in. l. stipulatio ista. §. hæc quoq; de verb. oblig. vnde oportet aduerte re omninō ad testium responsa, vt ea intelligantur inspecta testis persona eiusq; qualitate, & communi verborum significatione, quæ in ea prouincia obtinuit.

De possessione ficta, & quæ legis tantum humanæ vim & auctoritatem habet, dubium est an sufficiat, & sit conueniens initium præscriptionis. Roma. etenim in singu. 410. tenet eam non sufficere. idem probant Felin. in. c. illud. col. vlti. de præscriptionib. Balbus in tracta. de præscript. 3. parte princip. in fine. sed glo. in ca. contingit. de dolo & contu. quam ibi doct. communiter sequuntur, tenet, possessionem, cuius text. ille meminit, sufficere ad præscriptionem, si possessor bonam fidem habeat; nec desint ea, quæ ad præscriptionem alioqui necessaria sunt. Quo probatur ex eo, quia possessio ad quæ sit ministerio tantum legis ciuilibus, vel Canonice, aut eorum sœtudinibus absq; actu corporeo, vera tamen possessio est, nec quo ad effectus differt à vera possessione naturali quidem, & ciuili: sicuti à nobis traditum est lib. 3. Variar. resolut. cap. 5. & probat text. elegans in dict. cap. contingit. Quo fit, vt nisi aliud humana lege statutum fuerit, planè dicendum sit, fictam pos-

sessionem, id est actu ficto acquiratam ministerio legis tantum, ad vfucapionem vel præscriptionē sufficere, modò adsint alia adminicula, quæ iure ad perfectam præscriptionem requiruntur. Atque ita apud nos dubia est Romanis sententia: veriorq; contraria opinio apparet ex his quæ modò diximus. Imò à iure ciuili multa statuta sunt circa possessionem, quæ ad præscriptionem requiritur, ex quibus apparet non semper propriam, & veram possessionem requiri. Cuius rei testimonium nobis exhibet. l. 1. §. Scæuola. ff. si quis testam. lib. esse iuss. fuerit. qua responsum est, hæreditatem iacentem non possidere. Et tamen hæreditas iacens quo ad effectum præscriptionis censetur possessionem à defuncto captam continuare, & obtinere. l. cœpta. & l. nunquam. §. vacuum. & l. iusto. §. nondum adite. ff. de vfucapio. nec illa possessio in hæredem transit secundum Bartol. & alios in. l. cum hæredes. in princip. ff. de acquiren. possessioe. Hæc verò possessio, quæ à iure constituitur apud hæreditatem iacentem, hunc præter alios effectum habet: tamē si impropria sit satis: nec ficta dici valeat: cū sit impossibilis possessionis continuatio per hæreditatem iacentem, quæ animo, & corpore caret: quod explicat Zasius libro. secundo, singularium responsio. capi. 27. vnde mirum non erit quandoq; fictam, & impropriam possessionem ad præ-

Reg. poss. C 3 scri-

scriptionem sufficere: atq; ita hæres accipiens hæreditatem, & possessionem rerum eiusdem, præscriptionem continuatione quadã possessionis perficit, & perficere potest: modò possessio illa per alium medio tempore capta non fuerit: sicut ab omnibus adnotatum extat.

Eadem ferè ratione licet tignum domui coniunctum verè non possideatur à domino domus. l. cum qui. ff. de vsucapio. & l. qui vniuersas. in princip. ff. de vsucapio. tamè tignū istud vsucapitur, si tempore, quo domui, vel ædificio additum fuerit, pauci dies ad vsucapionē perficiendā defecerint. l. rerum mixtura. ff. de vsucapi. cuius respōsi rationē eam esse Dinus in dicta regula, sine possessione. col. 2. Barto. & doctor. in. d. l. rerum mixtura, cēsant, quod pauci dies vsucapioni deficiant tēpore, quo possessionis cōtinuatio cessat. Fortassis verior est ratio ad responsum iuriscōsulti in. d. l. rerū mixtura. §. Labeo. quod licet propriè, & verè non possideatur tignum illud separatim: tamen cum ipsa domo, vel ædificio, cui adiunctū est, simul videtur possideri: vt explicat Cuma. in. l. 3. §. Labeo. ff. de acquire. possel. idē in. l. qui fundū. §. 1. ff. pro empt. Imola & Besutius in. l. si is qui pro emptore. ff. de vsucapio. Balbus in tract. de præscri. 3. part. sextæ part. principal. q. 1. limit. 3. quanuis Iasoni in. d. l. si is qui pro emptore. nume. 34. displiceat hæc interpretatio ad iuriscōsulti respō-

sum in dicta. l. rerum mixtura. Postremò illud obseruandum est; quòd possessio quādoq; habet plurimū facti, nempè quādo in ea acquirenda principaliter factū intercedit: quippe quæ corpore ipsius possidentis acquiratur. Et hæc aliquid iuris habet: quia ius non refistit, nec eam reprobatur, vnde tacitā habet iuris approbationē: & quia ministerio iuris per absentē retinetur. l. clam possidere. §. qui ad nundinas. l. 3. §. Nerua filius. ff. de acquire. posse. quādoq; possessio habet plurimū iuris, parum autem facti: quia principaliter in ea operatur iuris dispositio, qualis est ea possessio quæ acquiratur alteri per seruū, per filiū ex causa peculiari absque actu possidentis: & hæc dicitur habere plurimū iuris: quia nobis etiā ignorantibus acquiratur. l. Labeo. ff. de vsucapio. Etenim dū Dinus in. d. regu. sine possessione, scribit etiam ignorantē possidere per seruū, vel per filiū, atq; item vsucapere: est intelligendus in his quæ acquiruntur ex causa peculiari: non ex alia: nam licet ex alia possessio acquiratur ignorantibus: non tamen est ea possessio sufficiens ad vsucapionē. glossa communiter recepta in. l. prima. §. item adquiremus. ff. de acquire. possel. quo in loco Iason num. 39. fatetur hæc opinionē communē esse: idem asseuerat eam sequutus Ioan. Crottus in. d. l. si is qui pro emptore. colū. 22. text. ad id optimus in. l. quod seruus. & in. l. si me in vacuā. §. vlti.

§. vlti. ff. de acquire. possel. tametsi Iason in dict. §. Item adquiremus. aduersus cōmunem negauerit, possessionem ignorantibus acquiri per seruū, vel filiū in his, quæ ex re non peculiari habentur. Sed tamen communis sententia per Crottum defenditur per text. in dict. §. vlti. & in dict. l. quod seruus. Habet verò hæc possessio aliquid facti ex eo quòd factum in ea acquirenda cōtulerit serui quidem vel filij possessionem capiens. Est & possessio, quæ plurimum iuris simul & facti habet: in qua iuris dispositio simul & factum operantur, & concurrunt. Qualis est, quæ per procuratorem, vel per filiū, aut seruū ex causa non peculiari quæritur. Nam hæc quo ad vsucapionem ignorantibus non quæritur: licet quo ad alios iuris effectus quæsitā sit etiam ignorantibus: quòd modò adnotauim⁹. Alia est possessio, quæ omninò, & in totum iuris autoritatē, & vim habet, nec quidquam à facto consequitur: nempè ea, quam doctores ciuillissimam appellant: atq; hæc distinctio omnium ferè consensu traditur, & constat ex gloss. Cardi. & Abb. in capit. cum nostris. de concess. præb. & in dicta regu. sine possessione. Bart. in. l. si is, qui pro emptore. ff. de vsucapio. num. 10. & ibi Iason, columna secunda. & Crotto. colum. 1.

Hinc planè deducitur, captum ab hostibus præscribere, & vsucapere quæ tempore captiuitatis posside-

bat per seruū, vel filiū ex causa peculiari: quia illa possessio plus iuris, quàm facti habet: ea verò quæ possidebat per se, vel procuratorem, filiū, aut seruū ex causa tamen non peculiari, minimè vsucapit dū est in captiuitate. l. si is qui pro emptore. ff. de vsucapio. quia priori casu possessio habens plurimum iuris sufficiens est iure postliminis ad vsucapionem. l. iusto. §. vltimo. ff. de vsucapio. At in posteriori casu possessio habet plurimum facti, & in factis fictio postliminis parum, aut nihil operatur: quia solum ea restituit quæ iuris sunt. l. postliminis. ff. de capti. non ea, quæ sunt facti. l. in bello. §. facta. ff. de capti. leg. deniq; ff. ex quib. caus. maior. quæ admodum adnotauerūt gl. Bart. Ias. nu. 36. & 51. Ioannes Crottus col. 5. 7. & 8. in. d. l. si is qui pro emptore. quo in loco hæc est cōs omnium cōsensu resolutio: vt fatetur Iason & Crottus. idem tradidere glossa. Dinus num. 10. & alij in dict. regu. sine possessione. Sic fanè sunt accipienda quæ tradi solēt de captiuis, an hi possint vsucapere ex ea possessione, quam ante captiuitatem per se vel per alios obtinebant.

Possessio autem, quam diximus ignorantibus acquiri quo ad alios iuris effectus, non quo ad vsucapionem, etiam quo ad vsucapionem prodest, & sufficiens est post scientiam illius, cui est per alium quæsitā. l. 1. & inibi eius interpretes. C. de acquirenda possessione.

Ex. §. sequenti.

- 1 Iure veteri ecclesia contra ecclesiam præscribat triginta annorum spatium. Et inibi intellectus capi. sicut. x. 6. quæst. 3.
- 2 Interpretatio text. in cap. quicumque. x. 6. quæst. 3.
- 3 Quadragenaria præscriptio aduersus ecclesiam est necessaria.
- 4 Privilegio an possit quis uti aduersus habentem simile privilegium?
- 5 Vfuscapio triennalis, & similes præscriptiones aduersus ecclesiam admittuntur.
- 6 Centenaria præscriptio necessaria est contra Romanam ecclesiam.
- 7 Quo tempore præscribatur res ad fiscum secularem pertinentes?
- 8 Libertas, seu immunitas à soluendis indictionibus, & collectis, quo tempore præscribatur.
- 9 Intellect. l. ultimæ. C. de sacrosanctis ecclesijs, an centenaria præscriptio sit necessaria contra principem secularem.

§. Secundus.

Æterum ad vsucapionem, vel præscriptionem nõ tantum sufficit possessio, sed oportet eã possessione certo tempore legibus quidẽ, vel Canonibus definito, continuò habitã & retentã à præscribente fuisse: quod probatur in. l. 3. ff. de vsucapio. Et regulariter inter priuatas, vel ad vsucapiendã rem priuatorum sufficiens est decẽ inter præsentis, viginti annorũ inter absentes præscriptio: ac quãdoq; necessaria est triginta annorum possessio iuxta distinctionẽ Imperatoris sub titulo. C. de præscript. longi tempo-

ris, decẽ vel vigin. anno. maximẽ in l. vlt. & sub rub. C. de præscript. trigin. vel quadra. anno. text. singula. iure regio in. l. 19. & 20. ac. 21. titul. 29. parti. 3. In præscribendis autẽ seruitutib; quod tẽpus à iure exigatur tradit gl. in. l. seruitutes. in. 4. ff. de seruitu. Cœpola in tract. de seruitu. vrb. prædio. c. 19. & seq. Balb. de præscriptio. 2. parte. 4. partis princip. docto. in. d. l. vlt. qua de re ipse aliquot adnotauit, præsertim de vsucapione seruitutis discõtinuæ: vsufructus: iuris pascendi: & de amittẽda seruitute. lib. 1. Varia. reso. c. 17. nu. 10. quo in loco examinaui, an laici præscribere valeãt exẽptionẽ, & immunitatẽ à soluendis decimis, quas ecclesijs soluere tenentur. His adde constitutionẽ Iustiniani. C. de vsucap. trãform. in derogationẽ legis duodecim tabularũ, quæ nona est apud earũ interpretẽ Balduinũ. Olim sanẽ Canonibus statutũ est, qd ecclesia cõtra ecclesiã præscriberet triginta annorũ possessione: cuius quidẽ assertiõis auctor est Gratianus in. c. placuit. versi. in canonibus. 16. quæst. 3. idẽ testatur Constantinus Harmenopol; in Epitome iuris ciuilib. lib. 1. titu. 3. etiã si las. in aucthẽ. quas actiones. C. de sacrosan. eccle. col. 3. parũ diligenter cõsiderans vetera conciliorũ, & Canonũ Decreta, Gratiani auctoritatẽ in hoc refellat, atq; despiciat. pro ipso Gratiano est tex. in c. illud. de præscript. qui refert, Canones quosdã tricennalem præscriptionẽ aduersus ecclesias, earũq; res admisisse.

admississe. idẽ apparet in. c. l. & 2. 16. q. 3. vbi canonibus antiquis statutũ fuisse cõstat, posse ecclesiã cõtra ecclesiã vti præscriptione triginta annorum: Hoc ipsum cõstat & ex varijs Canonib;, quorũ meminit Burchardus Vuormatiensis Episcopus. lib. 3. Decreto. c. 146. & seq. idẽ probat tex. in. c. sicut. ead. caus. & q. cuius Canonis litera obiter est expendenda ex eo, qd difficilis censetur eius intellectus: Sicut, inquit, diocesis alienã tricennalis possessio tollit: ita territorij possessio conuentũ nõ adimit: Hactenus ille Canon: ex quo iuris Canonici interpretes frequentissimẽ adnotarũt, qd præscribẽs episcopus locũ ad alterius diocesis pertinentem, illum cõsuetur præscripsisse quo ad proprietatem solum: non quo ad iura Episcopalia, nec quo ad iurisdictionẽ. sensit Barthol. Brixienis hũc intellectum nõ omninò germanũ illius Canonis sensum significare, dum doctissim; ille vir hac præmissa interpretatione de huius capituli sensu dubitat. Et profectò cõis intellectus iuxta literã vulgatam defendi non potest. Nam si tricennalis possessio tollit diocesis alienam: cur territorij possessio iurisdictionẽ nõ auferat, & præscribenti adquirat itidẽ episcopalia iura: nulla ratione cõgrua probari iure valet: siquidẽ territorij possessio iurisdictionis possessio nem saltẽ præmittit. l. pupillus. §. territorium. ff. de verb. significa.

Quamobrem illius Canonis lite-

ra integra, & sincera petenda est ab ipso Concilio Toletano. 4. c. 134. Si cõtra tricennalis, inquit, possessio diocesis alienam tollit, ita territorij conuentũ non adimit. Hæc sanẽ lectio ex cõcilio restituta probat, hæc tricennalẽ possessionem simplicẽ quidẽ esse: ita quidẽ, vt territorij conuentũ non cõprehendat: nã si præscribens eũ possidisset, dubio procul adquireret territorij conuentũ: & eũ possessio tricennalis tolleret: sicut diocesis. Etenim cum in præscriptiõibus possessio, vel quasi necessaria sit ad acquisitionẽ si tricennalis possessio non tantum locum alterius diocesis obtinuit, sed & in eõ iurisdictionem, iurãq; episcopalia exercuit: tollitur per præscriptionẽ possessio, & ius episcopale. Quòd si præscribẽs iurisdictionem non exercuit, nec iura episcopalia: sed tantum locum simpliciter obtinuit: dubio procul cõmunis Doctorum sensus obtineret: cui tamẽ non conuenit Canonis litera: quæ præmittit, possessionem tricennalẽ alienam diocesis: tollere atq; ita iurisdictionem, & iura Episcopalia: cum hæc propria sint, & cõueniãt diocesi: iuxta sacrorum Canonũ Decreta. At si dixeris iuxta priorẽ literam, & eius cõmune interpretationem, esse maximum discrimen inter possessionem diocesis, & possessionem territorij: quasi prior possessio exercitium habeat iurium Episcopalium, & iurisdictionis: posterior verò non habeat,

Reg. poss.

C 4 nec

nec habuerit iurisdictionis vsum: hoc planè refragatur propriæ di-
 ctionis significationi secundū quā
 possessio territorij præmittit in du-
 bio iurisdictionis vsum. d. l. pupill?
 quia in dubio iurisdictione territorio
 eā habēti adheret. Bar. in l. inter eas.
 ff. de acquir. rerū dom. Anch. in re-
 gula Accessoriū. col. 32. Alex. consil.
 5. col. 2. lib. 4. & in l. 1. ff. de iurisdic-
 omni. iudi. col. vlti. quauis secun-
 dum Bar. ibi. num. 16. quandoq; de-
 tur iurisdictione sine territorio, & ter-
 ritorium sine iurisdictione: quod
 explicant Deci. consil. 483. colum. 2.
 & consil. 528. colum. vlti. Bald. in l.
 data opera. col. 10. in prædicamen-
 to situs. C. qui accus. non poss. Ca-
 rolus Molinæus in consuetudin. Pa-
 risiensibus. §. 1. glo. 5. nume. 44.

Igitur sensus iuxta Conciliorum
 Autheticorum lectionem hic est:
 quod si episcopus alienæ diocesis
 partem per triginta annos. possede-
 rit eam præscribit eo quidem mo-
 do, quo possederit. Nam si posses-
 sio, vel quasi, iurisdictionis exerci-
 tium habuit, & iurium Episcopa-
 lium administrationem: omninò
 acquirit præscribens partem illam
 diocesis quo ad iurisdictionē, &
 Episcopalia iura exercenda in illis
 ecclesijs iam constructis, in quibus
 possessor præscribens ea exercuit.
 Non tamen præscribit etiam in ea
 parte, quam possedit, territorij con-
 uentum, id est iurisdictionem in
 abstracto, & in habitu, quam nun-
 quam exercuit, quæ tamen compe-

tit ad ecclesias ædificandas, tem-
 plaq; construenda. Hæc etenim ad
 huc post præscriptionem pertine-
 bit ad episcopum, cuius ante præ-
 scriptionem ea pars diocesis erat:
 siquidem ex Bartolo in. d. l. 1. con-
 stat, iurisdictionem posse dari in
 genere, & in abstracto. Hic verò in-
 tellectus apertissimè probatur in
 eodem Concilio Toletano cap. 34.
 quo in loco post verba, & decisio-
 nem cap. sicut. apponitur velut exē-
 plum alter Canon à Gratiano rela-
 tus. 16. quæstio. 5. capitulo. possessio
 territorij. non rectè, ni fallor di-
 stinctus: quod Lector facillimè ius-
 dicabit, si animaduernerit apud Cō-
 cilium ipsum Toletanum capit. 34.
 in hunc modum integrè absq; vlla
 diuisione legi. Sicut tricēnalis pos-
 sessio diocesis alienā tollit: ita terri-
 torij cōuentū nō adimit. ideoq; no-
 uæ basilicæ, quæ cōditæ fuerint ad
 eū procul dubio pertinebūt episco-
 pū, cuius conuentus esse constite-
 rit. Hactenus integrè Toletanæ Sy-
 nodi decretum: quod & in hunc
 modum retulit Burchardus Vuor-
 matiensis episcopus libr. 3. decreto-
 rum. capit. 147. centum ferme annis
 Gratiano antiquior. Hoc ipsum,
 quod de tricēnali præscriptione
 adnotauimus ex Gratiano, palam
 statuitur apud idem Toletanum
 concilium capit. 33. cuius mentio fit
 16. q. 3. capi. quicumq;. Quod ita vul-
 gò legitur: Quicumq; Episcopus al-
 terius episcopi diocesis per trigin-
 ta annos sine aliqua interpellatio-
 ne pos-

ne possederit: quauis secundū ius
 legis eius non videatur esse diocē-
 sis: admittenda tamen non est con-
 tra eū actio: repositi, ad cuius ca-
 nonis interpretationē libētē qua-
 fierim: cur diocesis nō videatur es-
 se illius, qui per triginta annos eam
 possederit? cum alijs canonibus e-
 iusdē concilij definitū sit tricēnalē
 præscriptionē tollere alienā diocē-
 sin. deinde si illius, qui possedit per
 triginta annos diocesis nō est, cur
 per eundē canonē apud ipsum pos-
 sidentem manet, nec ab eo repositi
 potest per priorē dñm? Et præterea
 si verè tollitur per tricēnalē pos-
 sessionē diocesis aliena: quod satis
 expressim cōstat, cuius obsecro fit?
 certe ipsius, qui per triginta annos
 possedit, & præscripsit: nō alterius.
 Qua rōne à prædicto canonē tollē-
 da est dictio, non: & loco quauis, le-
 gendū est, quia: & deinde expungi
 debet dictio, tñ: ita quidem. Quia se-
 cundum ius legis eius videtur esse
 diocesis: admittenda non est actio
 repositi. Quæ quidē lectio sic re-
 stituenda est ex codice conciliorum
 apud Germanos nuper typis excu-
 so, & ex vetustissimo conciliorum
 Toletanorum libro manu scripto,
 quod ipse testor, quippe qui eum li-
 brū legerim Toleti apud diui Fran-
 cisci cœnobiū. titulo sancti Ioānis,
 à catholicis Hispaniarum regibus
 creatum. Quin & doctissimus vir
 Bartholomæus à Mirāda in Epito-
 me conciliorum eundem canonē
 in hunc modum legit. Quicumque

episcopus alterius episcopi diocē-
 sin per triginta annos sine aliqua
 interpellatione possederit: admit-
 tenda non est contra eum actio re-
 positi. Burchardus verò lib. 1. de
 cretorum cap. 67. ex concilio Auer-
 nensi capi. 3. hunc canonem ita ad-
 ducit, vt planè non differat ab eo,
 quem ex emendatis Toletanæ Sy-
 nodi canonibus nos retulimus: ni-
 si quod loco dictionis, quia, vtitur
 dictione: quauis. Quibus tandem
 fit, vt satis compertum sit canoni-
 bus antiquis tricēnalē præscri-
 ptionem sufficientem fuisse præla-
 tis, & ecclesijs ad acquirendas res
 alterius ecclesiæ, vel episcopatus.
 eandem sententiam probat text. in
 capit. sanctorum. de præscript. qui
 ad canonum antiquorum sanctio-
 nes referendus omnino est: dum
 censet tricēnalē præscriptionem
 sufficere, vt ecclesia rem alterius ec-
 clesiæ præscribat.

Verū hi canones antiquati sunt
 per Romanos pōtiffices, qui quadra-
 genariam præscriptionem neces-
 sariam esse censent aduersus eccle-
 sias, earumq; res: siue præscriptio
 procedat à priuato, siue ab altera
 ecclesia. text. insignis in capitul. de
 quarta. de præscript. gloss. in dicto
 ea. sanctorum. Et vbiq; iuris cano-
 nicis interpretes. text. in cap. illud. &
 cap. ad aures. cod. titu. auth. quas a-
 ctiones. C. de sacros. eccles. cui con-
 uenit regia. l. 26. titulo. 29. partit. 3. la-
 tius cæteris tradit Francisc. Balb. de
 præscript. 5. part. princip. in princi-

Et idē erit, si ecclesia velit præscribere rem alicuius monasterij: etenim nō pōt. minori spatio quadraginta annorū eam vsucapere, sicuti notat gl. cōiter recepta in. d. de quarta. tex. opt. in. d. authēt. quas actiones. vnde quōd Gratianus scribit in. d. capit. placuit. vers. in. canonibus. 16. q. 3. senties ecclesiam aduersus monasterium posse præscribere spatio triginta annorum, monasteriū verò contra ecclesiam vti non posse minori tēpore quadraginta annorū procedit inspectis canonibus antiquis: nepe cap. 1. l. 6. q. 3. quo id statutum fuisse apparet: hodie verò ea cōstitutio sublata est secundū eomunē omniū interpretationē.

Imò & hæc quadragenaria præscriptio necessariō exigitur ad præscribēda legata pauperibus relicta: & res ad eadem legata pertinetes. tex. in. auth. de eccl. titul. §. pro tēporalibus. Panormit. & doct. in. dict. cap. de quarta. Abb. & Felin. in. capi. sanctorum. i. eo. titu. Bal. & Ias. col. in. auth. quas actiones. C. de sacros. eccl. quibus etiam suffragatur Balbus de præscriptio. 3. part. princip. in. prin. Ex quibus falsa videtur Antonij & Imolæ sententia in. cap. nihil. de præscriptionib. existimantium, nullā præscriptionem procedere contra pauperes in rebus eis legatis. horum ratio ea est quōd pauperes, cum sint incerti, agere non possunt: agere autē non valenti minime cūrrit præscriptio. l. 1. C. de anti. exceptio, hæc autem

ratio facilimē tollitur: nā & si pauperes agere nō possunt ad legata potest. tū ea petere episcopus, qui curā habet pauperū, sicuti manifestū est. Et præterea similitima sunt, paritq. iute censentur legata relicta ecclesijs, & ea, quæ pauperibus relinquantur. l. vlti. C. de sacros. eccl. ideoque legata pauperibus relicta præscribi poterunt eo modo: quores legata ecclesijs vsucapiuntur.

Quōd verò diximus, ecclesiam res alterius ecclesie non posse præscribere minori tēpore quā quadraginta annorū, eam difficultatē habet, quōd priuilegiū habens nō vitur eo cōtra habentē idē priuilegiū: quēadmodū notatur in. auth. de sanctissimis epif. §. sed hæc præfenti. & in. l. verum. §. vlti. cum. l. sequenti. ff. de minorib. igitur priuilegium, quod canones concesserūt ecclesijs, vt possint excludere præscriptionem minorē quadragenaria, obijci non debet aduersus ecclesiā præscribētē, quæ simile priuilegium habet. sed & ista ratio cessat profus, si diligēter, & verē regulā suprascriptā examinem. Etenim vbi duo idē habēt priuilegiū cōtēdūt de aliqua re: is qdē præfertur alteri qd priuilegiū actu habet & præfice in ea re, & specie de qua agitur. tex. & ibi Bar. l. l. vi. ff. ex quib. ca. maio. quō. i. loco Bar. hoc adnotauit. Nā q reipublicæ causa adfuerit etiā aduersus eū, q pariter reipublicæ causa abfuerit, restituēdū est, si aliquid damni patiatur, vt etiam etenim priuile.

uilegium habet, ex quo restitutionem si læsus fuerit, petere potest: & tamen qui modò indiget auxilio restitutionis ad reparationem damni, priuilegium habet in specie de qua agitur, & in exercitio, quia læditur: alter verò cum læsus in eadem causa non fuerit, in præsentiarum id priuilegium minimē obtinet. ad idem. l. verum. §. penult. idē notauit Bart. in. d. auth. quas actiones. Abb. in. c. ad aures. de præfenti. idem Abb. in. c. super spoliatione. de ordi. cogni. & in. cap. in. præfentia. & ibi Felin. nume. 29. de probat. Bald. in. dicta. l. fin. ff. ex quib. caus. maio. Iason in. §. rursus. Institu. de actioni. num. 56. Panor. notab. pe. in. capit. auditis. de in. integ. restit. Sic sanē in specie præscriptionis ecclesie, quæ re alterius ecclesie præscribit, nō habet in præscribēda illa re, nec in præscribēdis reb⁹ alienis priuilegiū aliquod: ecclesia verò cōtra quā præscribitur priuilegiū habet, vt minori spatio quadraginta annorū eius bona, & res minimē vsucapiantur: vnde hīc nō datur priuilegiorū concursus: quia tantū vnus ecclesie priuilegiū huic negotio cōuenit. Cæterum Philippus Deci. in. dict. capi. in. præfentia. nu. 51. aduersus hanc communem Doct. resolutionem expendit tex. in. dict. auth. de sanctiss. epif. §. sed hæc præfenti. quo probatur, habentem priuilegiū in specie & re, de qua agitur, nō posse vti eodē priuilegio cōtra eū. qui simile in genere priuilegiū iu-

re obtinet. Ecclesia etenim monasterij excludit substitutū ex priuilegio, quod iure habet in specie quoties institut⁹ eiusdē monasterij habitū, & religionē adsumpsit, & nihilominus si religioso, qui fuit institutus, substituatur altera ecclesia, hæc à monasterio non excluditur: quia habet in gñre simile priuilegiū: tametsi in specie, de qua controuertit, tātū agatur de priuilegio monasterij, cui⁹ religionē institut⁹ profess⁹ est: nō de alteri⁹ ecclesie substitutę simili priuilegio. Quamobrē ipse Deci. aliā adsumit in hac qstione cōclusionē, existimās in vniuersum re istā ita definiēdā fore, vt habens priuilegiū possit eo vti aduersus eum qui simile priuilegiū obtinet, qn potētius est priuilegiū eius, qui eo vti vult: vel ex eo q is agat de dāno euitando, alter de lucro captando: quod Bart. admonet in. d. auth. quas actiones. Bald. in. auth. perpetua. C. de sacros. eccl. Ancha. consi. 36. Abb. in. dicto capit. in. præfentia. super glo. vlti. text. optimus in. dicta. l. verum. §. penultim. vbi Barto. vel ex eo quōd causa concedendi priuilegium fauorabilior est. text. in. dicta. l. verum. §. vltimo. & ibi Bald. cum. l. sequenti. idem Bart. in. dict. auth. quas actiones. vnde Philippus Deci. ob interpretationem minimē conuenientem. §. sed hæc præfenti. hanc posteriorem conclusionem sufficere cēset ad huius quæstionis resolutionem. Ego quidem vtranq. cōclusionem admit-
terem

terem ad faciliorem rei cognitionem: cum vtraque omnium consensus probetur: tametsi sciam in dict. §. sed hæc præfenti. responsum esse ab Imperatore non satis iuxta hanc resolutionem: quia nec ex conclusione prioris, nec posteriori congrua ratio eius respõso constituitur. Atq; ideo dici forsan poterit, in ea specie monasterium, quod habet priuilegium excludendi substitutum, nõ excludere ecclesiam, nec piam causam: non quidem ex eo quod par sit in eadem re vtriusq; priuilegiũ: sed propter præsumptam voluntatẽ testatoris: quæ consideranda omninõ est ad decisionem tex. in. d. c. in præfentia. & in auth. nisi rogati. C. ad Trebel. quod nos latius probauimus. lib. 1. Variar. resolut. c. 19. num. 6. & sequentibus.

Ex quibus apparet sit ne verum quod scribit Abb. in dict. capitu. in præfentia, de proba. num. 37. quem ibi sequitur Deti. num. 52. asseuerans ecclesiam hæredem institutã posse Falcidiam detrahere ex legato alteri ecclesiæ relicto. idem tenent Angel. in dicto. §. sed hæc præfenti. Saly. in auth. qui rem. C. de sacros. eccle. Cuman. & Imol. in l. 1. §. ad municipum. ff. ad leg. falci. vbi Alex. asserit, nõ esse ab hac opinione recedendum in praxi. eandẽ sententiam tenet Abb. in cap. cum causam. de præbend. Quorum sententia eam rationem habet, quod priuilegium habens eo non potest vti aduersus idem priuilegium ha-

bentem. l. alsiduis. ad finem. C. qui pot. in pig. hab. atque ita hanc opinionem communem esse fatentur Deti. in dic. capit. in præfentia. num. 52. & Vincen. Hercula. in dict. §. si ad municipum. col. 4. & §. idq; sentit Saly. in dic. auth. qui rem. contrariam opinionem tenuerunt Roma. in auth. similiter. C. ad. l. Falci. 40. speciali vltimarum volutatam. idem Ro. & Alex. in. l. Marcellus. 4. col. ff. ad Trebelli. Alex. & Vincen. in dict. §. si ad municipum. Quibus suffragatur, quod in hac specie solum ecclesia legataria priuilegium habet: & de eo agendum est. nec ecclesia hæres instituta aliquid in præfentiarum circa deductionẽ Falcidiæ priuilegium obtinet: vnde secundum Bart. communiter receptum in. d. auth. quas actiones. ecclesia legataria priuilegio vti iure optimo poterit aduersus ecclesiam hæredem institutam ex quo cessat ratio prioris sententiæ: quæ tamen communis est, & licet eius ratio, qua ipsius authores vtuntur, tolli facilimẽ valeat, profectõ potior & verior iure videtur, ex voluntate testatoris, ac mentẽ ipsius legis. Quid enim obsecro magis consonum testatoris & legis intentioni esse potest, quàm quod ecclesia hæres instituta Falcidiam à legatis omnibus etiam pijs deducat: deniq; non video præter hanc legis, & testatoris mentẽ, rationẽ congruã, quæ communẽ sententiã fulciat, quandoquidẽ ea, quæ de pari priuilegio addu-

adducuntur, nõ satis cõueniunt huic dubitationi. Nam ecclesia legataria in specie proposita priuilegium habet: non ecclesia hæres instituta: quẽadmodum ex Bart. ostẽdimus. Nec vlla harũ ecclesiarũ potentius priuilegium habet: nec agit de damno vitãdo: cũ vtraq; de lucro captando tractet: atq; ideo posterior resolutio, quã Decius elegit, minime vrgeret cõtra cõmunẽ: si Barto. ratio tolleretur: quæ verè tollitur in spectã mẽte legis, & testatoris, qui sicut potest integrum legatũ loco pio, & ecclesiæ relinquere, ita iubere poterit quod ex legatis pijs Falcidia per hæredem deducatur casu, quo legata do drantem hæreditatis excesserint. Neque enim inficiari possumus liberè potuisse testatorẽ pœnitere: & legatum locis pijs relicto omninõ reuocare.

Hinc etiam deducitur vera ratio eius quod Bald. tradidit in. l. si quis. ff. de pact. quem sequuntur Felin. in. c. dilecti. col. 4. de excep. Hippol. in sing. 99. ad intellectũ. l. non tantum. ff. de re iud. & l. ex diuerso. ff. solut. matr. Quibus responsis apparet, maritum ab vxore dotis ratioẽ non posse conueniri vltra quã is facere possit, deductis inquã alimentis sibi necessarijs. Etenim hoc à Baldo intelligitur eo casu, quo mulier inops, & pauper nõ sit: alioqui si mulier pauper sit: cum ipsa agat de damno vitãdo, dotem poterit à marito etiam egeno exigere, vt ex ea percipiat sibi alimenta.

Cæterum, vt ad propositam præscriptionis quæstionem redeamus, ex his constitutissimum sit, aduersus ecclesiam necessariam esse quadraginta annõrum præscriptionẽ, quod tamen non omninõ seruandum est. Nam procedit quoties agitur de præscribendis rebus immobilibus: siquidem res ecclesiæ mobiles vsucapiuntur triennio. tex. in dict. auth. quas actiones. & ibi glo. communiter recepta verb. durantibus. Speculat. in titul. de restit. in integr. §. 2. vers. vt autem. Cardi. in Clem. 1. notab. 8. de sequest. poss. glo. in capit. de re ditionibus. 12. quæst. secũda. Panor. in cap. cum causam. de emptio. & venditio. numero. 10. Innocet. Cardi. & cõiter alij secundum Abb. colũ. 4. in cap. primo. de in integrum restit. idem notat Angel. Areti. in. §. res Fisci. Institut. de vsucap. Felin. & Balb. statim citandi. Sic & in actionibus personalibus, aduersus ecclesiã sufficere iuris ciuilis præscriptionem, quæ aduersus priuatos sufficiens est: & hoc quidem in omnibus his actionibus, quæ semestri, biennio, vel quadriennio tolluntur, probat text. in dict. auth. quas actiones. & ibi glo. verbo, Durantibus. glo. similis in dict. capit. cum causam. Ex quibus deducitur, in actionibus, quæ minori tempore decennis iure ciuili tolluntur, vel præscribuntur, parius esse priuatis, & ecclesijs: quia sicuti & per tempus iure ciuili statutum excluduntur priuati. ita eccle-

fiæ, cuius rei exempla obuia sunt in actionibus, quanto minoris redhibitoria: & his similibus. Notat Abb. in. d. c. cū causam. nu. 18. & ibi Burgensis col. penul. Ias. in. d. auth. quas actiones. nu. 4. 5. & col. pen. Felin. in dict. c. de quarta. col. vlti. Fran. Balbus. de præscrip. 5. parte princip. Falten. 3. quorum opinio cōmunis est, & in dict. auth. quas actiones. expressim probatur. vnde fit vt actiones personales, quæ iure ciuili spatio triginta annorum præscribuntur: non minori tempore quàm annorum quadraginta tollantur: cum ecclesiæ competunt, iureq; dantur: quod video passim ab omnibus receptum esse.

Hostiensis tamen in dict. cap. 1. de in int. rest. aduersus cōmunem opinionem censet; non obstante iuris ciuilis constitutione, triennialē vsucapionem in rebus mobilibus ecclesiæ minimè procedere: cuius opinionem Panor. in. d. cap. 1. nu. 13. scribit æquiorē esse, tametsi prior, vt iam meminimus, magis recepta sit: quam & Dinus in regu. possessor. num. 18. probat.

Et hæc de ecclesijs inferioribus: nam contra Romanā ecclesiam necessaria est centum annorū præscriptio: quod probatur in. d. authent. quas actiones. & in. c. ad audientiam. c. cum nobis. de præscript. c. nemo. 16. q. 3. modo in præscriptione principale damnū & præiudiciū fiat Romanæ ecclesiæ: alioqui si principale damnū inferiori fiat, licet quo-

dam modo ex hoc & Romanæ ecclesiæ præiudicetur, præscriptio ordinaria sufficiet: sicuti innuit ipse Romanus pontifex in. d. c. ad audientiam. ibi, principaliter. quo in loco gl. sensit q; possit quis tempore ordinario præscribere ius vtile alicui rei aduersus obtinentem illud à Romana ecclesia, quæ directū habet, cuiq; in ipso directo non præiudicatur. Eandem opinionem sequuntur. Card. Imol. Abb. & Felin. col. penul. in. d. c. ad audientiam. Rom. cōf. 169. col. penul. Balbus de præscriptio. 5. part. princip. col. 6. vers. secundo limitat. & esse eōdem opinionē fatetur Soci. cōf. 266. lib. 2. col. 19. tametsi Hosti. Ioan. Andre. & Anto. in. d. c. ad audientiam. existimēt ad huc in hac specie requiri centum annorum præscriptionem ipso domino directo ignorante: nā cōsciente, ipse Hosti. sentit sufficere triginta annorum præscriptionem. text. in cap. 1. §. si quis per triginta. si de feudo fuer. controuer. quod & Panor. atq; Imol. concedunt, Hostiensis distinctionem sequuti: in quō aduertendum est, quia si dominus directus receperit à Feudatario seruitia, aliaq; directi dominij iura per triginta annos, nullam poterit allegare ignorantiam, & ideo quo ad vtile dominium præscriptio triginta annorum sufficiet iuxta gl. & cōmunem: quam etiam sequuntur Iason in. l. 1. colum. penult. C. de seru. fugit. idem Iaso. in. l. vlti. C. de sacros. eccle. col. 6. Angel. & Imol. in. l.

in. l. vsucapionē. ff. de vsucap. Abb. cōf. 18. & cōf. 62. lib. 2. col. vlti. & Aymō Sauilli. in tract. de antiquit. tempo. 4. parte. §. absolutis. nu. 27. & 28. Quod si contigerit vera ignorantia dñi directi, nō sufficiet hæc præscriptio: qua ipse valeat contradicere, & hunc præscribentem vtili dominio priuare: cum nō cogatur dominus directus nouum Feudatarium inuitus admittere: quemadmodū Host. Ioan. Andr. Ant. Abb. & Imola in dict. capitu. ad audientiam. & Soci. in dict. cōf. 266. significare, & asserere videntur.

Eadem ratione res ecclesiæ, quæ exempta est, & immediatē subiecta Romanæ ecclesiæ, possunt præscribi tempore ordinario: nec est necessaria centum annorum præscriptio. gl. singula. in capi. volumus. 61. q. 4. Abb. nu. 12. & Felin. col. pen. in. d. c. ad audientiam. vbi Imola scribit, hanc opinionem cōmunem esse. idem tenent Panor. in. c. cum dilecta. col. 1. de confir. vtili vel inutili. Bart. in. l. cū sponfus. §. in vestigalibus. ff. de publicia. Fran. Balb. in. d. 5. part. princip. col. 6. vers. secundo limitat. qui latius expendit, & examinat regulam istam, qua diffinitum est aduersus ecclesiam Romanam necessariam esse centum annorum præscriptionem. Quod ius Imperator Iustinianus eidē tribuerat Nouella constitutione decima: qua & eidē concessum est alijs ecclesijs quibusdam. Eam verò legē idem Iustinianus simpliciter reuo-

cavit cōstitutione centesima vndecima. Quæ inter eiusdem Iustiniani edicta quintum locum obtinet. ita quidem, vt mihi minimè videatur ius, quod Romanæ ecclesiæ tribuerat, abrogasse: cū eiusdē Romanæ ecclesiæ nō meminerit. Quāobrem non temerè exceptionē illā centenariæ præscriptionis aduersus ecclesiā Romanā addiderit is, qui authenticū: quas actiones. Codicis titulo adiecerit. Etiā si Balduin⁹ in Prolegomenis, id vitio vertat, ac tribuat: cui adde Cuiacium, & Græcum auctorem de præscriptionibus, post Suidam in dictione: Priscus: eundē Cuiacium libr. 5. obseruat. cap. 5.

Hac verò in parte opportunè queritur, quod tempus sit necessarium ad præscribendas res principis secularis. Cuius quæstionis examini præmittendū est: res principis posse multifariam considerari. Aut enim sunt res fisco principis delatæ, vel adquisitæ: aut res ad principem in recognitionē supremæ potestatis pertinentes: aut in signū dignitatis principalis eidē principi præseruatæ: aut sunt eiusdē principis, vt principis propriæ: sunt item alia, quæ principis sunt, non tamen vt principis, sed vt priuati: nempe ipsius principis patrimonium: quod segregatum est, & distinctum ab his rebus, quæ sunt propriæ principatus, & regni, vel imperij. His deniq; quinque modis distinctione præuia adnotatis, erit facilima huius controuersie resolutio.

Secundæ partis Relectionis

Res quidem fisco principis delatæ, vel iam ex delatione adquisitæ præscribuntur eo modo, quem ipse adnotauit in Epitome quarti Decretalium. 2. part. capit. 6. §. 8. nu. 16. quo in loco probauit, quo tempore præscribatur res delatæ fisco ex crimine hæresis, vel ex commissi causa ob non solum vectigal. Item quo tempore res iam ex qua cunque causa fisco adquisitæ, bona, vel mala fide vsucapiantur. Etenim inibi probauimus, res delatas fisco seculari ex causa hæresis, vel ex causa commissi ob non solum vectigal vsucapi etiam mala fide per quinquennium: & idem in bonis fisco delatis ob crimen læsæ maiestatis humanæ. l. 2. C. de vecti. & commissi. Bart. in l. 2. C. de apostat. glo. in l. Manichæos. C. de hæreticis. tametsi in his Hispaniarum regnis adhuc in præscribendis rebus fisco seculari delatis ob crimine hæresis, seruanda sit cõstitutio tex. in cap. 2. de præscript. in 6. quæ latius explicuimus in dicto. §. 8. nu. 16. Quod si res ex his causis fisco non fuerit delata sed ex alijs, vsucapitur nondum facta denuntiatione per viginti annos, bona tamen fide. l. in omnibus. ff. de diuers. & temp. præf. sed si adsit titulus aliquis, decem anni sufficient. l. quanuis. ff. de vsucapio. facta tamen denuntiatione sufficit quadrienni. l. 1. C. de quadri. præscript. quemadmodum Bar. resoluit in dicto. l. in omnibus. Imol. in dicto. l. quanuis. Angel.

in. §. res Fisci. Insti. de vsucap. Abb. in cap. Cum nobis. col. penult. de præscript. & Boerius. q. 264. num. 20. & sequentibus. explicat Dinus in reg. possessor. num. 16. de regul. iur. Balb. item de præscript. 2. part. 5. partis principalis: quorum distinctio magis communis est. Ea verò bona, quæ fisco ob quodcunque crimen fuere non tantum delata, sed & per sententiam tradita: non minori quadraginta annorum spatio & bona fide præscribuntur. l. omnes. C. de præscript. trigint. vel quadragint. annorum. Barto. Imo. & Angel. Aretin. in locis paulò antè citatis.

Secunda rerum species eam legem & conditionem habet, vt in eis locus non sit vlli præscriptioni: siquidem ea, quæ principi debentur in signum, & recognitionem supremæ potestatis, & subiectionis, præscribi non possunt: vnde tributa, & census, qui principibus solui debent, non possunt præscribi: nec vlla præscriptione ab eorum solutione quis excusari poterit. l. comperit. iuxta Baldi adnotationem. C. de præscript. trig. vel quadr. annotant Abb. in cap. cum nobis. & in cap. ad audientiam. de præscript. Balb. in tractat. de præscript. 2. part. q. 1. regia. l. vlt. titu. 13. lib. 3. ordinat. vnde potest & illa quæstio examinari, an subditi alicui principi possint præscribere immunitatem à soluendis non quidem tributis, & censibus, sed indictionibus, & super

per indictionibus: quæ non soluuntur in recognitionem potestatis supremæ, & subiectionis, sed pro expensis alicuius belli imminenti, aut pro alijs ipsius principis subleuandis necessitatibus: sunt tamen in hacre adnotanda duo: primum hic non esse tractandum de præscribenda nobilitate, ex qua iure regio cõpetit immunitas ab his oneribus soluendis, sicut & competunt alia priuilegia: sed tantum agendum esse, an possit quis etiam in cæteris plebeius præscribere libertatem à solutione harum indictionum, & onerum. Secundò aduertendum est quæstionem istam examinatam fuisse per Aymon. Sauilli. consili. 111. Qui censet, hanc libertatem præscribi posse aduersus ciuitates, & vniuersitates, quæ habent ius hæc onera indicendi: cuius sententiæ authores sunt Panormit. consil. 94. lib. 1. & consil. 26. columna. 2. lib. 2. Paulus de Castro consil. 313. libro. 1. Corne. consil. 43. colum. 1. lib. 2. & consil. 22. colū. 5. lib. 3. & consil. 142. eodem lib. colum. penulti. quibus in locis Corne. existimat, sufficere tempus quadraginta annorum, quo quidem tempore à præscribente non fuerint soluta onera publica ipsius ciuitatis, quæ ab alijs soluta sint. idem tenuerunt Bald. consil. 112. colū. vlti. lib. 2. idem consil. 257. eod. libro. Curtius Iunior consil. 42. col. penul. & cõf. 177. colū. 4. ad finem: quos ipse Aymon sequitur in dicto. consil. 111. nume. 12. qui nume. 21. &

sequentibus contendit in præscriptione huius libertatis non esse necessarium probare quod præscribens fuerit interpellatus ad horum munerum præstationem, & eam negauerit, ac deinde tempus legitimum ab hac negatione transierit: contra Alexand. in consil. 136. numero. 19. lib. 2. vbi expressim contendit, ad præscriptionem huius libertatis, & immunitatis esse necessario præmittendam interpellationem, & eius cõtradictionem: adducit Alexand. l. cum scimus. & ibi Barto. C. de agricol. & censit. lib. 11. & Barto. in l. in filijs. C. de decurioni. lib. 10. eandem opinionem Alexandri sequuti sunt Curtius Iunior cõf. 60. col. penulti. Antoni. Rube. consilio. 21. colū. 2. à quibus & ab Alexandro rursus discedit idem Aymon Sauillianus in tracta. de antiquit. temporis. 4. parte. capi. circa præmissa. numero. 36. & 38. respondetque in dicto consil. 111. nu. 21. ad l. cum scimus. dicens inibi tantum requiri ad præscribendam libertatem seruitutis ex non vsu, quod euenerit casus, quo potuit ea seruitus in vsu deduci, & non fuerit deducta. l. & Attilicinus. ff. de seruit. rusti. præd. l. si partem. §. si per fundum. ff. quemad. seruitu. amitt. Imò & Alexan. Imolenis in consilio. 30. lib. 5. nume. 12. scribit, satis esse ad præscribendam immunitatem istam à solutione onerum, & indictionum quod quadraginta anni transierint, quibus onera ista non sunt à præscribente

Reg. poss. D soluta:

soluta: cum tamen eodem tempore fuerint publicè ciuibus indicta: quod quidem Alexan. responsum Iason sequitur in consil. 210. libr. 2. colum. vlti. & consil. 25. libr. 3. colū. 2. & consil. 101. libr. 4. vnde apparet aduersus ciuitates posse præscribi hanc immunitatē à solutione munerum, & indictionum per quadraginta annos. Quid igitur dicendum de hac præscribenda immunitate aduersus regem, & Principem, pro quo adest iuxta huius regni pragmaticas Sanctiões in hisce muneribus & indictionibus ab omnibus in vniuersum soluendis præsumptio, eaq̃ resistit volenti se ab his oneribus eximere: Huius sanè quæstionis dissolutio constabit ex his, quæ statim dicentur. Nam Regia. l. 6. titu. 29. part. 3. in specie respondet in his, & alijs, quæ iure redditus Regi præstantur non esse admittendam præscriptionem.

Ex his verò, quæ in hac secunda specie diximus, constat, non posse per subditum aduersus principem præscribi summam illam, & supremā iurisdictionem, quæ in eo versatur, quòd ab omnibus inferioribus iudicibus ad principem appelletur. Hæc enim principi competit in signum supremæ iurisdictionis, potestatis, & subiectionis recognitionem, secundum Bald. in authēt. quas actiones. C. de sacrosan. eccle. num. 14. Qua de re extat apud nos pulchra Regia. l. 6. tit. 13. lib. 3. ordinatio. quæ expressim vetat huius su-

preme iurisdictionis præscriptionem: ita quidem, vt nullus dux, comes, aut Marchio possit præscriptione acquirere, nè ab eo ad Regē appelletur. Non me latet frequentiori doctorum calculo probari, posse subditum alicuius principis secularis exemptionem præscribere eo quidē sensu, vt nulli subiectus sit, neminemq̃ nec Imperatorem ipsum, eiusve potestatem recognoscatur: quod ipse tradidi in regu. peccatum. de regu. iuris. in. 6. parte. 2. §. 9. nu. 9. Et tamen id obtinet, quia hic gerit libertatis, & exemptionis negotium, nec se cuiusquam subditū esse profitetur. At si quis professus sit, ac deniq̃ non inficietur, se alteri principi subditum esse, hic nullo modo potest præscriptione aliqua acquirere, quòd ab eo ad supremum principem non appelletur: nec potest summam illam, quam verè agnoscit, iurisdictionē, effugere: esset etenim hoc absurdum. quemadmodum docet Oldradus consilio. 172. columna. 1. & idem. 244. columna. 2. & consilio. 154. columna. 1.

Tertia species constituitur ex his, quæ non debentur principi in signū supremæ potestatis, & subiectionis recognitionem: sed tamen principi ratioe dignitatis præseruatur, & cōpetunt ita, vt null⁹ ea præter principē expedire possit: vt tabellionum institutio, vectigaliū indultio, illegitimorū legitimatio: et his similia, quorū mētio fit in. c. super quibus-

quibusdā. §. præterea. de verb. sign. & per doct. inibi: & in cap. primo. quæ sint regalia. lib. Feudorū. Hæc quidem acquiruntur per inferiorem à principē præscriptione tanti temporis, cuius initium memoriā hominū excedat. tex. in dicto. capi. super quibusdā. §. præterea. ex quo id passim docto. adnotarunt, præsertim Panormita. in cap. cum nobis. colum. 1. de præscriptio. Bartol. in. l. si publicanus. §. vltim. ff. de publica. Abb. in capi. cum contingat. colum. 5. de foro compet. Alexand. in. l. more. ff. de acquirend. hæredi. col. 2. Areti. consil. 30. dubio. 3. Deci. consil. 341. colum. penulti. & consil. 496. colū. 2. latissimè Balb. in tracta. de præscriptio. 2. par. 5. partis principalis. quæstio. 3. Ex quibus tandem constat, hanc opinionem communē esse: atq̃ ita fatetur præter alios Iason in. l. Imperium. numero. 20. ff. de iurisd. omnium iudic. vbi meri imperij, quod principi tantum competit, mentionem agens scribit, posse id acquiri per præscriptionem eius temporis, cuius initij memoria humana non est. Nec minoris temporis præscriptio sufficit ad hæc acquirēda: cum in his præsumptio sit pro ipso principe, & contra præscribentem vehemens quidem, & resistēs horum iurium absque principis mandato. exercitationi: ideoq̃ vel est necessaria præscriptio ei⁹ temporis quod memoriā hominū excedat: vel quadraginta annorum cum titulo iuxta decisio-

nem text. in capi. primo. de præscriptio. in. 6. cuius ipse mentionem feci, & intellectum examinaui libr. 1. Variarum resolut. capit. 17. Sed dubitatur à plerisq̃, sitne ad hanc præscriptionem immemorialē necessaria ipsius principis scientia, & patientia: qua de re oportet memoria repetere quæ diximus in. §. præcedenti: & præsertim in principio huius secundæ partis numero. 8. & sequentibus. Nam iuxta opinionem eorum, qui præscriptionem immemorialem admittunt in iuribus incorporalibus absq̃ scientia, & patientia, itidem dicendum erit in hac quæstione, quam modò tractamus, non esse necessariam scientiam principis, nec patientiam. At si è diuerso cōtrariam opinionem recipiamus, dubio procul erit necessaria principis scientia, & patientia. Sic sanè, vt in dicto numero 8. ad finem adnotauimus, in his erit necessaria præter tempus immemoriale scientia, & patientia principis: idque præmittit Abbas in capitu. cum nobis. colum. 2. versicu. circa hanc particulam. & columna penultima. versic. quædam sunt iura. de præscriptio. quem sequitur Aymon in tractat. de antiqua. temporis. 4. parte. capi. absolutis. numero. 17. Ex quo falsum esse videtur quod adnotauit Bald. consilio. 242. libro secundo. & sentit Alexand. consil. 24. libro. 5. columna. 5. versicu. bene facit. quibus in locis vterque tenet, in his, quæ

Reg. poss. D 2 prin-

principis dignitati referuata sunt, quæq; alius præter principem agere nequit, sufficere præscriptionem quadraginta annorum, modò accesserit huic præscriptioni scientia, & patientia principis. Etenim hoc falsum est. Nam si scientia est necessaria ad adquirendam quasi possessionem, sine qua præscriptio nõ procedit, hæc omninò exigitur siue sit tēpus, cuius initium memoriam hominũ excedat, siue minus. At si præscriptio contingat in his, in quibus contra præscribentem est vehemens, & constituta iuris præsumptio, nõ sufficit nec quasi possessio, nec minus tempus quàm sit illud, quod hominum excedit memoriam: nisi titulus præscriptioni causam dederit: vt probatur in dicto cap. 1. de præscript. in. 6. Multo magis hac in re non est admitenda Iasonis sententia in. l. imperium. ff. de iuris. omnium iudi. nume. 22. qui censet, sufficere triginta annorum præscriptionem ad adquirendum merum imperium: vbi accesserit præscriptioni scientia, patientiaq; ipsius principis. Merum enim imperium plura cõtinet iuxta communem doctorũ interpretationem, quæ principis dignitati referuatur: ideoq; non erit sufficiens præscriptio triginta annorum ad eius acquisitionem. Præsertim tēpus istud minimè sufficiens erit, si præmittamus in his serè rebus acquirendis dari quasi possessionem discontinuam, quæ requirit regula-

riter tempus, cuius memoria penes homines non sit. l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quot. & æstiuat. tametsi hæc ratio posset tolli ex his, quæ ipse tradidi in libr. 1. Variar. resolut. cap. 17. numero. 10. & sequentibus. cum ex inibi adnotatis appareat, pleraq; ex his, quæ dignitati principis competunt, non habere causam discontinuam, sed potiùs continuam: & præterea non omninò verum esse quòd in præscribendis seruitutib; habentibus causam, vel possessionem discontinuam sit necessarium tempus illud, cuius initium memoriã hominũ excedit.

Quarta species ea cõprehendit bona, quæ principis, vt principis sunt: vtpote, quæ regie coronæ competunt, & eius propria sunt: & tamen possent esse iure communialicuius priuati: qualia sunt prata paucorum, saltus, ferarum viuaria, prædia rustica, & vrbana: quæ quidem non fuere principis fisco propter aliquod crimen delata, nec tradita. horum bonorum, & eorum quæ sub quinta specie traduntur videtur meminisse Regia. l. 1. titul. 17. partit. 2. In his quidem rebus sub hac quarta specie contentis quidam censent, non esse admittendam præscriptionem minorem ceteraria: huius opinionis Authores sunt gloss. in Authenti. de non alienandis, aut permutan. §. vt autem lex. verb. Nec multum. Angel. & Baldus in. l. 2. C. commu. de vsucapio. Bald. in. l. 1. columna. 2. C. de annali

de annali. except. Baldus idem in leg. sicut. C. de præscript. triginta annorum. columna vltima. Alex. consil. 24. libro. 5. numero. 14. Felin. in capi. ad audientiam. numero. 22. de præscriptio. Alexand. consil. 84. numer. 2. libro. 1. Matthæus Afflict. in constitu. Neapolit. lib. 3. Rubri. 31. constitutione. Quadragennalem. numer. 4. & 5. Ifernia in Rubric. de prohibi. feud. alienat. per Federic. §. Præterea. numero. 17.

Verum Nicolaus Boerius quæst. 264. numero. 25. expressim asseuerat contrariam sententiam cõmunem & veriolem esse, adisciens, præscriptionem illam, cuius meminit. l. vltima. C. de sacrosan. ecclesi. ad quadragennariam omninò iure nouo redactam fuisse: idq; scribit communi omnium cõsensu receptum esse. in hoc tamen vltimo improbat Boerij sententiam Aymon Saullianus in tract. de antiqui. temp. 4. parte. cap. Absolutis. numero. 37. Quamobrem in huius quæstionis examine aliquot discriminatim, & distinctè adnotanda sunt.

Primum, quòd lex vltima. C. de sacrosan. ecclesi. statuens, nullã præscriptionem ceterariam minorem admittendam esse aduersus ciuitates, ecclesias, hospitalia, causasq; pias in his rebus, quæ vel testamento relicta, vel vendita, vel donata fuerint: tantum sit correctã quo ad ecclesias, monasteria, hospitalia, & similia: non tamen quo ad ciuitates: quæ quidem sententia probatur in

Authẽ. quas actiones. per quã correctio inducitur, & tamen ea constitutio solum de ecclesijs, non de ciuitatibus tractat, atq; ita istæc interpretatio communis est, sicuti testantur Iason in dict. Authen. quas actiones. nume. 21. Aymon in dict. numer. 37. idem latius in principio quartæ partis. nume. 99. & sequentibus. Quo fit, vt manifestus fuerit lapsus Boerij hac in re dum contrariam sententiam existimat communem esse.

Secundò illud, ni fallor, certissimi iuris est, in illis casibus specialibus, quos Imperator in dicta. l. vlti. tradidit, aduersus principem necessariã esse centenariam præscriptionem, nec minorem sufficere: quo in sensu accipienda est gloss. in dict. §. vt autẽ lex. cum his authoribus, quorum paulò antè post eam memini. Etenim si ciuitati in illis casib; ius hoc datum est, maiori, aut saltem eadem ratione, idem principi datum esse censendum erit. Et præter Angel. & alios modò citatos, hanc sententiam tenuerunt Barto. in. l. in omnibus. ff. de diuers. & temp. præscript. Alberic. & Imola in. l. quantuis. ff. de vsucap. Abb. in capit. cum nobis. colum. penulti. de præscript. Angel. in. §. res Filci. Institu. de vsucap. Soci. in consil. 86. col. vlti. versi. Quintò hæc cõclusio. lib. 1. Aymon in dict. quarta parte. capi. absolutis. numero. 40.

Tertiò in his rebus, & bonis, quæ Fisco principis, vel ratioe criminis, Reg. poss. D; aut

Secundæ partis Relectionis.

aut ob vectigal non solum, similiue causa deferuntur, opinor non esse necessariam centenariam præscriptionem: sed eam sufficere, quæ in prima specie à nobis superius tradita fuit. Quod ex Bartol. in dicta. l. in omnibus: & his, quorum modo meminimus palam deducitur. Qui denique in hoc tractatu de præscriptiõibus expressim distinguunt casus in dicta. l. vlti. nominatos, ab his rebus, quæ principis fisco ex lege deferuntur.

Quarto ex præmissis deducitur, extra casus in dicta. l. vlti. ab imperatore nominatos, principem eiusque fiscum minimè gaudere centenaria præscriptione: sed tempus quadraginta annorum regulariter ad præscribendum aduersus principem sufficere. l. omnes. C. de præscript. trigin. vel quadrag. annorum: nisi aliud lege Regia, aliave constitutione speciatim cautum fuerit. Quod colligitur ab his, quæ in hac vltima quatuor assertionibus distincta resolutione adnotabimus: & probat optimè Aymon in dicta. cap. absolutis. numero. 40. & sequentibus, quem legito ad interpretationem dicta. l. vltimæ. Sic extra casus in dicta. l. vltima nominatos aduersus ciuitates quadragenaria præscriptio sufficit & necessaria est, ex dicta. l. omnes. idque adnotarunt Alexand. consilio. 16. numer. 24. libro. 5. Areti. consi. 154. columna vltima. Balbus de præscriptio. 3. parte. 5. partis principal. quæst. 1. Regia. l. 7. titul. 29. par-

tit. 3. cui adde. l. 4. & 5. tit. 28. ea. part. atque oino legito Roder. X Suarez allegat. 15. Quæuis gl. Ange. Bald. & alij in vniuersum responderint, aduersus principem secularem non esse admittendam præscriptionem minorem centenaria: sicuti nec contra Romanam ecclesiam: quæ opinio nem reprobant Henri. in capi. diligenti. de præscript. & Guido Papæ quæstio. 416. qui post Henri. colum. vlti. extra casus dicta. l. vltima. quadragenaria præscriptionem aduersus principem regulariter exigit.

Vltima species de his rebus agit, quæ principis propriæ sunt: non tamen ea princeps habet iure principatus: sed vt priuatus: quippe qui ea habuerit priusquam princeps esset: vel ea iure priuato adquisierit. Et certè in his rebus aduersus principem admittitur præscriptio ea, quæ aduersus priuatum iure est admittenda secundum Baldum in. l. 2. in princip. C. communia de vsucapio. cuius opinionem pluribus comprobat Aymon in dicta. 4. parte. de antiquita. temporis. cap. absolutis. numero. 33. & 34. præsertim ex glossa in capitulo. possessiones. 16. quæstio. 4. quæ voluit, res patrimoniales clericorum præscribi eo tempore, quo res laicorum præscribuntur: cum non gaudeant priuilegio rerum ecclesiarum: cuius gloss. opinionem frequentissimo interpretum suffragio probatam sequitur Roma. singu. 451. Salyce. & Iason in dicta. Authet. quas actiones. ad finem eiusque

eiusque & nos meminimus libro. 1. Variar. resolut. capit. 4. numero. 3. tametsi Guido papæ in dicta. quæst. 416. in his rebus præscribendis, quæ princeps, vt priuatus obtinet, necessariam esse asseueret quadraginta annorum præscriptionem, post Henricum in dicto cap. diligenti. colū. vltima ex dicta. l. omnes. Horum verò sententia omninò referenda est ad ea bona, quæ per principem iure, & titulo principatus possidentur: licet ea non sint principibus propria iure supremæ dignitatis, cum possent & à quolibet priuato possideri, & adquiri: sicuti superius distinximus penultima specie.

Ex. §. sequenti.

- 1 *Iurisdictio, & mistum imperium præscriptione possunt adquiri.*
- 2 *Consuetudo, & præscriptio differunt.*
- 3 *Iurisdictio, merum, & mistum imperium in præiudicium principis non adquiruntur minori tempore quam eo, cuius initium memoriam hominum excedit.*
- 4 *Regia constitutio vltima. titul. 13. libro. 3. ordina. de præscriptione iurisdictionis examinatur.*
- 5 *Iurisdictio in præiudicium inferioris à principe præscribitur tempore ordinario.*
- 6 *Latè discutitur differentia inter præscriptionem immemorialē, & centenariam.*
- 7 *Quo pacto probatur immemorialis præscriptio. Et ibi intellectus Taurinæ constitutionis.*
- 8 *Quomodo probetur centenaria præscriptio.*
- 9 *An sit satis ad probationem centenariæ, quod immemorialis legitime probetur.*

§. Tertius.

E iurisdictione autem, an ea possit adquiri præscriptione frequentissimè cõtrouertitur: ac tandem omnium consensu receptum est, merum, mistum imperium, iurisdictionem criminalem, & ciuilem præscriptione adquiri posse. Hanc opinionem probauerunt Bartol. in. l. prima. §. denique. ff. de aqua quõti. & æstiu. atque inibi Imola & Roma. Bald. in. l. prima. C. de emancipatio. libero. Panormitan. columna. 4. & ibi omnes in capitulo. cum contingat. de foro compe tenti. Bartol. Albericus, & alij in. l. Imperium. ff. de iurisdic. omnium iudic. vbi Iason præ cæteris numero. 20. fatetur hanc opinionem communem esse. idem asseuerat Balbus. de præscriptio. 5. part. principa. 2. part. quæstio. 3. Nam in citandis huiusce partis authoribus minimè immorabor: quippe qui videam ab alijs id negotium diligenter expeditum esse: & deinde quia dubio procul certissimum esse opinor hanc opinionem communem esse: cuius item meminit Ioan. Lupi in capitulo. per vestras. 2. notabili. §. primo. numer. 27. ex antiquioribus Oldra. consil. 254. Iacob. à Bello visu in Authenti. de defensoribus ciuitat. §. nullam.

Pro huius opinionis probatione adducitur text. in capitulo. irrefragabili. §. excessus. de off. ordi. & in capitulo. cum cõtingat. de foro compe tẽ. & in. l. viros. C. de diuers. offic. libr. 11. Reg. poss. D 4 ibi

ibi tamen de consuetudine mētio fit, non de præscriptione. Etenim cōsuetudo iurisdictionem dare potest. glos. in capi. quanto. de officio ordin. l. vlti. C. de emancipa. libro. gl. in. c. conquestus. 9. q. 3. gl. Bart. & doct. maximè lafon numer. 43. in. l. morè. ff. de iuris. om. iudi. idem lafon in. l. 3. num. 34. ff. de acquirend. posses. tex. & inibi latè Feli. in capi. auditis. de præscript. Balbus in tractat. de præscript. 2. parte. col. 7. Rochus Curtius in cap. vlti. de cōsuet. folio paruo. 17. col. 4. nō ex hoc necessariò deducitur idem dicēdum esse de præscriptione: cū multifariam cōsuetudo & præscriptio differant, quemadmodum tradidere gloss. Panormit. & alij cōmuniter, præsertim Rochus folio. 44. in dic. 2. cap. vlti. de consuetu. Frācis. Balb. de præscript. 1. parte. quæst. 10. Abb. & doct. in capit. cum ecclesia. de caus. posses. & proprieta. omnium latissimè Aymon Sauilli. de antiqua. temporis. 4. parte. in princip. Potissimum verò discrimen est: quòd consuetudo ex communi, & promiscuo vsu ius constituit, & acquirit omnibus eius regionis, aut populi ciuibus, nec alicui specialiter prodest, nec nocet. vnde nec cert⁹ est aliquis qui præscribat, nec contra quem præscribatur. At præscriptio certum vsu habet illius, qui præscribit, eiq; vtilitatem, & ius priuatim acquirit: & deinde contra quendam priuatum instituitur, & dirigitur, ad eius priuatum

incommodum: sicuti eleganter explicant Abbas & Cardin. quæst. 8. in dicto capit. vltimo. Corne. consil. 268. colum. 5. libro. 4. Aymon in dict. 4. parte. de antiqua. temporis. 7. differentia. num. 21. Deci. consil. 134. columna fina. vnde si quis priuatus aduersus aliquam vniuersitatem quidquam vsu temporis quæserit, hæc erit vera præscriptio. Sic vbi vniuersitas è contrario quid per vsu induxerit contra priuatum: eadem ratione præscriptio dicitur. Item si vniuersitas aduersus aliam vniuersitatem ius pascendi intra illius limites acquirere tentat: erit præscriptio propria. Quod si vsu promiscuo duarum vrbium vicinarum inductum fuerit, vt absq; vlla distinctione vtriusq; oppidi agri sint compascui, & cōmunia pascua vicinis & oppidanis: hæc verè consuetudo dicitur. Hinc ipse infero, probari omninò iurisdictionem acquiri posse præscriptione in locis paulò antè citatis. Nam et si inibi fiat mentio consuetudinis: profectò illa cōsuetudo proprius, & aptius præscriptio dicitur. Sed præter hæc communis sententia doctorum in dicta. l. Imperium. planè deducitur ex ea resolutione, quam tradidi proximo. §. vltima eius parte. Etenim vtcunq; iurisdictionem, merum, & mixtum imperium ad principem pertineant, ea præscriptione acquiri posse satis manifestum fecimus: omissa illa suprema recognitione, quæ per sub-

subditum præscribi non potest. Igitur constitutissimum fit, iurisdictionem ciuilem, & criminalem, merum, ac mixtum imperium, sicut & alia, quæ principis propria sunt, & ad principem pertinent, præscriptione acquiri posse. An verò sit necessaria principis scientia, id constabit ex his, quæ adnotauimus in hac. 2. part. in princip. num. 8. & sequētibus. Et hæc vera sunt, tametsi. l. 6. titu. 29. part. 3. expressim voluerit, iurisdictionem præscriptione acquiri non posse. Ea etenim constitutio erit interpretanda iuxta eam resolutionem, quæ paulò post tradetur.

De tempore autem ad iurisdictionis præscriptionem, vel ad meri, & misti imperij acquisitionem satis controuertitur inter vtriusq; iuris interpretes. Ego verò id conabor efficere, vt huius quæstionis, & nodi expedita sit dissolutio. Et in primis illud erit obseruandum, quod iam semel in proximo. §. admonuimus, iurisdictionis, meri, & misti imperij, similitudine quasi possessionem potius habere causam continuam, quàm discontinuam: iuxta Bartol. sententiam in liusto. §. non mutat. ff. de vsucapioni. quæ cōmuniter recepta est. Quia hæc iura personis ipsis competentia retinentur continuo animo: ideoque hac in parte tractandum non est de tempore, cuius initium memoriam hominum excedat, ea ratione quòd quasi

sessio discontinua fit, & tunc tempus hoc requiratur secūdum gloss. & communem in. l. seruitutes. in. 4. ff. de seruitu. cū hīc detur quasi possessio continua, sicuti in specie adnotarunt Bald. in. l. 1. C. de emancipa. liberor. numero. 20. & in dicta. l. imperium. in repe. num. 13. & in consil. 49. libr. 3. Ancha. consil. 142. numer. 12. Et alij pleriq; frequentissimè. His denique prænotatis sit prima conclusio.

Merum imperium, aut iurisdictionem, cū aduersus principem præscribenda est, inque præiudicium principis, cui iure competit, non minori tempore acquiritur quàm eo, cuius initium memoriam hominum excedat, vel quadragenario, titulo tamen præmissio. Hæc assertio duas habet partes, quarum prior probatur ex eo, quòd merum imperium plura contineat, quæ ad supremam principis dignitatem speciali quodam iure pertinent. Quorum acquisitio necessariò exigit tempus illud, cuius initium memoriam hominum excedit. capit. super quibusdam. §. præterea. de verbo, signifi. vel quadraginta annorum, præmissio titulo: sicuti tradidimus. §. præced. numero. 8. versicu. Tertia species. reliqua verò quæ ad iurisdictionem causarū criminaliū, & ciuiliū attinet, ita propria principis sunt, vt ne mini conueniant, nec cōpetere præterquàm ipsi principi valeat: in quib⁹ præsumptio principi suffragatur,

ac cæteris aduersatur omnino. Nã iurisdictione tota ipsius principis est, nec sine ipsius mandato per aliquẽ exerceri potest. l. i. ff. de consti. princip. notant Docto. in l. i. ad finem, ff. de iurisd. omni. iudicũ. Andreas Isernia in proemio constitutionũ Neapolit. Et ibi Matthæ. Afflictus q. 3. Regia. l. 1. & 2. titu. 1. lib. 3. ordinat. vnde iure ordinario, & iuris maxima præsumptione intra totius regni limites iurisdictione regis est: ita quidem vt ciuitatibus, ac populis, nobilibusq; quacunq; dignitate præditis obstat hæc iuris præsumptio, quæ regi patrocinator: atq; ideo in præscribenda iurisdictione, eaq; adquirenda obseruanda est constitutio text. in capit. 1. de præscriptio. lib. 6. cuius lib. 1. Variar. resolut. cap. 17. num. 7. mentionem fecimus. Ex quibus & posterior conclusionis pars satis est confirmata: ac deniq; sententia eorum probata, qui existimant, merum imperium aduersus principem non posse præscribi aliter quàm per tempus, cuius initium memoriam hominum excedat. Quod Paul. de Castro adnotauit in dicta. l. imperium. colũ. vltim. & alij passim item obseruarunt. Qui tamen hoc intelligunt circa ea, quæ principi reseruata sunt in priuilegiũ dignitatis: quod nemini dubium esse potest: per capi. super quibusdam. de verbo. signi. cuius nos sapissimè meminimus. Sed ipse latiore constituit assertio nem: ex qua opinor ad præscriben-

dam quacunq; iurisdictionẽ aduersus principem, eius quasi possessorem, necessaria fore tẽpora, quæ continentur expressim in cap. 1. de præscript. in. 6. ea quidem ratione, quòd iure communi, & regio præsumptio sit maxima, quæ dicitur, iurisdictionem principis esse, nec ad alium absq; principis permissione posse pertinere. vnde præsumptio, quod iam satis admonui, principi suffragatur, cæteris verò cõtraria est. idemq; sensit Ioan. Lup. in. c. per vestras. de donatio. 2. notab. §. 1. num. 43. est & pulchra. l. 4. titu. 1. lib. 2. Et. l. 8. ti. 14. lib. 3. ordinat. quæ expressim asserit, quo ad iurisdictionem ciuilem, & criminalem iuris communis præsumptionem regi patrocinari: cæteris autem contrariam esse.

Hinc denique examinanda est regia cõstitutio ab Alfonso rege Cõpluti condita, A Era Cæsaris millesima trecetesima octuagesima sex ta. tit. 27. l. 2. quæ refertur lib. 3. ordinat. tit. 13. l. vlt. cuius tres ipse constituit partes. Prima etenim satis euidenter probat, iurisdictionem ciuilem, & criminalem posse adquiri per nobiles, aliosque eã proprio nomine exercentes per tempus, cuius initium hominum memoriã excedat, etiam si titulus aliquis huius iurisdictionis, & vsus minimè probatus fuerit: qua in parte regia lex dicitur quod nos modò asseuerauimus, iurisdictionem ciuilem, vel criminalem non posse adquiri mi-

norii

norii tempore quàm sit illud, cuius initium memoriam hominum excedit. Igitur sat ex ea lege constat, id statutum fuisse propter præsumptionem iuris communis, quæ regi propitia est, alijs verò refragatur ideoq; tanti temporis vsus necessarius est. cui quidem constitutioni ad stipulatur hæc prima conclusio: & præterea Pauli Castrensis theorica in dicta. l. imperium. colũ. vlti. quæ habet, non posse minori tempore, quàm eo, cuius initium memoriam hominum excedit, præscribi ea, quæ absq; principis cõcessione exerceri nõ possunt. l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quoti. & æstiuæ. Sic & Bald. in. d. l. Imperium. in repetitione. numer. 13. asserit, merum, vel mistum imperium non posse adquiri contra principẽ in eius præiudicium aliter quàm per tempus, quod appellant immemorabile. Idem post Guiliel. de Cuneo tenet ibi Alber. nume. 40. atque ita hanc opinionem, quæ eadem est cum prima conclusione, asserit communè esse Gaspar Lusitanus in dicta. l. imperium. col. 8. Imò in specie Curt. junior confi. 147. num. 26. ostendit cõmunem esse opinionem: quod nec mistum imperium nec simplex iurisdictione præscribitur minori tempore, quàm eo, cuius initium memoriam hominum excedit. Eadẽ tamen ratione in specie cõstitutionis regie sufficeret loco immemoralis præscriptionis quadraginta annorũ vsus cũ titulo

eius qui cõcedere eũ vsum poterat. tex. in. d. cap. 1. de præscript. in. 6. Secunda pars regie legis probat, iurisdictionem criminalem posse præscribi etiam contra principem, & in eius præiudicium cõtenaria præscriptione, non minori. Hæc verò decisio deduci potuit à Nouella Iustiniani in authen. quas actiones. C. de sacrosanct. eccles. qua sancitum est, non esse admittendam cõtra Romanam ecclesiam præscriptionẽ minorem centenaria, quam & ad præscriptionem iurisdictionis Bald. inducit in. l. 2. C. de seruit. §. aqua. q. 6. nume. 25. idemq; priuilegium habere principem secularem adnotarũt quidam, quorũ opinio fuit examinata in. §. præced. num. 9.

Tertia legis regie pars statuit, præscribi posse iurisdictionẽ ciuilem aduersus regem quadraginta annorum vsu. & hoc quidẽ forsan deductũ est à l. omnes. C. de præscri. trig. vel quadra. annor. superest tamen explicare, quæ nam sit differentia inter primã, & vltimas legis regie partes: siquidẽ prima ad præscriptionem iurisdictionis ciuilis & criminalis simul exigit tempus, cuius initium memoriam hominum excedat. Sed verè, ni ego fallor, prima pars tractat de iurisdictione ante illius legis cõstitutionẽ per nobiles, aliosq; priuatos obtenta in aliquot ciuitatibus, & villis, atq; oppidis, quæ possederant. vltimã verò pars quæ de cõtenaria, & quadragenaria præscriptionibus agit, tãtum loquitur

loquitur de iurisdictione post eam legem acquirenda, statuens, quonam tempore in posterum iurisdictione acquiratur. atque hic sensus constare videtur ex verbis dicti. l. vltimæ, & euidentius ex dicti. l. 2. ti. 27. apud veteres Alfonso leges. Quod si discrimen istud non placuerit lectori, oportebit profectò inquirere, an in præscriptionibus illis centenaria, & quadragennaria sit necessarius titulus, saltè, vt is allegetur: sicuti Ioann. Lupi. sensit in dicto. §. 1. nu. 43. Quasi ea sit potissima differentia, quod in priori legis parte sufficiat immemorialis præscriptio in posteriori verò loco huius immemorialis sit necessaria centum, vel quadraginta annorum præscriptio titulo saltem allegato: qui alio qui probandus est in quadragennaria præscriptiõe, quæ iure communi immemorialis defectũ supplet iuxta cap. i. de præscri. in. 6. sed hæc expedientur inferius, cum materiam tituli, & differentias inter centenariam, atque immemorialẽ præscriptiones tractabimus. Quibus adde omnino. l. 2. titu. 9. lib. 5. ordinat. Secunda conclusio. Iurisdictione in præiudicium alicuius priuati, ac contra priuatum, non cõtra principem, tempore ordinario, quo alia iura præscribuntur, acquiritur. Hęc verò conclusio satis manifesta est: cum nulla detur ratio, quæ maius tempus exigat in præscribenda iurisdictione aduersus priuatũ, quàm quod exigitur in præscribendis cæ-

teris iuribus incorporalibus, sic sane video ferè apud omnes præsertim iuniores hanc assertionem certam esse in dicti. l. imperium. Eandemque sequuntur, & probant Bal. conf. 439. lib. 3. idem in. l. 1. num. 18. C. de emancipat. libero. Ancha. conf. 142. num. 12. Alex. conf. 16. nume. 27. lib. 5. qui hanc opinionem fatetur communem esse. idem asseuerat eam sequutus Balbus de præscript. 5. part. princip. 2. par. versi. circa primam quæstionem: quibus item accedit Areti. in con. 154. col. vltima.

Ex his primùm infero, falsum esse quod Iason in dicti. l. imperiũ. scribit num. 22. existimans, merum, mistum imperium, & iurisdictionem aduersus principem præscribi tempore ordinario decem annorum, data scientia ipsius principis: eo verò ignorante esse necessarium tempus id, cuius initium memoriam hominum excedit: additque Iason, hanc sententiam magis communem esse: & Iasonem sequitur Balbus in dicti. versi. circa primam. Etenim etiam sciente principe ad præscribendam iurisdictionem ei cõpetentem, necessarium est tempus immemoriale: vel quadraginta annorum cum titulo: sicuti paulò antè ostendimus: vnde Iasonem expressim carpit Curti. Iunior con. fil. 174. nume. 38.

Secundò hinc apparet Iasonem errasse dum opinatur, quasi possessionem iurisdictionis esse disconti-

nuam

nuam. Nam verè causam continuã habet: vt superius probatũ est.

Tertiò dũ Iason fatetur ex gloss. in. l. seruitutes. ff. de seruitu. ad præscriptionem seruitutis discõtinuæ sufficere triginta annorũ cursum, adhuc fallitur, si quidem ex glo. supradicta cõmuni omnium suffragio recepta constet, requiri tempus cuius initium memoriã hominum excedat. De quo alibi ipse disputauit, & in specie Iasonis sententiã in hoc improbarũ Lusita. ibi co. 38. & Curt. Iunior in. d. consil. 147. nu. 38.

Superest modò expèdere, quod discrimen sit inter præscriptionem centum annorum, & eam, quæ vulgò immemorialis appellatur, ac cõstat ex eo tempore, cuius initium memoriam hominũ excedit. Card. etenim in cap. Si diligenti. ad finem. de præscriptio. in ea est sententia, vt censeat, præscriptionem immemorialem maiorem esse centenaria. Huic subscribere Felin. ibi in fine. idem Felin. in. c. ad audientiam. col. vlti. & in capit. cum nobis. col. 2. eod. titu. & Gaspar Lusita. in dic. l. Imperium. colum. 39. Quorum ratio ea est quod præscriptio immemorialis titulum non requirat: centenaria verò absq; titulo nõ procedat: tex. optimus in dic. capi. Si diligenti. ad finem: quo in loco expressim hoc probatur. Cõtrariã conclusionẽ tenet glo. in. d. c. cum nobis. quæ cõstat, nõ esse satis ad probationẽ cõtenariæ præscriptionis, quod probetur immemorialis præscri-

ptio: cuius glo. auctoritate, & alijs propositis ratiõib; aduersus Card. omnino tenet cõtrariã sententiã Aymon in tract. de antiqui. tempo. 4. part. c. absolutis. in princip. Ego verò aliter existimo rẽ hæc diffiniendã fore. si quidem illud certissimũ est, immemorialẽ præscriptionẽ à cõtenaria differre: & ideo quãdoq; maior censebitur altera, vel ob maius priuilegiũ, vel ob aliã causam: quãdoq; minor ob faciliorem eius probationẽ. Vnde discrimina vtriusq; proponam: non quidẽ omnia, sed ea, quæ huic negotio aptius seruire possint, vt huius quæstionis solutio facilius colligatur.

Prima quidem differentia ea est secundum Card. & Felin. ac Lusita. quod præscriptio centenaria cõtra Romanam ecclesiam tirulum requirit præter tempus, & bonam fidem. idẽ Aymon concedit in. d. c. absolutis. nume. 8. dicens idem esse in præscriptiõe quadraginta annorum contra quamlibet ecclesiam: sicuti notat Bellamera consil. 3. col. 3. ex capi. si diligenti. de præscriptio. Idem Bellamera in ca. cum nobis. de præscript. nume. 7. in quadragennaria contra ecclesias inferiores, & in cõtenaria cõtra ecclesiam Romanã titulũ esse necessarium probare conatur. Sed isthæc tituli ratio minimè exigitur in ea præscriptione, quæ cõstat tẽpore, cuius initiũ memoriã hominũ excedit, quod receptissimũ est. Et sanè mihi hæc differentia omnino nõ placet: nã nec iure canoni-

canonico, nec ciuili titulus requiritur in præscriptione quadraginta annorum contra ecclesias inferiores, nec in præscriptione ceterum annorum aduersus ecclesiam Romanam. nulla etenim in materia tituli requisiti ad præscribendum est differentia inter ius canonicum, & ciuile: quemadmodum diximus lib. 1. Variar. resolut. capi. 17. num. 7. & resoluit Balb. de præscrip. 2. par. 3. part. princip. q. 6. & idem. 2. part. 4. part. princ. q. 2. col. 3. vnde utroque iure in præscriptione decem, vel viginti annorum necessarium est, quod titulus allegetur, & probeatur: at in præscriptione triginta, vel quadraginta annorum, vel centenaria, etiam contra ecclesiam Romanam titulus necessarius non est: nisi præsumptio iuris communis sit contra præscribentem. tex. in cap. 1. de præscrip. in. 6. Din. in reg. possessor. de regu. iur. in. 6. nu. 27. Doct. communiter ita intelligentes text. ibi in dict. cap. Si diligenti. præsertim AEgidius à Bellamera nume. 29. & col. vlt. qui post alios, dum Romanus pontifex in eiusdem decretalis responso aduersus ecclesias inferiores, & Romanam ipsam requirit titulum ad præscriptionem, eam decisionem interpretatur vbi sit iuris communis præsumptio, contra præscribentem: quasi alioqui titulus necessarius non sit: nec in centenaria, nec in quadragenaria præscriptione. Quam opinionem ipse arbitror frequentiori calculo rece-

ptam esse, ex his, quæ Balb. adducit. Quo fit, vt ratione huius primæ differentie immeritò Card. Felin. & Lusitanus existimauerint, potiorè esse præscriptionem eius temporis quod memoriam hominum excedit, ea quæ centenaria est, cum nec in hac titulus sit necessarius. Fortassis discrimen hoc inter has duas præscriptiones optimè procedit iuxta hunc sensum, vt planè cõstituatur in eo casu, quo præsumptio iuris communis est contra præscribentem: tunc in quadragenaria, & centenaria titulus requiritur: non tamen in immemoriali. Nam & in hunc sensum decisionem Cardinalis acceperit Felin. in dict. cap. ad audientiam. Et Matthæ. Afflict. in const. neap. rub. 7. in cap. 1. notab. 6. tætsi Bellamera & alij subobscure loquantur. Secunda, & potissima differentia in probatione versatur, atque ideo hic agendum erit de probatione præscriptionis immemorialis. qua de re tractat glos. in cap. 1. de præscrip. in. 6. quæ Doct. inibi sequuntur, & in ca. Quid per nouale. præsertim Anto. de verb. signif. Speculat. in tit. de probation. vers. vltimò quæritur. Areti. in ca. licet ex quadam. col. 1. de testib. Odra. conf. 172. col. 34. Alexã. consil. 16. col. 5. lib. 5. Corn. conf. 268. column. 8. lib. 4. & est communis opinio secundum Balb. de præscrip. 2. part. 3. part. princip. q. 6. col. 7. Ex quibus apparet, immemoriam præscriptionem probari per testes asserentes, se

se vidisse semper ita fieri, & nunquam vidisse contrarium actum fuisse: & à senioribus, ac maioribus audiuisse id ita factum fuisse, nec vnquam audiuisse contrarium actum esse: atque huiusce rei publicam esse famam, & opinionem apud eos, qui rei cognitionem habent. Hæc enim est sufficiens testium responsio, vt tandem ipsi testes expressim testificentur de eorum visu, & de auditu: ac item de publica voce, & fama apud eos, quibus res cognita est, vel esse potuit: ac deinde quod nusquam nec viderunt, nec audierunt contrarium.

Testes verò, qui hac de re testificaturi sunt, eius ætatis esse debent, vt possint memores esse, & exponere quid actum fuerit quadraginta annis: sicuti eleganter scribit Lapius in cap. 1. de præscrip. in. 6. & ibi Domi. ac Francus, Paulus item Parisius consil. 27. numero. 98. Aymon Sauilli. in tract. de antiquitat. tempo. 4. parte. capit. absolutis. nume. 3. Chassanæ. in consuet. Burgundiæ. rub. 1. §. 2. versic. aduerte. nu. 8. idè in rub. 1. §. 2. ad finem. regia verò Taurina. l. 41. eandem opinionem Lapius probat, ac legis auctoritate confirmat, & præterea lex ipsa requirit, quod testes hi non tantum testificentur de auditu, asseuerantes se ita factum esse audiuisse à maioribus, & senioribus: sed oportere quod asserant, audisse ab illis maioribus, eos ita eorum ætate vidisse, & audisse factum fuisse, nec vnquam

vidisse, nec audisse contrarium. idè probat. l. vltima. titu. 3. libr. 3. ordina. Hoc autem vltimum etfi à glo. in dicto capit. expressim non fuerit requisitum: attamen ab eius mente, & sensu deducitur: sicque doctores aliquot ex his, qui gloss. sequuntur idem explicare videntur. facit ad hoc pulcher text. in. l. si arbiter. ff. de probatio. In praxi tamen non obstantibus regijs constitutionibus adhuc admittitur sapientissimè opinio glos. communiter receptæ in dict. cap. 1. cum interpretatione Lapii, & sequacium.

Hinc falsum esse apparet quod Guido Papæ scripsit. q. 573. quo in loco existimat ad probationem huius præscriptionis immemorialis esse necessariam probationem centum annorum: idem eo non citato tenuit Curti. Junior cõf. 90. col. vlti. Nā hæc probatio necessaria non est secundum opinionem frequentiori suffragio receptam: modò testes de auditu, & communi, ac publica fama testificentur. Forfan nec sufficeret ad probationem immemorialis probatio centum annorum vt cunq; legitima: imò necesse est, quod probeatur possessio, vel quasi possessio eius temporis, cuius in initium memoriā hominum excedit. cuiusque in initium certi, & cõstituti nulla detur hominum memoria, quæ admodum Alex. in cõf. 16. nu. 16. li. 5. opinatur. Quæuis secundum Anto. i. d. c. quid per nouale. nu. 15. post Inno. ibi. qui aduersus immemoriam le probare velit, debet omnino & euidenter

evidenter ostendere saltem per famam, similemve probationis speciem, contrarium actum fuisse citra centum annos ante litem motam contestationem. Etenim, ut Alexā. opinatur, hoc pacto probatur memoria hominum extare: non tamen per centum annorum quasi possessionem probaretur prescriptio temporis, cuius initium memoriam hominum excedat. unde ni fallor, centenaria quasi possessio sufficiens non erit ad probationem huius prescriptionis quam immemorialem appellamus. Alioquin necessario dicendum esset, parem fore centenariam prescriptionem huic immemoriali, quod falsum est, & constat ex his, quæ prenotauimus: præsertim ex ca. 1. de prescript. in. 6. à quo deducitur immemoriam prescriptionem procedere & obtinere absque titulo: imò eam tituli vim habere, ita quidem, ut nec allegatio tituli sit necessaria secundum communem in dict. cap. 1. glo. & Docto. in verb. nō extat. in cap. super quibusdam. de verb. signifi. Frederi. consil. 237. Ias. in. l. si certis annis. col. ultim. C. de pact. quorum opinio communis est & vera, quoties prescriptionis iure tempus hoc in iudicium deducitur, quemadmodum explicat post alios Aymon in. 4. parte de antiqui. tēpo. cap. absolutis. nume. 49. idemque ipse adnotauit lib. 1. Vari. resolut. cap. 17. num. 5. At prescriptio centenaria titulum requirit ubi prescriptio iuris communis est

contra prescribentem: in qua quidem specie immemorialis prescriptio sola absque tituli allegatione sufficiens est: sicuti in dict. capit. 1. probatur. Quo fit ut si aduersus probationem huius immemorialis prescriptionis probetur certum quasi possessionis initium, idque vitiosum, etiam ultra centum annos à die motæ litem: exclusa sit prescriptio immemorialis vis, quod sensit Ioan. Andre. in cap. 1. ad finē. de prescri. in. 6. Et hæc quidem vera esse cenleo etiam si Cinus in. l. 2. C. de serui. & aqua. q. 10. & Bald. ibi. Cœpola de seruit. urb. præd. cap. 19. Balb. de prescript. 2. part. 3. par. q. 6. col. 6. & Carol. in consuet. Parisiē. §. 5. nu. 63. teneant tempus immemoriam esse idem quod centum annorum, quo in loco addit Carol. hanc sententiam communem esse contra Cardin. & Feli.

Prescriptio autem centenaria probatur varijs modis, etiam si difficilima sit eius probatio. Etenim probari poterit per instrumenta, ut Abb. in dict. ca. cum nobis. de prescrip. 2. col. scribit. si quidem possessio per instrumentum quandoque probatur: nempe si de traditione rei sit confecta scriptura. l. 2. & ibi glo. C. de adq. poss. notant Alex. & alij in. l. prædia. ff. eod. tit. Sic & de constituto constat per scripturam: sicuti adnotatur ab omnibus in. l. quod meo. ff. de adquir. possess. ite potest probatio possessionis ad perpetuam rei memoriam fieri: & in scripta

scripta redigi. cap. quoniam frequenter. ut lite non contest.

Imò & testibus probari poterit centum annorum quasi possessio: atque ita prescriptio: cum testis testificari iure valeat de his, quæ ante pubertatem viderit. Etenim valet eius testimonium: cum eo tempore, quo testificatur, iam pubes sit, licet actus, cuius testimonium perhibet, ante pubertatem eius contigerit. quod tenent gloss. in cap. relatum. 37. dist. gloss. in. l. 3. §. lege Julia. ff. de testib. & in. l. ad testium. §. 1. ff. de testamētis. alia in. §. testes. Inst. de testamen. Quæ in hunc sensum communi omnium doctor. sententia, & iudicio accipiuntur in dicto. §. primo. ubi Areti. Felin. in cap. ultimo. de sentent. excōmu. Deci. in. l. 2. §. vlti. ff. de regul. iuris. hanc opinionem fatentur communem esse. Quæ licet à Decio improbetur, habet maximam auctoritatem, & probationem à text. in. l. notionem. §. instrumentorum. ff. de verbo. significat. ubi seruus factus liber testimonium perhibet de his, quæ cum esset seruus vidit. lex item Regia. 9. tit. 16. partit. 3. expressim hanc communem opinionem veram esse probat: cui accedit quod cum dicto, & testimonio solius Romani Pōtificis credendum sit. cap. cum à nobis. de testib. id verum est etiam in his, quæ Romanus Pontifex vidit ante Summū Pōtificatum. gloss. in cap. 1. de renuntiat. & in cap. ad Apostolicæ. verb. promississent. de re iudic.

in. 6. Roma. sing. 126. Felin. in. c. sicut. de sentē. excōm. Areti. in dict. cap. cū à nobis. 2. col. & inibi Felin. Quibus suffragatur text. in cap. querelam. de electio. cap. cum olim. in. 1. de priuileg. & in Clea. de reliq. & vener. Sāct. Cardi. i. cle. 1. de probat.

Non obstat text. in. §. testes. Inst. de testamen. quo probatur in testamento non admitti testes impubes tēpore testamētis, tametsi testimonium perhibeant tempore, quo post testamentū puberes facti sunt. Etenim id procedit in casibus specialibus; in quibus ob specialem rationem, & actus qualitatem iure requiritur, quod testes puberes sint tēpore actus, de quo testificaturi sunt.

Quæritur tamen an centenaria prescriptio probata sit ex eo, quod quasi possessio eius temporis, cuius initium memoriam hominum excedit, probata in iudicio fuerit. Et sanè gloss. in dict. cap. cum nobis. in specie censet, non sufficere ad centenariam prescriptionem, quod probetur immemorialis prescriptio. Quasi à iure necessario exigatur centum annorum possessio, eiusque manifesta probatio, saltem eo modo, quo melius iure probari potest. huic opinioni Bernardi accessere Hostien. Bellamera. nu. 13. Abb. nu. 5. Cardin. Imola, & Antoni. in dict. cap. cum nobis. & Aymō Sauillianus in tracta. de antiqui. tēp. 4. part. cap. absolutis. nu. 2. & cap. materia ista. num. 42. quorum opinio communis est. ab ea tamē ipse omninò dissentien-

Reg. poss. E dum

dū esse opinor, sequētib⁹ rationib⁹.
 Primum quidem seclusa facilio-
 ri, vel difficiliori probatiōe vtriusq⁹
 præscriptionis, illud apud me con-
 stat, maius priuilegium iure conce-
 di præscriptioni immemoriali, quā
 centenariæ ex eo, quod centenaria,
 vbi præsumptio sit contra præscri-
 bentem, titulum requirat: non sic
 immemorialis, quæ vim habet ti-
 tuli, & eius defectū supplet, quod
 paulò antè probauim⁹. igitur quo-
 ties præscriptioni centenariæ cum
 titulo statur: fortiori ratione stan-
 dū erit præscriptiōi immemoriali.
 Secundò satis est certum ex Anto-
 nio in dicto capi. quid per nouale-
 nume. 13. Alexā. confi. 16. libr. 5. nu. 16.
 immemoriam præscriptionē sal-
 tem excludi, si ex aduerso probatū
 sit, contrarium actum esse citra cen-
 tum annos ante litis cōtestationē,
 vel litem motā. idq⁹ nemo doctus
 negabit. Ergo præsumptione qua-
 dam apparet, præscriptionem istam
 immemoriam saltem præmitte-
 re quasi possessionem continuam
 centum annis ante litem motam.
 Quæ quidem præsumptio cum suf-
 ficiens sit ad obtinendum iure præ-
 scriptionis immemorialis, quæ re-
 quirat, contrarium actum non fuisse
 citra centum annos: sufficit pro-
 fectò, ob difficilissimam probationē
 in antiquis, ad obtinendū iure cen-
 tenariæ præscriptionis. argumento
 tex. in. l. si seruus seruū. §. inquit lex.
 ff. ad. l. Aquil. l. celsus & monumen-
 ta. ff. de probatio. c. cū olim. de cen-

lib. cap. cū causam. de probationib⁹.
 Tertio fortius vrget in hui⁹ partis
 fauorē cōmunis: omniū doctōrū
 sentētia in cap. cū apostolica. de his
 quæ fiūt à prælat. cuius ipse mentio-
 nem feci in libr. 1. Varia. resolut. c. 17.
 nu. 5. quæ dicitur, quasi possessionē
 immemoriam sufficientē esse pro-
 bationē, quod is qui decimas pos-
 sedit eas habuerit ante conciliū La-
 teranense. Igitur quasi possessio cō-
 stat ex probatione immemorialis
 præscriptionis multò maior quā sit
 ea, q̄ per centū annos obtēta fuerit.
 Quartò, si tractat⁹ iste præscriptio-
 nis immemorialis ad amussim exa-
 mine, illud certo certi⁹ ex eo appa-
 rebit, quod vbi præscriptioni locus
 sit, resq⁹ possit per præscriptionem
 adquiri, siue aduersus priuatos, siue
 contra ecclesias inferiores, vel prin-
 cipem, aut deniq⁹ ipsam ecclesiam
 Romanā: nec aliqua ordinaria præ-
 scriptio sufficiens censeatur, nec ipsa
 quidē cētenaria sine titulo propter
 iuris cōmunis præsumptionē, quæ
 præscribēti refragatur: tūc sanè im-
 memorialis præscriptio sufficiens
 iure cēsetur: quod probatur in. c. 1.
 iam sepius citato, de præscrip. in
 6. & in. c. super quibusdā. de verbo.
 signific. Etenim nemo inficiabitur,
 ea iura, quorū mentio fit inibi, mi-
 nimè posse præscribi etiam per cen-
 tum annos absq⁹ titulo: & tamen
 præscribuntur per tēpus, cuius ini-
 tium memoriam hominū excedit:
 sicuti in. §. Præterea. eiusdem capituli
 decisum est. Fit igitur, vt maiorem
 vim

vim obtineat immemorialis præ-
 scriptio, quā centenaria: tametsi
 quandoq⁹ difficilimè probari possit
 sit immemorialis, ex his, quæ supe-
 rius fuere prænotata.

Hinc deducitur, præscriptionem
 immemoriam à centenaria potis-
 simū distingui cū in modo pro-
 bationis, tum in eius effectibus:
 atq⁹ ideò Cardi. opinionem in di-
 cto cap. si diligenti. veriore esse.

Secundò infertur ex præmissis in-
 terpretatio. l. vlti. tituli. 13. libr. 3. ordi.
 cuius examē hoc in. §. subieciimus.
 Nam secunda illius constitutionis
 pars à prima distinguitur in eo, q̄
 præscriptio immemorialis sufficiens
 est ad iurisdictionis acquisitionem
 absq⁹ aliquo titulo: vt in prima par-
 te statutum est. At si hæc imme-
 morialis præscriptio desit, necessa-
 ria erit cētum annorum quasi pos-
 sessio cum titulo. Et hoc secunda
 ipsius legis pars palam statuit quo
 ad iurisdictionem criminalē: quo
 ad ciuilem verò quadraginta anno-
 rum tantum vsus cum titulo re-
 quirat: quemadmodum paulò an-
 tē explicabam.

Tertio deducitur Aymonem Sa-
 uilli. in dict. cap. absolutis. nume. 6.
 grauiterrasse: dum is argumenta-
 tione quadam ostendere conatur,
 admissa Cardi. opinione maius pri-
 uilegium ecclesijs inferioribus iu-
 re concedi quā Romanæ: atque
 ideò nè hoc sequatur, existimat opi-
 nionem Card. falsam esse. Etenim
 cēset, quoties præsumptio iuris est

contra præscribentem, necessariam
 esse immemoriam præscriptionē,
 etiam aduersus inferiorē ecclesiā,
 etiam cōtra priuatum: hæc verò im-
 memorialis secundum Cardin. est
 maior centenaria: quæ contra Ro-
 manam ecclesiam sufficiens est: igitur
 maior præscriptio requiritur cō-
 tra ecclesiam inferiorē, & deniq⁹
 contra priuatum vbi præsumptio
 iuris communis est contra præscri-
 bētem, quā aduersus Romanam
 ecclesiam. Hæc sanè est argumenta-
 tio, qua doctissimus ille vir vtitur
 ad improbandā Cardi. sententiam.
 Ego sanè vel non percipio hanc ar-
 gumentationē, vel ipsa minùs con-
 gruè colligitur. Fateor quidē etiam
 aduersus inferiorē ecclesiam ne-
 cessariam esse immemoriam præ-
 scriptionem vbi præsumptio iuris
 communis sit contra præscribentē:
 & eandem præscriptionē admitti
 in eadē specie aduersus Romanam
 ecclesiam. Ex hoc tamen tantū po-
 tuisset colligi, parem esse conditio-
 nem Romanæ ecclesiæ, & inferioris:
 non autē esse maius priuilegiū
 ecclesiæ inferioris quā sit Romanæ
 ecclesiæ: aduersus quam itidem ne-
 cessaria est præscriptio immemoria-
 lis, quoties titulus præscribenti de-
 ficit, & iuris cōmunis præsumptio
 ei aduersatur. Ostendam adhuc ma-
 ius esse priuilegium Romanæ eccle-
 siæ, quā inferioris: idq⁹ luce clarius
 apparet, si animaduertamus, aduer-
 sus ecclesiam inferiorē sufficere
 quadraginta annorū præscriptionē,

etiam vbi iuris cõmunis præsumptio contraria sit præscribenti, modo is titulum habeat: contra ecclesiam verò Romanam hoc tempus non sufficere, sed in hac specie necessariam fore centenariam præscriptionem cū titulo: quod satis probatur in dict. cap. 1. de præscri. in. 6. & in cap. si diligenti. eo. titul. vnde apertissimi iuris est, non tãtum ius ecclesiæ inferioris non esse maius, quàm sit in hoc tractatu ius ecclesiæ Romane, sed nec par: licet Card. opinionem admittamus.

Quartò ex his deducitur eiusdem Aymonis error, qui in dict. cap. ab solutis. numero. 8. censet in præscriptione immemoriali non exigì tẽpus centum annorum, quod ad præscriptionem cẽtenariam requiritur: sed sufficere immemoriam probari eo modo, qui communi omnium iudicio, & sententiã traditur in cap. 1. de præscri. in. 6. Etenim fallitur Aymõ in huius cõmunis sententiæ interpretatione: siquidem licet modus ille probandi sufficiens sit, nec expressim contineat cẽtum annorum probationem, certè dubio procul præsumptiõẽ quadam saltem cẽtum annorum quasi possessionem præmittit, eiusq; probationẽ includit iuxta omnium intellectum, & sensum, quem paulò antè explicuimus.

Hęc diximus de differentiã præscriptiõis immemorialis & cẽtenariæ ad earum cognitionem: quæ præscriptioni iurisdictionis admodum seruit. De

viribus autè immemorialis sequenti. §. aliqua trademus præter ea, quæ in præcedentibus explicata fuere.

Ex. §. sequenti.

- 1 *Examinatur Regia constitutio de Vasallorum oneribus, quæ impositiones appellantur: & nu. 5.*
- 2 *Annua præstatio, & vniformis, an longo tempore inducat tituli, & causæ præsumptionem?*
- 3 *Annua præstatio vniformis, iure annui redditus triginta annis soluta, inducit adquisitionem redditus perpetui.*
- 4 *Annua præstatio contingens tempore immemoriali absq; vllius causæ allegatione, inducit annui redditus adquisitionem.*
- 5 *Annua præstatio facta à Vasallis dñi, nõ adquiret ipsius redditum illum exigendi.*
- 6 *Dominus qualiter possit acquirere ius cogendi subditos, vt ad eius molendina deferant triticum molendum?*
- 7 *An possit fieri statutum, quod subditi pro molendo tritico ad alia quàm ipsius Reipublicæ molendina accedere non valeant?*
- 8 *Statutum istud, & si validum sit, an molendinis ecclesiarum præiudicet?*

§. Quartus.

Prescriptione eius temporis, cuius initium memoriã hominum excedit, plura tradidere iuris vtriusq; doctores passim: quorum & nos quandoq; meminimus lib. 1. Variar. resolu. cap. 10. & capi. 17. ac deniq; in hac ipsa relectione. §. 2. & 3. Nunc tamen obiter, nam & tractatui de præscriptionibus conuenit, examinabimus, quam vim habeat hæc præscriptio circa ea onera, quæ Duces, Marchiones, Comites, &

tes, & nobiles quotidie à Clientibus, quos Vasallos appellamus, exigunt, & percipiunt: eaq; impositiones, vulgari sermone dicuntur. Etenim Regia constitutio à Carolo primo Hispaniarum Rege, Quintoq; Romanorum Cæsare statuta in Madritio Cõuentu anno Millesimo Quingentesimo vicesimo octauo. cap. 20. distinguit, ius possessionis à iure proprietatis. Nam quo ad possessionem ea priuentur nobiles, utq; in ea defendantur, sufficit, & necessaria est quasi possessio continua quadraginta annorum: at quo ad proprietatem, & verum titulum huius iuris sufficiens censetur, & oino exigitur immemorialis præscriptio. de possessione hoc in loco agendum non est. Sed quantum ad proprietatem, factis cognita omnibus est sententia Ioan. Andr. Hostien. Henri. Panor. & doct. in regul. quod latenter. de regu. iur. qua definitum est, sufficere ad hæc onera Vasallis imposita percipienda, atq; acquirenda, & necessariam esse immemoriam præscriptionem: modò probatum sit ab ipsis dominis, quod subditi sponte, & non per vim ea onera exhibuerint, & soluerint. cum alioquin eis suffragetur præsumptio iuris dictatis, potius in his præstationibus vim, & coactionem præsumi, quàm subditorum liberalitatem, titulumve spontaneum, ac iustum. l. 1. C. nè liceat potent. l. 1. & l. 3. ff. de alienat. iudic. l. principalibus. & l. sequent. ff. si certum petat. notat Alexan. consili.

1. nume. 12. lib. 4. ideoq; licet probeatur immemorialis præstatio Vasalli erga dominum præter ea iura, quæ lege domino debentur à Vasallis, præsumitur coacta vasallorum voluntas eorumq; oppressio potius quàm libera cum ipso domino pactio, quæ iustum titulum exhiberet: atq; ita colligitur ex communi omnium resolutione in dicto cap. Quod latenter. cui Regia constitutio refragatur dum in specie sanxit, sufficere hanc immemoriam præscriptionem, eamq; iustum esse titulum ad hæc iura acquirenda contra Vasallos: & præmittit ex ea præscriptione iustum titulum potius quàm vim, & oppressionem præsumi. Quam ob rem ad huius quæstionis perfectam examinationem ego prænotandum esse censeo, posse à nobilibus aduersus Vasallos plura præscriptione adquiri. Etenim aut agitur de acquirendis his quæ iure communi principis propria sunt, eiq; speciali quadam summi principatus priuilegio competunt. Et in hac specie necessaria est immemorialis præscriptio, aut quadragenaria cum titulo, vel centenaria iuxta distinctionem à nobis traditam. §. 2. huius secundæ partis. cum ex hac præscriptione fiat præiudicium principi summo. qua ratione quoties dominus erga Vasallos vsu temporis vult acquirere ea, quæ ad principem pertinent, tunc sanè præscriptio ista tendit in damnum principis: & ideo in ea obseruanda sunt, Reg. poss. E 3 quæ

quæ de præscriptiōe aduersus principem in proximis Paragraphis ad notauimus. Nec locus erit in hoc casu Regiæ cōstitutioni quo ad secundam eius partem: quod deducitur ex his, quæ ipse tradidi libr. 1. Variar. resolut. capit. 17. numero. 6.

Aut domini contendunt aduersus Vasallos de iure alicuius annuæ præstationis, quam seruitium dicimus: aut de alio simili iure, quo Vasalli tenentur domino quolibet anno soluere certam quantitatem ratione officij, vel artificij: variè etenim hæc impositiones, hæcve iura solent per dominos à Vasallis exigi. In his quidem præstationibus, & similibus oneribus verè Regia cōstitutio versatur: cuius interpretationi præmittenda est interpretatio communis Iurisconsulti in. l. cum de in rem verso. ff. de vsuris. ab ea quidè colligitur cōclusio prima. Annuæ, & vniformis præstatio cuiuslibet redditus facta ex causa expressa decē annis continuis inducit præsumptionem veræ causæ, & tituli. sic de niq; iurisconsulti responsum intellexere Barto. ad finem. Saly. col. 3. & col. 5. quæst. 3. in dicta. l. cum de in rem verso. Bald. columna. 2. Salyce. col. vlti. Alexan. colum. 3. in. l. si certis annis. C. de pact. Anton. in capi. peruenit. colū. 9. de censib. Francif. Balb. de præscript. 3. part. princ. parte. 1. q. 10. Alexan. consil. 113. colū. 2. & consil. 108. libr. 2. & cōsi. 75. libr. 4. Carolus Molinæ. optimè in tracta. de contractibus. quæstio. 20. text. opti-

mus in. l. litib. C. de agricol. & cens. libr. 11. quorum opinio cōis est. Ex qua inferitur, quòd si appareat quolibet anno, etiam per decenniū præstationem factam fuisse Sempronio, non tamen constet ex eisdem præstationibus, qua ratione, & causa fuerint factæ, non ex hoc præsumitur obligatio ad finem agendi pro tempore futuro, quāuis creditor certam causam, & titulū allegauerit: quod deducitur ex mēte Bart. & aliorum, quos modò citaui. præsertim id in specie tenent post Saly. Balb. in dicta. q. 10. versic. Secundò limita. & Carol. Molinæ. in dict. quæst. 20.

Secundò ab eadem conclusione deducitur, admittendam esse probationem in contrariū, nempe aduersus hanc præsumptionem iuris: vt tandem cōstet nullum titulum ab initio his præstationibus accessisse: secundum Cinum in dicta. l. si certis annis. quæst. 10. & ibi Iaso. col. vlti. Alexan. cōsi. 113. col. fin. libr. 1. Francif. Balb. in dict. q. 10. col. 9. versic. Tertiò limita. idem tenet Paul. Castrensis in dicta. l. si certis annis.

Tertiò probatur ex his, eandè cōclusionem veram esse etiā in rusticis: nam præstatio annua vniformis à rustico facta ex causa, & titulo, inducit præsumptionem, quòd illa causa sit vera. cuius opinionis author est Bartol. in dict. l. litibus. & idè in dict. l. cū de in rem verso. col. 3. Bald. colum. penulti. & ibi Iason nume. 14. in dicta. l. si certis annis. Paul. Castrenf.

Castrenf. in consi. 51. columna vlti. libr. 2. Alexan. consi. 124. colū. 1. libr. 4. Iason. in. §. præiudiciales. de actionibus. nume. 56. Carol. Moli. in consuetudi. Parisiens. §. 7. numero. 17. Balb. in dicta quæst. 10. col. 11. versic. Et an illa lex. cum de in rem verso. quo in loco asseuerat hanc opinionem communem esse contra Cinum in dict. l. si certis annis. quæst. 5. & Alexand. consilio. 50. libr. 5. ad finem. qui aduersus rusticos triginta annorum præstationes requirūt.

Secunda conclusio. Annuæ præstatio iure & ratione redditus perpetui continuis triginta annis facta, non tantum inducit tituli præsumptionem, sed verā redditus perpetui acquisitionem per præscriptionem. Hæc probatur: quia hoc tempore absque tituli probatione procedit præscriptio, etiam in rebus maximi præiudicij: Bald. in. l. malè agitur. C. de præscriptio. trigint. vel quadragin. annorum. Bartol. in. l. soluit. §. 1. ad finem. ff. de offic. proconsu. tradit Balb. de præscript. 4. part. 4. partis princip. quæstio. 9. notat in specie hanc conclusionem Carol. in dict. quæst. 20. colum. 2. idem in consuetud. Parisiens. titu. 1. §. 7. numero. 21. text. optimus in. l. sicut. & in. l. cum notissimi. C. de præscriptio. trigint. vel quadragin. annorum. §. potest. 16. quæst. 3. capitu. sancto. ea ratione, qua constat ad præscriptionem triginta annorum non esse necessarium titulum, nec eius probationem: qua

de re statim acturi sumus: vnde mihi hæc assertio secunda iure probatissima videtur: nec deficit præscribentis ius, licet ex aduerso probetur de defectu principij: sicuti Carol. docet dicta quæst. 20.

Tertia conclusio. Annuæ præstatio vniformis, & contingens per tempus, cuius initium memoriam hominū excedit, titulum iustum, & sufficientem inducit, etiam si præstationes non fuerint factæ ex causa illa, quam præscribens allegat, imò nullius causæ specialis allegatio est necessaria. Hæc enim est vis immemorialis præscriptionis, vt in his, quæ absque titulo adquiri tempore non possunt, immemoriali præscriptione quærantur. cap. 1. de præscriptio. in. 6. l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quoti. & æstiuæ. hanc denique conclusionem ipse colligo à Cino, quæst. penulti. Angelo, Paulo, & Iasone colū. vlti. in dicta. l. si certis annis. Bartol. in dicta. l. cum de in rem verso. colū. 2. Panormita. consilio. 94. libr. capit. 1. & in capit. vlti. columna. 2. de caus. possel. & propriet. Feli. in cap. causam que. col. 3. de præscriptio. versic. sed aduerte. Balbo in dicta quæst. 10. col. 9. limitatione. 2.

His tandem præmissis, vt ad institutum redeamus: apparet quo ad annuas præstationes, quas Vasalli, & subditi domini consueuere annuatim exhibere, immemorialem præscriptionem solum necessariam in eo casu, quo titulus ali-

quis nõ allegatur, nec apparet qua ratione quolibet anno facta fuerit præstatio: id est ubi præstationes factæ fuerint nulla causa expressa. Alioquin si annua præstatio à Vasallis domino facta fuerit causa ipsius expressa: nempe iure constituti in recognitionem subiectionis, aliæue iusta ratione, etiam per decennium tantum: poterunt cogi, & cogendi sunt Vasalli pro futuro tempore eadem domino præstare: modo is causam allegauerit annuæ præstationis, & ex ea potius quam ex continuis præstationibus ius proprium in iudicium deduxerit: nec Vasalli aduersus titulum præsumptum defectum initij probauerint: quod infertur ex præmissa resolutione: idque expressim respondit Alexander consilio. 124. libr. 4. Imò annua hæc præstatio iure perpetui redditus per triginta contingens annos absque tituli probatione sufficeret ad veram annui redditus acquisitionem, cui non obesset probatio deficientis ab initio tituli: sicuti paulò antè subnotabam. Quæ quidem resolutio quo ad dominos contra Vasallos maximam dubitationem habet, cum propter communem omnium adnotationem in dicta reg. quod latenter. tum ob legem Regiam. Ex quibus immemorialis præscriptio necessaria est. Ego iustissimam esse opinor legem Regiam, eamque à receptissima doctorum sententia deduci. Nam quoties aduersus præscribentem adest iuris

communis non quidem leuis, sed vehemens præsumptio, ei plurimum resistens: necessaria est præscriptio immemorialis, vel saltem quadragenaria iusto probato, & allegato titulo. cap. 1. de præscriptio. in. 6. At in hoc casu, quo tractamus de præscribendis à domino contra Vasallos annuis præstationibus, & alijs quidem iuribus, quæ iure communi à Vasallis domino minimè debentur, non tantum est præsumptio aduersus dominum simplex pro subditorum libertate: sed vehemens valde, quod eas præstationes per extortionem, violentiam, & tyrannidem à subditis dominus extorserit. l. vlti. §. si iusto. ff. quod met. causa. idque expressim adnotarunt Innocentius in capit. bonæ. in secundo. de postulat. prælat. idè & ibi doctores in capit. si diligenti. de præscriptionib. ubi Aegidius Beliam. columna vltima. Ioannes Faber in. §. æquè si agat. de actionib. 3. quæst. princip. ad finè. Bald. in cap. 1. §. pactiones. de pace Constantiæ. Aretinus consil. 14. column. 11. Guido Papæ consilio. 1. nume. 7. & consilio. 65. numero. 2. vnde palam deducitur, necessariam esse immemoriam præscriptionem: quemadmodum lege Regia statutum est, & frequentissima omnium sententia probatum in dicta regula, quod latenter. Quibus duo adijcere decreui, quæ forsitan vera sunt, & iure admitti possunt. Primum quidem, Quadragenariam præ-

scriptio-

scriptionem titulo probato, & allegato sufficere loco immemorialis, præscriptionis in hac causa, quam examinamus: atque ita interpretandam fore regiam constitutionem, ut vel immemorialis sufficiat etiam quo ad proprietatem, vel quadragenaria cum titulo, eiusque probatione, & allegatione. text. singularis in dict. capit. 1. de præscript. in. 6. Secundò est considerandum, probata immemoriali præscriptione aduersus subditos, & vasallos, non esse præsumendam vim, nec extortionem. Etenim tanti temporis usus præscriptioe præsumptionem violentiæ, & oppressionis excludit: sicuti probatur ex regia constitutione, & ex his auctoribus, quorum modò meminimus, præsertim ex Guidone consil. 65. in princ. & consil. 1. nume. 16. & l. regia. 2. tit. 11. lib. 4. ordina.

Fit tandem ex his, ut si tractetur lis inter dominum, & vasallos super exactiõibus, & iuribus, quæ iure communi domino à Vasallis minimè debentur, semper necessaria sit, & sufficiens præscriptio eius temporis, cuius initium memoriã hominum excedit. vnde hinc poterit responsio adsumi & exhiberi pluribus quæstionibus, quæ solent in iudicium deduci circa has exactiões, & iura, quæ domini à vasallis exigere conantur. Sed de operis à vasallis domino præstatis ad domus, & castri custodiam tradit latè Boerius, decisio. 212. nume. 9. & de excubijs præstandis

Iason in. l. diuortio. §. impendia. ff. soluto matri. Angel. in. l. turre. C. de operi. publi. Lucas de Penna in l. cum scimus. colū. 2. C. de agrico. & censit. libr. 11. Alberic. in. l. si usus fructuarius. versi. si ex prædictis. ff. quib. modis usus. amitt. Iacobinus in tract. de roidis. colū. 1. Massuerus in tit. de tallijs, & collectis, ac excubijs.

Præ cæteris frequentissimè ad suprema huius regni tribunalia deferret querela vasallorum, qui coguntur per dominos ad eorum propria molendina, & furnos triticum molendum, & panes coquendos ducere, soluta ordinaria mercede: & prohibetur alios furnos, & molendina habere, ad aliaue huius officij causa omnino accedere. Etenim nisi legitimè probata fuerit hac in re præscriptio immemorialis, absoluuntur ab his oneribus subditi: damnanturque domini ut subditis liberè permittant priuata, & propria molendina, ac furnos habere: ad ea reaccedere huius muneris causa prout ipsis subditis libitum fuerit, quod sæpissimè fit.

Quibusdam forsitan videbitur adhuc nec immemorialè præscriptionem sufficere in hac specie ob eam regulam, quæ dicitur, minimè posse præscriptioni acquiri ea, quæ à mera voluntate procedere solent. cum ex actibus merè voluntarijs quasi possessio acquiri non possit. l. Proculus. ff. de dam. infect. l. 1. §. denique Marcellus. & l. si in meo fundo. ff. de aqua pluui. arcend. l. 2. ff. de via publi.

E 5 Etenim

Etenim is qui amicum longissimo etiam tempore hospitio acceperit, non poterit inuitus cogi idem hospitium amico exhibere: quod speciatim responderunt Innocent. in capit. cum ecclesia. de caus. poss. & propriet. Cinus in l. 1. & 2. C. de feruitu. & aqua. Panor. in capit. significanti. de appellat. Deci. conf. 8. col. 3. & conf. 175. col. 6. quorum opinio cõis est. text. optimus in l. qui iure familiaritatis. vbi Bart. Paul. Imola, & Alex. ff. de acquir. posses. l. & habet. §. hospites. ff. de precar. l. si mulier. ff. quib. mod. vsuffruct. amitt. Panor. in d. c. cum ecclesia. idem in ca. Abbate sancti Syluani. de verb. signifi. Paul. Castren. in consil. 179. col. 3. lib. 2. quo in loco ex hac regula infert, quæstores publicos, qui vnus ecclesiæ, aut sancti nomine in aliqua ciuitate, vel prouincia elemosynas exegerunt, etiã longissimo tempore, nõ posse prohibere alios quæstores elemosynarũ exactionibus. Atq; ideo vasalli, qui longissimo tempore panem, & triticum coquendum, & molendum in furnos, & molendina domini detulerunt, non poterunt cogi & nũc ad eadem molendina, & furnos huius officij causa omnino ire: & itidem prohiberi nõ ad alia molendina, aut furnos accedãt: quod in hoc casu respondit Signorolus inter cõsi. Bal. conf. 71. lib. 1. tex. insignis in l. 18. titul. 32. part. 3. Quamobrem ambiguum est, an & tempore immemoriali hoc ius possit per dominũ

contra vasallos adquiri.

Huic sanè obiectioni duplex responsio aptari poterit. Prior quidem, vt ius istud, de quo modò traetauimus, tempore quæraturo domino aduersus vasallos, quoties vasalli volentes ad alios furnos, vel alia molendina accedere, prohibiti fuerint & huic prohibitioni cõsentientes ad domini molendina accesserint. Sic sanè hæc præscriptio non aliter procedit. quod glo. aduertit in l. qui luminibus. ff. de seruit. vrb. præd. & in l. 1. C. de seruit. & aqua. Bart. Angel. & Floria. in dict. l. qui hominibus. Panorm. per tex. ibi in cap. significante. de appellat. & in dict. capit. Abbate sancti Syluani. Iason in l. quo minus. ff. de flumi. nu. 27. & ibi Ripa numer. 132. Guido Papæ. q. 298. idem Ripa in dict. cap. cum ecclesia. num. 50. Deci. in dict. conf. 8. & conf. 197. col. 2. Cinus, & Bald. in l. 1. C. de seruitu. & aqua. latissimè Balb. de præscriptio. in. 4. parte. 5. part. principalis. q. 5. & 6. Iason in §. æquè si agat. de actio. num. 41. post Fabrum ibi, & Aymon conf. 11. nume. 22. idem in tract. de antiquit. tẽpo. 4. part. capit. materia ista. nu. 99. Carol. Molinæ. in consuet. Parisi. §. 1. glo. 4. nume. 11. Et Iacob. in tract. de Feudis. verbo, & cum molendinis. nume. 4. Boerius. q. 125. colum. 2. quorum opinio dubio procul communis est. Et probatur in l. hæc autem. ff. de seruit. vrb. prædio. vnde fit, vt si probatũ sit à domino aduersus vasallos quòd

quòd fuerint vasalli volentes ad alia molendina deferre triticũ molendũ, hoc facere prohibiti; & accesserint huic prohibitioni cõsentientes ad furnos & molendina domini, ex hoc probata sit quasi possessio huius iuris, & ea rone præscriptio, quæ à die prohibitionis incipit, & procedit.

Posterior responsio ab ea ratione deducit, qua quibusdã placuit, probata præscriptioe immemoriali, & sic probato vsu tãti tẽporis, cuius iniuriã memoriã hominũ excedit, non esse necessariũ probari, quòd vasalli prohibiti ad alia molendina accedere, huicq; prohibitioni cõsentientes, ad domini furnos, & molendina triticũ molendũ, & panes coquendos detulerint. quod colligitur ex Dec. cõsi. 271. nu. 14. & 15. Aymo. in dicto conf. 111. col. penul. Hoc verò ita est accipiendum, vt ex hoc tempore præsumatur quasi possessio aduersus eo modo, & forma, quæ iure necessaria est iuxta opinionem, cuius modò meminimus. Alioqui immemorialis vsus in vini præscriptionis parum prodesset: quia nisi quasi possessionem legitimè obtentam præsumamus, præscriptio etiã huius tẽporis deficit. reg. sine possessione. de regu. iur. in. 6. Sic deniq; quòd ista præsumptio adsumenda sit ex tanti temporis vsu, sensit Sali. in l. auctoritatem. C. vnde vi. cui & alij suffragantur: sicuti in hac. 2. huius relectionis parte obiter tetigimus. in princip. nume. 8. ad finè. Hæc ipsa cõclusio, quòd immemo-

rialis præscriptio, aut immemorialis vsus sit sufficiens in his, quæ iure familiaritatis solent exhiberi, & volũtaria sunt, placuit Feli. in. c. cõ M. Ferrariensis. nu. 7. de constitu. & probatur ex his, quæ diximus superius. versi. Secunda conclusio. Ego sanè hæc præsumptione prohibitionis ad adquirendã quasi possessione tũc præsumere, quãdo immemorialis tẽporis vsus probat simul cũ aliquot prohibitionib; in ipsius tẽporis tractu cõtigeb; licet nõ probeatur prohibitio ita antiqua vt ipsa immemorialis quasi possessio ab ea processerit: sed sufficiet probatio prohibitionũ aliquot, quæ motã litẽ triginta, quadraginta, aut quinquaginta annis præcesserint: etenim præsumã ex hoc immemorialẽ quasi possessione à prohibitione processisse. Alioqui nulla probata prohibitione: minimè admitterem quòd ex Decio, Aymo. & alijs modo adnotauimus.

Poterit etiam immemorialis hic vsus allegari, & in iudiciũ deduci nõ in vim præscriptiois: sed ad probatione tituli: quẽ actor asseuerat se ipsum habere ad hoc ius percipiendũ. probatur etenim titulus ex hoc immemorialis tẽporis vsu, qui vim habet constituti, & priuilegij. l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quoti. & æstiu. cap. super quibusdã. de verb. signifi. c. 1. de præscrip. in. 6. cõ his, quæ nos adnotauimus lib. 1. Variar. resol. c. 17. nu. 5. atq; ita videt respõdedũ fore in hac specie, tametsi

Petrus

Petrus Iacob. in practica, libello, de furno. Barthol. Cœpola de seruit. vrb. præ. cap. 50. Ripa in dicto cap. 1. cum ecclesia Sutrina. num. 68. Aymon in dict. tract. de antiquit. tempor. 4. part. cap. materia ista. num. 98. Et Boerius quæst. 125. col. 2. expressim asseueret non sufficere quo ad hæc iura molendinorum, & furnorum, quæ modò examinamus, vsu tantum temporis, cuius initium memoriam hominum excedat: nisi à die prohibitionis legitima præscriptio processerit, quæ quidem controuersia rem dubiam satis efficit. Et ideo etiam si prior opinio admittenda sit: posterior tamè, ni fallor, obtinebit quoties actum sit de acquirendo iure merè & simpliciter negatiuum: tunc enim, nisi probetur prohibitio, adquiri nõ potest ius negatiuum, etiam tempore immemoriali, cuius rei exemplum fit in dict. l. qui luminibus. vbi Accursius. Nam si meus vicinus domum habens, aut aream propriam per ceterum annos, aut deniq; mille, altius eam non ædificauerit: minimè ego possum asserere mihi acquisitum esse ius seruitutis altius non tollendi contra vicinum: imò ipse poterit liberè altius tollere. Qua de re oportet exactè cogitare quoties quæstio in praxim inciderit, legendiq; sunt diligenter præcitati auctores, maximè Cœpola & Ripa, in dict. l. quo minus. num. 31. qui aliquot quæstiones alijs nominatim auctoribus adductis tractauerunt.

Illud omittendū non est, dominos habentes iurisdictionē, principem tamè superiorē recognoscentes, nequaquā posse subditos cogere iure communi, quod ad dominum molendina triticū molendū deferrant, & nõ ad alia, is enim actus mere voluntatis est: vt patet, & ideo permittenda nõ est, nec iure permittitur dño hæc violentia: adeò quidem vt nec per statutū ipsius dñi aut populi id fieri possit: cū id tendat in graue subditorum præiudicium, præsertim eorum, qui alia in eadem vrbe, eiusq; territorio molendina cõstruxerint, & ædificauerint, aut cõstruere velint. huius sententiæ auctores sunt Bartho. Soci. cõf. 272. lib. 2. Ioã. Baptista de S. Seuerino in repet. l. oēs populi. ff. de iustit. & iure. colum. 36. Signorol. inter cõsilia Baldi consil. 56. lib. 3. & inibi Bald. consil. 57. Ancha. in capit. canonum statuta. de consti. q. 11. Ripa. libro. 1. responsorum, cap. 11. Nicola. Boeri. decif. 125. idq; maximè obtinet, quādo statutum istud fit ad priuatam ipsius domini vtilitatem, quod sententur Bald. in consil. 410. lib. 5. & Iacob. in tracta. de feudis. verb. & cū molendinis. q. 1. Aymon in. 4. part. de antiquit. tempor. cap. circa præmissa. num. 4. Quasi tres hi posteriores auctores velint, & probare conentur hoc statutum fieri posse ad ipsius vniuersitatis vtilitatem, quoties lucrum inde adquirendum in totius communitatis vtilitatem expendendum est. Ego verò priorem

rem sententiam, quæ communis est, sequor absq; vlla distinctione: idq; video sentire Docto. quos ad eius comprobationem citavi: non enim satis est, quòd lucrum ex molendinis ipsius rei publicæ futurum sit, vt à populo superiorem habente statutum istud fiat in præiudiciū ita graue subditorum: & in damnum libertatis illius, quæ iure communi cuiq; concessa est. Quam ob rem veluti iniquum est rescindendum: nam & ab eo appellari potest. l. 1. §. solet. ff. quando appell. fit. l. qui se grauatos. C. de censibus. Non inficior posse contingere aliã publicam vtilitatem, cui statutum istud innitatur, ex qua iustificari valeat. quod ex tempore, loco, & alijs iudex discretus arbitrabitur: tantum enim illud hinc admonemus aduersus Bald. & Iacob. non esse rationem iustam huius statuti, quòd lucrum acquirendum ipsius communitatis necessitatibus distribuendum sit in publicam vtilitatem: siquidem hæc non est sufficiens causa vt iniqua lex fiat: cū possit aliundè publicis oneribus, & expensis subueniri. Hinc planè deducitur, huiusmodi statutum minimè ratione fortiori admittendum esse in præiudicium furnorum. & molendinorum ecclesiarum. Nam etsi præmittatur hoc statutum validum esse, quod modò negauimus, id tamen aduersus ecclesias quo ad earum furnos, & molendina non obtinebit, secun-

dum Calderi. inter Anchar. consilia consil. 12. & Ancha. consil. 13. quòd in loco refertur hac de re collegisse Bononiensis responsio: idem Anchar. consil. 155. Bocri. in dicta quæstione. 125. Ripa libr. 1. respõ. capit. 11. Soci. in dicto consil. 172. lib. 2. colum. 3. Iason in l. ciuitas. columna. 4. ff. si certū petat. Baptista in dicta. l. omnes. colum. 36. ff. de iusti. & iur. Ancha. in cap. canonum statuta. quæstio. 11. de constit. Alexan. consil. 211. lib. secundo. numero. 10. Iason optimè in dicta. l. quo minus. ff. de fluminibus. quæstio. 25. vbi nune. 156. scribit, hanc opinionem communem esse: quam item sequuntur Panor. in rep. capit. ecclesiæ sanctæ Mariæ. de constit. nune. 31. Quibus suffragatur text. in capit. vltim. de immuni. eccles. in. 6. quo excommunicantur laici statuentes, & prohibentes contractus emptionis, & venditionis inter subditos eorum iurisdictioni, & personas ecclesiasticas. Ex qua constitutione probatur, statutum illud dici cõtrarium libertati ecclesiasticæ, quo aufertur, & tollitur ab ecclesijs, vel clericis id, quod iure communi omnibus adnotarūt Antoni. Imol. & alijs, præsertim Felin. num. 29. & Deci. col. 2. in capit. ecclesia. de constitu. Rochus in cap. vltimo. de consuetudine. Folio paruo. 47. col. 2. vnde constat Aymonem Sauilli. in dict. tracta. de antiq. tēp. 4. parte. cap. circa præmissa. num. 17. non rectè aduertisse quid

quid in hac specie in dicto cap. vlt. statutum fuerit. Nam probare constat, statutum istud de molendinis non esse contra libertatem ecclesiasticam: respondit ideo verum id esse: quia iure communi non habet ecclesia priuilegium cogendi quæquam ad eius molendina triticum molendum adducere: sed liberum esse cuique eum accessum: & ea ratione potius secundum eum tollitur. statuto libertas laicis, quæ ecclesiæ: Etenim quantum valeat hæc responsio palam ostendit ipsa Romani pontificis constitutio, quæ ceteret libertatem ecclesiasticam tollere & diminui, si laici prohibeantur cum clericis contrahere, commercia, & permutationes inire, & tamen liberum erat laicis hæc commercia cum clericis tractare. qua ratione non satis est responsum decisioni prædictæ constitutionis vlt. de immunitat. eccles. in. 6. His etiam accedit præter alia quæ in dicto cap. ecclesia. per Feli. & Deti. traduntur, elegans Thomæ Grammatici testimoniū in decis. 100. refert enim is, & iustissime id factum esse contendit, apud regium Neapolitanum prætorium definitum esse mota controuersia inter Salerni ciuitatem, & Abbatem sancti Benedicti: statutum illius ciuitatis, quo prohibitum extat, in eam urbem adduci vinum extra ipsius fines, & territorium collectum minimè comprehendere vina, quæ ex ecclesiarum vineis colliguntur: atque addit ipse non obstante hoc sta-

tuto clericos posse vinum aliunde quam ex territorio collectum in ciuitatem adducere. Quo quidem in loco Thomas hanc decisionem communem de molendinis ecclesiarum probat, & sequitur num. 14. oportet tamen in hac & similibus contentiōibus aduertere ad inmemorialem præscriptionem, & consuetudinem promiscuam laicorum, & clericorum consensu probatam saltem tacito: item ad regias constitutiones, quæ generaliter in utilitate reipublicæ statuta, nihilque contrarium sacris canonibus instituentes, solent & clericos & ecclesiarum res complecti. de quo alibi opportunius disputabitur.

Cæterum in hac specie, quam tractamus, Calderini, Anchar. & aliorum responsis, ex aduerso refragatur idem Calder. tit. de constit. conf. 21. expressim contrarium respondens: Bald. item conf. 11. inter consilia Ancha. & Aymon Sauilli. in dicto cap. circa præmissa. num. 8. qui aliquot rationes adducit parum huic negotio conuenientes, idcirco ipse opinor duo vel tria esse hæc in parte adnotanda ad huius difficultatis resolutionem.

Primum, non posse statuto domini aut populi, subditos prohiberi, quod non deferant triticum molendum ad alia quam publica molendina: siue id fiat ad utilitatem domini: siue ut lucrum inde communitati ex molendini reditu ma-

ius

ius accedat, atque hanc esse communem sententiam ex prænotatis constat.

Secundò hinc manifestum est, tale statutum & similia maiori ratione nequaquam molendinis ecclesiarum obesse, neque hæc statuti prohibitionem ad ea extendi: sicuti frequentissimo omnium consensu definitum extat.

Tertiū est, quod maximam contentionem habet. Nam si iuxta temporis, & publici status conditionem regimini publico, & ipsi communitati, cuius pars est ipse clerus, maximè conueniat hoc statutum, sitque omnibus laicis quidem, & clericis utile: non propter redditus maiores ipsius communitatis: sed aliam ob causam: quæ vniuersum hominum illius societatis conuictum spectet: fortassis hoc statutum admittendum erit, etiam in præiudicium ecclesiarum habentium molendina. Cū conueniat ita fieri, ne illa ciuitas graue detrimētum omnibus in vniuersum nocens, patiat. quod probari poterit ex decisione Bart. in. l. cunctos populos. 5. q. C. de summa trinita. quæ licet communiter improbata sit, in hoc tamen casu ob promiscuam, & totius reipublicæ utilitatem defendi commodè potest. tradit late Feli. in dicto cap. ecclesia. numero 81. Hoc ipsum fulcitur ex eo, quod licet statutum prohibens bona in eum, qui subditus non sit, alienari, minimè comprehendat ecclesiam secundum Bartol. in. l. filius fami-

liàs. §. diui. ff. de legat. 1. cuius opinionem late expendunt inibi doctores, præsertim Iason qui numero. 72. in prima lectione fatetur eam communem esse: tamen si ob statum reipublicæ, communitati conueniat, maximè ad eius vel tutelam, vel regimen: quod res quædam in ecclesiam, aut clericos minime transferatur: tunc statutum id validum erit, & aduersus ecclesias obtinebit: secundum Cardi. in consil. 144. Ioan. Crottum in dicto. §. diui. col. 24. & ibi Ferdinandum Loazes nu. 424. idemque sensit Frederi. consil. 35. incipienti, statuto ciuitatis.

Hinc denique infero, non omnino falsum esse quod inter consilia Ancha. Bald. respondit. & Calderi. in dicto. conf. 21. tit. de constit. licet idem Calderinus, cui cæteri doctores in specie accesserunt, contrarium scripserit: in his etenim Calderini & Baldi responsis non agitur de statuto directe prohibente ne quis triticum deferat molendū ad alia quam ipsius communitatis, & reipublicæ molendina: nam hoc inualidum esse, maximè in præiudicium ecclesiarum, ipse fateor. Sed actum est de municipalilege, qua tempore publicæ inopiæ, cum reipublica grauatur annonæ penuria, ne triticum ipsius ciuitatis ad externos deferatur, vetitum fuerit ne quis triticum molendum extra urbem deferat, nisi duodecima pars tritici quæ molendi ratione dari solet, in ipsius ciuitatis exitu portarum custodibus soluat, nomine communitati recipien-

recipientibus id pro molendinis, quæ extra urbem respublica habet, ad quæ deferendum est triticum, vt imbi molatur. Nam etsi ex hoc statuto sequatur damnû ecclesijs quo ad earum redditus, qui ex molendinis ecclesiarum extra urbem existentibus percipiebantur: tamen re respublica tota grauissimum detrimentum patiat, cui quidem damno aliter obuiam iri non potest, admittendum est statutum, quod non fit ob augēdos redditus ipsius vniuersitatis. Hæc verò diximus obiter ad perfectiorem eius quæstionis, quam examinauimus, cognitionem. Quibus addere libet in ea dubitatione, an laici possint edicto, aut statuto, ad tempus vel perpetuò prohibere clericos vti pacis communibus ipsi reipublicæ omnibusq; ciuibus: legendos esse Oldrad. confi. 32. Antoni. in capi. no uerint. de sent. excom. Abb. confi. 6. lib. 1. Fel. in cap. ecclesia. de constit. num. 104. & Lucam de Penna in l. iubemus. C. de nauicularijs non excusand. lib. 11.

Hactenus de tempore ad præscribendum requisito tractauimus: deq; immemoriali præscriptione: de centenaria: ac de earum differentijs: atq; itidem de possessione. Nunc breuiter de titulo agemus, cum & is sit necessarius ad vsucapionem, & præscriptionem.

Ex. §. sequenti.

- 1 Titulus in hac materia præscriptionis
- 2 quid sit?
- 3 Titulus quando in præscriptione sit necessarius quinq; cõclusionibus expeditur.
- 4 Filius suus hæres præscribere non potest titulo pro heredē, etiam iure Nouellarij: & inibi traditur decisio. l. nihil. C. de vsu cap. pro hered.
- 5 Filius suus hæres veniens ex capite vnde agnati, præscribit titulo pro heredē.
- 6 Filius suus hæres repudians hereditatem simpliciter: an possit postea eam accipere ex capite vnde agnati?

§. Quintus.

Titulum ad præscriptionem iure requiri satis probatur in capitul. Si diligenti. de præscrip. in l. Celsus. ff. de vsucapionibus. & alibi passim apud ius canonicum, & ciuile: sicuti in dicta. l. Celsus. Bartol. Franciscus Balbus, & alij tradiderunt post Dinum in regul. possessor. de regul. iuris. ex quorum commentarijs nos hoc in loco aliquot assertiones exponemus pro huius materiæ compendio.

Illud verò est præmittendum, quòd titulus est causa ex se habilis ad translationem dominij: etenim in hunc sensum accipitur à iure, præfertim in hoc tractatu de vsucapionibus, & præscriptionibus, secundum Cinum in l. cogi. C. de petit. hered. Paul. Castrè. in l. Celsus. proximè citata: Balbum in tractat. de præscriptioni. 1. par. 3. par. principal.

q. 2.

quæst. 2. tametsi frequentissimè ex titulo isto sufficienti ad translationē dñij non trāsferatur dñium ipsum, sed tantum vsucapiendi conditio: idq; varijs ex causis contingit, maxime ex eo quòd is, à quo titulus habetur, dominium non habebat, nec poterat illud transferre in alterum, cui titulum concessit.

Prima igitur conclusio fit. In præscriptione decem, vel viginti annorum, quæ ordinaria est, tituli allegatio, & probatio iure exigitur: & idem in vsucapione triennali. dict. l. Celsus. l. nullo. C. de rei vèdica. vbi Barto. & doct. hoc ipsum adnotarunt. Et procedit hæc conclusio iure Canonico, & Ciuili. nam in materia tituli nullum est inter ius Cæsareum, & pōtificium discriminē. optimus text. in capi. placuit. §. potest. 16. quæst. 3. siquidem Balbus latè. 2. parte. 3. part. quæstio. 6. & 2. parte. 4. part. princip. quæst. 2. columna. 3. ex alijs resoluit quo ad materiã tituli nullam esse differētiam inter ius Canonicum, & ciuile: quod & nos obiter probauimus. lib. 1. Varia. resolut. cap. 17. nume. 7.

Hinc colligitur secundum Gratianum in dict. §. potest. Dinum in dicta regula possessor. nume. 25. & sequē. grauiter errasse, dum existimat iure Pontificio in præscribendis his rebus, quæ possunt possideri, & præscriptione adquiri, & in quibus nō est præsumptio contra præscribentem, nō requiri titulum: sed suffice re bonā fidē, etiã in præscriptionib;

decem, vel viginti annorū. Etenim hoc falsum est. Nam in longi tēporis præscriptionibus adhuc iure Pōtificio præter bonam fidem titulus est necessarius.

Secunda conclusio. In præscriptione triginta vel quadraginta annorum, nec iure Pontificio, nec Cæsareo titulus requiritur: sed sufficit bona fides. l. oēs. C. de præscrip. trigin. annorū. c. placuit. §. potest. 16. q. 3. & est cōmunis opinio in. d. c. si diligenti. & in. d. c. sanctorū. de præscript. vnde si priuatus præscribat contra ecclesiam aliquam rem, etiã si requiratur tempus quadraginta annorum, titulus tamē nō est necessarius, nec fuit vnquã iure veteri: secundum Panor. in. c. de quarta. nu. 14. & 26. & Balb. in dict. quæst. 6. & q. 2. 4. part. col. 3.

Tertia conclusio. Præscriptio immemorialis, etiã vbi aduersus præscribentem adest iuris cōmunis præsumptio, titulū, nec eius allegationem, nec probationem exigit. Sicuti probatur in dicto. c. 1. de præscriptio. in. 6. & nos tradidimus. §. 3. huius secundæ partis. nume. 7.

Quarta cõclusio. Centenaria præscriptio quæ regulariter aduersus Romanam ecclesiam necessaria est, iure ordinario titulum non requirit, nec eius probationem, nec allegationem. Hanc conclusionem huc repetimus: eã etenim probauimus in dict. §. 3. nume. 6.

Quinta cõclusio. Quoties præsumptio iuris cōmunis est contra præscribentem, nō requiritur titulum: sed suffice re bonā fidē, etiã in præscriptionib;

Reg. poss. F scri.

scribentem siue in præscriptiōe ad uersus ecclesiam Romanā, quæ cen tenaria est, siue in quadragenaria cō tra inferiorem ecclesiam, semper ti tuli allegatio & eius probatio ne cessaria est: vel oportet loco harum præscriptionum immemorialis tē poris quasi possessionem probare. *tex. insignis in dict. ca. 1. de præscri. in. 6. glos. Dinus nu. 27. in hac regu. gloss. cōmuniter recepta in dict. ca. si diligenti. Quam quidem conclu sionem & nos examinauim⁹ lib. 1. Variar. resolu. c. 17. num. 7. quo in lo co attigimus, & explicuimus, quæ præsumptio iuris sit ista.*

Verū in hac materia tituli extat Cæsarum pulchra cōstitutio. *C. de vsucapio. pro hærede. in hæc qui dem verba. Nihil pro hærede posse vsucapi, suis hæredibus existentib⁹, obtinuit. Ex qua Bald. Salyc. & alij cōmuni omnium consensu adno tarunt, titulum pro hærede alioqui in extraneis satis sufficiētem ad præ scribendum, minimè sufficere ad hoc vt sui hæredes, & necessarij præ scribant. *text. optimus in. l. 2. §. vlti. ff. pro hærede. Huius decisionis ea est ratio, q̄ in suis nulla datur pro pria hereditas: sed tantūm dominij continuatio: nec enim videntur fi lij sui hæredes, & necessarij post pa rentis mortem patris hereditatem percipere nouo saltē titulo. l. i. in suis. ff. de liberis & posthum. vbi Barto. Alexand. & alij opinantur, hanc esse veram rationem dictæ constitu tionis Imperatoriæ in dicta. l. nihil.**

Quæ procedit etiā iure nouo, quo in successiōibus censetur sublata differentia emancipationis, & patriæ potestatis quantum ad sui tatis quantum ad modum succedē di. Etenim suus succedit vt suus: emancipatus vt emancipatus: quæ admodum notat Aretin. in. l. cum quidam. §. suum. ff. de acqui. hære dita. idem Aret. in. l. ventre. num. 9. ff. de acqui. hæred. qui ex hoc scri bit, emancipatum etiam iure nouo ex potētia sui tatis nō trāsmittere he reditatē non agnitam: & addit hæc esse cōem opinionem: idem asseue rat eam sequut⁹ Alex. in. l. si fratris. C. de iure deliber. & in. l. si emanci pati. C. de colla. col. 5. notat optimè Fortun. in. l. Gallus. §. & quid si tan tūm. colum. 107. ff. de liberis & post humis. Sic & hodie adhuc extat dif ferentia emancipationis, & patriæ potestatis, quoties agitur de in fringendis parentum testamentis: nam suus habet ius dicendi nullū patris testamentum, in quo præ teritus fuerit: emancipatus verò habet tantūm bonorum possessio nem cōtra tabulas: præsertim cum præteri-

præteritio contigerit causa inserta, & expressa in ipso testamento. *gl. in Authen. de hæred. & Falcid. §. exhæ redatos. gloss. in. l. si emancipati. C. de collat. & in Authen. ex causa. C. de liber. præterit. & exhæredat. qua rum resolutionem explicuimus in c. Raynuntius. de testamen. in prin cip. num. 3. & 4. Quibus addenda sunt quæ de hac continuatione do minij parentis in filiū tradit Andr. Tiraque. in. l. si vnquam. C. de reuo cand. donat. in princ. num. 19. vnde comprobata est responsio Cæsarū in dict. l. nihil. Cuius interpretatio nem aduersus cōmunem aliter ex plicat Stephanus in Necyomantia iuris, dialogo. 36. eum legito. Et Vi glium in. §. sui. institu. de hæredum qualit. & differ. qui Cæsarē consti tutionem in hunc sensum accipiūt vt extranei non possint vsucapere titulo pro hærede, quādiu supersti tes sunt sui hæredes, qua ratione cō munis sensus admodum abhorret à sententia legis. Bald. tamē rub. de præscript. existimat hanc decisionē veram esse vbi fili⁹ allegat se vsuce pisse, aut præscripsisse titulo filij hæ redis ex capite filiationis, & sui tatis habentis hereditatem: quasi secun dum Bald. aliud dicendum sit quo ties fili⁹ allegauerit se possedisse, & habuisse hereditatem titulo agna tionis: ex capite inquam agnatorū, omisso capite sui tatis, & filiationis: tunc etenim procedit præscriptio ti tulo heredis ex hoc agnationis iure. eam conclusionem censet mirabilē*

esse Alexand. in. l. in suis. col. 3. ff. de liber. & posth. quæ sequitur Balb. in repe. l. Celsus. ff. de vsuca. in. 1. par te principa. col. penul.

Huius verò sententiæ examinatio ni præmittendum est, an filius in potestate tempore, vel repudiatio ne priuatus, & exclusus à capite vnde liberi, admittatur ex capite vnde agnati: Qua de re adest text. opti mus in. l. 1. §. Sed vidēdum. ff. de suc cess. edict. quo responsum est, filiū in potestate tēpore, aut repudiatio ne exclusum à capite vnde liberi, admitti ex capite vnde agnati: cui decisioni non obstat quod Accurs. ibi notauit scribens, simplicem repu diationem ab omni capite repu diantem excludere: quam quidem conclusionem dicit singula. Alexā. in. l. si creditori. ff. de legat. 1. Paulus Castrens. in. l. vnica. C. quando nō petent. part. idem Paul. & Iason in l. 3. C. de iur. & fact. ignorā. id enim intelligendum est, vbi plura capita, & iura simul eodem tempore cō petunt repudiāti. Nam eo casu sim pliciter repudians renuntiare vide tur cuicunq̄ iuri, & capiti ex quo bona, & hereditas, quibus simpli citer renuntiat, eidem competunt. At in hac specie, quam modò exa minam⁹, capite vnde agnati nō cō petit priusquam caput vnde liberi exclusum fuerit. Ergo si fili⁹, cui he reditas primo loco defertur ex capi te tantūm vnde liberi, hereditatē repudiauerit, solūm censetur repu diaffe eam ex capite vnde liberi: nō

ex capite vnde agnati: & ideò ad-
huc post simplicem repudiationē
habet caput vnde agnati, cui non
renuntiavit: cum nondum tempo-
re renuntiationis cōpeteret, nec ef-
set ei delatū. l. is potest. ff. de acquir.
hæredita. l. quādiu. ff. eodem titu-
lo. l. si ita scriptum. §. si sub condi-
tione. ff. de legatis. 2. atq; ita esse in-
telligendam opinionem gloss. in
dicto. §. sed videndum. notat Deci.
in. l. quoties duplici iure. ff. de regu-
lis iuris. quo in loco priorem cōclu-
sionem glossa in dicto. §. sed viden-
dum. intelligit, vbi renuntiat sim-
pliciter hereditati: tunc enim omni-
bus iuribus, ex quibus hereditas de-
lata fuerit, renuntiatum esse cen-
setur. Bartolus. in. l. nec is. §. 1. ff. de ad-
quirend. hæredita. per. l. si duo. §. idē
Iulianus. & §. si quis iurauerit. ff. de
iureiuran. & est cōmunis opinio se-
cundum Iason. in dicta. l. nec is. §.
primo. colum. 3. tamen inibi dispu-
tet aduersus Barto. & alios qui hanc
communem sequuti sunt.

His deniq; prænotatis satis expli-
cita est sententia Baldi in dicta Ru-
brica, de præscript. quam & Alexā.
sequitur in. l. qui se patris. C. vnde li-
beri. 4. colum. idem in. l. filius qui
patri. ff. de vulga. & pupil. colum.
ultima. vbi Socinus nu. 16. & Cur-
tius Iunior in. l. si emancipati. C. de
collatio. numero. 30. sensere, maximā
esse Bal. auctoritatem, & ex ea plu-
rimum tribui huic opinioni: eam
tamen dubiam esse vterque existi-
mat. Tandem Iason in. l. in suis. co-

lum. 2. ff. de liber. & posthumis. re-
probat sententiam Baldi: atque al-
legat cōtra ipsum. l. de bonis. ff. de
carbo. edict. quem text. inquit sin-
gularem esse. Ex eo etenim proba-
tur, filium emancipatum, qui omis-
so capite, Vnde liberi ex capite. Vn-
de agnati patris hereditatem acce-
pit, adhuc suum dici. Huic autem
edicto, inquit Paulus, locus est, etiā
si ab intestato ad bonorum posses-
sionem veniant liberi: tamen si ex in-
ferioribus partibus petant, quā le-
gitimi vocātur, quoniam sui sunt:
vel ex illa, quæ cognatis datur.
Hactenus Iurisconsultus: sed po-
terit huic loco responderi, filium in
potestate venientem ex capite. vnde
agnati: suum quidem dici, non
quòd verè suus sit, sed quia loco
sui hæredis à prætore vocatur: vt
probatur in principio. & in. §. sunt
autem. Instit. de bonorum posses-
sione. Nam & suites non capit nisi
primum gradum. l. prima. §. scien-
dum. ff. de suis & legit. hæredib.
Igitur suus filius repudiando pri-
mum gradū definit esse suus quo
ad effectum saltem: licet nudum
nomen retineat: argumento sum-
pto à lege si tibi homo. §. cum ser-
uus. ff. de legatis. 1. Nec vlla iusta
ratione defendi potest, quòd filius
omisso capite vnde liberi accipiens
paternam hereditatem ex capite vnde
agnati, habeat iura suitatis, & o-
mninò ea priuilegia, quæ iure filijs
suis conceduntur. vnde Baldi in-
terpretatio ad. l. nihil. C. de vsucap.
pro

pro hærede admittenda videtur.

Ex. §. sequenti.

- 1 Bona fides figmentum quodlibet, & do-
lum excludit.
- 2 Bona fides plerunq; significat quod equū
& bonum sit.
- 3 Aequitas, & rigor, qualiter distinguan-
tur: & de summo, atq; stricto iure.
- 4 Bonæ fidei contractus, vnde hanc appel-
lationem habuerint, latè traditur.
- 5 Bonæ fidei cōtractus, an iure canonico ab
stricti iuris cōuentiōibus distinguantur?
- 6 Bonæ fidei cōtractus, quamobrem ipso
iure nulli dicantur dolo dante causam cō-
tractui, non sic stricti iuris?

§. sextus.

PER est nunc
de bona fide, quæ
ad præscriptionem
necessaria est, quæ-
dam examinare nō
equidem à nostris intacta, sed quæ
non ita vt par est fuere per eos dis-
cussa. Illud enim verò sciendum est
iuris vtriusq; conditores bonam fi-
dem plerunq; exigere in eum qui-
dem sensum, vt actus fiat, & tra-
ctetur citra vllum figmentum, &
dolum: simpliciter quidem. l. si ser-
uus communis. §. quod si sciens. ff.
de furt. l. ab emptione. ff. de pactis.
l. 3. C. de peri. rei vendit. explicat Bu-
dæus in. l. emptorem. ff. de actio.
empti. Sic apud Plautum in Aulu-
laria, Euclio senex Liconidem ado-
lescentem alloquutus actu. 4. sce-

na. 6. inquit: Dic bona fide, tu id au-
rum non furripuisti? Apud Teren-
tium in Heauton timo. actu. 4. sce-
na. 5. Chremes Syrum interrogans
inquit, bona ne fide? In summa de-
niq; bonam fidem ipse interpre-
tor iudicium illud priuatum, quo
quisq; de rebus proprijs disjudicat
secum: particulariter quidem de
omnibus proprijs actibus morali-
bus. Nam & fides iudicium quod-
dam est, quo credimus aliquid: itē
& illud, quo proprios nostros a-
ctus morales iudicamus: quam ob-
rem in hac parte fides pro cōscien-
tia adsumitur: & conscientia credu-
litas quædam est: & præterea iudi-
cium examinans actiones nostras.
ideoq; à Paulo ad Roma. capi. 14. fi-
des appellatur: dum inquit, Omne
quod nō est ex fide, peccatum est:
ex fide inquam, id est ex conscien-
tia: auctore Ambrosio in commen-
tarijs Episto. ad Roma. cap. vlti. de
præscriptio. cap. quærat aliquis. de
pœnit. distin. 3. qua ratione quoties
quis actum cogit contra conscien-
tiam, & aduersus id, quod priuatū
eius iudiciū dicitur, dolo quidem
non bona fide vtitur. vnde ad di-
scernendū alicuius bonam, vel ma-
lam fidem, respicienda est vniuscui-
usq; propria, non alterius conscien-
tia, vel opinio. l. 1. §. Iulianus scribit.
ff. de itin. actuq; priuat. Quo fit, vt
is dicatur bona fide possidere: bo-
na fide contrahere: qui credit se id
iustè facere, & vt dicitur, nullū ha-
bēs in corde figmētum nec dolum.

Reg. poss. F 3 Iqui

l. qui à quolibet. ff. de contra. empt. l. bonæ fidei emptor. ff. de verbo. signifi. Is verò, qui corde aliud credit, quàm quod dicatur, is inquam mala fide possidet, & contrahit. l. res bona. ff. de contra. empt. l. bonā fidem. C. de action. Etenim secundū Ciceronē libr. 1. de officijs, fides inde dicta est, quod fiat id, quod dicitur: & iustitiæ est fundamentum. idcirco in omnibus negotijs ratio bonæ fidei habenda est: cum ei aduerfetur mala fides, & dolus, qui in republica minimè est tolerandus imò à quocunq; negotio summis viribus exterminandus. Hinc sanè quæritur, quam ob rem iure civili actiones quædam, & contractus eo distinguantur, quòd quidam sint bonæ fidei, reliqui verò stricti iuris. §. actionum autē. Institu. de actio. l. in actionibus. de in litē iur. text. in ca. cum venerabilis. de exceptio. & inibi glos. Panormit. & alij. Nam cum in omni actione bona fides, & eadem in omnibus contractibus cōsiderari debeat. l. si mandato. §. 1. ff. mandat. l. bonam fidē. C. de actio. & obliga. mirum quibusdā, qui iuris civilis disciplinā summis, quod aiunt, digitis tetigere, vi debitor, cur contractus quidā speciali titul. bonæ fidei censeantur.

Verum apud iuris civilis responsa interdū verbum hoc: bona fides, non tam syncerā illam voluntatē, & animum dolo contrariū, quàm æquitatem quandā, & iustitiā ipsam à rigore quodā summo segre-

gatam, & pluram significat. l. bona fides. ff. de posi. l. at si quis. §. hæc actio. ff. de relig. & sumpti. funer. l. si mādauero. §. Julianū. ff. mand. l. 2. §. vlti. ff. de preca. Rursus strictum ius apud Iurifconsultos appellatur ius prædurum, exactum, & rigoris plenum: quod quidem æquitati, bono, & æquo opponitur. l. 2. §. itē Varrus. ff. de aqua plu. arcen. l. placuit. C. de iudi. l. in his. ff. de condit. & demonstr. tradit eleganter Budæ. in. l. 1. col. 2. ff. de iusti. & iu. ac de æquitate quidem multa Oldendorpius in tract. de formula inuestigandæ actionis. c. quid sit æquitas. Et idem in forensi disputatione de æquitate. Cælius libr. 4. lectio. antiquar. c. 22. ex quibus illud satis constat, strictum ius esse, quod strictè & propriè ad corticē literæ absque vlla benignitate, & humanitate est intelligendū, atq; interpretandum, & ideo opponitur æquitati, ac bono & æquo, à quo benigna & humana deducitur interpretatio. l. Pantonius. in princ. ff. de adquiren. hæredit. l. si ita scriptum. in princ. ff. de liber. & posthum. l. 1. §. qui operas. ff. ad Tertull. l. Thais. §. libertatem. in fine. ff. de fideicom. liber. l. si debitor. §. 1. l. inter eos. §. 1. ff. de fideiussor. omnium latissimè Andreas Tiraquel. libr. 1. de retract. §. 35. gloss. 1. in princip.

Hinc deniq; æquitas rigori, & stricto iuri opposita, est mitigatio & interpretatio legis scriptæ ex aliqua circumstantia personarum, rerum, aut

aut temporum: quemadmodum ab Aristotele deducitur lib. 5. Ethicor. cap. 10. ex nostris præter alios id adnotarunt Fortunius & Budæ. in l. 1. 4. notab. ff. de iusti. & iure, cuius rei & author est Iurifconsultus in dicta. l. bona fides. ff. deposit. qui exempla huic conclusioni suppeditat. Sic & Quintilianus libr. 7. Institutio. cap. 7. eo exemplo vititur quo & Michael Ephesius super Aristo. in dicto capitu. 10. de lege statuente, quòd peregrinus muros ascendēs occidatur: cuius legis verbis, & rigori stricto subest peregrinus, qui muros ascendens hostes urbem inuadentes eiecit, & fugauit: adest tamen æquitas, quæ legem superscriptam interpretatur, & dicitur, hunc peregrinum occidendum non esse. Sic constat, æquitatem esse admirabile quoddam temperamētum, quod ex perfecta ratiōe omnia moderatur. l. Diuus. ff. de in integrū restit. l. si seruo fideicommissaria. ff. de hæredib. institu. explicat & Ioā. Corasi. lib. 2. Miscel. ca. 18. Hæc verò moderatio ab æquitate deducta ius ipsum nō violat, si legislatoris mētem inspiciamus: sicuti manifestū est: imò iustitiā æquitas ista præ se fert: authore Iurifconsulto in. l. 1. ff. de iusti. & iur. quo in loco scriptū est, ius esse artem boni, & æqui. Hinc apud Aristo. illud *ἐπιεικὲς*, & *ἐπιεικέα* quibus strictum ius plerūque moderatur. quemadmodum & de hac *ἐπιεικέα*, sunt Iuriscōsultorū testimonia plura, potissimum in. l.

aut facta. ff. de poenis. & in dicta. l. bona fides. optimus text. in. l. nulla. ff. de legib. quæ duriorē interpretationē scriptę legis reprobat. Quasi æquitas, quæ moderatrix est, à iure non dissentiat. Nam & Cicero ad Herēnium libr. 3. iustitia, inquit, est æquitas ius vnicuiq; tribuēs pro dignitate cuiusq;. idem Cicero li. 3. officiorum inquit: In primis operā dabunt, vt iuris & iudiciorū æquitatem suū quisq; teneat. probat idem text. in. l. cum nec patronos. C. de in iur. quòd si quando æquitas apud authores à iure, vel à iusto distinguatur videatur: tunc ea distinctio. vel referenda est ad ius strictum, & ad iustum, quod ab scripta lege descendit: vel ad æquitatem: quæ remissio potius benigna sit, & ad indulgentiam quandam atq; humanitatem quàm ad ius ipsum spectet.

Ex quibus deducitur ius strictū id dici quod prædurum sit, & asperum, à quo non liceat nec latum vnguem discedere: cuiq; nihil addi, nec detrahi possit, nisi quod scriptura loquitur. l. si alij. ff. de usufru. legat. l. contractus. C. de fide instrumē. hocq; ius æquitati opponitur: idemq; appellatur ius subtile. l. si ita scriptum. in princ. ff. de liber. & posthu. l. in bello. §. Codicilli. ff. de capti. l. si quis ita scripserit. §. 1. ff. de manumif. testamē. l. si tibi. ff. de donatio. l. filio præterito. ff. de iniurto rupt. l. per fundum. ff. de serui. rust. prædi. quibus Iurifconsultorū responsis ius strictū, quod nullā ad Reg. poss. F 4 mittit

mittit interpretationem, subtile appellatur, & benignæ ac humanæ interpretationi, æquitateq; opponitur. ad idē. l. gñraliter. §. si quis seruo. ff. de fideicō. libert. Hac rōne ius istud strictum, quod nullā interpretationem admittit, sed prædurè leges & cōstitutiones iuxta literam intelligit, à veteribus auctoribus dictum est summum ius: idēq; summa iniuria censetur: cum nimis seuerè, & durè absq; nullo tēperamēto ex eo leges accipiantur: alioqui in maximā Reipublicæ vtilitatem ex varijs causis interpretandæ, ac moderandæ. Etenim summum ius appellatur, quoties de verbis tantum legis cōtenditur, nec spectatur quid senserit qui scripsit, aut qui loquutus est: quo in genere plerunq; sub auctoritate iuris perniciosè erratur. l. si seruū. §. sequitur. ff. de verb. obli. Hinc Terent. in Heautōtim. dixit: summum ius sæpè summa malitia. Cicero item libr. 1. officiorum: existunt, inquit, etiā sæpè iniuriæ calumnia quadā, & nimis callida iuris interpretatione: ex quo illud, summum ius summa iniuria, factū est iam tritum sermone prouerbum. Hactenus Cicero: qui & in oratione pro Cecinna eegāter scribit. Cæteri tum ad istam hortationem decurrunt, cum se in causa putant habere æquum, & bonum, quod defendant: si cōtra verbis, & literis. & vt dici solet, summo iure cōtenditur, solent eiusmodi iniquitati, & boni, & æqui nomen dignitatēq;

opponere. Meminere et huius prouerbij Columella lib. 1. rei rustic. c. 7. & Valerius Maximus lib. 8. capit. 2.

Igitur ex his apparet ratio, quare cōtractus quidā bonæ fidei dicantur: reliqui verò stricti iuris. Nam bonæ fidei cōtractus ideò quidam censentur: q̄ in his alter alteri arbitrio, & officio æquissimo iudicis teneatur de eo, quod ex bono, & æquo præstari oportet, etiā si in conuētiōe id dictū nō sit. habet etenim iudex potestatem in his actiōibus iudicandi quod sibi bonū, æquumq; visum fuerit: quanquā nihil à contrahentibus dictum sit. q̄ sensere iuris vtriusq; interpretes, præsertim in. §. actionum. de actio. gl. & Pan. nu. 20. in. c. cum venerabilis. de exceptio. qui cōtractus stricti iuris ideò dici arbitrantur, q̄ in his nihil veniat, nec quidquā possit iudex, nisi quatenus noiatim à partibus conuentū sit: cum omissum censeatur quod palā verbis expressum nō sit. l. quidquid astringendæ. l. si ita stipulatus. §. Chryfogonus. ff. de verbo. oblig. atq; ita hanc esse huius discriminis rōnem nostrates existimant: & his suffragatur quod modò latè deduximus, nēpè bonam fidē quandam æquitatē esse, benignāq; ex bono, & æquo interpretationē. His accedit Thriphō iuriscōsu. in. l. bona fides. ff. de positi. bona fides, inquit, quæ in contractibus exigitur, summā æquitatē desiderat. Sic Caius in. l. ex maleficijs. ff. de actio. & oblig. His actiōibus, ait inuicem experiri

experiri possunt de eo, quod alterū alteri ex bona fide præstare oportet. ad idem text. insignis in. l. quæro. in princip. ff. locat. Nam & tantum in his actiōibus bonæ fidei valet officium iudicis, quātum in stipulatione nominatim eius rei facta interrogatio. l. itē si. in fine. cum. l. sequenti. ff. de nego. gest. l. mora. §. in bonæ fidei. ff. de vsur. l. Lucius. ad finem. ff. de positi. Cicero lib. 3. de off. Quintum Scæuolā refert existimantē, in his iudicijs, & actiōibus bonæ fidei, summā vim esse quo ad iudicis arbitriū, & fidei bonæ nomen manare latissimè: idq; versari in tutelis, societatibus, pignoribus, deposito, mādato, emptione, venditione, conductione, & locatione: siquidē eo auctore in his magni est iudicis statuere, præsertim cum in plerisq; sint iudicia contraria, quid quenq; cuiq; præstare oporteat.

Sed adhuc controuertitur, vnde hic cōtractus & actiōnes denominationē istā acceperint: cum sint in iure Cæsareo alia multa, in quibus benigna, & æqua est adsumēda interpretatio: & in quibus iudicis arbitrium plurimū possit, nec adhærendū mordicū sit verbis, & scripto: sicuti passim apparet. Huic profectò quæstioni, tametsi sufficiens responsio detur ex paulo antè prænotatis ob exuberantē æquitatē, quæ in his iudicijs examinandis versatur, adhuc pro huius rei perfecta cognitione adnotādum est, q̄ olim prætores Romę multis impediti nego-

tis priuatas causas non iudicabant: sed litigatoribus tantum petētibus iudices dare solebant. optimus text. in. l. placet. C. de pedane. iudicib. Prætor verò statuta die vocatis ad se litigaturis eisq; summatim auditis formulam quandam ex proposita causa concipiebat, quam ad pedaneum iudicē deferrent litigatores: quāq; formulam in quibusdam iudicijs strictè in ea ferè verba, quibus contrahentes vsi fuissent aut in alia ex natura rei ita includebat, vt iudici fas non esset ab eius præscripto discedere, etiam si fortè id æquū esse censeret. Ita enim eam cōcipiebat formulā: Si patet Titium Seio centum mutua dare oportere, Caius condemnato: extra quam si pactum conuentum, ne ea pecunia mutua peteretur, factum sit. Cuius quidem vsus, & prætoris instituti meminere passim veteres, præsertim Cicero libr. 2. de inuentione. Theophilus in principi. Inst. de interd. l. 1. in princip. ff. de fluminib. l. 1. ff. de doli exceptio. & hæc formula stricti iuris ideò dicta est, quod iudici priuato recedere non liceret à prætoris præscripto: sed omnis eius potestas intra formulæ terminos, & fines concludebatur: quod & Seneca libr. 6. de beneficijs. c. 5. & 6. significat. In quibusdā verò contractibus, his videlicet qui à Iuriconsultis bonæ fidei dicuntur, prætor cum iudices dabat addere solebat illa verba: ex bona fide. Ex qua prætorica formula liberam iudicandi

facultatem iudex habebat iuxta id quod sibi æquū visum fuisset: nec tenebatur ad strictā prætoris delegationem: nec ad cōtractus præduram verborum cōceptionē: quod probatur auctoritate Pauli iuriscōsulti in dicta. l. Quæro. ff. locat. vsuræ, inquit, in bonæ fidei iudicijs nō tam ex obligatione proficiscuntur, quā ex officio iudicis applicantur: & rursus inibi fideiusionis formula ad hos cōtractus ita concipitur: In quātum illum condemnari ex bona fide oportebit, tātum fide tua esse iubes: Cicero itē hoc ipsum palām testatur: ita enim li. 3. de officijs, inquit: Atque iste dolus malus etiā legibus erat vindicatus, vt tutela duodecim tabulis: & circumscrip̄tio adolescentū, lege Latoria: & sine lege, iudicijs, in quib⁹ Ex bona fide addit. idē Cicero statim. Q. quidē Scæuola Pōti. Maxi. ait, Sūmam vim esse dicebat in oībus ijs arbitrijs in quib⁹ adderet: Ex fide bona. quo in loco meminit omnium ferē actionum bonæ fidei. idem paulō antē scripserat: Itaque Calphurnius cum demolitus esset cognossetq; Claudium ædes postea proscriptisse, quām esset ab auguribus demoliri iussus, arbitrium illū adegit, quidquid sibi dare, facere oporteret Ex fide bona. M. Cato sententiam dixit, & pronuntiauit, emptori damnum præstari oportere. Hæc Cicero, qui elegantius rem istam explicuit libro sexto Topicorum ad Trebatium, dum in-

quit: In his omnibus igitur iudicijs in quibus: Ex fide bona: est additū plurimus earum vsus est. Quo in loco Boetius eius interpret ait. In his igitur iudicijs, in quibus additur, vt ex bona fide iudicetur: id est vbi iudices dantur, vt non strictas inter litigantes stipulationes, sed bonam fidem quærant, plurimus causarum vsus est. Hactenus doctissimus ille Ciceronis interpret.

Sed et ipse Cicero lib. 3. de natura Deorū inquit. Inde tot iudicia de fide mala, tutelæ mādati, pro socio, fiducia, reliqua, q̄ ex empto, aut vedito, aut cōducto, aut locato cōtra fidē fiunt. Inde iudiciū publicū rei priuatę lege Latoria. Inde euerriculū malitiarū omniū, iudiciū de dolo malo, quod. C. Aquilius familiaris noster protulit, quē dolum idē Aquilius tū teneri putat, quū aliud sit simulatū, aliud actum. Hæc Tullius, Ex quibus cōstat, quæ sit vera, & propria ratio ob quā cōtractus quidā, actiones quædā dictæ sint stricti iuris, quædā bonæ fidei. Etenim lege duodecim tabularū sancitum fuerat his quidē verbis: In cōtractibus ea præstator, quæ lingua nūcupata sunt, sicuti meminit Cicero lib. 3. de officijs. Hanc verò legem prætor obseruandam esse censuit in cōtractibus stricti iuris, ideoq; secundum eam formulam concipiebat: non ita in cōtractibus bonæ fidei in quorum iudicio exhibebat liberam formulam, addens, vt iudex condemnaret iuxta id, quod

ex

ex bona fide præstari oporteret.

Quæ sanè adhuc libèter, cur prætor potius his iudicijs, & actionib⁹ addere solebat verba illa: ex bona fide: quā alijs? Et profectò id in causa fuit, q̄ hi cōtractus, q̄ nominatim à iuriscōsultis bonæ fidei cēsent, magis quā alijs essent ad humanū cōuētū, & societate necessarij: sine quibus humana societas cōsistere neq̄t. cui⁹ quidē rōnis testis integerrim⁹ est ipsemet Cicero lib. 3. de officijs. Fideiq; bonæ nomē inquit Scæuola existimabat manare latissimè: idēq; versari ī tutelis, societatib⁹, fiducijs, mādatis, rebus emptis, veditis, cōductis, locatis, quibus vitæ societas continetur. facit adhæc text. in. l. ex hoc iure. ff. de iust. & iure. & l. iuris gentium. in princip. ff. de pact.

Ex præmissis primò infertur, manifestam esse rōnē discriminis inter cōtractus bonæ fidei, & cōtractus stricti iuris: & quā obrē eā appellationē habuerint: & in summa in cōtractibus, & actionibus bonæ fidei officiū iudicis plurimū posse, nō sic in cōtractib⁹ stricti iuris: sicuti probatur in. §. in bonæ fidei. de actio. l. quæro. in prin. ff. locat. l. bona fides. ff. deposit. cū multis alijs, q̄ modò præcitata fuerunt, & statim expressim adnotabūtur. Etenim hanc rationē veteres iuris vtriusq; professores in. d. c. cū venerabilis. & in. d. §. actionū. de actioi. nō oīnò ignorarūt, tametsi originis cognitionē minime nacti fuerint.

Secūdò ex his ipse potissimū am

bigio, sitne verū quod hac in re Zasius vir doctissimus scripsit in. l. qui autē. col. 3. ff. quæ in fraud. credit. vbi existimat, cōtractus istos quos bonæ fidei nomē habere dixim⁹, ideo sic nūcupatos, q̄ olim apud Romanos hi cōtractus iuris gētū celebrarent in tēplo Fidei nemine præsentē nisi ipsa dea Fide: citat hui⁹ antiquitatis auctore Dionysium Halicarnasensem: cui tñ hac ī re ipse opinor minime credēdū esse. etenim præterq̄ quod reliq; latini auctores hoc subticuerūt, minimè subticēdū: nō est vero simile in republica ita bene instituta, cōtract⁹ istos, quibus humanū cōmerciū innitit, adeò secretè celebrari, vt null⁹ testis esset cōuētiois, si ea, cōtēpta diuina religiōe, quod frequentissimè cōtingit, negaretur: ideoq; hęc Zasij rōnē rei sciēdā esse cēseo: potissimè quæ ex varijs auctōrū locis apparet, apud Romanos cōtractus istos testib⁹, & arbitris celebrari solere. Et eo præsertim, quod nō meminerim apud Dionysium Halicarnasensem me legisse quod Zasius ex eodē auctore retulit. Nā locus ex Dionysio lib. 2. de antiquita: qui forsan Zasium fefellit, nihil adhæc rē pertinet. Etiā si de dea Fide, atq; de cōtrahētū cōuētioib⁹ tractauerit illic auctōr ille celebratissimus: Etiā si Zasius propriā opinionem in rub. de legat. 1. repetat.

Tertiò hinc apparet, adhuc iurē Romanorū, & nouellarū constitutionū ætati Iustiniani, & hisce quidem tēporibus manere discrimen

maxi-

maximū inter actiones bonæ fidei & stricti iuris: tamen si solennitas illa prætoris, qua formulas & concipiebat, & dabat, sublata sit. l. 1. C. de formulis: & ibi Doct. tradit Iason in principi. de actioni. nu. 27. ac notatur in l. edita. C. de edēdo. & explicat Alciat. lib. 4. dispūct. c. vlt. Quartò subsequitur ex præcedētibus, falsam esse opinionē Bal. qui in. c. 1. de plus petit. in fine scribit iure canonico contractus omnes bonæ fidei censerī etiā eos, qui iure civili stricti iuris nominantur: atq; idcirco iure pōtificio sublatā esse distinctionē cōtractuū stricti iuris à contractibus bonæ fidei. huic sententiæ Baldū sequutus subscripsit Iason in. §. actionū. nu. 4. & in. §. quadrupli. ad finem. de actioni. itē Lācel. Galiaula in. l. 4. §. Cato. col. 18. ff. de verb. obligat. etenim hæc conclusio falsa est, nec iure pōtificio alicubi hæc actionum distinctio reprobata fuit. vnde cum ea iure civili admittā sit, existimādū est in dubio tacitē à iure ipso pōtificio admitti. ca. 1. de noui oper. nūtia. imò expressim isthæc iuris Cæsarei distinctio probata videtur in cap. cum venerabilis. de exceptioni. qua ratione à Baldo dissentiunt Iason in. l. cum postea. num. 3. C. de pact. idem in. l. quod te mihi. nu. 34. ff. si certū petat. Antoni. Burgensis in. c. cū dilecti. de emptio. & vendit. num. 34. & Ludou. Gomec. in dict. §. actionum. num. 4. posset fortassis Baldi adnotatio procedere vbi versatur causa pia, vel quid

simile ex mente ipsorum canonū. Quintò hinc explicari poterit discrimen illud, quod communi omnium consensu constitutum est inter contractus bonæ fidei, & contractus stricti iuris. Nam licet dolus dans causam contractui bonæ fidei efficiat cōtractum illum nullum ipso iure. l. & eleganter. vbi glo. & Bart. ff. de dolo. l. 3. §. vlti. ff. pro socio. l. in causā. ff. de minorib. gloss. in. l. 2. C. de rescind. vendit. l. 57. tit. 5. part. 5. tamen dolus etiam dans causam contractui stricti iuris non reddit contractum nullum ipso iure, sed rescindendus is contractus est. l. dolo, vel metu. C. de inutilib. stipulat. dict. l. & eleganter. §. non solum. Quæ quidem differentia traditur per gloss. in capit. cum dilecti. de empt. & vendi. Bartol. in dict. l. & eleganter. Communiq; doctorum suffragio recipitur secundū Imol. colū. 3. & Antoni. Burgens. nu. 45. in dict. cap. cum dilecti. Iason in dict. §. actionū. nu. 28. vbi gloss. eandem distinctionē probat. Fatetur itē eā esse cōmunē Nicellus de cōcordia glossarum capit. 13. aduersus quam communē post Petrum à Bellapertica, & Fabrum in dict. §. actionū. disputat latissimè Ioan. Igneus in. l. contractus. ff. de regul. iuris. nu. 105. contendens, cōtractus bonæ fidei etiā ipso iure nullos non esse, imò validos censerī, licet dolus eisdem causam dederit: sicuti & validi iure ipso sunt contractus stricti iuris quibus dolus causam dederit.

Quid

Quid autē referat, contractū esse nullum ipso iure, aut rescindendum tradidere multi, sed præsertim Andre. Tiraquel. in. l. si vnquā. C. de re uocā. donatio. verb. reuertatur. nu. 119. & sequētibus: hoc tamē in loco non omittere referre, quæ Franciscus Duarenus in. l. in actiōibus. ff. de in lit. iur. nu. 15. scribit, de his contractibus bonæ fidei, & stricti iuris quibus dolus causam dederit. Nā præmittit apud veteres, prætorē, qui iuris civilis custos dicebatur, ius non habuisse tollēdi aut abrogādi ius civile, & populi Romani leges: sed eiatū permissam fuisse emēdationē, ac interpretationē iuris, quæ ex bono, & æquo fit. l. 1. ff. de feris. l. ius autē. ff. de iusti. & iur. Quod igitur prætor ad emēdationē, & interpretationē iuris civilis statuebat, licet ius diceretur, attamē quia ius civile primarium erat, & superius, nō ita simpliciter nomen iuris obtinuit: ideoq; ius illud civile exprimere volentes Iuriscōsulti per excellentiā, & quia prætorii ius ad illius interpretationē, & moderamē statuebatur, ipsum ius, appellarunt. testis est Vlpianus in. l. 1. §. vlti. ff. de superficie. Seruitutes, inquit, prætorio quoq; iure cōstituuntur, & ipsæ ad exēplū earū, quæ ipso iure cōstitutæ sunt, vtilibus actionibus petūtur. idē in. l. 1. ff. quod falso tutore. ait: si prætor decreuerit ratum se habiturum id, quod his auctorib; gestū est, tūc valebit per prætoris tutionē: nō ipso iure. Ad hæc est & singul. tex. in. l. 1.

ff. Quib. mo. vsufr. amitt. parui, inquit Iuriscōsultus, refert, vtrū iure sit cōstitutus vsusfructus, an tutione prætoris. Hoc ipsum probatur in. l. si vsusfructus. ff. vsusfructua. quemadmo. caue. Illud, ait, sciendū siue ipso iure quis vsusfructū habeat, siue per tutionē prætoris: nihilominus cogendum esse fructuarium cauere, aut actiones suscipere. Hinc sanē pactū iure civili, per pactū nō tollitur: sed per tutionē prætoris. l. si vnus. §. pactus. ff. de pact. Nā etsi legibus Romanis cautū sit stipulationē per stipulationē tolli, & elidi, nō sic eodē iure civili de pactis statutum est: & ideo qui iure ipso, id est iure civili, obligatur, per prætoris tutionē defenditur ab obligatione. Prætor enim æquitate motus pacta quædā tuetur tēperās rigorem iuris civilis, ex quo vim nullam obtinuerant. His Cicero ad stipulatur libr. 2. de inuent. 10. & libr. 2. ad Herennium ita scribens. Sunt enim pacta, quæ legibus seruanda sunt. Sunt itē pacta, quæ sine legibus obseruantur ex cōuentu, quæ iuri præstare dicuntur. Iuri verò dicuntur præstare: quia cū prætor exceptione data eū, qui iure civili obligatus est, tueatur, constat actionem iure civili cōpetentem in efficacem remanere. §. 1. Insti. de exceptioni. l. nihil interest. ff. de regul. iur. l. quod si maritus. ff. de constit. pecu. Prætoris siquidem formula hæc erat: Si patet Titium Sempromio stipulanti centum promississe,

Mquiuis

Meius iudex esto extra quã si dolo inductus, aut metu coactus promiserit. Vel ita concipiebatur exceptio pacti de nõ petẽdo, Extra quã si pactũ cõuẽtũ, ne ea pecunia peteretur factũ sit. arg. l. exceptio. ff. de exceptio. Atq; hæc ideo prænotata fuere, vt hĩc cõstet apud veteres iuriscõsultos verba isthæc: ipso iure: idẽ significare quod illa: iure ciuili: ad differẽtiã iuris prætorij, eiusq; equitatis, ac moderationis. Qua ratione postea iure põtificio, & cõstitutionibus nouellis hæc verba in eũ sensum accipiũtur, vt significet ab initio statim vel actũ nullũ esse, vel valere iure põtificio, cæsareo, quocũq; ualio, de quo tractetur, ad exẽplũ quidẽ veteris significationis iuxta quã omnino iure ciuili actus uel erat nullus, vel validus: licet prætorij equitate rescindere qñque, et plerũq; ruitione quadã defenderet.

His deniq; præcognitis illud est obseruandũ, quod olim apud Romanos cõtractus dolo initus efficax erat: doliq; nulla ratio apud iudicẽ habebatur, nisi in bonæ fidei iudicijs, aut nisi minor, dolo esset circũscriptus: donec prætores ius ciuile moderãtes vel doli actionẽ, vel exceptionẽ litigaturis concedebant sequuti, & in iudicijs cõstitutis admittẽtes formulas quasdam quas Aquilius Iuriscõsultus aduersus dolosos ediderat. cuius rei testimonia sunt apud ipsum Ciceronẽ lib. 3. de officijs, is inquam ait. Atque iste dolus malus, etiam legibus erat

vindicatus, vt tutela duodecim tabulis, & circũscriptio adolescentiũ lege Latoria, & sine lege iudicijs, in quibus Ex bona fide: additur. Idẽ Cicero eodem lib. Stomachari, inquit Cannius. Sed quid faceret: nondum enim Aquilius collega, & familiaris meus pertulerat de dolo malo formulas. Item & ipse Tullius lib. 3. de natura Deor. Inde tot iudicia de fide mala, tutelæ, mandati, pro socio, fiducia: reliqua quæ ex empto, aut vendito, aut conducto, aut locato contra fidem fiunt: Inde iudicium publicum rei priuatæ lege Latoria, inde euerriculum malitiarũ omnium, iudiciũ de dolo malo, quod Caius Aquilius familiaris noster protulit. Idem lib. de officijs. Jam illis præmissis non standum esse, quis non uidet, quæ coactus metu, aut dolo deceptus quis promiserit: quæ quidem plerãq; iure prætorio liberantur, nonnulla legibus. Hactenus Cicero. Ex quibus apparet, dolum iure ipso, id est ciuili in bonæ fidei iudicijs vindicari: in cæteris iure tantũ prætorio per actionem aut exceptionẽ doli: quo item fit, vt iudicijs bonæ fidei nusquam oportuerit à prætore dante iudicem addi exceptionẽ doli: ea etenim ipsis iudicijs huiusmodi inest. l. huiusmodi. §. qui seruum. ff. de legat. 1. sed et si. ff. solut. mati. l. 3. C. de rescind. vendit.

Sextò ab huius quæstionis definitione infertur, plurima cessare, quæ per Petrum, Cinum, & alios addu-

adducuntur aduersus communem sententiam, qua definitum est, contractus bonæ fidei quibus dolus causam dederit, nullos esse ipso iure: non sic cõtractus stricti iuris. Nã ius ciuile irritũ esse censet cõtractũ bonæ fidei ab ipso quidẽ initio: & nullum omninò ratione doli, qui causam cõtractui dederat: atq; ideo ipsum ius ciuile actionem dat, & exceptionẽ ad illum dolũ vindicandum, ex quibus contractus rescissio ad expeditiorem effectum peti vel obijci poterit. caq; actio de dolo ipsi contractui uidetur inesse, sicut & exceptio doli, quemadmodũ superiũs probatũ: quidquid aliter hac de re doctores nostri scripserint.

Septimò hinc & illud constat, nõ satis Petrũ à Bellapertica rem istam intellexisse, dũ aduersus rationẽ cõmunioris opinionis argumentatur cõtractũ stricti iuris, cui dolus causam dederit nullum esse ipso iure, si & cõtractus bonæ fidei ex hoc nullus sit. Nã ipse scribit ita in cõtractibus stricti iuris, vt in bonæ fidei ex dolo dãte causam cõtractui deficere consensum, quẽ dolus omninò impedit, & sic substantiã obligationis & cõtractus: ideoq; si cõtractus bonæ fidei nullus censetur ipso iure ex eo, quod substantia, quæ à consensu pendet, deficiat, eadem ratione & contractus stricti iuris censeretur ipso iure nullus ratione doli dantis causam contractui. Etenim ut cunq; sit, etiam si

cõsensus desit in cõtractib; stricti iuris, quia dolus dat cõtractui causam. l. qui cũ tutorib;. §. qui per fallaciã. ff. de transact. l. si per errorẽ. ff. de iuris. omni. iud. l. si quis cum aliter. ff. de verb. obligat. tamen lex ciuilis Romanorũ, quæ à prætorio iure distinguitur, noluit dari actionẽ ad vindicandũ istũ dolũ, nec eum vindicare in cõtractibus stricti iuris, tametsi in cõtractibus bonæ fidei dolũ istũ nõ tantũ improbet, sed & legibus vindicandũ esse censet. vnde Conrad. in summario totius operis de cõtractib; ad. q. 57. distinctione. 3. post decimũ quartũ dictũ Petrũ in hac argumẽtatione reprehedit, ex eo quod ius ciuile uoluerit cõtractũ bonæ fidei, cui dolus causam dederit, nullum esse: nec tñ idẽ uoluerit de cõtractu stricti iuris: etiã quo ad cõsensus defectũ omnino pari: nepe quia dolus cõtractui causam dederit. vnde secundũ eũ etiã si ex natura rei ob deficientẽ consensum hi cõtractus bonæ fidei & stricti iuris pares sint: tamẽ quo ad iuris ciuilis remedia, & dispositionem liberam impares cõsentur, & censendi sunt. Cũ liberum legi fuerit hoc vni concedere, & alteri negare variis ex causis. Non tamen omnino est admittẽda ratio suprascripta, qua diximus dolum dantem causam cõtractui consensum impedire, quatenus consensus substantia cõtractus est. l. cõsensu. ff. de actioni. & obliga. nã si hæc fuisset principalis ratio, ex qua ius ciuile

ciuile voluit, & statuit nullum esse contractum bonæ fidei: profectò eadem ratione idem foret in contractibus stricti iuris dicendū: cum & in eis substantia, id est consensus deficeret. quod fatetur Bar. in dict. l. & eleganter. col. 3. Sed quāuis dolus det causam contractui bonæ fidei, vel stricti iuris: non ex hoc sequitur consensum substantialem contractus defecisse, etenim verè contrahens cōsensit. Quod si dixeris, hic non cōsensisset nisi dolo inductus foret ad consentiendum: fateor quidem: & tamē illud constat, quod nihilominus verè cōsensit contractui, licet in causa inducente ad consensum errauerit, & deceptus fuerit: sicuti Bart. in dict. l. & eleganter, adnotauit. idēq; probatur efficaci exemplo. Ad contractum enim matrimonij consensus & is liber omnino pro eius substantia necessarius est: capi. cum locum. de sponsali. & tamen si quis dolo inductus fuerit falsis persuasionibus, & causis, vt Mariam vxorem accipiat, in eamq; vxorem accipiendam consentiat: alioqui dubio procul non consensurus, si certus esset causas sibi expressim significatas falsas esse: profectò hic matrimonij contractus validus est: non alia rarione quàm quod substantialem consensum habeat, qui ad coniugium necessarius est: quemadmodum in hac specie ipse probauit in Epitome ad. 4. lib. decret. 2. part. cap. 3. §. 7. num. 3. quo in loco, & de

matrimonio per errorem cōtracto tractauit.

Octauò infertur, non esse propriam, nec veram rationem, quam tradit Curtius Iunior in. l. in actionibus. ff. de in lit. iur. num. 4. huius quidem distinctionis cōtractuum bonæ fidei à contractibus stricti iuris. Is inquam existimat, bonæ fidei actiones ideo dictas esse, quod licet dolus ab omni contractu abesse, ac bona fides vdiq; adesse debeat tamen in his contractibus, qui bonæ fidei sunt magis necessaria sit, & ad eorum substantiam pertineat: cum contractus bonæ fidei nullus sit ipso iure, si dolus ei dederit causam: quod modò explicuimus. Etenim iuxta præmissam à nobis traditionem non ideo contractus bonæ fidei ex dolo dante causam contractui nullus est ipso iure, quod bona fides ad eius substantiam requiratur. Et præterea libenter quæram à Curtio cur magis in his contractibus bona fides ad eorum substantiam pertineat quàm in alijs, qui stricti iuris nominantur: vnde sufficiens non est ratio Curtij, præsertim quod priuilegia, & iura, quæ his contractibus bonæ fidei legantur, ac competūt, etiam ad eos pertinent, in quibus contrahentiū dolus minimè contigerit. l. bona fides. ff. de deposit. l. i. §. actionem. ff. eo. tit. & constat ex differentijs, quas inter contractus bonæ fidei, & stricti iuris explicat glos. in dict. capit. cum venerabilis. vbi Panor. de exceptione.

ceptio. doct. in dicto. §. actionem. vbi Ludo. Gomec. tradit num. 24. sex differentias inter cōtractus bonæ fidei, & stricti iuris: aliā ponit gloss. in cap. cum dilecti. de empt. & vend. Deinde ratio Curtij ex eo deficit, quod bonæ fidei vocabulū in hoc tractatu non tantum pertinet ad id, quod à dolo, fraude, & calliditate alienum est: sed & ad illud quod bonum, & æquum censetur, iuxta dict. l. bona fides. & ea, quæ ex Cicerone paulò antè commemorauimus.

Nonò deducitur ab his, in animæ iudicio minimè considerandā esse hanc differentiam contractus bonæ fidei & stricti iuris, quoties dolus dederit causam cōtractui. Nam siue contractus, cui dolus causam dederit, sit bonæ fidei, siue stricti iuris, omninò null⁹ erit, nec dolosus eo vti poterit etiā nulla rescissione præmissa, nec dolum passus ex eo tenetur anterescissionem: si quidē in eo foro non tractatur de subtilitatibus his, & distinctionibus iuris ciuilis à prætorio: sed tantum agitur de natura rei secundum quam nō differt cōtractus stricti iuris quantum ad hoc à cōtractu bonæ fidei: cum etsi lex ciuilis omiserit actionem dare aduersus dolosum, non ex hoc eum liberat ab eo iure naturali: quo tenetur is dolo abstinere: proximūq; nō decipere: atq; ita visum est Cōrado in tractatu de cōtractibus, in Summario totius operis ad quæst. 57. distinc. 3. post deci-

num quartū dictum. idemq; potest colligi ex his, quæ nos explicuimus in regul. Peccatum. de regulis iuris. 2. parte. §. 3. nume. 7. Hęc sanè de bona fide quantum attinet ad contractus, qui à Iurisconsultis bonæ fidei dicuntur.

Ex. §. sequenti.

- 1 Quis dicatur bonæ fidei possessor?
- 2 An possit dari mediū inter bonam, & malam fidem? & inibi qualiter contrariorum eadem sit disciplina.
- 3 Dubitans an res sit sua, vel aliena, an habeat bonā fidē, an possit eā rem vsucapere?
- 4 Intellectus cap. Si Virgo. 34. quæst. 2.
- 5 Errans in iure nec assistenti, nec resistenti, an habeat malam fidem: & ibi de iuris errore. nume. sequentibus.
- 6 Examinatur sententia Bar. in. l. sed si lege, §. scire. ff. de petit. hered.
- 7 Ignorantia iuris humani, an habeat culpā?
- 8 Error iuris an in animæ iudicio præscriptionem impediatur?
- 9 Error iuris maximè dubij & perplexi, non impedit præscriptionem.
- 10 Error iuris simul cum errore facti contingens, an impediatur præscriptionem?

§. Septimus.

UPEREST nunc examinare bonæ fidei significationem quo ad vsucapionis, et præscriptionis tractatū: cum in eo sepius requiratur exacta huius dictionis elucidatio, maximè agendū erit, quis dicatur habere bonam fidē: item quis dicatur bonæ fidei possessor. Et sanè bonæ fidei posses-

for is est, qui iuste credit rem, quã possidet, ad se pertinere. l. bonæ fidei. ff. de verb. signifi. vbi bonæ fidei emptor dicitur, q̄ credit veditore tradetẽ esse dominum: ac sub inde credit rem veditam titulo emptionis in eius dominiũ transiisse. Sic & is, qui scit rem veditam non esse veditoris, potest habere bonã fidem, si eam emerit, existimans veditorem habuisse à vero domino vendẽdi licetiam: quod probat Dinus in hac regula, in principi. ad hæc facit tex. optimus in cap. si virgo. 34. q. 2. Etenim si mala fides est credulitas rei alienæ, à contrario bona fides erit iusta credulitas rei proprię. tex. ad idẽ in. l. si existimans. ff. pro solut. l. si fundum. ff. de acquiren. possel. l. vlti. C. vnde vi. tradidere Bart. in. l. furtum. §. fundi. ff. de vsu capio. Balb. de præscript. 2. part. 3. part. princip. in princip. Docto. in cap. vlti. de præscript. Et in hac regul. possessor.

Primò hinc deducitur quæstio non inelegans, qua cõtrouertitur, possitne dari mediũ inter bonã & malam fidem, ita quidẽ, vt quis in eo sit statu constitutus, quòd in re per eum possessa nec habet bonam, nec malam fidem? Et Dinus in huius reg. cõmentarijs in princip. existimat, bonam & malam fidem cõtraria esse: atq; ideò si quis sit mala fidei possessor, statim appare re, eum non esse bonæ fidei possessorem: & præterea inquit, quòd habita cognitione bonæ fidei, cogno

scitur & mala fides: quia si cõtrariũ eius, quod posuimus ad bonã fidẽ, cõstituamus: id pertinebit ad malã fidẽ. Sic deniq; contrariorũ eadem est disciplina: id est eadẽ est ratio cognoscẽdi contraria: cum per intelligentiam vnus cõtrariorũ, & alterius vis cognita sit. Etenim, vt Aristoteles ait lib. 2. Rhetoricorũ, contrariorum eadem est disciplina, sed cõtraria vis. idem repetit Aristot. in Topicis. idcirco quidẽ cõtrariorũ eadem est disciplina: quia eadẽ est ratio cognoscẽdi contraria: cũ altero eorũ cognito, vtriusq; proprietatis cognita sit: sed tamen cõtraria vis est contrariorũ: non contrariũ eius, quod in vno constituimus, in altero est statuẽdũ. qua de re latius Alexan. Zasius, & alij in Rub. ff. de acqui. po. ff. Euerard. in locis legalibus. c. 75. Titelmãnius in dialectica, cap. 22. lib. 5. & alij pleriq; quorum exẽpla modò missã facim? hoc tantum ad intellectũ Dini, qui eadẽ vtitur argumentatione, adnotãtes. Ex quib? & illa procedit argumentatio: ad remotionẽ vni? cõtrariorũ sequitur positio alterius. et illa, ad positionẽ vnus contrariorũ sequit alteri? remotio, secũdũ Arist. lib. 2. Topicor. l. hæc verba, ille. ff. de ver. signifi. l. sed si pupillus. §. si inlitoria. ff. de inlitoria. l. 1. C. de furtis. cap. cùm renũtiatur. 32. q. 1. cap. quicũq; ab origine. de pœnit. dist. 2. igitur qui bonã fidẽ non habet, is necessariò in mala fide est: & qui malam fidem non habet, eadem ratione

ratione bonam fidem habere dicitur: vnde consequitur, non esse dare mediũ inter bonam, & malam fidem:

Verũ argumentationem istam oportet planius intelligere. Nã vbi inter duo contraria nullum constitui potest medium, valet prædicta argumẽtatio affirmatiuẽ, & negatiuẽ in hunc modum: Est cõtractus bonæ fidei: ergo non est cõtractus stricti iuris. item, non est cõtractus bonæ fidei: ergo est cõtractus stricti iuris. Quòd si duo sint cõtraria mediata, quia inter ea medium constituitur, valida est argumentatio affirmatiuẽ: non negatiuẽ: est hæc res alba, ergo non est nigra. non tamen rectẽ sequitur: hæc res nõ est alba: igitur est nigra. Sũt enĩ & alij colores medijs inter albũ, & nigrum: atq; ideò ad negationẽ vnus coloris non sequitur positio alterius contrarij: tex. optimus in. l. si inter me, & te. vbi Paul. de Castro. ff. de except. rei iudi. gloss. in. l. 1. §. scientiam. ff. de tributo. cui & alia est in hoc similis in. l. sed si lege. §. scire. ff. de petit. hæredi. & ibi Paulus de Castr. notant in specie Euerar. in dict. ca. 75. ad finem: Andreas Gammarus lib. 2. Topicor. cap. de loco à cõtrarietate. Claudij Cantiancula in loco à cõtrarijs, & Hegedorphinus lib. 4. vbi de loco à cõtrarijs agit. Ad propositã ergo quæstionem manifestẽ deducitur, nõ posse argumẽtationem negatiuẽ procedere, hic nõ est bonæ fidei

possessor: igitur mala fide possidet. Sic nec illud sequitur: hic non est malæ fidei possessor: ergo bona fide possidet: tametsi optimẽ sequatur: hic est bonæ fidei possessor: ergo nõ possidet mala fide. Item hic possidet mala fide: igitur nõ est bonæ fidei possessor. Est equidẽ mediũ inter bonam, & malã fidem. l. 1. §. scientiam. proximẽ allegata. Hoc autem medium constituitur in eo, qui dubiũ habet, & dubitat, an res per eum possessa sit sua, vel aliena. hic sanẽ non habet bonam fidem, nec item malam: non enim habet bonam, quia non credit rem ab eo possessam esse suam: non habet malam, quia non scit rem ipsam alienam esse: quam ob rem, dubitantẽ non habere nec bonam, nec malã fidem, adnotarũt gloss. in. l. 1. C. de acqui. poss. glo. in. l. 2. ff. pro solut. glos. item in. l. 3. §. generaliter. ff. de acqui. possel. cõmuniter inibi recepta secundum Alex. & Iason. & hinc distinctio singularis exponitur quo ad præscriptionem, vt dubitans non possit incipere vsucapionem, nec præscriptionem, & dubitatio impediãt initium præscriptionis: non tamen eius cursum, si ab initio præscribẽs bonam fidem habuit: licet postea priusquam præscriptio fuerit perfecta superueniat dubitatio, quemadmodũ explicãt Bar. in. l. naturaliter. 2. col. ff. de vsu capioni. Panormit. in capit. vltimo de præscript. nume. 39. Imol. verbo, bona fides. Felinus ibi numero. 9.

Syluester. verb. præscriptio. 1. §. 3. Francisc. Balb. de præscriptioni. 2. part. 3. part. princip. quæst. 2. & hæc est communis resolutio, vt fatentur Panormita. Felin. & Balb. in dictis locis. idem asseuerat Ioan. Hannibal in repetit. dict. l. naturaliter. nume. 117. quo in loco latissimè de hac distinctione disputat, pluraque adducit in cõprobationem, & improbationem huius cõsententiæ.

Cæterum Panormi. in dict. cap. vlti. nume. 39. in hac quæstione rationem quandam comminiscitur, quam & ipse cõmendat scribens, quod is dicitur habere bonam fidem, qui ignorat rem, quã possidet esse alienam: vel qui non habet scientiam rei alienæ: ca. si virgo. 34. quæst. 2. is autem qui dubitat non habet scientiam rei alienæ: igitur secundum eum dubitans bonam fidem habet: quod etiam adnotauit glos. in dicto cap. vlti. & in cap. si diligenti. de præscriptio. Hæc verò Panor. ratio satis falsa est, nec potest vlla ratione defendi. primū etenim si ea vera esset, posset præscriptio à dubitate incipere: & deinde dubitans bonam fidem haberet: vtrūq; quidem communis omnium sententia, quam & ipse Abb. sequitur, omninò negat. non obstat text. in dicto cap. si virgo. dum dicit: is est bonæ fidei possessor, quandiu se possidere ignorat alienum. Nam verbum illud: ignorat: accipitur de illa ignorantia positua, qua quis errat credens rem, quã possidet pro-

priam esse, cum sit aliena: nec intelligitur de ignorantia negatiua, quã quis dubitat, rem quã possidet esse suã. hic enim intellectus patet ex similitudine, qua vtitur ille tex. prioris casus ad sequentem de illo, qui rem carnalem habuit cū ea, quam ignorat ante cū alio matrimonium contraxisse. Nã si posterior hic casus de dubitate esset intelligendus, proculdubio mortale adulterij crimen esset hæc fornicatio: quod ille tex. negat: vnde vterq; casus nõ de dubitate accipiend' est: sed de ignorante vera quidem & posita ignorantia: quam ob rem parū ille text. vrget pro Panor. sicuti aduertunt Hadrian. quod lib. 2. vers. ad secundam. idem in. 4. sent. ca. de præscrip. & Ioan. Medina de resti. q. 10. & 17. locus autem alter à glos. ex Iuriscõsultis adducitur in. l. qui scit. §. bonæ fidei. ff. de vsur. Cuius auctoritate glo. existimat dubitantem habere bonam fidem. Enimuerò Iuriscõsultus inibi loquitur de eo, qui postquã semel rem habuit bona fide, ante completam vsucapionem habuit scientiam rei alienæ: & sic non agit ille text. de dubitante: atq; ita si locus ille probaret, dubitantem bonã fidem habere: idem profectò expressim probasset, scientem rem alienam esse bonam fidem habere: quod falsum est. Potissimū locus ille Iuriscõsulti huic proposito minimè conuenit: quia tractat de fructib' perceptis ab eo, qui rem bona fide adquisiuit, postea tamen

men quàm habuit scientiam rei alienæ, & bona fides cessauit, malaq; accessit: idque peculiaribus quibusdam rationibus obtinuit: de quibus ipse disputauit lib. 1. variarū resolutio. capit. 3. nume. 7. vbi diligentius Iuriscõsulti locum examinaui.

Antonius autem à Butrio in dicto cap. vlti. aduersus opinionem communem insurgit existimans, præscriptionem inceptam à bonæ fidei possessore minimè continuari, imò interrumpi ex eo quod præscribens dubium habeat, sitne res quam possidet sua, vel aliena. huic sententiæ & alij ex nostris accedere: sed & ex Theologis Hadrian. in. 4. sentent. in tract. de restitutione. cap. de præscriptione. idem probat duabus præsertim rationibus, quarum prior inde procedit, quod mortaliter peccet qui dubius an res, quam possidet aliena sit, eam detineat, nec restituat. Nam is, qui dubius an liceat sibi absq; mortali crimine quidquã agere, id nihilominus agit, exponit se periculo peccandi mortaliter: ideoq; mortaliter peccat: iuxta illud, Qui amat periculum peribit in illo. Ecclesiast. cap. 3. capi. literas. de restit. spoliat. cap. in presentia. de sponsali. igitur. qui dubius est, an possit absq; mortali peccato rem, quam possidet, detinere, quia dubitat an aliena sit, eamq; detineat, nec statim eam restituat, mortaliter peccat: ob idque malam fidem omninò habet,

nec præscribere poterit: etiam si isthæc dubitatio contigerit postea quàm iam bona fide fuerat olim incepta præscriptio: si quidem mala fides ex hac dubitatione deducta quodocunq; præscriptionem interrumpit. Posterior autem ratio, quæ aduersus communem proponitur, præmittit ad præscriptionem necessariã fore bonam fidem continuam toto præscriptionis tempore. cap. vlti. de præscript. cum similibus: quæ quidem bona fides palàm deficit eo ipso quod possessor dubitare incipit, & dubitat, rem quam possidet esse suam. ergo præscriptio bona fide incepta, propter dubitationem contingentem durante præscriptione cessat, & interrumpitur. His verò rationib' procommuni sententia respondetur: & quidem priori satisfieri poterit, si præmittamus, dubium esse duplex, speculatiuum scilicet, & practicum. Speculatiuum contingit quoties quis mente, & animo dubitat de aliqua re, quo ad eius qualitatem, & conditionem: item dubitat de facto, & eius veritate sola quidem speculatione. Dubiū autem practicum est, & accidit, vbi quis non tantum dubitat in genere & sic de conditione rei vel de facti veritate: Sed etiam dubitat, an ei modo licitum sit agere eum actum, de quo ratione dubitationis circa eius qualitatem & conditionem, ac facti veritatem contingentis, speculatione quadam etiam du

Reg. poss. G 3 bitauit

Secundæ partis Relectionis.

bitavit. Agere enim contra dubiū speculatiuum tantum, peccatum non est, modò non agatur contra dubium practicū: quod ipse probauit in Epitome de sponsalibus, & matrimonijs. 2. parte. capit. 7. §. 2. nu. 10. Sic qui possidet aliquam rem titulo domini, licet dubitet, eam rem suam esse, & ad eum pertinere tamen non est dubius practicè: quippe qui existimet in hoc dubio posse iustissimè eam rem per eum possideri titulo domini: nec interim donec appareat quòd aliena sit, teneri ad restitutionē, quemadmodum & idem Hadria. in dict. quodlib. 2. vers. ad primam confirmationem scribit, posse quēpiam absq; peccato mortali rem, quam dubitat esse suam, iustis ex causis detinere: nec teneri ad eius restitutionem. Vnde consequitur, dubitantem rem esse suam non contrahere malam fidem, nec eam habere, etiam si rem iure domini retineat: quod & Ioan. Medina probat in lib. de restitu. quæstio. 17. Potest enim contingere, me ipsum dubitare, an res, quam possideo, sit meā, dubio quidem speculatiuo, & tamen practicè non dubitare, quin mihi stante hoc speculatiuo dubio liceat rem ipsam habere iure domini: imò certus verè sum me non teneri ad eiusdem rei restitutionem: ex quibus apparet cōmunem doctorum distinctionem veram esse, nec posse improbari ex hac ratione, quā Hadria.

& alij tradiderunt.

Altera ratio tollitur ex eo, quòd iure Canonico, & Ciuili ad initiū præscriptionis bona fides necessaria est. l. 1. C. de vsucapio. transformand. glossa. in l. 1. C. de acquiren. possess. Et hæc secundum cōmunem distinctionem ab initiū requiritur. Præscriptio verò bona fide incepta non interruptitur nisi ex mala fide: vt in hac regu. & in dicto cap. vlti. probatur. & in cap. vigilanti. eodem titulo. idcirco falsum est quod quidam aduersus communem vt verum præmittunt, existimantes iure requiri, & exigi ad præscriptionem continuationē bonæ fidei toto præscriptionis tempore. Etenim contrarium verius est, satisque probatur in dict. cap. vlti. vbi Romanus Pontifex postquam scripserat, præscriptionem nullam absq; bona fide procedere, intulit Corollarium quoddam in hæc verba: vnde oportet, vt qui præscribit in nulla temporis parte rei habeat conscientiam alienæ. Ex quib; verbis deducitur primū, præscriptionē cū mala fide non posse procedere. itē constat, quòd est necessaria bona fides ad initiū præscriptionis: deinde nihil aliud, quantum attinet bonæ fidei materiā, præscriptionē semel inceptā vitare, quam sciētia rei alienæ, quæ peccatū mortale præ se ferat: igitur non idē erit in dubitatione rei alienæ.

Est & alter casus, in quo potest constitui mediū iter bonæ & malæ fide: nēpè cum

cum quis errat in iure, quòd nec assequitur, nec resistit, vt censet Bart. in l. 1. sed si lege. §. scire. ff. de petit. hæred. quia seuerat, errantem huius iuris errore, nec habere malam, nec bonam fidem. Sed tamen ad huius sententiæ veram cognitionem expedit altius expendere, an ex iuris errore quo ad vsucapionem, vel præscriptionē procedere possit bona fides: Quia in controuersia sit prima conclusio. Error iuris non producit bonam fidem sufficientem ad præscribendum, quoties titulus est huic præscriptioni necessarius. l. nunquam. ff. de vsucapio. l. si fur. §. 1. ff. eo. tit. l. iuris ignorantia. ff. de iuris & fact. ignorat. optima glos. in cap. Apostolica. de donatio. & in cap. dudū. de deci. text. in cap. 2. §. contractus. de reb. ecclesi. in 6. cap. qui contra iura mercatur. de regulis iuris in 6. l. quemadmodum. C. de agricolis, & censit. libr. 11. Etenim cum titulus iustus ad præscriptionem iure requiritur: non potest titulus iniustus iuris errore, qui minimè suffragatur cuiquā in acquirendis, & simul causam dare vsucapioni, & bonam fidem producere: huius conclusionis auctor est Dinus in hac regu. nume. 40. & omnes idem probant, quorum statim ad secundam conclusionem mentionem faciemus. Etenim ius non censet, titulum istum iuris errore constitutum sufficientem fore ad præscribendum, nec item bonam fidem ab hoc er-

rore iuris deductam.

Secunda conclusio. Error iuris bonam fidem inducit sufficientem ad eam præscriptionem, quæ titulum minimè requirit: sed sola bona fide procedit. Hæc conclusio probatur ea ratione: quia si præscriptio tantum bonam fidem exigit, & bona fides verè detur etiam præmissio iuris errore, palam consequitur, hæc bonam fidem sufficere. deinde idē probatur in ea. peruenit. de emptio. & vendit. vbi Antoni. & Imola. Idē Imola in cap. de quarta. de præscriptio. & in cap. vlti. eod. tit. col. 4. Paul. de Castro in consi. 44. col. penulti. lib. 2. idem Paulus in dict. l. Celsus. col. 2. vbi Bart. penul. col. hoc ipsum tenet: & Antoni. Rub. consi. 75. qui hanc opinionem fatetur communem esse. idemq; constat ex traditis per Feli. in dict. cap. de quarta. nume. 34. & Balbum in repet. l. Celsus. ff. de vsucapioni. 4. notab. atq; in hunc sanè modum iuxta duas has conclusiones intelligendæ sunt variæ glossarū auctoritates, quæ in hac controuersia nunc vnū, nunc contrariū responderūt.

Præsertim ex his constat, non rectè ad hanc secundam conclusionem adduci gloss. in dicto cap. de quarta. vbi tenuit, iuris errorem producere bonam fidem sufficientem ad præscribendum: nam si ea gloss. in hoc sensu accipienda sit, falsa erit eius opinio: quia ea præscriptio, quæ ibi tractatur, titulum exigit, & requirit. Quidā enim illius glo.

Regu. poss. G 4 sen-

sententiam intelligere quo ad errorem iuris, cum quis habuit episcopi concessionem absque consensu capituli, & alia canonica solemnitate, credens eum titulum iure sufficientem esse. Alij vero rectius gl. opinionem interpretantur, ita quidem, ut prescribens in iure non errauerit, sed in facto: quippe qui cum haberet solius episcopi concessionem, opinatus est, & capituli consensum, & alius Iuris Pontificis solemnitates concessioni accessisse: & in hoc sensu verum est, quod prescriptio iuste procedat secundum Abba. colum. 3. & Felin. numero 25. in dict. cap. de quarta. Dominic. in dicto cap. 2. §. contractus. & Balbum in dicta. l. Celsus. 4. notabili. quarti limitatur. unde subinfertur intellect. ad tex. in dict. §. contractus. quo probatur, quod is qui rem ecclesie emerit ab ipso prelato tantum, absque consensu capituli, non potest eam rem prescribere, etiam si credat iure Canonico consensum, & auctoritatem prelati, quam ipse habuit, sufficere absque alia iuris solemnitate. Hic denique errat in iure, & ideo non poterit prescribere, quoties ad prescriptionem bona fides, & titulus necessariae sint, iuxta premissas conclusiones. sic & gl. in dict. §. contractus: non satis diligenter rem hanc examinavit, dum opinatur, esse casum specialem in eo capite, quod titulus inualidus non tribuat causam prescribendi. Nam ubi titulus est inualidus ex iu-

ris constitutionibus, & titulus requiritur ad prescribendum, tunc generale quidem est, quod titulus inualidus non det causam prescribendi.

Hæc autem secunda conclusio tunc obtinet, cum error contigerit in iure nec assistente, nec resistente: cuius rei exempla traduntur in. l. non dubium. C. de legib. vbi Bal. col. penul. Bart. in. l. cum lex. ff. de fideiuss. col. penulti. & in. l. si quis pro eo. nume. 12. co. titu. Nam si error sit iuris resistentis, profecto is non sufficit ad inducendam bonam fidem, etiam quo ad prescriptionem longissimi temporis, quæ titulum non requirit: quemadmodum resoluit Fracis. Balb. in dict. l. Celsus. 4. nota. vers. quarto limitatur: qui ad hoc citat Panor. & doct. in dict. cap. de quarta. col. 2. cui declarationi suffragatur opinio Bar. in. l. sed si lege. §. scire. ff. de petit. hære. vbi existimat, bonam fidem inductam errore iuris resistentis non sufficere, etiam ad fructuum acquisitionem: tamen alioqui bona fides à iuris errore procedens, nec sufficiens ad prescriptionem, sufficiat ad fructuum acquisitionem. tex. in dict. §. scire. quæ opinio nē ipse latius examinaui lib. 1. vari. resolut. ca. 3. nu. 8. Tandem hæc interpretatio huius secundæ conclusionis probatur à Felino in dicto cap. de quarta. numero. 26. Paulo Castrensi in dicta. l. Celsus. Card. in Clemen. 1. §. si quis. quæst. 11. de reb. ecclesi. sensu & hoc Barto. in leg. quemadmodum. C. de agricol. & cens.

& cens. lib. 11. atque ita ipse admitterem secundam conclusionem hac limitatione temperatam: et si non desint auctores, non contemnenda auctoritatis qui expressim probare contendat, errorem iuris, & ab eo inductam bonam fidem non sufficere ad longissimi temporis prescriptionem, quæ titulum non requirit: horum enim opinio procedit iuxta ea, quæ adnotauimus in errore iuris resistentis. Quod est animaduertendum ad disputationem Felini, qui in dicto capit. de quarta. numero. 37. plures retulit tenentes aduersus secundam conclusionem, quibus & ipse accedere videtur: tandem poterit optimè secundum hanc declarationem procedere tex. in dict. §. contractus.

Adhuc tamen obijcitur secundæ conclusioni Barto. sententia. is enim in dict. §. scire. scribit, errantem in iure nec assistenti, nec resistenti, non habere bonam, nec malam fidem: sed esse in hoc medio constitutum, ut nec sit bonæ, nec malæ fidei possessor. Quod si hæc Barto. opinio vera est, profecto stare nequit secunda conclusio, quæ dicat, bonam fidem errore iuris inductam sufficere ad longissimi temporis prescriptionem. Nam cum ad initiū prescriptionis sit necessaria bona fides, nec sit satis malam fidem abesse: & ex errore iuris constituitur medium inter bonam, & malam fidem, manifestè consequitur errantem in iure etiam nec assisten-

ti, nec resistenti bonam fidem non habere, & ideo non posse incipere prescriptionem. Quam ob rem ad huius difficultatis enucleationem ipse opinor aliquot esse consideranda.

Primum etenim illud constitutissimum sit, malam, vel bonam fidem ad factum pertinere: ipsius autem usufructuionis, & prescriptionis vim ad ius ipsum. l. bonæ fidei. ff. de acquir. rer. domini. unde licet ad ius pertineat, hanc vel illam prescriptionem admittere, aut rescire: quod tamen is, vel ille habeat bonam fidem, facti, non iuris est. Nam si ego verè scio rem à me possessam alienam esse: ius non poterit me bonæ fidei possessorem efficere, tametsi possit, à me tollere iuris effectus, quos malæ fidei possessor pati debet. rursus si ego verè opinor, rem à me possessam meam esse, ut eunque sit, etiam si ego iuris errore deceptus id existimem: non potest ius efficere quod ego sciam, rem hæc à me possessam alienam esse, & ideo ex hac causa sum malæ fidei possessor: quanuis ius ipsum possit me ob hunc iuris errorem excludere ab his, quæ bonæ fidei possessores iure consequi solent: & similiter afficere his quæ aduersus malæ fidei possessores statuta sunt.

Secundò adnotandum est, ignorantiam, & errorem iuris quandoque contingere absque ignorantis culpa: quandoque, & frequenter culpam quidē premittere ipsius ignorantis,

quæ sanè culpa vel erit veniale, aut mortale crimen: & aliquando nullius peccati labem habebit. Nec enim sequitur, hic propter ignorantiam iuris punitur amissione propriæ rei, vel auersione lucri propter culpam, quam ex ignorantia cõtraxit: ergo peccat. Nam culpa apud iuris vtriusq; professores non accipitur semper eo modo, quo apud theologos. Apud nos culpa dicitur quæcunq; negligentia circa bonum particulare, quæ in rebus priuatis nullum peccatum habet, à theologis autem dicitur culpa, vbi peccatum interuenit, & committitur. Quæ ratione quauis propter iuris ignorantiam ego vel priuer propria re, vel impediatur alienam adsequi, aut lucrum habere: non ex hoc sequitur, me peccatum mortale, aut veniale commisisse. Si quidem culpa leuissima, quæ à iure sapientissimè punitur: negligentia quædam est satis à crimine libera: sicuti deducitur ex his quæ traduntur in l. contractus. ff. de reg. iur. in l. magna negligentia. ff. de verb. significat. l. quod Nerua. ff. de deposit. Sic denique fit, vt ignorantia iuris, etiam ea, quæ non tantum negationis, & nescientia sit, sed & erroris; ac deceptionem intellectus inducat, possit absq; peccato mortali, & veniali contingere: quod Adrian. explicat quodlibet. 4. arti. 1. præmittunt Abb. & Doct. in cap. 2. de cõstit. per tex. ibi. & in cap. 2. eo. tit. in 6. l. vlt. ff. de decret. ab ordi. faci. ca.

Apostolicæ. de cleri. excõ. l. vlti. ff. de legat. 1. tradit Roma. cõsi. 473. & eruditissimè, ac eleganter Alfonso à Castro. lib. 2. de potest. legis pœnal. cap. 14. Quandoq; ignorantia, & iuris error culpam habet, ac peccatum veniale vel mortale iuxta materiæ qualitatem, nec tamè questionem istam modò ad amussim examinabimus: tantum enim adnotabimus obiter quo ad nostrum institutum, vt videamus, an possit mala fides ex errore iuris deprehendi. Et profectò ignorantia iuris tunc peccatum, & malitiam habet, cum quis ignorat ea, quæ scire tenetur secundum statum particularem, & officium, quod exercet: tenetur enim quis scire omnino ea, quæ pertinent ad officium, & statum quem habet: aut actum, quem gerere vult. arg. l. culpa est. ff. de reg. iur. l. lata culpa. ff. de verb. significat. notant in hac specie Thomas 1. 2. q. 76. art. 2. Adrian. in dict. artic. 1. Almain in moralib. cap. 4. Syluest. verbo, ignorantia. §. 7. Alfonso à Castro in dicto cap. 14. ex quorum rationibus & illud constat, quod in dict. l. lata culpa. expressum est, latam scilicet culpam esse, & ex ea peccatum quidè argui, si quis ignoret ea, quæ homines eius conditionis, & status communiter scire solent, & communi adhibita diligentia percipiuntur. His accedit quo ad huius doctrinæ principalis probationem tex. in l. 1. ff. si mens. fals. mod. dixer. l. illicitas. §. sicuti. ff. de

ff. de off. præf. cap. non punienda. §. vlt. l. q. 1. l. 1. ff. quod quisq; iur. cap. non est sine culpa. de reg. iur. libro 6. quibus in locis latè explicatur quam grauius is delinquat, qui ea ignorat, quæ ratione status, vel officij scire tenetur: & qui eorum, quæ ad officium necessaria sunt, ignarus, & inscius immiscet se rei ad se non pertinenti. De his etiam Bart. in l. 1. ff. si quis testam. lib. esse iuss. fuerit.

Tertium huic negotio potissimè cõuenit, & id ex prenotatis deducitur: nempe quòd agens aliquè actum, contractum, vel conventionem aliquam paciscens, tenetur omnino priusquam id faciat, & peragat scire, & inquirere leges eas, quæ de re illa, aut pactione disponunt, quarumq; obseruatio necessaria est ad iustitiam illius actus. Etenim vel tenetur ab eo actu abstinere, vel diligenter se ipsum, aliosue peritos consulere quid leges ad iustitiam illius actus requirant: alioqui temerè actum ageret, & exponeret se ratione ignorantia & erroris periculo rem alienam obtinendi aduersus iustissimas reipublicæ sanctiones, vel actum illum iniuste agendi: quod peccatum est & quidem grauissimum: siquidè obligatur quis ratione naturali scire illam humanam legem, cuius obseruatio est necessaria ad iuste agendum id, quod facere aggreditur. idcirco in hac specie iuris error, iurilue ignorantia peccatum est, &

sapientissime mortale, habetq; culpam malitia: arg. tex. in l. leges sacratissimæ. C. de legib. Hoc verò peccatum non simpliciter procedit ab errore iuris, eiusq; ignorantia: sed à negligentia illi coniuncta: & sic à voluntate, quæ non voluit adhibere diligentiam, vt sciret, quod scire tenebatur: alioqui sola ignorantia cum sit in intellectu, vt scientia, cui illa opponitur, non potest esse peccatum: quia peccatum non est in intellectu: sed in voluntate, in qua etiam est meritum. Atq; ita ignorantia quatenus peccatum est, non solum dicitur scientia priuationem aut errorem intellectus, sed etiã negligentiam ad scientiam, quæ actui necessaria est, adquirendam. ille etenim solus ignorando peccat, qui obligatur scire quod ignorat: quèadmodum hæc deducuntur ex traditis à sancto Bonaventura in 2. sent. dist. 22. arti. 2. q. 2. ad. 4. docetq; eleganter Alfonso à Castro in dicto lib. 2. de potest. leg. pœna. capi. 14. vers. ignorantia solum facti.

Ex his patet, quando iuris ignorantia culpam præmittat quo ad mortalis, aut venialis peccati labem. Item constat, potuisse iura humana quo ad lucrum, & quo ad bonorum acquisitionem iuris ignorantiam, licet ea contigerit absq; peccato, punire, minimè permittendo quòd ignoras, errasue in iure possit ea ex causa lucri quidquã cõsequi, tamen si lex ipsa noluerit damno afficere istam iuris ignorantiam habentes: sicuti

Secundæ partis Relect.

sicuti decisum extat in: iuris ignorantia. 1. & 2. l. error. l. regula. ff. de iuris & fact. ignorant. quibus in locis explicatur quando iuris ignorantia damno, & poena afficiatur.

Secundò ab his deducitur, errorem iuris resistentis actui, vel contractui, quo ad factum verè non inducere malam fidem, quatenus ea est scientia rei alienæ. Attamen quo ad iuris effectus error hic iuris resistentis, ob grauissimam culpam, qua errans afficitur, minimè bonam fidem producit, ac fortassis quandoq; potius mala quam bona fides ex hoc errore præsumetur, & cõstituenda erit ea ex parte qua censetur mala fides peccatum illud quod ab errante committitur, dũ non adhibet eam diligentiam, quã adhibere tenetur in inquirendis legibus, quæ ad illius actus, què gerit, iustitiam pertinent.

Tertiò hinc patet, errorem iuris resistentis non inducere bonam fidem sufficientem ad præscriptionem, etiam longissimi temporis, quæ titulum non requirit. Est etenim semper necessaria bona fides ad initium saltem cuiuscunq; præscriptionis. Hæc verò non adest, vbi est error iuris resistentis: quauis possit dici, quòd absit mala fides: quod non sufficit ad præscriptionem. Imò non tantum abest bona fides: sed & ratione suaderi potest, hunc errorem iuris resistentis malam fidem aliqua ex parte habere propter satis culpam negligentiam: unde fit, satis veram esse interpretationem illam, quam secundæ conclusioni ex Bart. & alijs adscriptimus.

Quartò infertur, errorem iuris nec assistentis, nec resistentis bonam fidem inducere. hoc probatur nõ tantum ex ea parte, qua bona fides est credulitas, quòd res est propria: hæc etenim habetur non obstante hoc iuris errore: Sed & probatur hoc corrolariũ ex eo quòd nullã culpam nec mortalem, nec venialem, errans in hoc iure contraxerit: quippe qui id non tenebatur scire, tanquam ius minimè pertinens ad iustitiam actus, cum actus nec reprobetur iure nec fomentum actionis à iure recipiat: sed maneat in ea iustitia, quam ex iure naturali, cuius ignorantia non datur, nec iuste dari potest, actus ipse cõsequitur: ideoq; agens actum iure humano minimè reprobatum, nullam negligentiam commisit, quauis nõ indagauerit, an is actus fomentum à iure positio recipiat: siquidem nemini ex hac ignorantia damnũ intulerit ignorans præterquam sibi ipsi, qui nullo iuuabitur auxilio legis humanæ ad illius actus acquisitionem: tandem in summa factis est, quòd ius actui non resistat, vt is iustus censerit debeat, etiam iuris ignorantia gestus, saltem ea iustitia, quæ naturali iure actui conuenit: tametsi iuris humani approbationem, aut fomentum non habeat. Quã ob rem Bart. opinio in dicta.

l. Sed

§ Septimus.

55

l. Sed si lege. §. scire. dum is existimat, errat in iure, nec assistente, nec resistente, non habere bonam fidem, nec item malam: vel est falsa, vel nam ita simpliciter intelligenda: nã hic bonam fidem habet re ipsa, & quantum ad factum: atq; item quo ad iuris effectum id est præscriptionem, quæ tantum exigit bonam fidem. At vbi præscriptio non tantum requirit bonam fidem, sed & titulum iustum legẽq; humana probatum, & cui lex ipsa assistat: tunc sufficiens non est bona fides procedens à iuris nec assistentis, nec resistentis errore: cum lex humana ad vsucapionem requirit titulum iustum de eo titulo intelligenda, qui per eandem legem humanam iustus censetur, & ex ea fomentum, ac probationem habet. Ex quibus postremò manifestum est, etiam si permittamus, errantem in iure quantum ad factum bonam fidem habere, potuisset legem civilem hunc bonæ fidei effectum vsucapionis, & præscriptionis negare: sicuti & ipsa lex posset vsucapionem, & præscriptionem iure humano inductas tollere.

Hinc expendendum erit quod Ioan. Medina vir doctissimus in tracta. de contract. q. 17. adnotauit scribens, eã cõclusionem qua iuris vtriusq; professores cõmuniter asserunt, bonam fidem inductam iuris errore, nõ sufficere ad præscriptionem quæ titulum requirit, procedere in

foro iudiciali propter præsumptionem malæ fidei: in conscientie iudicio existimat errorem iuris bonam fidem verè producentem, si error ipse inuincibilis sit, sufficere ad præscriptionem quamcunq; etiam si ea titulum requirat: cum in eo foro de veritate non de præsumptione agendum sit.

Ego sanè iuxta ea, quæ modo prænotauimus, illud certissimum esse opinor, legem humanam, quæ præscriptionem induxit, posse bonæ fidei vtcunq; probatissimæ, etiam quæ ab errore iuris inuincibili producit, negare vsucapionis, & præscriptionis effectum: nec in hoc quidquam dubito. Deinde video quòd error iuris nec assistentis, nec resistentis, qui absq; vlla culpa contigerit, non sufficit ad præscriptionem, quæ titulum requirit: sicuti modo tradidimus: unde fit, vt maximè dubia sit Ioan. Medina opinio. Etenim cum tractemus de re aliena acquirenda per legis humanæ constitutiones: non aliter eius adquisitio datur quã seruatis his, quæ per ipsam humanam legem requiruntur: & præterea non arbitror ius civile iuris errorem ab vsucapione repellere propter malæ fidei præsumptionem. Nam & si de bona fide constet in foro exteriori, vel interiori, si tamen possessor in iure errauerit, adhuc præscribere nõ poterit rem possessã secundum cõclusiones superscriptas: licet nõ negauerim iura humana quandoque

ex

ex iuris errore præsumere bonâ fidem: nempè quo ad fructuum acquisitionem: aut saltem non præsumere ad istum effectum malam fidem: vel iuris errori hunc effectum adquirendi fructus tribuisse, eò quòd non sit omnino manifesta mala fides: quæ iuris: quadam ignorantia occulta videtur. Sed quantum ad præscriptionem, iuris error excluditur, nec ex eo præscriptio procedit: quia illa culpa, & negligentia in iuris errore, & in non inquirendo diligenter, quid leges humanæ de illo actu ad eius iustitiam statuerint, efficit, ut ad effectum præscribendi iuris error vel mala fides iudicetur vel eius vicem habeat, ex reg. qui contra iura. de reg. iur. quo fit, ut si contingat, errorem iuris etiam resistentis inuincibilem esse, tunc præscriptio in animæ iudicio obtinebit: atque ita defendi poterit Ioan. Medinæ opinio. Imò & ea sic intellecta apud iudicem exteriorem admittenda est: sicuti apertissimè probatur in tertia conclusione, quam statim exponemus. Sed si error iuris vincibilis sit, culpamque præ se ferat, etiã si quo ad factum in animæ iudicio possessor bonam fidem habuerit: quippe qui existimauerit rem à se possessam propriam esse: tunc humanæ leges seruandæ sunt, nec locus erit præscriptioni. Quid igitur dicemus ad obiectionem, quæ fieri potest: Nam iuris nec assistentis, nec resistentis error nullam culpam habet: & tamen non prodest ad

præscriptionem, quæ titulum requirit: ideoque videbitur quibusdam non excludi iuris errorem quo ad præscriptionem ea ratione, quòd is culpam grauem præmittat: cum in hac specie exclusus sit error iuris absque vlla culpa contingens à causa iusta præscribendi. Et quidè obseruandum est, errorem iuris non resistentis, nec assistentis simpliciter inculpatum esse quoties illius iuris scientia necessaria non est: & sic quoties agitur de præscriptione, quæ solùm bonam fidem requirit: nec exigit quòd præscribens iusto titulo possideat. At vbi præscriptio titulum iustum requirit, oportet ad hunc vsucapionis actum quòd possessor titulo iusto possideat: & idcirco teneatur ad hunc effectum scire, an leges humanæ titulum illum probauerint, & fomentum, ac vim illi contractui præstiterint: hoc etenim necessarium est ad iustitiam illius actus quo ad vsucapionem & præscriptionem, quæ iure humano institutæ non aliter admittuntur quàm iusto ex titulo: qui quidem abest dum possessor iuris errore in hoc decipitur. Cum oporteat præscriptionem saltem in initio bonam fidem habere procedentem à iusto titulo. qua ratione ad præscriptionem requirentem titulum non sufficit iuris error nec assistentis, nec resistentis: quia præscribens quo ad hunc effectum culpam contraxit, non inquirendo, an ille titulus iustus esset: id est à iure probatus: quod

quod ratioe actus scire tenebatur. Verùm quòd diximus à iure distinguere iuris errorem quo ad fructus adquirendos, & quo ad præscribendum, si opiniones communi doctorum consensu receptas admittamus, planè constabit discrimen istud non omnino procedere: siquidè error iuris resistentis, qui ad præscribendum longo, aut longissimo tempore non prodest, is nec ad fructus adquirendos sufficit: sicuti ex quadam communi sententia retulimus libro. 1. variarum resolutionum. ca. 3. nu. 8. Tertia conclusio. Error iuris maxime dubius, eaque ratioe probabilis iustitiam vbi titulus requirit. Huic conclusioni suffragatur quod hic error sit inuincibilis: quem homo faciendo quod potest, vincere non valet ob perplexas iuris decisiones, variasque interpretum sententias. Ideoque de re ita dubia qui consuluit viros iuris peritissimos, eorumque responsum habuit, fecit id quod agere tenebatur ad expellendum errorem iuris, eiusque scientiam acquirendam. Is igitur iuxta responsum iuris peritorum errans, inuincibilem habet ignorantiam: quæ iusta est, atque idcirco iustam præbet præscriptioni causam: cum ius ciuile ideo repellat ab vsucapione iuris errorem: quia eum iniustum esse censet ob negligentiam, & culpam ignorantis, seu errantis, qui non fecit quod agere tenebatur ad eum errorem effugiendum: sicuti paulò

antè dicebam. eadem conclusio probatur auctoritate tex. in cap. cum dilectus, de consuet. quem ita interpretantur Abbas & Imola ibi. idem Abba. in cap. de quarta. de præscrip. colum. 3. & Feli. ibi: idem Felin. in principio Decretorum, colu. 2. Francus in cap. sæpe. colu. 3. de appell. Balb. in dicta. l. Celsus. notab. 4. Curti. Iunior. consil. 6. numero. 22. & colu. penult. ac finali. Idem Curti. consil. 28. col. 3. post Antonii. in dicto capit. cum dilectus, quibus ad stipulatur quod Bar. & alij scripserunt. in. l. in ambiguo. ff. de rebus dubijs.

Quarta conclusio. Error facti simul contingens cum errore iuris, bonam fidem inducit sufficientem ad præscriptionem, etiam si ea titulum exigat, tex. apud iurisconsultum in. l. Si vir. ff. de vsucap. pro donat. Si vir, inquit Pomponius, vxori, vel vxor viro donauerit, si aliena res donata fuerit, verum est quod Trebatius putabat: si pauperior is, qui donasset, non fieret, vsucapionem possidenti procedere. Ex quo responso hanc conclusionem adnotarunt gloss. Bar. & Docto. in dicta. l. si vir. Dinus in hac regula, Possessor. numero. 40. Bal. in. l. 4. C. pro emptore. nu. 4. Feli. in dict. cap. de quarta. num. 36. limitatione. 5. Balb. in dicto. 4. notab. versicul. sextò limitatur. Nam quidquid sit de iuris errore, facti error planè bonam fidem inducit, contingentem absque vlla culpa errantis

errantis in iure: qui etsi ius omnino cognitum habuisset, nihilominus ob ignorantiam facti bonam fidem haberet: & hæc ad præscriptionem sufficiens esse videtur. Huic tamen conclusioni obstat tex. in l. nunquam. in princ. ff. de vsucap. qui iuxta intellectum Pauli Castrens. & aliorum probat, e mentem rem alienam à pupillo non adhibita ea solennitate, quæ iure necessaria est, minimè præscribere eam rem aduersus eius verum dominum propter iuris errorem, tamen si habeat errorem facti, existimans, rem emptam à pupillo venditoris esse: igitur hic error facti, iuris errori admistus nequaquam bonam fidem producit ad præscriptionem sufficientem. Præterea quid obsecro prodest: ob ignorantiam facti bonam fidem habere: id est existimare rem emptam ipsius venditoris fuisse & esse tempore contractus, si contractus is fiat iure resistente? Nonne idem esset quò ad bonam fidem quòd verè res empti ipsius foret venditoris: profectò tutior esset e mentis consciètia, quippe rem propriam venditoris, non alienam emeret: & tamen ob errorem iuris resistantis contractui non posset emptor hic vsucapere, nec præscribere secundum apertissimam, & planam omnium iuris vtriusq; traditionem: fortiori ratione igitur non vsucapiet emptor rem, quæ venditoris non est, si venditio iure resistente facta fuerit. Cùm maiori iu

re præscribatur aduersus eum, à quo possessor titulum qualemcumq; habuit, quàm contra eum à quo nullum titulum habet. Hinc deniq; Paulus Castrens. in dict. l. nunquam. & in dict. l. Si vir. reprobatur opinionem glo. & Doct. in dict. l. Si vir vxori. respondens Iuriscōsulto ibidem, quòd in ea specie contingit error iuris in causa, non tamen in valore contractus, quia donatarius credebatur valere donationem generaliter: & tamen errabat in iure, ex quo donatio inter virum, & vxorem regulariter valida non est: tamen in casu dict. l. Si vir. donatio valida erat ex eo quòd donator non efficiebatur pauperior: & sic non aderat error iuris circa illum contractum, qui verè in specie valebat. Quòd si contractus in specie nullus est, aut inuoluitur iure resistente, etiam si possessor existimet bona fide rem adquisitam ex eo contractu, tradentis fuisse, error tamè iuris præscriptionem impedit secundum iuriconsultum in dict. l. nunquam. in hoc etenim casu datur ea mala fides, quam ius ciuile ob culpam errantis, & ignorantis constituendam esse censuit. Hinc deniq; intellectum ad dict. l. Si vir. ipse colligo ex Azone in Summa. C. de iuris & facti. igno. col. 2. quem nemo ex præcitat. retulit: sensit tamen idem Fel. in dict. cap. de quarta. num. 36. hoc ipsum senserat glo. in dict. l. Si vir. optimè Bellamera in cap. vigilati. de

de præscrip. numero. 47.

Ex his apparet Accursium in l. Pōponius. §. si iussu. ff. de acquiren. poss. perperam intellexisse tex. in dict. l. si vir. dum scripsit, regulam illam iuris, quæ dicitur, dominium trāsferre per traditionem dominium quoties non dñs tranfert vsucapiendi cōditionem, fallere in donatione inter vir. & vxor. per dic. l. si vir. quam prauè intellexit: nā in eius specie tradens rem alienā, transfert vsucapionis conditionem: tradens verò propriam, dominium transfert: quia donatio iure valida est.

Ex §. Sequenti.

- 1 Bona fides, etiam absq; titulo dari potest.
- 2 Bona fides in dubio præsumitur, etiam, si nullus titulus probetur.
- 3 Præsumptio malæ fidei an tollatur spatio triginta annorum?
- 4 Immemoralis præscriptio mala fide nō procedit, imò requirit bonam fidem.
- 5 Mala fides respectu vnius, an impediatur præscriptionem respectu alterius.

§. Octauus.

Actenus probatum est non semper ad præscriptionem titulum requiri: & tamè semper necessaria esse bonam fidem. Nunc verò illud quæritur, quo pacto possit dari bona fides absq; titulo: siquidem vana credulitas esse

videtur, cùm quis existimat rem ab eo possessam esse propriam, nec scit qua ex causa, aut quo titulo eam habuerit. Nam Innocè. & Bald. in cap. per tuas. de testib. in ea sunt opinio ne, vt existiment, non posse præsumi bonam fidem vbi deficit titulus: Sed de præsumeda bona fide statim agitur: modò illud erit adnotandū, posse dari bonam fidem absq; titulo: & posse præscribere bonam fidem habere sine titulo. quod probatur in l. si quis emptiois. §. i. iuncta gl. C. de præscrip. trig. vel quadr. anno. Idem ratioe constat, quia si præscriptio quandoq; absq; titulo procedit sola quidem bona fide: vt est iure satis manifestum, & apparet ab speciali agumento in c. i. de præscr. in. 6. glo. & omnibus in cap. si diligenti. eo tit. consequitur necessariò posse absq; titulo bonam fidem præscribere habere: cum alioquin nulla daretur præscriptio, quæ sola tantum bona fide absq; titulo procederet, quòd iure canonico, & ciuili falsum est.

Primum autem huius conclusionis exemplum sit in eo, qui aliquam rem possedit triginta, & quadraginta annis: & verè existimat suam esse: immemor tamè est tituli, et causæ, ex quibus ad eum peruenerit propter longum tempus: facillimè quidem etiam in facto proprio contingit obliuio ex tēporis antiquitate l. peregrè. ff. de acqui. pos. Bar. in l. si quis delegauerit. ff. de nouatio. Vnde in hoc casu titulus probari non Regu. poss. H potest:

potest: sed tantum bona fides, que sufficiens est ad præscriptionem.

Secundò, bona fides absq; titulo habetur ab eo, qui rem aliquam habuit titulo inualido. i. cui ius nõ ad sistit, nec fomentum præbet: nec tandem resistit: hic in quã non præscribit ex prædicto titulo, vbi ad præscribendũ titulus est necessari? quia is titulus nõ est sufficiens: sed præscribit hic possessor ratione bonæ fidei, quam habet ex errore iuris nec assistentis, nec resistantis, secundum ea, quæ in proximo. §. explicata fuere: & quæ deducuntur à Bar. in. l. Sed si. l. §. scire. ff. de peti. heredi. qua in re ad exempla oportet potissimum aduertere, quæ diligenter oïno sunt examinanda.

Tertio, exemplum huius conclusionis proponitur in eo, qui rem aliquam habuit ab eo, qui bona fide inceperat illam præscribere. Et quãuis nouus hic possessor titulum habeat, eaq; ex causa bonam fidẽ, non tamẽ præscribit ex proprio titulo, sed præscriptionem ab alio coeptã prosequitur. De titulo etenim præscriptionis hic nõ apparet, licet bona fides modo possidentis, & eius qui prius præscribere inceperat cõstet saltem per præsumptionem. Vnde hoc in casu datur bona fides in præscribente absq; titulo.

Quartum huic rei facillimè applicatur exemplum, vbi quis rem aliquam possideat credens eam sibi à vero domino legatam, vel donatam, quæ tamẽ nusquam donata,

nec legata fuerit possidenti: etenim in hac specie nullus titulus probari poterit, quippe qui nusquam cõtingerit: præscribitur tamen ipsa res sola bona fide ea præscriptiõẽ, quæ titulum non requirit: cum bona fides manifestè ex hac credulitate deducatur. l. si existimans. ff. pro soluto. His ergo casibus optimè procedit præscriptio absque titulo cum sola bona fide.

Quinto, bona fides absq; titulo haberi potest, si quis rem aliquã possideat, existimãs fuisse propriam parentum, quibus iure hæreditario succedit: creditq; alicui viro fide digno id asseueranti. Nam est hæc iusta credulitas secundum gloss. in. l. Titio fundus. ff. de cõdit. & demonstrata. cuius meminere maximè eam cõmendantes Ange. in. l. 2. ff. de eo per quẽ factum erit. Bald. in. l. indi. cia. col. penult. C. de rei vèdica. Joã. Lupi in Rubr. de donat. inter virũ & vxor. §. 9. nu. 15. Franc. Balb. in dicta. l. Celsus. ff. de vsuca. nume. 45.

Cæterum bona fides, quæ omnino ad præscriptionem iure requiritur, præsumitur in dubio, nisi contrarium probetur: glo. & cõmunis in ca. si diligenti. & in. c. Sãctorum. Item & in. c. vlti. de præscriptio. & in. l. penul. C. de euictio. Bar. & alij in dict. l. Celsus. præsertim Balbus in ibi. 3. part. Curti. Senior. in cõsi. 71. col. 4. Idem in consil. 82. colũ. 2. Alexan. consil. 200. colũ. 1. lib. 2. & cõsi. 75. lib. 4. colũ. penult. Iason in. §. sed istę. nume. 99. de actioni. Curti. Junior in

nior in consil. 28. 2. col. Andreas Alciat. de præsumptio. reg. 3. præsumptione. 5. quorum opinio cõmunis est, quẽadmodum ipsi iuniores fatentur, & constat ex his, qui ab eis nuncupatim citantur. Et procedit, etiam si possessor lucratiuam causam habeat, & de sola longi tẽporis possessione agatur. text. gloss. & omnes in. l. super longi. C. de præscrip. longi tempor.

Huic verò præsumptioni locus est, etiam si nullus titulus probetur: nam bona fides in dubio præsumitur in eo qui absq; titulo possidet: auctore Bart. in dicta. l. Celsus. nu. 17. cui conueniunt Doctores. ibi. Et in ca. si diligenti. paulò antè citato: Idque cõmuni omnium sententia probatum est secundum Alciat. in dicta præsumpt. 5. quibus ea ratio suffragatur, quòd bona fides possit cõtingere absq; aliquo titulo quẽadmodum superius ostendimus: atque ita tenendum est, quanuis Innocentius & Bal. in ca. per tuas. de testibus. Imol. in repe. ca. vltim. de præscriptio. colũ. 5. & Bart. in l. vltima. C. vnde vi. nume. 15. existiment, nunquam fore præsumendam bonã fidẽ nisi detur titulus. Nec obstat. l. vltima. C. vnde vi. ex qua hanc conclusionem hi auctores deducere videntur: quia illa cõstitutio procedit in eo, qui scit rem ab eo occupatam suam non esse: tunc enim tenetur scire quòd ea sit alterius. At in eo, qui credit, rem ab eo possessam propriam esse, pro

fectò mala fides non debet præsumi: imò bona: cum deficiat ratio prædictæ constitutionis, quæ in hunc sensum omnino accipienda est.

Illud tamen non est prætermittendum, malam fidem præsumi, si quis à principio rem aliquam etiã vacantem propria auctoritate apprehenderit. text. optimus in dicta. l. vltima. C. vnde vi. quo in loco Barto. scribit, hanc præsumptionem malæ fidei tolli, & purgari possessione triginta annorum. idem tenuerunt Deti. consil. 267. Alexan. consil. 6. colũ. 1. libro primo. Idẽ Alexan. consil. 151. libro secundo. nume. 7. Curti. Senior. consil. 82. colũ. 3. Matthæus Afflict. decisione. Neapo. 40. nume. 12. Iason in. §. Sed istæ. nume. 100. de actionib. Idem Iason in cõsil. 57. colũ. vlti. & consil. 72. colũ. 2. libr. 1. Deti. iterum in cõsil. 558. in fine. & consil. 266. col. vlti. Curti. Junior in consil. 52. numer. 11. Antoni. Rube. consil. 75. nu. 3. etiam si apparet olim eiusdem rei alium fuisse antiquiorem possessorem, & possedisse tempore quo præscribẽs eandẽ rem fuerit iugressus propria auctoritate: etenim in hac specie Bar. & Docto. modò citati loquuntur, & sentit Salyc. in dict. l. vltim. atq; expressim tradit Balb. in dict. l. Celsus. 3. part. colũ. 6. ex cuius examine constat, hanc opinionem cõmunem esse. Nam ipse Balbus ibi fatetur eam cõmunem, idem asserit Claudius in eadẽ. l. Celsus. nu. 31. Regu. poss. H 2 quã

quam & Panormit. cōmendat in dicto cap. Si diligenti. colum. 3. & Deti. idem repetit cōsil. 538. colum. vltima: tamen si possit aduersus hanc præsumptionem probari mala fides possidētis: quod visum est Philippo Corneo. consil. 207. libro. 3. de quo in sequenti quæstione tractabitur.

Verum Imola in dict. l. Celsus. colum. vltima, & in repet. ca. vlti. de præscrip. colum. 5. aduersus Bart. & cōmunem probare nititur, & censet, præsumptionē malæ fidei, quæ procedit ab occupatiōe rei propria auctoritate apprehensæ, minimè tolli spatio triginta annorum, quod tunc constat de antiquiori alterius possessione. idem late asseuerat Hieronymus Tortus inter consil. Alexandri, cōsil. 192. libro secundo. sensu idem Corneus in dict. consil. 207. Cui accedit Aymon in consil. 146. colum. vltim. His primùm ad stipulatur dicta. l. vltima, quæ probat, malam fidem præsumi si quis propria auctoritate rem aliquam occupauerit. Nec obstat eiusdem cōstitutionis pars vltima, quæ de triginta annis loquitur: quia ea cōstitutio procedit quo ad effectum illius legis tollendum: nempe vt antiquior possessor elapsis triginta annis non possit agere remedio illius legis: quemadmodum Imola Corneus, & alij opinantur. Secundo aduersus communem facit, quod hæres non potest præscribere rem mala fide possessam

à defuncto etiam triginta annis, licet ipse velit incipere præscriptionem: sicuti communi sententia definitum est: & quidem ea ratione, quod hæres sit in mala fide præsumpta. Igitur mala fides præsumpta non tollitur spatio triginta annorum. Qua argumentatione vtitur Aymon in dicto consil. 146. colum. vltima. eadem sententiam cōtra Bartol. tenet Roman. in dicta. l. Celsus. Sed pro Bartol. opinione adest singularis decisio Innocē. in capitu. 2. de in integr. restit. nume. octauo, versic. Item nota. cui Ioan. ab Imola, & alij inibi accesserunt. Asserit enim Innocē. bonam fidem præsumi vel ex iusto titulo, vel longi temporis possessione: & subdit hac in re longum tempus definiendū esse arbitrio iudicis. Et quia Bartol. opinio cōmunis est eaq; in praxi tutior esse videtur, oportet respondere his, quæ in contrarium adducta sunt. Nam dicta. l. vltim. C. vnde vi. parum refragatur: quia de præsumpta mala fide tractat ea cōstitutio, nec dicitur, hanc præsumptionem etiam post longum tempus validam esse: imo potius, eam debilem videri post triginta annos expressim insinuat. Ratio verò, quæ Aymon ex aliorum mente deducit, mihi non placet: siquidem hæres non impeditur præscribere rem mala fide possessam à defuncto ea tantum ratione, quod ipse hæres sit cōstitutus in præsumpta mala fide: sed quia ipsius defuncti personam in

ca

ea re omnino representet: de quo paulò post tractabitur.

Quæritur præterea in hoc tractatu, quo examinatur bona fides ad vsucapionem requisita, quid dicendum sit de præscriptiōe immemorialis tēporis, an ea possit procedere cum mala fide: Et sanè nō desunt qui existimēt, posse malæ fidei possessorem rem aliquā tēpore immemoriali præscribere mala fide: quasi tanti temporis vis malæ fidei vitium remittat: quod ita iure verū esse censent Saly. in. l. 2. numero. 8. C. de seruit. & aqua. Deti. cōsi. 496. numer. quinto. idem consil. 638. colum. 1. Nicolaus Boeri. Decis. 39. numero. 7. Deti. in. l. traditionibus. colum. 3. C. de pact. quibus fauere videtur sententia Bartol. in dicta. l. vltima. C. vnde vi. cuius modò mentionem fecimus. Etenim si post triginta annos vitium malæ fidei excluditur, omninoq; tollitur, fortiori iure post tempus immemoriale mala fides remissa censenda est. Sed opinio hæc Saly. prorsus est improbanda, quippe quæ falsa sit. Nam præscriptio mala fide nullo vnquā tempore procedit. text. in capitulo vltimo de præscrip. & in hac regu. & in capit. vigilant. eo. titu. nec vllaratio, quæ verè rationis nomine digna sit, adduci poterit vnquam, vt ex ea permissum cuiquam sit, re alienam sibi tempore acquirere, si is malitiam, & culpam in eius possessione habuerit. Alioqui humana lex tyrannidi, & crimini fomen

tum daret, quod ab ea alienum ita oportet esse, vt potius malæ fidei possessores puniat, quàm defendat. Nec quicquam decisio Bartol. patrocinatur: quia etsi vera sit, planè obtinet in præsumpta mala fide: siquidem præsumptio malæ fidei tollitur possessione triginta annorum: attamen si probatum sit, possessorem verè malam fidem habuisse, nusquam vitium istud remittitur à possessione: nec locus erit in hoc casu Bartol. opinioni, quæ verè de præsumpta mala fide agit, nō de vera: quod notant Areti. consil. 153. colū. vltim. Aymon cōsil. 146. col. fin. idem optimè in tract. de antiqui. tempo. 4. part. versic. Materia ista. numer. 20. & ferè omnes, qui Bartol. sequuntur: potissimùm Bartol. ipse. Sit igitur certa, & constitutissima conclusio, præscriptionem etiam temporis immemorialis nullam habere vim, nec iure procedere, si malam fidem possessor habuerit: cuius assertionis auctores sunt gloss. in capitul. 1. verbo, Nisi. de præscrip. in. 6. & inibi Francus colum. vltima. Angel. Aretinus. in. §. Furtiæ. In lit. de vsucapio. in princip. Antoni. Rubeus in cōsil. 13. nume. 14. Aymon cōsil. 146. & in dict. ca. Materia ista. numero. 19. Francisc. Balb. de præscrip. secunda. part. 3. part. princ. quæst. 6. colū. 5. Matthæ. Afflict. decisio. 368. nume. 10. Capicius Neapolit. decis. 4. colū. 7. Quorum opinio cōis est secundū Alex. in. l. cum aliquis. C. de iure deliber.

Reg. poss. H 3 hoc

Secundæ partis Relectionis.

hoc ipsum tenet Dinus in hac regula: dum numer. 5. ita inquit. Primus dicit: quod ille, qui habuit malam fidem tempore possessionis inchoatæ, & continuatæ, nullo temporis tractu, seu temporis continuatione non præscribit, etiam si centum annis, vel ultra possessionem continuaret. Eandem sententiam probarunt Panormit. in cap. vlti. notab. 1. de constitu. Domi. in capit. sacrosancta. 22. dist. Felin. in capit. cum nobis. colū. 1. de præscri. qui bonam fidem exigunt ad præscribendam exemptionem à suprema iurisdictione Imperatoris, vel principis superioris, casu quo præscribi ea possit, & tamen in ea specie immemoriale tempus necessarium est: ipsiq; doctores absq; bona fide nullius temporis quasi possessionem admittendam esse censent. Nec oberunt verba Dini in huius regul. commentarijs, dum nume. 35. de præscriptione vsus fructus tractans scribit: vsus fructus præscribi poterit, etiam sine titulo, dum tamen bona fides accedat, vt in præalleg. cap. 1. de præscrip. in. 6. vel transcursus temporis, à quo memoria non extet. Hactenus Dinus, qui iuxta hanc literam videtur loco bonæ fidei exigere tempus immemoriale: quasi id sit absq; bona fide sufficiens. Etenim hæc Dini sententia in codicibus diligentius excusis aliter legitur: sic sanè: vsus fructus præscribi poterit, etiam sine titulo, dum tamē bona fides ac

cedat, vt in præalleg. cap. 1. de præscript. lib. 6. vel verius, transcursus temporis à quo memoria non extet. vult equidē Dinus non sufficere bonā fidē absq; titulo ad præscriptionem vsus fructus, sed requirit tempus immemoriale: quod & glo. asseruit sicuti Bart. ibi eam intellexit in. l. iusto. §. non mutat. ff. de vsucapio. quæ deniq; opinio et si falsa sit, quod alibi explicuimus, à Dino tamen probata insinuat, eum intellexisse præscriptionem immemorialis temporis etiam cum bona fide necessariam esse ad vsuum fructum tempore acquirendū, nec sufficere minoris tēporis cursū absq; titulo, quāuis & ei bona fides accesserit: vnde non poterit ex Dino colligi, quod præscriptio immemorialis procedat, & obtineat etiā cū mala fide. Ex quibus Aymon Sauillia. in dict. tract. de antiq. tempo. 4. part. c. absolutis. nu. 59. probare vult, immemoriale tempus non inducere iusti tituli probationem, si constet de titulo vitioso, & iniusto. citat ad hoc Paul. Castrenf. colū. 424. lib. secund. colū. 2. versi. in contrariū facit. Quia secundum eundem Aymonem in capit. Materia ista. nu. 3. ex hoc vitioso titulo & iniusto mala fides apparet, atque ideo immemorialis præscriptio vim propriā amittit propter malæ fidei vitium. Ego equidē vbi de tēpore immemoriali iure præscriptiōis agitur, si de mala fide præscribētis apparet, existimo inutile, & inualidam esse præscri-

præscriptionem: sicuti superius probatum est. Idem dicendum censeo, quoties de initio, & primo titulo constat: nam eo casu, non de præscriptione immemoriali, sed de titulo, cuiusq; viribus, quas habuit, vel ex cursu tanti temporis habere iure potest, agendum est. Quod si tempus immemoriale non in vim præscriptionis, sed in vim priuilegij, & iusti tituli, ad eiusque probationem allegetur, tunc si de titulo iniusto appareat, de eius viribus tractandum est, & potissimum an ex tanti temporis vsu, & quasi possessione vitium tituli probati remissum censeatur: & an titulus ille præsumatur iustus, et solēnis. Quod latius erit pro causæ, & controuersie qualitatibus examinandum.

Alia deinde quæstio hac in parte opportunè ad materiam bonæ fidei examinanda erit: qua solet controuerti, an mala fides respectu vnius impediatur præscriptionem respectu alterius? Et Barto. in. l. naturaliter. numero. 11. ff. de vsucapio. sensum hoc tractare videtur. Nam ab eius decisione quidam adnotarunt, malam fidem vnius causæ non impedire præscriptionem quo ad alterum, in hunc quidem sensum, vt si possideam fundum, quem opinor esse Titij, possim illum vsucapere aduersus Sempronium, cuius verè fundus erat: cum ratione Sempronij, & quo ad ipsum ego bona fide possideam. hoc

ipsum probatur secundum eos in. l. si quis fundum. vbi glo. ff. de acquir. poss. gloss. in. l. sicut. C. de præscript. trigint. vel quad. anno. text. in. l. qui balneum. in fine. ff. qui portio. in pigno. hab. Sic enim ex Barto. deduxerunt hanc sententiam Aegidius à Bellamèra in capit. vigilant. nume. 35. Imola in capi. vltim. nu. 25. de præscrip. Antoni. colum. vltim. Felin. colū. 1. in cap. illud. co. titu. atque eandē opinionē fatentur esse cōmunem Bartho. Soci. colū. 47. colū. vlti. lib. 3. Balb. de præscript. 3. part. 6. partis princ. q. 3. & Ioan. Hannibal in repēt. dictæ. l. naturaliter. numero. 156. Ipse verò non inficior Barto. conclusionem veram, & cōmunem esse in eo sensu, qui verè Barto. tribuendus est, absq; aliqua tanti viri omniumq; præceptoris iniuria: & tamen omnino nego su præscriptam conclusionem ex Barto. deduci, item veram & cōmunē esse. Nam etiam si pro opinione præmissa in eo sensu, quem significauimus, citentur Imola in dicta. l. si quis fundum. Ancha. in capit. 1. de præscriptio. in. 6. Salyc. in. l. cum notissimi. §. imò. C. de præscrip. trigint. vel quadra. annorum. hi quidem simpliciter Barto. verba referunt, ea minimè mutant, nec ex eis præfatam falsam conclusionem colligentes. Et quanuis ipse Barto. in dicta. l. naturaliter. numero. 14. videatur sentire conclusionem, quā modò improbamus, dum scribit, quod defectus bonæ fidei quo Regu. poss. H 4 ad

ad vnum nō impediatur præscriptio nem quo ad alium: sed defectus possessionis impediatur præscriptio nem quo ad omnes: quia possessio vna est, & vniiformiter omnes respicit: bona autem fides, vel titulus possunt variari, respectu plurium: in his tamē præcitatæ verbis Bart. nō probat, quod ei quidam adscribere conantur. Is enim qui nō possidet, nec præscribit contra vsum fructuarium, nec præscribit contra proprietariū. Is verò qui possidet, habet tamen bonam fidem respectu proprietarij, malā tamen respectu vsufructuarij, præscribit planē aduersus proprietarium: nō tamen contra vsum fructuariū: sic & qui habet malā fidē ratione hypothecæ, bonam verò fidem quo ad rei proprietatem, præscribit omnino proprietatem, non hypothecam. at que hic est verus, proprius, & germanus sensus Barto. Ex quo & locis ab eo citatis id tantum deducitur, quod mala fides respectu vnius iuris, non impedit præscriptionem respectu alterius: vtpote mala fides quo ad vsum fructū rei non impedit præscriptionem quo ad proprietatē: quē sensum ē Bart. verbis deduxerunt Areti. in l. 1. §. item adquirimus. nu. 36. & inibi Vincenti. de Herculanijs nume. 24. idem Aretin. in l. 3. §. Neratius. colum. vlt. idē in l. Pōponius. §. ex facto. ff. de adquir. poss. idem Areti. in cōsil. 17. colum. 9. quāobrem ipse Aret. vbique asserit malā fidē circa idem ius,

nempe circa dominium, etiā si ea contigerit respectu vnius, impedire præscriptionē respectu oīum: quod & Cuma. tenere videtur in dict. l. naturaliter. probatur autem hæc sententia ratione profectò euidenti. Nam hic possessor habet sciētiam rei alienæ, vt constat in l. aut qui aliter. §. si quis dū putat. ff. quod vi aut clam. & ideo malę fidei possessor est, qui nullo pacto præscribere rem possessam potest. text. in capitu. vlti. de præscript. & in hac reg. possessor. Quin & Panorm. in dic. ca. illud. nu. 8. posteriorem hæc sententiam probat, ab Antonio discedens. Idem sequuntur, & iure admittendum esse censent in effectu Francis. Balb. in dict. q. 3. Ioan. Hannibal nu. 16. Claud. in dicta. l. naturaliter. colum. 3. & Socin. in dicto. §. item adquirimus. imò et Aegidi. à Bellamera in dicto capitu. vigilant. numero. 35. licet ex Barto. priorem opinionem deduxerit, hæc posteriorem post alios probat, horum sententiam non tantum veriorē, sed & magis communem esse ipse opinor. cui ad stipulatur text. insignis in l. prima. §. Sed per eum. ff. de acquirend. posses. quo in loco respondetur, hominis verē liberi possessorem non acquirere per ministerium huius, quem existimabat bona fide seruum esse: sed tamen mala fide credebat alterius cum seruum esse. Hic enim vides, possessorem hominis liberi bonam fidem habere. quia

quia existimat eum seruum esse, & ratione seruitutis cōtingit bona fides: habet tamen hic possessor malam fidem respectu alterius, quem censet dominum esse huius hominis: atq; ita mala fides huius respectu possessionem totam vitio afficit, vt tandē in totum dicatur malę fidei possessor: quem tex. ad hæc præter alios Soci. perpēdit in dict. §. item adquirimus. in princip. Verum quinque aut sex in hac controversia cōstitua casus, quibus prior opinio satis vel defendi, vel explicari poterit.

Primus, quoties mala fides contigerit ratione diuersorum iurium eiusdem rei, & bona fides eidem admista sit: ea ex parte, qua bona fides obtinet, procedit præscriptio: alia verò ex parte, qua mala fides viget, minimē locus erit præscriptioni. Cuius rei exemplum sit in vsufructu, & proprietate eiusdem rei. Nam potest possessor habere bonā fidem quo ad proprietatē, malam autē quo ad vsum fructū: idcirco præscriptioni locus erit quantum ad proprietatem: non quantum ad vsum fructum: quod ex Barto. rectē intellecto colligitur, atq; item ex Aegidio in dicto numero. 35. & ab his, qui rectē verba Bart. interpretantur.

Secundò, vbi mala fides adest possessori ratione vnius iuris, quod potest distinctū esse numero, adhuc præscriptio admittenda erit cōtra eū, cuius respectu bona fides pos-

essori adest, etiā si eiusdem iuris causa possessor malam fidem quo ad aliū habuerit. Nepe si quis possideat rem aliquā absq; dubio bona fide quo ad proprietatē, sed tamen mala fide quo ad vsum fructū respectu vnius, quia existimat illum ad Sempronium pertinere: bona verò fide respectu alterius, Titij videlicet, ad quem verē vsufructus pertinebat: etenim in hac specie præscribit possessor vsufructum aduersus Titium ex bona fide, quā eius respectu habet. Hoc tamen exemplum pēdet ab ea quæstione, an possint plures esse vsufructus eiusdem rei, qui quidē vsus fructus numero distinguantur. & quia qui busdam videbitur, vnius, & eiusdem rei vnicum tantum vsu fructum constitui posse: sit exemplum aptius. & verius in pluribus Hypothecis: quæ dubio procul possunt circa eādem rem constitui. Nam si possessor habeat bonam fidē quo ad vnā hypothecam, aduersus eā præscribit: si verò habeat malam fidem respectu alteri⁹ hypothecæ, minimē aduersus illā procedet præscriptio: quod in specie adnotauerunt Claudius in dict. l. naturaliter. colū. 3. & Balb. 2. part. 3. part. principi. q. 4. optimus text. in l. si balneū. ff. qui pot. in pigno. habeant.

Tertiò verissimē constat, malam fidem respectu vnius partis fundi non impedire præscriptionem respectu alterius partis, in qua possessor habet bonam fidem. Sicuti

probat in dict. si quis fundum. ff. de acquir. possessio. Et notat in specie poss. alios Balb. in dict. q. 4. Quartò, si quis malam fidem habeat respectu eius, à quo causam habuit, quia credit illum dominium non habuisse, nec potuisse transferre dominium in possessorem: simul tamen opinatur, & existimat ex alia causa rem ad se pertinere, profectò tunc possessor præscribere iuste poterit: quippe qui verè bonam fidem habeat.

Quintus casus hac in questione constitui potest in eo, qui rem alienam possidet, in iudiciu ab eo, qui nec dominium, nec ius habet, adducitur. Is etenim cum alioqui bona fide possideret, si lite contestata per eum aduersus iniquu actorem non commiserit vitium malæ fidei: quia nõ obstante ea contestatione adhuc opinatur rem ab eo possessam propriam esse, vsucapionem continuabit, nec ea censetur interrupta per dictam litem contestationem: quem admodum Soci. respondet in dict. consi. 47. lib. 3. ad hoc inducens Bart. opinionem in dict. l. naturaliter. ff. de vsucapionibus.

Sextò eiusdem Bart. sententia vera est, & obtinet in alium sensum, tunc videlicet, ut possessor malæ fidei respectu Sempronii, qui verus dominus nõ est, bona fidei tamen quo ad Titium, qui veru rei dominum habet, si iustam habeat causam litigandi super eadem re cum Titio eius vero domino ipsam ven-

dicante, nequaquam tenebitur ad eiusdem rei interitum, qui pendente lite contigerit absque possessoris culpa, eo quidem modo, quo res ipsa apud verum dominum esset peritura: quod Barto. visum est in l. item si verberatum. §. vlti. ff. de rei vendicat.

Ex. §. Sequenti.

- 1 *Successor vniuersalis non pot. præscribere rem a defuncto mala fide possessam.*
- 2 *Intellect. l. nec vsufructuariu. C. de vsufr.*
- 3 *Hæres eius, qui precario possidebat, an intelligatur domino possidere?*
- 4 *Mala fides defuncti non obstat heredi bona fide præscribenti annis triginta.*
- 5 *Quid de hærede conficiente inuentarium?*
- 6 *Mala fides præsumpta vel ficta ipsius defuncti, non nocet heredi.*
- 7 *Successori singulari, an nocet mala fides authoris?*
- 8 *Missus in possessionem ex causa noxali, vel dani infecti, an præscribat mala fide. Et inibi intellectus. l. & generaliter. ff. de noxalibus.*

§. Nonus.

IS deniq; quo ad ipsius possessoris & præscribentis bonam fidem prænotatis: subinde quartur, vtrū mala fides authoris noceat successori. Quæ questionē breuiter absoluere conabor: siquidē ea passim ab aliis non indiligenter tractatur: idcirco duas tantum exponam pro eius resolutione conclusiones, Prima

1 Prima Conclusio. Successor vniuersalis iure hæreditario, nõ potest re à defuncto mala fide possessam etiam triginta annorum tempore præscribere, quanuis is bonam fidem habeat, velitq; à se ipso initiu prescriptionis adsumere, nulla temporis accessione vsus. Hæc constat: quia hæres personam defuncti representat, & ideò mala fides defuncti in hæredem, & vniuersalem successorem transmittitur. text. optimus apud iuriscōsultum in l. cum hæres. ff. de diuers. & tempora. præscript. l. vlti. C. cōmu. de vsucapioni. Quæ quidem conclusio etiam iure Pontificio procedit secūdum Abb. Anto. & Felin. colū. 8. in cap. si diligenti. de præscriptio. eundem Abb. in cap. 2. col. 2. eodem titul. & plures alios, quos Iuniores citant, hanc opinionem communem esse asseuerates, præsertim Balb. de præscript. 2. part. 3. part. princip. q. 12. in 2. membro. Alexand. Vincent. Herculanum col. penulti. Iason. numero 22. & Ioan. Crottū Folio penul. in l. Pomponius. §. cum quis. ff. de adquiren. possess. tametsi Dinus in hac regul. numero. 42. ad finem, & Barto. in dict. l. cum hæres. Aegidius à Bellamera in capit. vigilantin. numero. 32. de præscript. & quidam alij opinentur, iure canonico posse hæredem præscribere rem mala fide à defuncto possessam, modò ipse hæres nolit vti accessione possessionis ipsius defuncti. Quorū opinio in eo, quòd cōstituere vult differ-

tiam interius Canonicū, & Ciuile prorsus est falsa, nec vlla cōgrua ratione defenditur. Etenim sicut iure ciuili hæres representat defuncti personam. l. cum à matre. C. de rei vendi. l. 2. §. ex his. ff. de verbo. obligat. & in auth. de iure iur. à mori. præstit. ita & iure Pontificio: nec hoc quisquam inficiabitur: vnde si iure ciuili hæres præscribere nõ potest re à defuncto mala fide possessam: quia eius personam representat: idem iure canonico dicendum est, eadem inspecta ratione. illud profectò posset à Dino, Bart. & alijs iustius considerari, quòd fortassis hæc prima conclusio, nec iure ciuili obtineat. Nam etsi verum sit, quòd hæres nõ possit præscribere rem à defuncto mala fide possessam cum velit vti accessione possessionis obtentæ ab ipso defuncto. dic. l. Pomponius. §. cum quis. tamen si hæres velit incipere prescriptionem nulla vsus accessione temporis, quo defunctus possessionem habuit, præscribet habens bonam fidem: nam dict. l. cum hæres. non omninò hanc prescriptionem excludit: quod apertius apparebit, si Iuriscōsulticon textum referamus, Cum hæres, inquit Vlpianus, in ius omne defuncti succedit, ignoratione sua defuncti vitia non excludit. veluti cum sciens alienū ille, vel precariò possedit. Quanuis enim precariū hæredem ignorantem nõ tenet, nec interdicto rectè cōueniatur: tamen vsucapere nõ poterit, quòd defunctus nõ potuit.

Idem

Idem iuris est, cum de longa possessione queritur: nec enim rectè defendetur: cum exordium rei bonæ fidei ratio non tueatur. Hęc Iurisconsultus: qui non tractat expressim de hærede à se ipso incipiente præscriptionem: imò in his ultimis verbis insinuat, exordium præscriptionis adsumi à tēpore defuncti, cum hoc exordiū ad malam fidem referat: quę tamē mala fides tunc, id est, à defuncto initium habuit: non ab hærede, qui bona fide possidet. Ratio autem, qua tenentes communem sententiam vtuntur de re præsentatiōe personę defuncti, fortiter vrget in fauorem communis assertionis: nam & ea Iurisconsultus ipse in dicta. l. cū hæres. vtitur in eiusdem responsi principio: procedit tamen quo ad actiones, & obligationes personales, ex quibus hæres tenetur ex persona defuncti, non tamen quo ad vitia personalia ipsius defuncti, quę in hæredē non transeunt, nec ei nocent in his, quę hæres ipse agere velit ex sua persona: etenim in his, quę hæres expedire, & peragere vult vsus defuncti possessione, vel contractu, necesse est, vt & particeps sit vitiorum personaliū ipsius defuncti, cuius personam representat. Quamobrem etiā si hæres teneatur quandoq; ex delicto vel mala fide, vitio, & crimine defuncti: nō ex hoc sequitur, quòd ipsum vitium in hæredem transeat, vt personam hæredis inficiat. Quod palam probabitur, si-

ostēderimus: malam fidem defuncti non transire in personam hæredis, in eū sensum, vt eam vitio personali afficiat. Hoc verò constat argumento sumpto ab absurdis euitandis. Nam si ratione representationis mala fides defuncti transit & in hæredem, & eius personam afficit saltem per fictionē quo ad effectum præscribēdi: profectò sequeretur nullo vnquam tempore, nullo vnquā casu posse hæredem præscribere rem mala fide possessam à defuncto, nec spatio longi, nec longissimi temporis, etiam vbi titulus ad præscriptionem necessarius nō sit: quod perquam durum, & asperū videtur his, quorum opinionones statim explicabimus: cū mala fides, etsi ficta sit apud hæredem præscriptionē impediatur ob representationē attēta generali cōmunis assertionis rōne: nec enim fictio semel à iure inducta absq; cōtraria iuris decisione deficere potest, quippe q̄ veluti certa res sit iure statuta. Deinde si verum est, quod doctores pro cōmuni adnotarūt, malam fidem defuncti in hæredem transire ob representationem, sequitur planè, quòd si defunctus debitor sit alicuius quantitatis, & ratione huius obligationis sit in mala fide constitutus: eius hæres bonā fidem habens, non poterit vel statuto, vel lege municipali, quę dicat actionē personale decem annis præscribi, hanc actionem præscriptione tēporis excludere ob malam fidem, sicuti

sicuti nec defunctus posset, quod ipse falsum esse conleo. Deniq; vt hæc breuiter absoluā, ni fallor, minime procedit argumentatio ista: defunctus non poterat rem istam præscribere ob malam fidem, quā habebat, ergo nec poterit eius hæres, quia personā defuncti representat. Hæres equidem bonam fidem habens plerunq; præscribere valet res, quę à defuncto vsucapi non poterant, mala fide impediante: sicuti doct. in aliquot casibus fatentur: cum tamen representatio semper ad sit, omnibusq; casibus cōueniat. Igitur qui aduersus cōmunem tenere velit, is necessariò intelliget representationē, cuius meminit. d. l. cū heres. in eo casu, quo heres vti vult accessione, & sic iure hæredis.

Sed & cōmuni opinioni adhuc ad stipulatur tex. in. l. nec vsu fructuariū. C. de vsu fruct. cuius hic est cōtextus: Nec vsu fructuariū ad obtineendam proprietatem rerum, quarum vsu fructū habet, neq; successores eius vlla temporis ex ea causa tenentes præscriptione munit. quo in loco Paul. de Castro scribit, q̄ si is qui, possidebat precario nomine mortuus est, & heredes eius per triginta annos, & ultra etiam precarium ignorantes possederūt proprio nomine, nō propter ea rem ipsam præscripserunt ea ratione, q̄ cum defunctus nomine precario tenuerit rē, eius heredes cēsentur eodem modo tenuisse, licet tenuerint vt domini: quia nō super

ueniente noua causa nō interuenerunt possessione: sicuti nec defunctus, potuisset mutare causam possessionis. l. nemo. C. de acquir. poss. Hęc Pauli Castreñsis opinio etiam probatur in dict. l. cū hæres. & sequitur Paulū Balbus de præscrip. 4. part. 4. part. princip. q. ii. col. 2. & Andre. Tiraque in lib. de constitut. 2. parte. ampliat. 3. nu. 5. & sequentibus. facit optimus tex. in. l. cū in plures. in fine princip. ff. locat. vbi apparet, hæredem colonū: quanuis colonus non sit, nihilominus domino possidere: vnde et si hæres bonā fidem habeat, non potest præscribere, licet velit, ipse præscriptionē incipere: quia nō potest mutare causam possessionis, qua defunctus possidebat. Hic tamen adnotandū est cōmunem sententiā duabus rationibus defendi ab his, qui eā sequuntur. Prima quidē ratio deducitur à mala fide defuncti: quasi hæres nō possit mutare illā malā fidē defuncti, nec vitium illud resarcire: & hæc ratio cōstat in dict. l. cū hæres. si diligenter eius verba pensitentur. Altera ratio in eo versatur, quòd si defunctus ex aliqua causa possidebat, quæ non poterat esse sufficiens ad præscriptionem: cum nomine alterius possideret, eius heres ex eadem causa intelligitur possidere: & ideo vsucapere non potest, deficiente ea possessione, quæ ad præscriptionem requiritur. Prior ratio tollitur ex his, quæ modò explicuimus in responsione, & intellectu dicta. l. cū

eū hères. quasi hères ipse incipiens à se præscriptionem minimè vsus accessione defuncti, ac bonam fidem habēs nequaquam impediatur præscribere: quippe qui nō vtatur in hac præscriptione iure hæreditario. Posterior ratio tūc deficiet, cum probatum fuerit possessionē interuersam esse ab hærede, amissamq; à vero rei domino: quod poterit iure resolui ex his, quæ in hac Relectione parte ista. §. i. tradita fuerit. num. 3. Et præterea si considerare mus text. in l. si de eo. §. si fortè. vbi Bart. & Areti. ff. de adquir. possess. cuius autoritate dabitur fortasse insignis intellectus ad dict. l. cum in plures. ff. locat. in fine princ. atq; in vniuersum, quoties quis nomine alterius possideat ex eo contractu, qui ad eius hæredem non transit, eo quidem mortuo, possessionēq; apprehensa, per hæredē titulo domini, si verus dominus eam neglexerit repetere, ac habere, perdit sanè possessionem, ab eoq; tempore hæres proprio nomine possidere intelligit. Hinc deniq; si post mortem constituentis se precario alterius nomine possidere hæres re occupauerit, diuq; steterit prior possessor absq; eo quod apprehenderit possessionem, eamq; neglexerit recipere, profectò possessionē amittit, & hæres proprio nomine incipit possidere: sicuti in specie voluerūt Ancharra. in cap. cū venissent. de resti. spolia. 5. notab. Corne. conf. 280. lib. 3. colu. vlt. Carolus Ruinus

confi. 127. colu. 5. lib. 3. quibus accedit Tiraquell. in dicta. amplia. 1. nume. 7. cum precarium in herede constituentis non trāseat. l. cū precario. §. precarij. ff. de precar. cap. vltimo. de precar. Etenim is, cuius nomine res possidetur precario, si mortuo cōstituente sciat ab alio occupatā, eamq; neglexerit repetere per modicum tēpus, amittit possessionem, quam habebat. l. quantuis. l. quod meo. in fine. ff. de adq. possess. Si verò ignorat rem ab alio occupatam, vel scit vacantem esse, tunc nō perdit possessionem civilem nisi ex eo tēpore, quo obliuio inducitur. l. si id quod. in princ. ff. de acqui. possess. l. furtum. §. i. ff. de vsucap. Qua distinctione vtuntur Barto. in dicta. l. si de eo. §. si fortè. Panormita. in dict. cap. cū venissent. col. penult. & vlti. Paul. Cast. confi. 10. col. 2. lib. 1. Matthæ. Afflict. decisio. 40. col. penult. versi. præterea ex negligentia. Andre. Tiraquel. in 3. parte, de constituto. limitat. 21. nume. 8. Quo fit, vt minimè impediatur præscrip. ex ratione Pauli Castrensis in dicta. l. Nec vsufructuarium. saltem eo ex tēpore, quo hæres proprio nomine inceperit possidere. idcirco communis sententia dubia videtur adhuc. Nam & opinionem Dini in hac regul. præter supra citatos sequuntur Alex. in confi. 110. nume. 7. & ibi Carolus. lib. 1. idem Alexan. in confi. 9. num. 2. lib. 2. & alij per Balbum relati. licet idem Alexād. in alijs responsis comu-

communem fuerit sequutus. Imò nullam esse inter ius Canonicum, & civile hac in re differentiam asserit Carolus Molinæ. in dicto confi. 4. col. 1. sentiens etiam iure civili admittendam fore opinionem Dini. Tandem ex hac disputatione sunt aliquot explicanda, quæ ab omnibus ad examen huius quæstionis adducuntur.

Primum, an hæres incipiens ab eius possessione præscriptionē possit rem à defuncto mala fide possessam præscribere triginta annorum præscriptione? Siquidem hanc præscriptionem iure procedere non obstante mala fide ipsius defuncti, asserit gloss. in regul. cum quis. de regulis iuris in. 6. quam sequuntur Balb. in l. nihil. C. de vsucap. Areti. & Crotus in dicta. l. Pomponius. §. cum quis. Paulus Castrensis in l. 2. C. de fructib. & liti. expens. idem Paulus in confi. 81. numero. 12. & consilio. 238. lib. 2. ea ratione quòd hæc præscriptio triginta annorum titulum non requirat: sed tantum bonam fidem, quæ verò adest hæredi toto præscriptionis tempore: titulus autem heredis, qui vitium habet ratione malæ fidei defuncti, minimè nocet: cum sine eo præscriptio procedat. Hęc tamen opinio falsa quibusdam videtur, & præsertim Panormita. in capi. Si diligenti. colum. 8. de præscript. Alex. Vincent. & Iasoni in dicto. §. cum quis. & Balbo in dicta quæstio. 12. nam hi opinionem communem

sequuntur omiffa Balbi distinctio ne. Francus item in dicta regul. cū quis. gloss. ibi reprobat. Et profectò si vera est opinio communis ratione repræsentationis: quia hæres repræsentat personā defuncti, & ideò ex hac repræsentatione fictam habet malam fidem: non video qua ratione hæc repræsentatio & fictio à iure inducta cesset in vsucapione, & præscriptione triginta annorum. Etenim quòd præsumpta mala fides cesset ex tempore triginta annorum mirum non est: tamen quòd mala fides ficta ex repræsentatione heredis, extincta sit ob annorum triginta possessionē, mirum videtur: cum etiam post quinquaginta annos repræsentatio, à qua fictio procedit, obtineat. At si dixeris Iurifconsultum in dicta. l. cum hæres. tantum agere de præscriptione decem, vel viginti annorum: siquidem triginta annorum præscriptio iure Digestorum nondum erat cognita, glossa in lege, Iulianus. ff. ex quib. causis maior. & in l. qui occiderit. ff. ad l. Aquiliam. Barto. in l. tutor qui repertiorum. in fine. ff. de admini. stra. tutor. atque ideò communem sententiam, quæ in dict. l. cum hæres. fundamentum habet, solū obtinere in præscriptione decem, vel viginti annorum: non autem in præscriptione triginta annorum: respò debetur fortassis, rationem dictæ. l. cum hæres. ita procedere in præscriptione triginta annorum, sicuti in

in ordinaria præscriptione decem vel viginti annorum. cum mala fides ita impediatur vnam ficti alteram, præfertim iure Canonico. Adhuc tamen illud non incongrue in defensionem glo. in dicta regu. cum quis. & Baldi, adduci potest quod iure civili mala fides non impediatur præscriptionem triginta annorum: quemadmodum iure satis compertum est. Nec item iure Canonico in hac specie, in qua non de vera, sed de ficta mala fide tractatur. Ficta verò mala fides, quæ in hærede ob veram defuncti malam fidem constituitur, nullum peccatum hæredis præscribens habet, idcirco iure pontificio hæres ipse bonam fidem habes vsucapere poterit: quod & alibi hac in Relectio- ne disputabitur. Igitur in ea præscriptione, quæ iure Civili bonam fidem non requirit, nec ob malam fidem impeditur: ea mala fides, quæ iure Pontificio minimè improbat, quæ quæ ficta sit, nihil oberit vsucapioni, nec obtinebit Iurisconsulti responsum. in dicta. l. hæres.

Secundò ex supra scripta disputatione apparet, an verum sit quod Alexand. in dict. §. cum quis. opinatur, scribens, hæredem defuncti posse præscribere rem à defuncto mala fide possessam, si nolit uti accessione possessionis defuncti, & inventarium fecerit, ac præscriptio sit tricennalis, quæ titulum non requirit. ita sanè Alexad. in dict. §. cum quis. numero. 22. cui Iason inibi, Fe-

lin. in dict. cap. si diligenti. nume. 6. & Balb. in dict. q. 12. accedere videntur. Etenim præmissa cõmunis sententia, quam ipse Alexand. veram esse censet, ego non video quid referat hæredem inventarium fecisse ut liber ex hoc sit à vitio personali ipsius defuncti: cū hæres rem ipsam habuerit ab eo, qui malam fidem habuit, titulo hæredis eum representantis. Imò inventarium ad hoc hæredi nocet: siquidem hæres id conficiens profitetur, rem illam titulo hæredis velle obtinere. Et prætereà constat, rem illam hæreditariam fuisse. Quo fit, ut minimè probari possit hæc Alexandri sententia: Præfertim quòd restrictio ad tricennalem præscriptionem non omnino congrua est. Nam titulus hæredis sufficiens, & iustus est ad præscribendum. l. 3. cum similibus. ff. pro hærede. vnde responsio tex. in dict. l. cum hæredes. non habet rationem à defectu tituli: sed à vitio personali, & sic à mala fide defuncti, quem hæres representat. Quod probatur: nã titulus alioqui iustus ad præscribendum non ideò repellitur, quòd malam fidem habeat is, qui titulum eum dedit, & à quo titulus processit: sicuti passim in hoc tractatu adnotatū à nostris est. Et ideò nec in hac conclusione, nec in præcedenti agendum est de titulo, nec de eius effectu: sed tantum de mala fide defuncti quem hæres representat. Quò obrem si vitium istud malæ fidei per inventariū solènter

leniter confectū remissum foret, titulus hæredis sufficiens esset ad præscribendum etiam spatio longi temporis decem, vel viginti annorum. Sic sanè deficiat profusus isthæc Alexandri adnotatio.

Tertiūm hac in cõtrouersia illud constat, hæredem vniuersalem, etiam si velit incipere à seipso præscriptionem, nõ posse præscribere rem à defuncto mala fide possessam, etiã si defunctus titulum habuerit, qui seclusa mala fide sufficeret ad præscriptionem: hæres etenim nec ex eo titulo præscribere poterit: tametsi nolit ad hanc præscriptionem uti titulo pro hærede. Eadem enim ratio, quæ iuxta communem sententiam excludit hæredem ob malam fidem defuncti à præscriptione titulo pro hærede incepta, excludit itè & ab ea præscriptione, quæ procedit amisso titulo pro hærede à titulo, quem defunctus habuit: sicuti adnotauit Io. Crottus in d. l. Pomponius. §. cum quis. idè voluit Paul. Castren. in cõsi. 81. nu. 12. lib. 2. & cõsi. 258. eodè lib. licet idè Paul. contrarium respõderit in cõsi. 158. eo. lib. Cuius opinio ex eo falsa in hoc ultimo respõso videtur, quòd hæres vsus eo titulo, què defunctus habuit, debet eo uti simul cū vitijs, quæ titulus ille ratione malæ fidei habebat. d. §. cum quis. atq; ideò verior est prior sententia, quã idè Paulus, & Crottus veram esse censent.

Quartum ex his apertè deducitur, hæredem posse rem à defuncto

mala fide possessam omninò præscribere, si aliunde quàm à defuncto titulum iustū habuerit, ex quo præscribere cõperit. text. optimus in l. an vitiū. §. vlti. ff. de diuersi. & tempo. præscri. quem ad hoc cõset sing. esse Areti. in d. §. cum quis. quo in loco idem tenent qui post Aret. ibidè scripsere cõmèntaria, præcipuè Iason col. 4. Alex. cõsi. 181. lib. 1. & Balbus in dict. quæst. 12. ad finem.

Quintum ab his deriuatur ratio eius quod Accursius asseuerat in l. tutor rerū. ff. de administrat. tutor. scribens, hæredem non posse præscribere rem à defuncto mala fide possessam, vbi mala defuncti fides fuerit vera: secus si fuerit præsumpta, aut ficta, mala fides: quia in eo casu poterit eius hæres à seipso incipiens præscriptionem bona fide vsucapere. Hanc opinionem Accursius sequuntur Paulus Castren. in l. nunquam. ff. de vsucap. in princip. Alexan. in dicta. l. Pomponius. §. cum quis. col. 7. & ibi alij doct. Etenim cum sola mala fides defuncti præstet impedimentum præscriptioni hæredis ob representationem, quæ fictione quadam à lege inducitur: profectò æquum est, quòd hæc fictio representationis locum habeat in vera mala fide defuncti: non in ficta, nec præsumpta: nè demus in hærede quo ad vnam & eandem rem, ex vno, & eodem capite, nempe quia hæres, duas fictiones aduersus omnem æquitatem, quã lex ciuitatis in his fictionibus præocu-

lis habuit. l. postliminū. in prin. ff. de captiuis. l. sciendum. ff. ex qui. caus. maior. Barto. in l. si is qui pro emptore. ff. de vsucapio. colū. 3. & ibi lason nume. 72. atque ideò duæ fictiones in vno, & eodem negotio ex vna causa nequaquam constituuntur. l. 1. C. de dot. promi. tradit Barto. in dict. l. si is qui pro emptore. quæstione vltim.

Sextò subinfertur, hæredem hæredis præscribere posse ré à defuncto mala fide possessam, licet hæres primus eam præscribere non posset propter malam fidem verã ipsius defuncti. Quia primus hæres, si quam malam fidem habuit, non equidem veram, sed fictã malam fidem habuisse videtur: eaque ratione eius hæres non obstante hac ficta mala fide præscribere poterit: quod satis dubius explicat Ioan. Crottus in dict. §. cum quis. ad finem: dicens se nullibi legisse huius quæstionis decisionē. Nam quod Alex. notat in d. conf. 181. lib. 1. col. 2. & Feli. in c. si diligenti. num. 6. de præscriptioni. non pertinet ad hæredem hæredis, sed ad successorem singularem successoris singularis: de quibus in hac prima conclusione agendum non est, sed in sequenti ad intellectum tex. in auth. malæ fidei. C. de præscript. longi tempo. decem, vel viginti annorum.

Septimò apparet, si præmissa diligenter obseruetur, successorem in dignitate, vel officio, qui personam defuncti, aut antecessoris, minimè

repræsentat, posse iure optimo præscriberè à defuncto, vel antecessore mala fide possessam, modò nõ vtaf accessione possessionis ipsius, cui successit: quod cõmuni omnium sententia receptum est autoritate glos. in capit. cura. de iure patro. & in capit. de quarta. de præscript. & in cap. in primis. 2. q. 1. verb. quia leuioris. Quæ etsi præscriptionē istam simpliciter permittant, in hunc tamen sensum accipiendæ sunt secundum Abb. & Felin. in dicto capit. de quarta. nu. 23. Alex. Vincè. Iaso. & Crottum in dict. l. Pomponius. §. 1. Francisc. Balb. in dict. 2. part. 3. par. princi. quæstio. 12. nume. 60.

Secunda hac in quæstione principalis cõclusio. Mala fides authoris singulari successori nocet, etiã si is aliqua accessione vti nolit, quo ad præscriptionem decem, vel viginti annorum: vero rei domino ignorante. tex. optimus in dict. Authē. Malæ fidei. C. de longi tempo. præscript. Cuius intellectum hic minimè expèdam: cum eum latissimè, & diligèter tradiderint glo. Panor. & Felin. in capi. si diligenti. de præscrip. Bar. Alex. col. 4. & alij in dic. l. Pomponius. §. 1. ff. de adquir. poss. Oldra. conf. 19. Ias. in §. sed ista. nu. 80. de actionibus. Francisc. Balb. in d. q. 12. nu. 6. Angel. Aret. in §. Furtiuæ. Instit. de vsucapionibus. optimus text. in l. 19. titu. 27. part. 3.

Verum his, quæ longè, lateq; hætenus examinauimus, vt cõstitueremus, nullã præscriptionē posse mala

mala fide procedere, obstat responsum Iuriconsulti in l. & generaliter. ff. de noxalib. quo in loco Africanus respõdit, seruū datū pro noxa ex Decreto iudicis præscribi iustè posse, etiam ab eo, qui scit seruū illū alienū esse, & nõ illius, qui eū pro noxa cõuentus noxali actione dederat. à quo quidē tex. adnotarunt quidã, missum in possessionē Decreto iudicis ob rei cõuēti cõtumaciã alicuius rei, quã ipse missus scit nõ esse illius cõtumacis, sed alterius, posse eã præscribere: nõ obstante hac mala fide: quã opinionē Paul. Castrensis reprobãt in l. prætoris. in princi. ff. de damno infect. Et sanè meritissimè: cum mala fides huius præscribētis minimè remittatur Decreto iudicis, qui rem cõtumacis tradere voluit: non autem alienam: idem adnotauerunt Roma. in l. si per errorem. ff. de vsucapio. Imola. in c. vlti. de præscript. col. 19. in repetitione. idē in l. sequitur. §. si viam. ff. de vsucapio. nu. 26. Alexã. in l. si finita. §. si de vectigalibus. ff. de dam. infect. nu. 11. & ibi Paul. Castrel. tex. optimus in l. qui fundū. §. qui bona. ff. pro emptore. ad finem. cuius meminere Paul. in l. iustè possidet. & Bart. in l. Pomponius. §. si iussu. ff. de acqui. poss. Deniq; hi doct. cõueniunt in hoc, quòd missus in possessionem ex causa noxali, vel dāni infecti, non possit ré præscribere mala fide iure Canonico. Nam in alijs causis omnium cõsensu absq; vlla contro-

uerfia receptū est, iudicis decretū, & autoritatē minimè defendere præscribentem mala fide, nec iure Canonico, nec Ciuili: ex dicto. §. qui bona. vnde præscriptioni locus non erit, si quis missus in possessionem, etiã ex secundo decreto malam fidem habeat: quippe qui possideat rem, sciens eam alienam esse. Sed missum in possessionē ex causa dāni infecti, vel noxali posse rem mala fide præscribere, etiam si sciat alienam esse, non illius, aduersus quem missio facta fuerit, asserunt glos. in hac regula possessor. glo. item in dicto capi. si diligenti. & ibi Antoni. nu. 12. Panor. num. 12. Imol. num. 12. Bald. in dic. l. & generaliter. 1. & 2. lect. glos. & Barto. colū. 1. in d. §. si de vectigalibus. Bal. in l. 2. ff. si ex noxa. caus. agat. nume. 10. idem Bald. in auth. ei qui iurat. col. penult. & ibi Saly. q. 9. C. de bonis auct. iud. possi. Specul. titu. de secundo decret. §. iuxta. nu. 8. quorum opinio etiã quò ad ius pōtificium cõmunis est, vt testatur Alex. in d. §. si de vectigalibus. nu. 11. & Imola in dic. cap. vlti. col. 19. quasi speciale sit in causa dāni infecti, per ea, quæ notantur in d. l. prætoris. & in noxali causa: quia res ipsa cuiuscunq; sit ad illud onus dāni infecti, & noxæ tenetur: qua ratione missus in possessionē videtur causam habere à vero domino, qui si vellet propriam rem petere & consequi, teneretur æstimationem dāni soluere, vel de damno infecto cauere.

Reg. poss. I 2 Adhuc

Adhuc tamen prior sententia mihi
 verior apparet. Nam et si verus dñs
 his actionibus omninò teneatur,
 nò ex hoc sequitur, missum in pos-
 sessione, qui sciret rem nò esse possi-
 detis, præscribere posse rem alienã
 mala fide: cum hic maximã culpã
 còtraxerit: qui verum dñm in iudi-
 cium non vocauerit, vt rem defen-
 deret: nec ab eo petierit noxã æsti-
 mationem: nec damni infecti cau-
 tionẽ. Etenim res inter alios acta, a
 alijs nò nocet, secundum vtriusq; iu-
 ris constitutiones. Fit igitur, vt mis-
 sus in possessionẽ ex causa noxali,
 vel dñi infecti, quoties ante perfe-
 ctam vsucapionem sciuerit rem, in
 cuius possessionem missus fuerit,
 alienam esse, non illius, quem in
 iudiciũ vocauerat, teneatur ipsum
 dominum interpellare pro æstima-
 tione noxã, vel pro ipsa damni in-
 fecti causa: dominusque tenebitur
 ex his causis misso satisfacere.

Ex. §. sequenti.

- 1 Intellectus cap. cura. de iure patrona.
- 2 Ius patronatus in ecclesia libera præscriptio-
 ne à laicis acquiri non potest.
- 3 Parochiani possunt præscribere ius præsen-
 tandi rectorẽ in ecclesia libera.
- 4 Patronus etiam præscriptione potest adqui-
 rere ius præsentandi rectorẽ in ecclesia
 collegiali.
- 5 Catholici Hispaniarum Reges quo iure pos-
 sint Episcopos nominare, & eligere?
- 6 Expenditur Canon in. c. cum lōgē. 63. dist.
- 7 Præscriptio iuris patronatus quantum tem-
 poris requirat?
- 8 Ius patronatus præscribi à laicis potest in
 ecclesia, quæ patronum habet, & olim ha-

buit: atque inibi tractatur de tempore huic
 præscriptioni necessario;

9 Titulus beneficii canonicus an possit præ-
 scriptione acquiri: & an teneatur quis epi-
 scopo exigenti illum ostendere?

10 Examinatur breuiter Regula Cancellaria
 de trienniali possessore.

§. Decimus.

VIC præterea re-
 gula iuris Pontifi-
 cis, qua definitum
 extat nullam præ-
 scriptionem mala
 fide posse obtinere, obstat respon-
 sio Summi Pontificis in capitul. cu-
 ra. de iure patronat. Etenim cum
 ex iuris errore mala fides præsuma-
 tur, sicuti hac in Relectione iam
 satis probauimus, nec possit ius pa-
 tronatus ecclesiasticum à laicis in
 alteram ecclesiam, vel in personam
 ecclesiasticam, vel in laicos trans-
 ferri absque licentia, & consensu
 Episcopi: responsum est à Roma-
 no Pontifice, posse laicos vel cleri-
 cos ius patronatus ecclesiastici præ-
 scriptione temporis obtinere titu-
 lo translationis, licet cōsensus Epi-
 scopi minimè accesserit ad eiusdem
 translationis authoritatem: igitur
 præscriptio cum mala fide adhuc
 iure Canonico admittitur. Cui ob-
 iectioni glos. & doct. in dicto. cap.
 cura. respondere conantur varijs
 modis, quibus constat, ad illius ca-
 pitis decisionem omninò aduertẽ-
 dum esse, eam præscriptionem ad-
 mitti non aliã, quàm si eidem bo-
 na fides accesserit, vel quia quasi
 possi-

possidētis ius patronatus existima-
 runt, consensum episcopi transla-
 tionis auctoritatem dedisse: vel in
 ea specie, & casu, de quo actũ fuit
 iure nò fuisse necessarium consen-
 sum episcopi: eaq; opinio iure satis
 probari poterat ob varias interpre-
 tum sententias: ex quibus dubium
 erat, & ambiguũ, an esset in eo ca-
 su episcopi cōsensus necessari? iux-
 ta ea, quæ de errore iuris superiùs à
 nobis adnotata fuere: vnde constat
 bonã fidẽ in specie dicti cap. cura.
 necessariã esse ad præscriptionẽ, &
 idẽ præmittendũ est, eã in ea præ-
 scriptione contigisse vel ex errore
 facti, vel ex ignorantia iuris, quæ
 quandoq; bonam fidem inducit.

Superest tamen ad illius responsi
 interpretationẽ explicare, an in ad-
 quirendis ecclesijs quo ad ius patro-
 natus, vel quo ad beneficijs, & sa-
 cerdotijs titulũ præscriptioni locus
 sit: Nam & huic tractatui maximè
 hæc disputatio conuenit: qua de re
 aliquot constituam Conclusiones,
 ex quibus huius quæstionis resolu-
 tio constabit cõpendio quodam,
 cum apud alios longa, lataq; sit ad
 vtranq; partem disputatio.

2 Prima conclusio. In ecclesia, quæ
 olim libera fuit, ius patronatus ec-
 clesiastici præscriptione acquiri nò
 potest à laicis. Huius conclusionis
 authores sunt Archidi. in cap. hor-
 tamur. 71. dist. Card. in Clementi. 2.
 quæst. 5. de iure patro. Panormit. in
 cap. querelam. de elect. col. 3. super
 glos. in verbis, cõsuetudine. Cardi.

item ibi huic opinioni subscribit.
 idem Alexã. cõsi. 75. libr. 4. Panor. in
 disputatione incipienti, Augerio.
 col. 6. vers. & ex his sequor Archid.
 Idem Abb. & Felin. in c. causam. 3.
 col. de præscript. Io. Andr. in regu:
 quod alicui. de regulis iuris. in sex-
 to. iuxta intellectum, quem ex illo
 refert, & sequitur Rochus Curti.
 de iure patrona. verb. ipse vel is. q.
 36. atq; eundẽ sensum applicuerunt
 Ioan. Andreę in vltimis verbis huius
 disputatiõis. Abb. in dict. cap. que-
 relã. nu. 9. & ferè omnes, qui post
 eum scripsere, quorũ statim metio-
 nem faciemus. vnde cum eiusdem
 Ioan. Andr. opinio cõmunis sit secũ-
 dum Abba. in dict. nu. 9. & in alijs
 locis paulò antè citatis, Rochum in
 dict. q. 36. Deti. in cap. cum venera-
 bilis. de exceptio. nume. 36. Felin. in
 tract. quando literæ apost. nocent
 patro. colum. vlt. Francisc. Balb. de
 præscript. 1. parte. 5. part. principal.
 quæst. 9. Deti. consilio. 124. & con-
 sil. 117. & consi. 134. constat & hanc
 primam conclusionem comunẽ
 esse: & absq; vlla controuersia te-
 nendam fore: sicuti latissimè pro-
 bat Lamberti. de iure patro. 1. libr.
 prima part. q. 10. arti. 5.

Ego sanè tametsi videã frequen-
 tiori doct. consensu receptũ esse,
 quòd præscriptio iuris præsentan-
 di non admittatur in ecclesia libe-
 ra, vt ius istud à laicis præscriptio-
 ne obtineri valeat: scio tamen Ioan.
 Andre. in dict. reg. quod alicui. ad
 finem hanc opinionem non ita in-
 Regu. poss. I 3 distin-

Secundæ partis Relect.

distinctè afferre: sed eam intelligere quo ad ecclesiam, quæ verè apparet libera, & quam constat nec à laicis constructam, nec dotatam fuisse: quòd si res ista in dubio sit, inquit Ioan. Andre. ecclesiam præsumi à parochianis constructam: atque id eò posse præscribi ius præsentandi per ipsos parochianos. Ex contrario Archid. quique eum sequuntur, distinctè probare nituntur, & asseruerant, in ecclesia libera ius præsentandi non posse à laicis præscriptio ne acquiri. præsertim Card. in dic. Cle. 2. q. 3. arbitratur, in eo dubio, an ecclesia sit libera, vel fuerit à patronis constructa, vel dotata, idè esse, vt præscriptioni locus non sit, nisi ea fuerit immemorialis. Qua de re latissimè disputat Lamber. in dicto. arti. 5. cuius quidem ommissa disputatione, quæ lectori facilimè obuia erit, illud expeditum est apud me, conclusionem hanc, quam primo loco constituimus, magis communem esse: siquidem & qui contentionem istam Archid. & Ioan. And. post eos examinare conati fuerunt, in hanc primam assertionem cõuenisse videntur: idcirco in praxi non mediocrem authoritatem, sed sanè maximam obtinebit, nõ obstantibus his, quæ variè vtrinque adduci solent.

Possent tamen is, qui habet quasi possessionem præsentandi ex tempore immemoriali titulum huius iuris, & ecclesiastici patronatus allegare, ad eiusque probationem inducere tantè temporis quasi possessionem:

quæ admodum Feli. tradit in d. c. causam. col. 3. de præscript. Sic enim temporis immemorialis quasi possessio non habet authoritatem iure præscriptiois: sed tituli probati, vel præsumpti: ex cap. super quibusdam. de verb. signifi. l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quot. & æstiva.

Cæterum auctore Panor. in dicto. disputatione, Augerio. potissima ratio, cui Archidiaconi sententia innititur ea est, quòd ius patronatus est spiritualibus annexum, & quasi spirituale: atque idè laici sint capaces eiusdem iuris, nec id possidere possunt, nisi ex privilegio speciali, vel iuris cõis: nèpè cõstructionis, aut dotationis alicuius ecclesie ratione capi. quanto. de iudic. capit. 3. de iure patronat. vnde præscribere laici non possunt ius istud, quòd nec possidere valent, eiusdem possessionis incapaces iure communi: cum præscriptio absque possessione minimè procedat. cap. ante possessione. de reg. iur. in. 6. Etenim ex multis, quæ pro Archi. traduntur, hoc est, ni fallor, præcipuum fundamentum.

Hæc autem ratio profecto parum urget. Nam vtcumque sit, siue ex gratia iuris cõis causa dotationis, aut cõstructionis ecclesiarum, laici capaces sunt huius quasi possessionis iuris patronatus ecclesiastici. ca. cõsultationis. de iure patro. capit. piæmetis. 16. q. 7. quòd satis est ad quasi possessionem istam obtinendam. Nec refert dicere, quòd illi tantum laici sint capaces, qui cõstruxerint,

aut

aut dotauerint ecclesias. cap. 3. de iure patro. id etenim non negat, imò concedit absolute, laicos esse capaces huius iuris: nec inde rectè deducitur laicos, eò quòd laici sint huius quasi possessionis fore incapaces. Hoc ipsum constat perpena frequentissima doct. sententia, dum ipsi opinantur, laicos posse acquirere præscriptione ius patronatus in ecclesia patronum habente, ita vt præscriptio procedat aduersus alium patronum: nõ enim hæc præscriptio procederet, si laic⁹, qui ecclesiam nec construxit, nec dotauit, incapax foret huius iuris, eiusque quasi possessionis. Quæ obrem fortassis iure verius est, quòd ius præsentandi possit præscribi per laicos, etiam in ecclesia libera. quòd probatur in cap. Generali. de elect. in. 6. & in ca. querelam. eod. titu. vbi Ioan. Andr. & aucto. indistinctè id tenuerunt. Imò docti. ipsi, qui Ioan. Andre. sequuntur simpliciter, & adhuc illi, qui eius sententiam ita temperant, vt ad hanc primam conclusionem eam deduxerint, planè fatentur, & fateri coguntur, laicos capaces esse quasi possessionis huius iuris patronatus, de quo disputamus, præsertim Frederi. consil. 234. Deti. consil. 117. & 134. Nam & Panor. hoc inficiari non poterit, dum admittit iuris patronatus præscriptionem in ecclesia non libera, & quæ olim patronos habuerit.

Vtcumque sit, licet opinionem Archi. admittamus iuxta hanc primam conclusionem intellectam, quia

communis sit: tamen opinio contraria etiam in praxi recipienda est omnino in duobus casibus.

Primus quidem in parochianis præscribentibus ius præsentandi in ecclesia parochiali, saltem vbi non appareat ecclesiam ab alijs quam parochianis constructam esse: sed simus in dubio: tunc sanè propter obsequia, quæ parochiani ecclesie impendunt, & alia onera, quæ ad eius vtilitatem præstare quotidie solent, admittenda est præscriptio iuris præsentandi. Hoc expressim constat authoritate Ioan. Andre. in dicta regu. quòd alicui. quem in hac specie sequuntur Panormi. in consil. 76. lib. 2. Bald. in dict. capi. querelam. 4. colum. Deti. in dict. consil. 117. & consil. 134. vbi respondens in hoc casu fatetur opinionem Ioan. Andre. communem esse. eandem opinionem sequitur Brunellus. in tracta. de legato. q. 23. versi. secunda est opinio. nec ipse dubito hanc sententiam magis communem esse. Alter casus, in quo admittenda est præscriptio iuris præsentandi à laicis obtenta quò ad ecclesiam liberam, cuius præsentationem nullus antea habuerat, præmittit, & requirit illius quæstionis decisionem: an laicus construens, vel dotans ecclesiam collegialem acquirat ius præsentandi clericos ad eius ministerium: sicuti adquisisset, si ecclesia collegialis non foret: & iure Pontificio expeditum est, patronum ecclesie collegialis non habere ex cõ Reg. poss. I 4 stru-

structione, vel donatiōe ius præsen-
tandi rectorem, vel prælatum. tex-
est in capi. nobis. de iure patronat.
cap. cum terra. cap. sacrosanctæ. de
electio. Etenim eo ipso, quod ec-
clesia collegialis cōstituitur, datur,
& competit ipsi collegio ius elige-
di sibi prælatum: capi. i. de electio.
patronus igitur ecclesiam collegia-
lem instituens sibi imputet: nam le-
gem illam recipere tenetur, quæ ip-
si actui iure inest. Et ideo licet in ec-
clesia collegiali locus sit iuri patro-
natus quo ad honores, & similia,
non tamen quo ad præsentationem
Reactoris: sicuti explicant Abbas, &
alii. in dict. capit. nobis. Card. in. ca.
suggestum. eodem titu. Alex. cōsil.
74. l. 4. Rochus Curti. in tractat. de
iure patro. verb. in ecclesia. q. 2. Cæ-
sar Lamberti. de iure. patron. 1. part.
2. libr. 5. quæst. principali. tex. singu.
in. l. titu. 13. part. 1. ex quibus & ali-
ud constat, ad alia beneficia eius-
dem ecclesie collegialis patronum
habere ius præsentationis: quod in
specie notant Abb. in cap. cum ec-
clesia Vulterana. 3. columna. de ele-
ctio. idem in. ca. quod sicut. colū. 3.
& in capit. sacrosanctæ. eodem titu.
& est cōmunis opinio secundū
Imol. in cap. vlti. de concess. præb.
vltim. notabi. Rochum in dict. q. 1.
& Lamberti. dict. quæst. 5. articul. 3.
Quæ quidē adeo vera sunt, vt ne-
cōsultudine, aut præscriptiōe pos-
sit patronus laicus ius eligendi Re-
ctorem ad collegiatam ecclesiam
adquirere. gloss. in dict. capit. nobis.

& in dict. ca. quod. sicut. quas de-
cto. cōmuni omnium consensu
probarunt: quemadmodum Lam-
bert. & Hoehus tradiderunt: ac latissi-
mè Ioan. Selua. de beneficio. 2. part.
quæstio. 23. est etenim necessarium
priuilegium Romanis pontificis, vt
hoc ius laicis possit cōpetere: quod
& Regia. l. 1. titulo. 15. part. 1. infi-
nuat. Ius autem præsentandi præ-
latum ad ipsam ecclesiam collegia-
tam patronus laicus habere potest,
si tempore cōstructionis ecclesie,
aut dotationis id ius ex consensu
episcopi exceperit sibi, secundū
Card. in Clemen. plures. §. vltim. ad
finē. de iure patro. Rochū Curti. in
dict. verb. in ecclesia. q. 2. Lambert.
in dict. quæst. 5. in princ. colum. vlt.
tex. optimus in dict. ca. nobis. ibi, ex
sua iurisdictione.

Item, vt. propositam controuer-
siam expediamus, poterit patronus
laicus habere ius præsentandi præ-
latum in ecclesia collegiali ex præ-
scriptione. Nam in hac specie ad-
mittendā esse opinor Ioan. Andre.
opinionem, quæ communis est.
Cum hæc ecclesia collegialis patro-
num habeat laicum, qui eam cre-
xit, dotauit, & construxit, in cuius
obsequiis, & muneris remuneratio-
nem mirū nō est, quod ius præsen-
tandi prælatum legitimo tempore
patronus laicus acquirere possit: si-
cuti in parochianis, quorum im-
pensis, & opera ecclesia constructa
fuerit. Ioan. Andre. censuit in dict.
regu. quod alitui. & nos paulō
tē ad

tē adnotauim⁹. Eritq; ex hoc opti-
mus applicandus intellectus ad
text. in dic. capitu. nobis. ibi, nisi ex
sua iurisdictione.

Ex quo infertur, catholicos Hi-
spaniarum reges, etiam si nullum
priuilegium à Romanis pontifici-
bus habuerint ad præsentationem
episcoporū, qui ecclesijs cathedrali-
bus præsent, posse iure optimo vt
ecclesiarū patronos ius istud ex præ-
scriptione obtinere, licet ecclesie,
quarum patroni sunt, collegiales,
vel cathedrales existant. Hoc enim
corrolarium deducitur ab his, quæ
proximè probata fuere: siquidem
Hispaniarum reges patronatus ius
obtinent in ecclesijs cathedralibus,
cū eas erexerint, construxerint,
& amplis patrimonijs dotauerint.
Quod satis constat ex veterum Hi-
storiarum monumentis: atque ex
l. 18. titu. 5. part. 1. l. 3. titu. 3. lib. 1. ordi.
Imò & iure cōmuni Reges sunt
patroni maiorum ecclesiarum sui
principatus, quod notat Archid. in
c. lectis. 63. dist. Bald. in. c. quāto. de
iud. col. vlt. Et in præcōmio: Rex pa-
cificus. col. 2. Antoni. Corset⁹ in tra-
cta. de excellen. Regis. q. 34.

Hoc idem ius possunt & reges
defendere, iureq; tutari, allegato pri-
uilegio Romanorū pōtificū, quod
probare poterunt in memorialis tē-
poris quasi possessione, etiam si ex-
peditum esset hæc in re præscriptio-
ni locum non esse: iuxta ea, quæ
paulō antè tradidimus, in. c. lectis. 63. dist.
Tertio idem ius, etiam si Reges

Hispaniarum patroni ecclesiarum
episcopaliū minimè forent, proba-
retur autoritate eius opinionis,
quæ ex Ioā. Andrea superius defen-
dimus, asseretes ius patronatus ad
huc in ecclesia libera posse à laicis
præscriptione acquiri ex eo, quod
laici sint hui⁹ iuris, eiusq; quasi pos-
sessionis capaces. Vnde Hispania-
rum reges potuerunt præscriptio-
ne hoc ius præsentandi acquirere,
secundū Ioan. Lupi in tract. de
benefi. vacant. in curia. §. 10.

Olim apud Hispanos moribus
obtinet, vt canonicorū collegiū,
cui munus eligendi episcopum iu-
re incumbit, statim mortuo pasto-
re regi eius obitū nuntiaret, ab eoq;
peteret licētiam & facultatem eli-
gendi episcopū: qua per regē cōcessa
ipsi canonici eligebant, prælatum,
quem ante missionem in possessio-
nem regi exhibebant, vt ab ipso bo-
norum administrationem obtine-
ret. regia. l. 18. titulo. 5. par. 1. & dict.
l. 3. titulo tertio. libro primo ordi-
nat. cuius rei testimoniū peti solet
à cap. cū lōgè. 63. dist. Nam & iure
æquum est, et honestati cōueniens,
quod in ecclesia cathedrali, vel col-
legiali prælatus electus ante institu-
tionē patrono ipsi cuiq; etiā pri-
uato exhibendus sit, vt ipse patron⁹
videat sit ne is cōueniens, et idoneus
ecclesie administrationi. c. nobis.
& ibi doct. de iure. patronat. tex. o-
ptimus in. c. lectis. 63. dist. quo de-
finitum est episcopos electos non
esse à Romano Pontifice instituen-
dos

dos, nisi epistolâ approbationis ab Imperatore obtinuerint. Etenim & regis interest, nosse, qui sint qui ecclesias intra eius prouinciam sunt administraturi: sicut colligitur ex his, quæ adnotarunt Innocen. & Abb. in cap. super his. de accusatio. Idem Abb. in cap. ex parte. A. de testi. & in cap. q. sicut. de electio. glo. in ca. 1. 62. dist. Corset. in tract. de excellē. regis. q. 11. tex. singul. in Prag. sanct. titu. de electioni. capi. licet. §. verum tamē. & ibi Chosmas Guimier. Ioā. à Selua in tract. de benef. 2. part. q. vlt. Guilielmus Benedict. in ca. Rainūtius. verb. Et vxorē nomine Adelafiā. nu. 367. de testa. Ioā. Ign. in rep. l. necessarios. §. non alias. nu. 331. & sequētibus. ff. ad Syllani. Ioan. Ferral. in tract. de insignib. peculiar. reg. Frā. 9. iure. Carol⁹ Degrassalius lib. 2. Regaliū Franciæ, iure. 3. Chassañā. in. catalogo gloriæ mundi, parte. 3. considerat. 24. num. 294. qui diligenter examinarunt ius hoc regibus ad præsentationem episcoporum pertinens: præsertim Gallici authores multis authoritatibus probarunt, regem Gallorum eam habere authoritatem, vt absq. eius nominatione, & cōsensu nullus ecclesiæ cathedrali præficiendus sit. idem pleriq. ex his fatetur de Hispaniarū rege: ac ferē omnes hi authores id adnotarūt ex cap. cū longē. 63. dist.

Ceterum absq. vlla controuersia Hispaniarum reges ius, & quasi possessionem habent ab eo tempore, cuius initium memoriam homi-

num excedit, eligēdi, aut nominandi eos, qui à Romano pōtifice episcopatibus sunt præficiēdi, ita quidem, vt nisi à rege nominatus nemo possit his dignitatibus insigniri. Hoc verò ius seclusa præscriptione, semoto item Romanorum pōtificum priuilegio deducitur à cōcilio Toletano duodecimo, cap. 6. Etenim sub Agathone, aut Leone secundo Romano Pontifice, anno primo Heruigij Gothorum regis, qui Hispanias obtinebat, Natiuitatis domini Iesu Christi anno sexcentesimo octuagesimo quinto, auctore Roderico Archiepiscopo Toletano lib. 3. cap. 12. qui ex Aera Cæsaris annum computauit septingentesimum vigesimum tertium, Toleti celebratum est concilium Toletanum duodecimum, quo decretū est, quod rex ad episcopale dignitatem promouendos eligeret: ipse verò Toletanus Antistes præuia morum examinatione institueret. Huius canonis Gratianus meminit in dict. capit. cū longē. 63. dist. vnde constat ius istud vetustissimis canonum decretis, moribusq. Hispanorū obtinuisse: temporis item rationem huius concilij Toletani obseruauit Alfonso à Carthagine episcopus Burgenfis in Anacephaleosi regum Hispaniarum capit. 40. quo in loco annum primum Heruigij Regis, salutis humanæ commemorat sexcentesimo octuagesimo quinto, in quo cōuenit computationi Roderici, si obseruemus AERam

AERā Cæsaris, Christi Natale triginta octo annis præcessisse: quod alibi à nobis adnotatū ex. Nec cōtrouersum est hanc synodū celebratā fuisse anno primo Heruigij mēse Ianuario: quia id ex ipsius cōcilij actis manifestū extat. Quod verò quidā conciliū hoc conditū, & celebratū fuisse sub Agathone, aut Leone secundo Romanis pontificibus scripserunt, nō admodū ratioi tēporū cōgruit, siquidē ipse Alfonso Burgēsis Benedictū Secūdū Apostolicā sedē eo tēpore tenuisse meminit: atq. idem mihi magis arridet: cū ex Mattheo Palmerio in Eusebij Chronico Benedict⁹ Secūdus annis octuagesimo quarto, & octuagesimo quinto supra sexcentesimo à natiuitate Christi, nondū duodecim mēsisibus summū pontificatum obtinuerit. Igitur cōciliū Toletanū anno octuagesimo quinto institutum tēpori, & regimini Benedicti secūdi cōuenit, quod vero similis est: aut saltē Ioanni Quinto, qui eodē anno octuagesimo quinto, electus est in sūmū ecclesiæ catholicæ præsulē. Nisi quis existimet primū annū Heruigij fuisse sexcentesimo octuagesimū primū: et eodē celebratū Toletanū hoc cōciliū: sicuti doctissimus ac diligentissimus Ioānes Vaseus priori parte chronicorū Hispaniæ deducit. Id verò palam constat ex actis concilij Toletani decimertis & decimiquarti. Etenim iuxta hanc rationem Synodus ista Agathonis summi pontificis tēpo-

ri aptius conueniet. Nā & Platina etsi diligenter Romanorū pontificum vitas scripserit, nō satis exactē rationem temporum habuerit.

Nos verò nō temerè hæc expēdimus: sed vt quibusdā obuiā iremus, æquo quidē aīo ob eorū insignē eruditionē, & in perscrutādis vtriusq. iuris sanctionibus nō inutile diligētā, quā tñ aliqui parū propitio in hispanos aīo iniuriōsis profecto verbis, à quibus abstinere oīno debent viri doctrina præsertim insignes, & deinde cōmentis quibusdā nō oīno gratā lectoribus studiosis efficere. Ioannes etenim Igneus in d. §. nō alias. nu. 336. ita inquit. Non etiam gloriari debent Hispani propter dict. capitul. cū longē. ca. 63. dist. Quoniā Hispani Reges ex concessione Carolo facta obtinēt, qui postquā Adrianum huius nominis primum pontificē à tyrānide Desiderij Longobardorū regis liberauerat, Hispanias Mahumetica prauitate imbutas Christianas fecit: potitis eis Hispaniæ Rex insinuatus est: eo medio ius istud Regaliæ cōsequuti sunt. Hactenus Ioan. Igneus: cuius sententiā ante eū probare conatus est Io. Ferral. in. tract. de insigni. reg. Franc. 9. iure. à quo Carolus Degrassalius. & ipse Gallici nominis, dissentit, minimè citato Igneo, lib. 2. regalium Franciæ, iure. 3. verū quā fœdē lapsi fuerint Ioan. Ferral. & Ioan. Igneus hac in re satis apparet ex ipso cōcilio Toletano, à quo ius istud reges Hispania-

rum obtinuerunt. Quod denique concilium Caroli Magni natiuitatem ferè sexaginta annis, eius autè principatum plusquàm octuaginta præcessit: quemadmodum ex ratione temporum, quam Gaguinus tradidit, palàm constat. Fit igitur, vt falsissimum sit reges Hispaniarum ius eligendi, & nominandi episcopos habuisse ratione concessionis, quæ Carolo Magno facta fuerit: cum ante ipsum, & ante Arabum in Hispanias expeditionem Gothorum reges idius obtinuerint. Deinde vt par est, Carolum Magnū Regem, & Cæsare Christianæ religionis fide, ac pietate, armis, & potentia militum instructissimum, in Saracenos, qui tunc Hispanias occupabant, Galliarum finitimos, incursiones aliquot fecisse: ita vero simile non est, ipsum tot bellis in Italia, & Germania imminentibus deditum, cum exercitu in interiora Hispaniarum penetrasse, prouincias, & vrbes insignes ab Arabum tyrannide liberasse. Nā & Gaguinus huius est sententiæ, vt hæc minimè vero similia esse censeat. Nec rem istam auctores fidei sincerae tacuissent: potissimum historici Hispani, qui continua serie rerum gestarum, speciatim meminere regum Hispanorum, qui post cladē illam Hispaniæ paulatim singulas vrbes, & oppida Saracenis fugatis & expulsis in pristinum christianorum dominiū vindicauerint: tamen non desunt auctores, & hi non contemnendæ

inter historicos fidei, qui scripserint, Carolum Magnum cum exercitu Nauarram, Aragoniā, Cathaloniam, & adhuc, quod omnino à vero abhorret, ad Galliciam usque per Mediterranea Hispaniarum penetrasse, easque prouincias à Saracenis bello abstulisse. Nam & à Gratiano. i. q. i. in cap. volumus. adducitur Caroli magni decretum, vbi ipse Carolus asserit Hispanos sibi subditos esse. Quod testimonium de Hispanis Galliarum finitimis, & Pyrenæum vicinamque loca habitantibus debet intelligi. nodū tamen Caroli Magni capitularia legimus, ex quibus Gratianus decretum prædictum adducit: tamen Carolus Molinæus edictum Henrici Regis Franciæ eadem capitularia diligentissimè perlegisse videatur: & eorundem meminert Balduinus in prolegomenis. Rhenanus ad Tertullianū. lib. de corona militis. & Ioan. Trithemius de scriptoribus ecclesiasticis in Angeliso. Sed & Iuo Canutensis 4. parte. ca. 174. eorundem capitulariū meminit, constatque ex eo, illa auctoritate apostolica, simul & Regia ipsius Caroli magni edita fuisse: atque ideo existimamus, ea olim apud Gallos recepta ad ecclesiasticæ disciplinæ institutionē contulisse. Id verò ferè apud omnes receptū est, & Hispani historiographi testantur, eundem Cæsare à Saracenis in ipsis Pyrenæis saltibus magna cum iactura, & clade fugatum, fusumque fuisse. id enim & qui ex Gallis, exterisque eius

vitam

vitam monumentis tradidere planè factum: ac nostri, eam victoriā militibus Alfonso Castellæ regis, qui cum Saracenis pacem inierat, tribuendā esse censeat. Sed & Paulus Aemilius scribit, huic prælio interfuisse Bernardum Carpiensem, qui Dux erat. Bardulbrum, hi enim Castellani sunt. Etiam si Gaguinus, alique ceteri Chronographi, Arabum tantum, & Saracénorum in eo conflictu meminerint. Hæc alijs examinanda dimittimus: illud quidem hinc deducetes, Carolum Magnū Hispaniarum prouincias minimè obtinuisse bello, nec eas catholicis Hispaniarum tradidisse regibus, qui auxilio diuini nominis. post illam Roderici Gothorum Regis cladē maximis laboribus deuictis Saracenis strenuè Christianæ religioni Hispanias restituerint. Quo fit Reges Hispaniarum ius nominandi & eligendi episcopos nequaquam habuisse ex concessione, & priuilegio Carolo Magno concessio. Id enim & Carolus Molinæ. ad edictum Henrici Regis parte vlti. nu. 31. & sequentibus planè fatetur scribens, & ante Carolum Magnū idemius Gallo- rum Reges habuisse.

Hæc tenus de præscriptione iuris Patronatus, presentandique rectorē in ecclesia libera. Nam hæc præscriptio procedit quādoque sicuti superior adnotauimus. Est verò necessaria præscriptio quadraginta annorum cum titulo, vel immemorialis: quod probatur ea ratione: siquidē

in hac specie vehemēs iuris cōis præsumptio est aduersus præscribentem, cum oēs ecclesiæ præsumantur liberae, & in oibus ecclesiis iuris cōmuni præsumptione collatio libera beneficiorum, & ministrorum institutio ad episcopum pertineat. ca. oēs basilicæ. 16. q. 2. cap. ex frequentibus. de institut. c. cum venerabilis. de exceptio. Idcirco inspecta decisione tex. in capit. 1. de præscriptione. in 6. omnino respondendum erit, fore necessariam quasi possessionem quadraginta annorum cum titulo vel temporis immemorialis ad adquirendum ius patronatus aduersus ipsam ecclesiam, quæ libera olim fuerit. missas enim facio aliorum hac in controuersia rationes: huic tantum ego subscriperim, quia in hac præscriptioe præsumptio iuris, & quidem grauis, ac specialis sit contra scribentem. Sic sanè hanc opinionem tenuerunt Panormit. in consil. 106. 2. col. libro secundo. Alexan. consil. 75. col. 3. lib. 4. Balbus de præscript. 1. pat. 5. part. princip. q. 9. vers. Tertia conclusio. & Domini. consil. 123. col. 2. quorum sententiam ipse verā esse censeo in hoc casu, cum tractatur de præscribendo iure patronatus in ecclesia, quæ olim fuerit libera. Nec quidquam refert, quod Frederici. consil. 234. Corne. consil. 47. libr. 3. colum. 2. & Deti. consil. 134. col. 3. asseuerent in hac præscriptione titulū minimè fore necessarium: quia ius cōmune nõ resistit quasi possessioni præscribentis: cum ius patronatus

tus

tus obtineri à laicis possit. Iam enim semel admonui ad intellectum constitutionis. d. c. i. de præferi. in. 6. aliud esse ius cõe resistere quasi possessioni, aut possessioni alicuius rei: aliud iuris cõis præsumptionem specialem, & vehementem esse aduersam & contrariam præscribenti. In primo casu nulla potest constitui præscriptio: quippe quæ absque possessione procedere nequit: vñ iure præscriptionis nullius temporis usus, etiã cum titulo, sufficit ad adquisitionem illius rei, quæ possideri non potest per eum, qui præscriptionem allegat: si autem possit istud titulum legitimè allegare, & ad eius probationem inducere tempus immemorabile. At in secundo casu licet præscriptioni locus sit, & præscribens quasi possessionis illius iuris capax censetur, at tamen propter iuris contrariam præsumptionem, quæ grauis, & vigens constituitur, necessaria est quadraginta annorum possessio cum titulo, aut eo deficiente immemorialis temporis usus: iuxta elegantem responsionem Romani pontificis in. d. c. i. cuius rationem, & interpretationem ipse examinavi lib. i. Vari. resol. c. 17. quo in loco tractavi, quo nam iure decimæ à christianis debeantur.

8. Secunda conclusio. In ecclesia, quæ libera non est, nec olim fuerit, sed patronos habuit, ius patronatus etiam à laicis potest præscriptione adquiri aduersus priorum, & verum patronum. Hanc opinionem constat asseruisse, & probasse omnes auctores, vno dempto Archidiano

no, quorum mentionem feci ad cõprobationem, & auctoritatem primæ conclusionis: atque ideo eam esse communem, omniumque consensu receptam opinor: & probatur in dict. cap. cura. de iure patronatus. alijque rationibus, quas commemorat Cæsar Lambertini de iure patronatus. 2. part. lib. ii. q. arti. i. quamvis Archidiano sententiam velit defendere. Panor. in. d. c. querelam. de elect. col. 34.

Verum in specie huius conclusionis quoties agitur de præscribendo iure patronatus à laico aduersus alium patronum, non contra ipsam ecclesiam liberam, adhuc requiri annos quadraginta & titulum, vel immemorabile tempus, respondet Domini. in. d. cõf. in. col. 2. cuius opinio profecto dum titulum requirit, non omnino iure probatur: cum in hoc casu nulla sit præsumptio iuris aduersus præscribentem pro libertate ecclesie: siquidem ecclesia patronos habuit ab eius initio, & habere iure debet. Vñ Rochus Curt. in tract. iuris patronatus. verb. ipse vel is. q. 36. nu. 86. ex aduerso censet, hoc ius patronatus aduersus patronum laicum præscribi decem annis inter presentes, et viginti inter absentes. Idem sentiunt Florian. in. l. seruitutes prædiorum rusticorum. ff. de seruitu. Ioan. Andre. & Domin. in. cap. vni co ad finem. de iure patronatus. in. 6. Goffredus in. q. 18. quorum opinio minimè placet: quia etsi aduersus laicum patronum præscriptio procedat, interest tamen ipsius ecclesie non mutare patronos: quam obrem

ob præiudicium ecclesie verius est ac tutius, quod ad hanc præscriptionem exigatur quadraginta annorum quasi possessio absque titulo: secundum Frede. consil. 234. Corn. in consil. 47. lib. 3. Deti. cõf. 134. Lãber. de iure patronatus. lib. 2. par. q. ii. ar. 5. Paul. à Citadinis in tract. iuris patronatus. in. 6. par. 3. ar. q. 17. Alex. cõf. 75. lib. 4. in vltimis eiusdem rasi versis. Idem sensit Bald. in. l. 2. colum. 2. C. de seruit. & aqua.

Tertia conclusio. Quamvis ad sacerdotia, et ecclesiastica beneficia titulus præscriptione adquiri non possit: legitima tamen præscriptio ipsum possidet aduersus eum, quietam legitimum titulum beneficium petierit, iure defendit. Prior conclusionis pars probatur in. c. ex frequentibus. de instit. & in reg. 1. de reg. iur. in. 6. vbi glossa cõter. recepta hoc ipsum asserit. Idem fatentur omnes auctores statim citandi, ea ratione, quod ecclesiastica beneficia aliter quam canonica institutione obtineri nequeant. Posterior pars constat auctoritate glossa in. c. contingit. de dolo et cõtra. in glossa mag. quam sequuntur inibi doct. præsertim Panor. & idem in. d. c. cura. de iure patronatus. & in. c. capitulum. col. vlt. de rescrip. colligens ex ea, quod possessor beneficij ecclesiastici bonam fidem, & titulum, vt aiunt, coloratum habes, decem annis inter presentes, & viginti, inter absentes poterit seipsum defendere aduersus alium, qui ad idem sacerdotium, et beneficium in iudicio agere iure canonici tituli velit. Idem tradunt Feli. in. c. Sicut. de re iudi. nu. 3. & Fran

cis. Balb. de præscr. 1. par. 5. par. prin. q. 10. lo. de Selua in tract. de beneficio. 3. par. q. 21. ad finem. Præscriptionem igitur legitimam hic appello eam, quæ ex tempore lege definito, bona fide, & titulo colorato processerit.

Hinc & illa solennis quæstio defini potest: an quis teneatur episcopo exigenti titulum beneficij, quod possidet, ostendere, & exhibere? Nam etsi verum sit, in rebus temporalibus neminem cogi posse, vt ostendat titulum suæ possessionis. l. cogi. C. de peti. hæc. quæ præter Bar. Bal. & alios ibi examinat Matthæ. Afflict. in rub. de cõtrouer. inuestit. nu. 79. tamen in ecclesiasticis beneficijs episcopus, vel iudex ordinarius inquirere optime potest, quo iure, & titulo quisque ea possideat: atque ideo poterit exigere à possessoribus titulos, quos ad obtinenda beneficia habuerint. c. graue. de præb. c. 1. vt eccles. benef. ca. ordinarij. de off. ord. in. 6. tex. ex cõcilio Basiliensi in Prag. sanct. titu. de pacificis possessoribus. §. ordinarij. glo. & Doct. in regu. 1. de reg. iur. in. 6. & in. d. c. contingit. Igitur dubium est, an possessor beneficij possit ab hac exhibitione tituli excusari longi temporis possessione? Et in hac dubitatione vtar ea distinctione, quæ receptior est. Nam si possessio est breuis temporis, tenetur possessor titulum Prælati inquirenti ostendere, nisi Prælati eius possessionem iam expressè, vel tacite approbauerit. Quippe qui titulum examinauerit ad tradendam possessionem

tionem, aut possessorem sacri ordinis munere ad eius beneficij titulum donauerit. arg. sumpto ex cap. dilecto. de præben. & c. ex ore. de his quæ fiût à maio. par. capi. notât Inn. in. c. veniēs. de filijs presby. Io. Andr. Ancha. & Frâc⁹ in. d. reg. 1. et alij statim notatim citandi. Quod si possessio cōtinua fuerit lōgi tēporis, satis erit proprio iuramēto titulū probare: nec opuserit illū exhibere. arg. l. Siarbiter. ff. de probat. hanc deniq; distinctionem deduximus à gl. in Pragm. sanct. tit. de pacificis poss. §. ordinarij, verb. inquirāt. ad finē. Feli. post alios in. c. illud. col. pe. de præsum. & in. c. licet Heli. nu. 7. de simonia. Selua de bñficio. 2. par. q. 25. Domi. in. d. c. ordinarij. de of. ord. in. 6. verū in secūda distinctionis parte doct. cōtrouertūt quo ad definitionē longi tēporis. Etenim Anania in. d. c. licet Heli. triēniū exigit ad hūceffectū: Feli. verò ibidem decenniū requirit. Idē in. d. c. illud. nūc trienniū, nūc decenniū necessariū esse cēset. Ego hāc quæstionē opinor arbitrio iudicis definiendā fore, nō ignarus quid reg. Cancellariæ. 3. de triennali possessore statuerit. Nam ea institutū est, quod qui per trienniū pacificè absq; vlla lite quodeūq; bñficiū ecclesiasticū, & sine simoniacō ingressu possederit, nequeat super eodē beneficio molestia vlla impeti: modò titulū coloratū habuerit: nēpē à Romano pontifice, vel ab eo, ad quē huiusmodi beneficij collatio pertineat: nec sit

in idē beneficiū aduersus reseruatiōne aliquā iuris cōmunis intrusus. Eadē triēnalis possessio eodē priuilegio munitur in cōcilio Basiliensi, de quo in Pragm. sanct. tit. de pacificis possessoribus. ad cuius interpretationē, quia frequentissimè in praxin ius istud triēnalis possessiōis adducitur, eadē materiā prosequutus aliquot adiciā conclusiones.

Quarta cōclusio. Possessio triēnalis iuxta regulā Cancellariæ obtēta, tam quo ad proprietatem, quā possessionē defendit possessorem, eiq; tribuit aduersus agētē exceptionē tantū. huius assertionis auctores sunt Feli. in. d. c. sicut. dere. iud. nu. 31. Cassador in reg. de triennali. decis. 7. & 8. & Ludo. Gomec. in eadē reg. q. 58. & 60. ac probatur hęc sententia in. d. Pragm. sanct. tit. de pacificis possessor. & est hęc interpretatio ad reg. Cancellariæ omnium consensu recepta, vt testantur Cassador, & Gomeci. Nec quo ad hanc defensionem est necessaria bona fides possidētis: sicuti ex Rotæ decreto asserit Ludo. Gomeci. in. q. 42. dic. regulæ.

Quinta cōclusio. Possessio triēnalis non defendit possessorem, cōtra quem agitur de spolio: siue spoliū per violentiam, sine absque ea contigerit. Probatur hęc cōclusio in spoliatore violento, in dic. concilio Basiliensi: quo in loco hac de re est tex. satis apertus. in vtroq; verò hanc assertionem latè defendit Ludouici. Gomeci. in dict. regul. q.

ii. cu. n

ii. eum legito.

Sexta cōclusio. Possessio triēnalis, etiam bona fide obtenta, minime dat canonicum titulum possidenti. gloss. insignis in. c. contingit. de dolo, & contu. in gloss. magna. in specie Chosmas in prag. Sactio. titu. de pacificis poss. verb. molestari. & ver. triennio. Feli. Cassador. & Ludouici. Gomeci. paulò antè citati ad quartam conclusionem. Idem notat Ioan. de Selua. 3. parte de beneficio. quæstio. 21. ad finem. Atq; ita Gonfalus à Villadiego ex consensu Auditorum iudicauit, quemadmodum refert gloss. in dicta regu. cancell. 3. tametsi eadem gloss. & Rebuffus in tract. de pacificis posses. nu. 7. & sequentibus cōtrarium defendere conentur.

Septima cōclusio. Triēnalis possessio etiam bona fide obtenta, & titulo colorato non reddit possessorem tutum in animæ iudicio: imò tenebitur is beneficium dimittere, quoties sciuerit sibi canonicū titulum ad id obtinēdum deficere. Hanc conclusionem ex proxima deducimus: nam & illius auctores hanc veram esse opinātur: licet huic quia cōtrariā elegerint Rebuffus in dict. tracta. de pacif. poss. & Probus in scholijs ad. g. pragmat. Sactio. verb. coloratum. nu. 13.

Octaua Cōclusio. Triēnalis possessio etiam titulo colorato, & bona fide procedens: ac cōtinuata, minime impedit Episcopum, nec ordinarium, quin possint titulum

beneficij exigere, & de eo inquire. text. optimus in dicta pragmat. Sanct. titu. de pacificis poss. §. ordinarij. vbi glo. verb. Trienio. in priori illius tituli parte. & ibi Probus numero. 4. Felinus in dicto capit. Sicut. Gomeci. in dic. quæst. 58. Cassadorus decis. 7. num. 9. super regulas Cancell. Idemq; ex prænotatis assertionibus colligitur, quanuis Rebuffus in tractat. de pacif. poss. nume. 20. contrarium adnotauerit. Hęc sanè de præscriptione iuris patronatus, & beneficiorum ecclesiasticorum breuiter explicuimus: vt aliqua ex parte tractatui, eiusq; materiæ subseruiremus: obiterq; reg. Cancellariæ de triennali possessore perpendimus, eius diligentiore examinationem omittentes, quam lector poterit petere à Cassadoro, Gomecio, Rebuffo, Feli. & Chosma in dict. pragmat. Sactio. Paulo Parisio consil. 81. lib. 4. Boerio decisione. 24. Ripa lib. 1. respons. ca. 17. Rursus Cassador. decis. 2. 3. & 4. titulo. de caus. poss. & propriet. qui aliquot quæstiones in praxi sepius obuias tractauere: præsertim maximā cura, et sollicitudine negotiū istud expediuit Ludouicus Gomeci. in commentarijs ad eandem regulam.

Igitur præscriptio potissimum iure pontificio, non obstante decisione prædicti capitul. Cura. de iure patro. mala fide procedere non potest: imò ad eius vim necessariò bonam fidem requirit. de legibus

Regu. poss. K autem

autem secularibus statim tractabitur.

Ex. §. sequenti.

- 1 Regia. l. 3. & 4. titul. 13. libr. 3. ordina. explicatur.
- 2 Regia. l. 63. Tauri examinatur.
- 3 Leges civiles præscriptionem inducentes cum mala fide, an possint procedere iure pontificio: & quid de actionibus personalibus.
- 4 Leges civiles præscriptionem cum mala fide inducentes, ac permittentes, an & in foro pontificio exclusæ, saltem in foro seculari obtineant?
- 5 Actiones redhibitoria, et quanto minoris, an tempore legibus definito excludantur: etiam in foro pontificio.
- 6 Publiciana etiam iure pontificio admissa cõserur.
- 7 Intellectus. l. 1. titul. 13. libr. 3. ordinat.
- 8 Intellectus ad tex. in capit. 1. de præscript. & in capit. placuit quicunque Episcopi. 16 questione. 3.

§. Vndecimus.

PRæter alia, quæ huic regulæ bonam fidem ad præscriptionem omnino exigenti, obijciuntur, maxime adduci solent ex iure Cæsareo constitutiones, quæ statuerunt præscriptionem triginta, vel quadraginta annorum, etiam cum mala fide procedere, & vim præscriptionis obtinere. lege. Si quis emptionis. §. primo. & lege. cum notissimi. C. de præscriptioni. trigint.

vel quadra. anno. l. 21. titu. 29. part. 3. quæ in personalibus, & realibus actionibus loquuntur. Huc pertinere videntur Regiæ quædam constitutiones, quæ de actionibus personalibus præscriptione temporis excludendis tractauerunt: præsertim. l. 3. & 4. titu. 13. libr. 3. ordi. Regali. l. Item. 63. Tauri. tametsi hæc posteriores constitutiones palam malæ fidei præscriptionem nec admittant, nec refellant. Sed tamen priusquam aggrediamur harum legum quo ad bonæ fidei causam examinationem, oportet expendere sensum earum, quas ex iure Regio adduximus. Nam in dicta. l. 3. statutum est, quod actio personalis præscriptione decem annorum tollatur: cui statim adheret. l. 4. quæ definiuit, post illos decem annos non posse fieri executionem actionis personalis: sed tamen posse iudicio ordinario debitam pecuniâ peti actione quidem personali. Etenim si actio personalis primo decennio sublata fuit, non videtur, quod possit pecunia debita personali actione rursus in iudicio exigi. idcirco Regia. l. 4. apparet vel contraria, vel inutilis, aut sanè perplexa nimis. Rodericus Xuarez in repet. l. post rem. ff. de re iudica. sexta limitatione ad legem Regiam, ita conciliat has leges, ut existimet, legem quartam esse intelligendam eo casu, quo ob aliquod impedimentum iuris, vel facti actio personalis decem annis tolli, & extinguere non

non potuit: eo enim casu iuris exequendi contractum summario iudicio ipso decennio sublatum est. Erit igitur sensus. l. 4. quod ius executionis paratæ tollatur primo decennio à tempore contractus, etiam si actio personalis eo decennio extincta ob aliquod impedimentum non sit. & addit, ac testatur ipse Rodericus ita in praxi seruari, & intelligi prædictas leges Regias. Ego verò non video, quare ratione hic sensus possit conuenire dictis constitutionibus. Nam. l. 4. inquit, saluum esse ius actionis personalis quo ad iudicium ordinarium post decennium præscriptio iam iure agendi ex contractu iuxta formam. l. proximæ, & tamen in. l. 3. quæ proxima est, expressim constat, decennio actionem quacunque personalem, & ius exequendi ita sublatum esse, ut creditor ipse audiendus nullo pacto sit, nec iure executionis summarie, nec iure actionis personalis, & iudicij ordinarij. Quãobrem conueniens non est hæc Roderici interpretatio. Vnde ad planiorem intellectum harum constitutionum oportet præmittere, quandoque ex aliqua obligatione oriri actionem personalem simplicem, quandoque actionem personalem simul & ius summarie executionis, vel hypothecæ. Item & illud obseruandum est, iure Regio ius executionis tolli prius præscriptione temporis, manente adhuc obligatione, & actione perso-

nali: quod probatur in. l. 2. titu. 9. in Ordinationibus institutis à Rege Alfonso Cõpluti, anno ab Aera Cæsaris Millefimo trecentesimo octuagesimo sexto: qua decisum extat, ius exequendi contractum à Christiano in fauorẽ Iudæi cõuentum, extingui, & tolli sex annorum præscriptione. Quo quidem anno in eisdem comitijs Compluti habitis statuta fuit. dict. l. 3. titu. 13. libr. 3. ordi. ex quibus vero simile est, ius executionis summarie ex aliquo contractu cõpetes Christiano aduersus Iudæum, vel alterum Christianum decem annis tolli: sicuti quod Iudæo aduersus christianum cõpetebat, sex annorum spatio tollebat. Demum his præmissis constitutionibus, Henricus secundus Burgis Aera Cæsaris Millefima quadringentesima vndecima. l. 9. mentionem facies superscriptæ. l. 2. Alfonsi Regis, eiusdem Henrici patris, in specie statuit præscripto iure summarie executionis adhuc manere saluam actionem personalem quo ad iudicium ordinarium. Hinc sanè fit, ut licet primo decennio sublatum sit ius summarie executionis, tamẽ iudicio ordinario actio personalis possit aduersus debitorem per creditorem in iudicium deduci: sic. l. 3. intelligenda erit quo ad ius executionis summarie. l. verò. 4. quo ad actionem personalem, quæ adhuc salua manet, etiã si ius executionis tempore decem annorum perierit. Sed & hæc interpretatio non oïno dissoluit nodum Reg. poss. K 2 difficul-

difficultatis: quia dict. l. 3. satis in specie definit etiam primo decennio actionem personalem sublatam fuisse. Nam tractat eadem constitutio de actione personali, quæ absq; contractu publici instrumenti competit: & idem de ea, quæ simul deducitur & oritur cum iure executionis ex vi instrumenti publici.

Erit deniq; alia querenda interpretatio, quæ controuersiam istam distinguat. Etenim potest responderi, actionem personalem simplicem absq; iure executionis summarie cõpetentem, decennio extingui, & tolli. at si ius executionis simul adiunctum sit actioni personali, ipsum ius executionis primis decem annis tollitur: eo verò extincto, manet actio personalis salua in aliud decennium. Ergo. l. 3. dum respõdet primo decennio actionem personalem, & ius executionis tolli, ita est accipienda, vt actio personalis simplex absq; iure executionis cõpetens decem primis annis tollatur: non sic actio personalis simul cõ iure summarie executionis contingens. nam in hac vltima specie primo decennio tollitur ius executionis per. l. 3. decisionem: manet tamen adhuc salua in alium decennium actio personalis: quæ admodum in. l. 4. probatur. Alioqui si quis dixerit indistinctè tolli actionem personalem primis decem annis; profectò eodem tempore tolleretur actio personalis, cui adhæret ius summarie executionis, quo ipsa

actio personalis simplex. quod apparet contrarium menti legislatoris in dicta. l. 4. & in dic. l. 2. titu. 9. ex legibus Alfonsi Regis. His accedit veteribus monumentis, quod auctore Dione Casio, & interprete Georgio Merula, Adrianus Imperator decennium præscripserit, à quo tempore debere quis desineret, nec postea debiturus esset.

Superest modò inquirere verum sensum constitutionis Taurinæ. 63. qua sancitum est, quòd ius executionis summarie ex actione personali procedens, præscriptione decem annorum tollatur. & in hac parte præcõuenit cõ veteribus huius regni cõstitutionibus. Deinde eadem. l. est in secunda eius parte statutum, quòd actio personalis, & executionis decretum super ea datum tollatur viginti annis: non quidem minoris spatii temporis. Quod videtur refragari aliquantulum Regis ordinationibus, quarum modò mentionem fecimus. Qua ratione quibusdam visum est, hac Taurina constitutione correctam & antiquatam esse dic. l. 3. qua ex parte inibi cautum fuit, actionem personalem simplicem tolli, & extingui decem proximis annis. Existimant enim quidam lege Taurina statutum esse, quòd actio personalis etiam simplex nõ tollatur minori, quàm viginti annorum tempore. Quibus & illud omnino placebit, quo actio personalis tollatur viginti annis, quoties mota lite super ea, sequutaq; cõdenatione, sit datum

mandatum,

mandatum, & decretum executionis. Quod planè absurdum esse ex eo constat, quòd æquali tempore tollatur actio simplex personalis, & ea item, quæ semel deducta in iudicium, decretum executionis iudicialis habuerit: cum tamen actio etiam simplex, & quæ alioqui decennio tolleretur, semel deducta in iudicium, perpetua efficiatur per litis contestationem, sicuti in materia interruptionis examinabitur. & in specie adnotauit Iason in. §. pœnales. de actioni. numero. 13. deinde ex hoc intellectu sequeretur eodem tempore tolli actionem personalem habentem ius executionis, quo tollitur actio personalis simplex: cum actio personalis habes ius executionis maiorem vim habeat quo ad præscriptionem. Fortassis eadem Taurina cõstitutio condita fuit ad interpretationem legum antiquarum in hunc sensum, quòd ius summarie executionis competens actioni personali tollatur decem annis, manente adhuc salua personali actione in aliud decennium: idq; constitutum est in dict. l. 3. & 4. titulo. 13. lib. 3. ordi. & in dict. l. Taurina in princ. At si actio personalis habeat ius summarie executionis ex his, quæ modò diximus, vtrunque tollitur viginti annorum præscriptione. Subdit nunc secunda Taurinæ legis pars, actionem personalem in iudicium deductam: & executionis iudiciales literas habentem, non tol-

li minori viginti annorum tempore quo ad vtrunque: id est, quo ad ius exequendi ex decreto iudiciali personalem actionem, & quo ad ipsammet actionem personalem: sicuti constat ex dicta. l. 63. Taurina in secunda parte. Nisi dixeris per hanc legem minimè tolli actionis personalis peruationem ad triginta annos: atque ideo secundam legis partem ita accipiendam esse, vt actio personalis simul habens ius executionis summarie, tollatur viginti annis, decem quidem primis quo ad ius executionis, & alijs decem vsq; ad viginti quo ad actionem personalem: tandem quo ad vtrunque tollendum sufficiunt, & sunt necessarij viginti anni. Satis sit quo ad institutum nostrum his regis constitutionibus probatam, & receptam esse præscriptionem actionum personalium, quæ raro absq; mala fide potest contingere.

Ad idem spectat Caroli Quinti Cæsaris, primi Hispaniarum Regis catholici & inuictissimi constitutio, quæ Madriti anno Millesimo Quingentesimo Viceesimo octauo dum publicum huius regni conuentum & comitia Hispanorum haberet, ca. 157. statuit. Etenim ea lege sancitum extat, quòd merces à famulis, & seruiantibus exigi non valeat post triennium ab eo die, quo à famulatio cessauerit, vel à dominis ipsi famuli recesserint, nisi intra id triennium à dominis stipendium petisse probauerint.

Reg. poss. K 3 Ecce

Ecce legem, quæ permittit, & approbat præscriptionem illam, quæ profectò absq; mala fide rarissimè constitui potest. Sic & apud Gallos Ludouicus duodecimus corū rex anno Millesimo Quingentesimo duodecimo, lege lata definiuit, quòd famuli mercedè pactam, aut debitam à dominis petant intra annum à die, quo seruire cessauerint: & tantum trium annorum præcedentium. Post annum autè, secundùm eam legem famuli salarium petere non possunt, nisi scripturam producant in iudicium, qua probetur petitio. cuius legis meminere, Curtius Symphorianus in Aresto amorum. 44. & Rebuffus. 2. Tomo in. l. Regias. tracta. de famulorum salarijs. Quo in loco col. scribit Carolū Cæsarem Catholicum Hispaniarum regem idem statuisse apud Bruxellas Brabatiæ anno Millesimo quingentesimo quadragesimo: duorum annorum tempus ad hoc definientem.

Sunt & plerisque in locis statuta, quæ permittunt præscriptionem actionum personalium decem quidem annis, etiam si malam fidem debitor habuerit. Quamobrè cum omnes istæ leges in læsionem animarum tendant saltem in effectu, quippe quæ malā fidē foueant, & iure præscriptionis prosequantur: opportunè tractabitur hic articulus huius tractatus, an sint in republica christiana tolerandæ.

Primū etenim quibusdā placuit

leges ciuiles, quibus præscriptio cū mala fide permittitur, non esse iure pōtificio sublatas, nec correctas, sed vim legū in foro ciuili, & laicorum oīno habituras, quoties in iudiciū fuerint pro litigatiū iure adductæ: ita tñ vt nihilominus in animæ iudicio, & in foro pōtificio teneatur qui mala fide præscripsit ad restitutionem. Sic sanè refertur opinio ista à glo. in ca. vlt. de præscript. Quæ tamè frequentissimo omnium consensu improbatur. Etenim si peccatum ob malam fidem in hac præscriptione committitur, procul dubio nec in foro pontificio, nec in foro Cæsaris, & seculari admittenda est. tex. optimus in dic. ca. vltimo. de præscript. c. vigilanti. eod. titu. ca. nouit. de iudic.

Idcirco aliter tolli solet isthæc obiectio proposita, scilicet distinctione actionum realium à personalibus: ita quidem, vt actiones reales nec iure pōtificio, nec ciuili, nec in foro seculari tolli possint per præscriptionē triginta, aut quadraginta annorum: actiones verò personales omnino tollantur præscriptione inducta iure ciuili, nepe triginta annis, etiā mala fide. Huius opinionis, & distinctionis authores sunt Hostien. in summa de præscriptioni. rerum immobil. §. quæ res. col. 1. vers. actiones personales. Bar. in. l. sequitur. §. si viam. ff. de vsucapio. & ibi Roma. Aegidius Bellamera in dicto cap. vltimo. nume. 6. Bald. in cōsi. 437. libr. primo. Bonifa. in

fa. in Clem. colum. 3. de re. iudi. de cilio Tolofana. 73. Corn. consi. 206. lib. 2. & consil. 296. lib. 3. idem Bart. in. l. hæc autem iura. ff. de seruit. vrb. prædior. quorum opinionem sequuntur Petrus Ferrariensis in practica, in forma responsionis rei conuenti. super verb. præscriptionis. & Carol. Moling. ad Alex. consi. 99. lib. 4. colum. 2. asseuerantes eam verriorem, & communem esse, atque in praxi seruari. Huic sententiæ suffragatur ratio, quæ dicit, debitore non soluentem pecuniam, quam scit creditori debitam esse, non habere malam fidem interim dum nec creditori eam negat, nec in solutione tergiversatur: vnde cū mala fides deficiat, præscriptio nō poterit ex eo refelli, nec improbari, quòd debitor sciat, se pecuniæ illius debitore esse. Sic sanè iuxta rationem istam verè dici non potest præscriptionē hanc cum mala fide procedere. His accedit, quòd Romanus pontifex in dic. ca. vlt. ad reprobendam præscriptionē ex mala fide inductam, cōsiderat iniustam præscribentis possessionē: hæc autè iniusta possessio nō cōtingit in debitore actionem personalem præscribente: siquidē in realibus actionibus præscriptio procedit à possessione ipsius rei, quæ debet esse omnino iusta saltem opinioe possidentis: in personalibus verò præscriptio deducitur à negligentia nō petētis: deniq; in præscribendis rebus factum iustum præscribentis

est necessarium: in præscribendis actionibus personalibus solum requiritur negligentia creditoris nō petentis: & ideo parum nocet præscriptioni, quòd debitor sciat se verum debitorem esse, & actione personali teneri ad illius pecuniæ solutionem.

Verum aduersus hanc opinionem adest ratio plurimum vrgens, quæ deducitur ex dic. capitu. vltimo. de præscript. quo damnantur præscriptiones, quæ cum peccato, & mala fide propter peccati labem procedunt, & inducuntur: ille verò qui scit se alteri debere certum actione personali, semper habet conscientiam læsam, quòd ea quantitas pecuniæ alteri debita sit: & licet non teneatur sub peccati crimine, & culpa, statim & semper soluere, nec offerre pecuniam debitam creditori: semper tamen tenetur eam petētidare, quia scit alteri debitam.

Quocunq; ergo tempore ab eo pecunia debita exigatur, tenetur eam dare creditori: alioqui à peccato mortali liber non est: quippe qui sciat eam pecuniam alteri debitam esse. Deinde hic debitor quasi possidet debitum interim dum ab eo nō exigatur. l. etiam. §. primo. ff. de petitio. hæreditatis. Quibus tandem constat Bartol. opinionem, eiusque distinctionem falsam esse: atque ita, etiam actiones personales præscribi non posse à debitore, qui scit se debitorem esse, nec eas præscriptiones remittendas esse Reg. poss. K 4 cuius-

cuiuscunq; temporis sint, afferunt, aduersus Hostien. & Barto. Panor. docto. in dict. ca. vlti. de præscript. Anchar. & Francus in reg. ista, Possessor. colum. 2. post gloss. hic. Alexan. in dicto. consi. 99. libr. 4. colum. 2. & consi. 102. libro. 1. ad finem. Anchar. consi. 5. Paul. Castren. consi. 98 libro secundo, quorum sententiam sequuntur, & fatentur cõmunem esse Ioan. Imola nume. 39. & Felin. 2. colum. in dict. ca. vlt. idem Imola in dict. §. Si viam. Balb. in secunda part. tertie part. principa. questio. 13. Ioan. Crottus in. l. omnes populi. conclusionem. ff. de iustit. & iure. Idem Crottus in. l. nemo potest. fol. antepen. colum. quarta. & inibi Ripa numero. 116. ff. de legat. 1. Ludou. Gomeci. in princ. de actioni. numero. 68. Hierony. Gratus consi. 41. colum. vlti. lib. 1. Hanc item opinionem doctissimè defendit Fortun. in tracta. de vltimo fine. illat. 2. eandem tenet Mathesilla. notab. 23. probat & Barto, sibi contrarius in dicta. l. omnes populi. nume. 24. dum asseuerat, statuta Italię, leges ite imperiales de præscribendis actionibus personalibus ab his, qui sciunt se veros debitores esse, minimè valere, nec vim vllã obtinere ob peccatum, & malam fidem ipsius præscribentis: quod & Balb. iterum repetit in dict. 2. part. q. 14.

Hinc sanè deducitur alia quidem hac in cõtrouersia opinio, quę profitetur, nec in actionibus realibus, nec in personalibus, nec in foro põ-

tificio, nec ciuili præscriptione cum mala fide admittendã esse. Etenim ipse debitor scit se debitorem esse: atque ideo læsam habet cõscientiã: eaq; ratioe minimè præscribere poterit libertatẽ, aut immunitatẽ, solutione eius, quod ipse scit alteri deberi. Sic leges ciuiles, si quę sũt, quę præscriptionem cum mala fide approbent, iure pontificio sublatae sunt ob peccatum vitandum. Nam vbi de peccato vitando agitur, lex secularis cedit, & subiscitur pontificiã quo ad vtrũque forum. gloss. ordinaria in hac regu. Possessor. quam hãc sequuntur Franc. & Docto. Felin. in capit. l. colum. 8. & in cap. ecclesia. colum. 16. de cõstitu. Idem Felin. in capit. in causis. colũ. 2. de testibus. vnde subdeducitur, hanc opinionem magis communem esse.

Caterũ nẽ leges Cæsareæ, & Regiæ omnino antiquatae, & sublatae censeantur: aut iniquitatis vitio notentur: quibusdam placuit eas constitutiones defendere, aliquot explicitis interpretationibus, quibus possint ab accusatorum calumnia vindicari. Quod pium est: modò causæ iustitia id permittat. Adrianus igitur in quarta sentent. tracta. de restitutione. capit. hoc supposito. scribit, has leges Cæsareas non esse iure pontificio in totum correctas: imò eas procedere opinatur, quando possessor, aut is, qui præscribere tentat, habet scientiam rei alienæ: immunis

tamen

tamen est à peccato, etiam si rem illam nõ restituat. Quasi Summus Pontifex in dict. cap. vlti. à præscriptione malam fidem, id est rei alienæ scientiam tunc excludat: cum ea simul cum peccato possidentis contigerit. At si possessor sciat alienam esse, & tamen differt iustissimè aliquot ex causis rei restitutionem: eo casu. præscribere poterit: quippè qui rem non detineat cum peccato. Hunc Adriani intellectũ ipse etiam colligo ex Panormit. in dicto capit. vltim. numero. 13. & 21. qui idem adnotauit in præscribendis actionibus personalibus: imò in eis tantũ loquitur, scribens, actionem personalem posse à debitore sciẽte præscribi, quoties nulla ipse fuerit in mora: quia non tenebatur pecuniam debitam offerre: & ea nusquam tẽpore præscriptionis fuit petita. Etenim ex sola negligentia creditoris tunc præscriptio vim assumit: quam rationem presentetia Hostienf. & Bart. superius expressim adduximus. Et eandem tenent ipse Panormit. in cap. ecclesia sanctæ Mariæ. nu. 36. de constitu. idem in cap. quod clericis. de foro compe. nume. 44. Corne. consil. 176. col. 3. lib. 1. & consi. 277. libr. 4. Socin. consi. 203. col. 2. lib. 2. Andr. Tiraque. in. l. si vnquam. C. de reuo. donat. in glo. reuertatur. nume. 310.

Sed ipse hanc rationem indistinctè intellectam falsam esse censeo: & subinde Adriani & Panor. sententiam opinor non esse admitten-

dam. Nam apud me certissimi iuris est, non posse constitui præscriptionem, nec procedere cum scientia rei alienæ: etiam si possessor nullum crimẽ, nec culpam mortalem contraxerit ex eo, quod non restituit rem, & differre possit eius restitutionem. Sic & debitor, sciens pecuniam debitã esse creditori, quanuis non teneatur statim restituere, nec eam offerre, præscribere nõ potest: cũ scientia rei alienæ impediãt præscriptione: item & scientia pecunię debitæ. tex. optimus in dict. ca. vlt. de quo ipse aliqua adnotauit libr. 1. variarum resolut. capi. 9. nu. 5. Vnde rationem Panormit. quã & Adrian. vititur, reprobant Imola colũ. 21. & Felin. nume. 3. in dicto cap. vltimo. de præscript.

Rursus idem Adrian. quod lib. 6. artic. 3. aliter Cæsareas, & seculares leges intellexit, scribens, eas constitutiones in foro tantũ seculari seruandas in hunc sensum, vt ille, contra quem præscriptum fuerit, minimè audiatur in iudicio à seculari iudice: imò ei denegetur actio, & ius nequaquam reddatur. Etenim ad reipublicæ vtilitatem posunt humanæ leges negare actionem: & ius ad petendum id, quod iuste, & lege iustitiæ debetur: & id quidem ob vitandas lites, ob vitandam hominum vecordiam, & negligentiam. Sic deceptus intra iustipretij dimidiã, apud iudicẽ exteriorẽ nullã actionẽ habet ad petendũ id, quod ratione deceptionis illius

K 5 re

re ipsa contingentis verè, & rectò iustitiæ tramite sibi debetur. Siquidem eidè à legibus humanis actio negatur ob effugiendâ litium multitudinem: quemadmodum ipse probauit lib. 2. variar. resolut. capi. 4. numer. 11. Eadem ratione leges humanæ pacto nudo actionè ad obtinendum, & exigendum in iudicio pecuniam promissam negarunt, & tamen promittens lege iustitiæ, & sub reatu mortalis criminis tenetur promissum seruare. capit. 1. de pactis. quod & nos adnotauimus in capit. cum in officijs. nu. 16. de testamen. sunt & plura ex legibus humanis his similia. Igitur præscribens mala fide secundû Hadria. post ipsam præscriptionem nõ potest in iudicium adduci, nec ab eores præscripta peti: manet tamen adhuc in conscientie iudicio, atq; in foro Canonico verè debitor, & tenetur re omninò restituere: quæ quidem sententia conuenit primæ opinioni, quã retulit glos. in dicto cap. vlt. de præscript. Hæc verò concordia latissimè improbat à Fortunio in dict. tract. de vltimo fine. illat. 2. sunt enim dissimilia, quæ paulò antè de legibus humanis tradidimus. Aliud siquidem est, actionem negari à lege humana ob aliquã causam, quæ absq; villo dolo contigerit: vel ob defectum solennis stipulationis à legibus requisitæ ad promissionis cautionè: aliud fomentum à lege exhiberi ad occupandas res alienas cum mala fide,

& maxima conscientie læsione: itè ad detinendum id, quod quis scit verè alteri debere: & iuxta legum humanarum sanctiones reddere tenetur. Quorum prius etsi ad vtilitatem Reipublice permitti possit: posterius tamen nulla ratio patitur, quòd id in Christiana Republica toleretur. Quamobrem illud opinor certissimum esse, & ita quidè in praxi seruandum fore in vtroq; foro, quòd nulla præscriptio, nec in realibus, nec in personalibus cum mala fide admittatur: ex quo plura deducuntur simul & ex vera legum secularium interpretatione.

Primum: leges ciuiles, & seculares permittentes præscriptionem cum mala fide, vel actionum realiû, vel personaliû iure Pontificio antiquatas, & correctas esse: ita quidem, vt nec in foro seculari seruandæ sint.

Secundò, ex præmissis deducitur, per leges has seculares, etiam si forent admittendæ, debitores, aut rerum alienarum possessores, minimè titulum, aut ius aliquod consequi, quibus ex ratione rectæ iustitiæ liberentur à restitutione eius, quod vel alienum est, vel alteri debetur. Etenim quauis lex humana hæc in specie iudicalem ex actione prohibeat, & repellat: nequaquam tamen ius tribuit possessori, nec debitori ad rei alienæ acquisitionem.

Tertiò infertur, harum legum secularium decisiones præscribentibus, ac possidentibus prodesse, vt in dubio non probata ab actore

eorum

eorum mala fide, præsumatur in iudiciali foro bona fides: ea quidem præsumptione, quæ fit iuris, & de iure, nec vllam admittat contrariam probationem præter eam, quæ ex confessione aduersarij deducatur: iuxta cõmunes omnium traditiones in materia præsumptionum.

Sic sanè nõ probata mala fide ipsi rei ad iudicium vocati per ipsum auctore, in dubio præsumetur bona fides: probari autem mala non poterit aliter, quàm ex confessione præscribentis: sicuti sensere Roman. in consi. 102. col. 3. Felin. in dicto capit. vlti. numero. 7. Hierony. Gratus in consi. 41. colum. 3. Qui quidem effectus maximus erit: cum etiam si velit creditor aliter probare malam fidem, quàm per confessionem debitoris, admittenda non sit probatio huiusmodi. Sat scio non ita expressim colligi hanc opinionem à Romano, & alijs, & præterea satis dubiam esse: licet ex eorum mente deducatur. Quia licet præsumptio sit pro præscribente actionem personalè, quòd bonam fidem habuerit, non tamen ita expeditum est, qd contrarium aliter quàm per confessionem præscribentis probari nõ possit: maximè in præscriptionibus breuioris tēporis, quàm triginta annorum. Etenim Rom. Feli. & Gratia. loquuntur de statuto secundû quod nõ censetur præscripta actio personalis cū nõ: sed tantû sancitū fuerit, qd elapso decēnio, stetur super solutione debitæ pecuniæ iura

mento debitoris: nã in eo casu existimant Roma. & alijs, posse contrarium probari per confessionem debitoris, aliove legitimo modo. Adhuc tamen quātum ad hancillationem atinet, arbitror post cõpletam legalem præscriptionem actionis etiam personalis, præsumi bonam fidem præscribentis, ex eaq; præscripsisse. Deinde constat, posse probari malam fidem præscribentis confessione. Quòd autè possit aliter probari dubium est, & fortassis ob auctoritatem legum secularium quibusdã pars negatiua verior videbitur: mihi tamen tutius apparet, posse malam fidem probari alijs legitimis probationibus præter præscribentis confessionem. Quartò, si post finitam præscriptionem legalè ipse præscribens fateatur, pecuniam solutam non fuisse: vel rem possessam alienam esse semota præscriptionis vi: licet nõ fateatur, se tēpore præscriptionis lesam habuisse conscientiam, nihilo min⁹ præsumendū erit, ipsum malam fidem habuisse: nisi ab eo bona fides probata fuerit, vel saltè aliqua iusta, & vrgenti præsumptione bonæ fidei, contrariam malæ fidei coniecturam euerterit.

Quintò illud est adnotandū, etiã in præscribendis actionibus personarum facilius bonam fidem præsumi in hærede debitoris: cum is iustam habeat ignorantie causam, an debitum sit solutum: atq; idè hæres debitoris in dubio, allegans præscriptionem actionis personalis, absolendus erit à petitione actoris

iuxta

iuxta leges seculares:secūdum Philipp. Corneum in consil. 277. lib. 4. colū. 3. Quo quidē casu bona fides præsumpta præscribentē defendit.

Sextò leges seculares procedere poterunt, etiam data mala fide præscribētis actionem personalem: nō quidem quo ad ipsam actionem: sed quantum ad ius executionis paratæ, & summariæ ipsi actioni ad hærens: hoc enim ius tollitur tempore à legibus definito, manetq; actio personalis: licet debitor malam fidem habuerit. Nam ex hoc creditor non amittit pecuniam creditā: sed tantū ius illud summariæ executionis datum à legibus, quibus & id tolli potest: sicuti adnotauit Francif. Balb⁹ in. 2. part. 3. part. princ. quæst. 14.

Septimò ferè eadem ratione præscriptio actionum personalium iure optimo procedit quo ad vtrumq; forum, Pontificiū scilicet, & seculare, etiam cum mala fide præscribentis: quoties agitur de actionibus à lege ciuili inductis, & ab initio per eandem legem certo tēpore definitione quadam restrictis. Si quidem eadem lex ciuilis ad illud tempus eas actiones concessit, ac restrinxit, etiam si reus malam fidem habuerit. quod ita visum est Paulo Castrensi. in. l. sequitur. §. si viam. ff. de vsucap. Panor. col. 3. & Feli. col. 2. Francif. Balbo in. 2. part. 3. part. prin. q. 13. Ioanni Crotto in. l. omnes populi. conclus. 11. ff. de iusti. & iure. & in. l. nemo potest. Fol. antep.

ff. de legat. 1. Nec tamen ex hoc excluditur actio de dolo, si is, q. actionem temporariam præscripsit, eo vsus fuerit, sicuti sensere Panor. & alij. Et præterea extincta actione temporaria, qualis est redhibitoria, quāto minoris, et similis, adhuc manet obligatio in animæ iudicio ad damni compensationem: iuxta distinctionem. S. Thomæ. 2. 2. q. 77. art. 3. Ioan. Maior. in. 4. senten. dist. 15. q. 40. artic. 3. Syluest. verb. Emptio. q. 19. & 20. Corad. de contract. quæst. 54. Caiet. in dict. art. 3. Ioan. Medina de restitu. quæst. 34. quibus adde Ciceronem lib. 3. de officijs. & Valer. Maxi. lib. 8. cap. 2. in princ. Nam & hi tractauerunt, an teneatur venditor detegere vitia rei, quam vendit. Apud Iurifconsultos idem tradiderunt. l. Iulianus. in princip. ff. de actioni. empt. l. qui sciens. ff. commodat. Regia. l. 64. tit. 5. part. 5. Abb. in cap. iniustum. de rer. permut. l. 1. §. si intelligitur. ff. de ædilit. edict. l. penult. tit. 5. part. 5. Cinus in. l. 1. C. de ædilit. actioni. Abb. in cap. cum cōtingat. nu. 24. de iure iur. Angel. & Roma. in. l. si quis cum aliter. nu. me. 28. ff. de verb. obligat. optimus text. in. l. quæro. ff. de actio empt. Speculat. in tit. de emptione. §. nūc vidēdum. versi. quid si vëditor. Ex quibus hac in re deducitur cōgrua & iuridica resolutio: illud enim satis sit modò adnotasse, actiones istas quanto minoris, & redhibitorias, competere etiam contra eum, qui bona fide cōtractū fecerit. l. tenetur.

netur. ff. de actioni. empt. atque itē tolli, & extingui tempore legibus definito etiam aduersus eum, qui malam fidem habuerit, secundum cōmunem.

Datur autem actio redhibitoria, quando emptor si sciisset rei venditæ vitium, eam nullo pacto emisisset: ideò agit is intra sex menses ad redhibitionem, vt venditio rescindatur omninò. l. redhibere. ff. de ædi. edict. l. 2. C. de ædilit. actio. l. sciendum. §. tempus. ff. eod. tit. l. 6. tit. 5. part. 5. Quod si emptor empturus nihilominus foret: sed non tanti: agit quanto minoris intra annum: quod in præcitatis locis probatur. Quinimò si quis egerit redhibitoria, & succubuerit: aget deinde intra annum, quāto minoris. Bald. in. l. penul. 2. colū. C. de ædilit. actioni. Cremēs singular. 164. & Cautelli. Cotta in memorialib. dictione, actio redhibitoria.

Octauò, si rationem æquitatis obseruemus, illud verum esse constabit, præscriptionem actionis realis, vel personalis optimè procedere, etiam cum mala fide præscribentis, quoties aduersus pœnalem legem præscriptio tendit. quam cōclusionem ipse tradidi in Epitome ad. 4. lib. Decret. 2. part. ca. 6. §. 8. num. 17.

Nonò, legum ciuiliū, & seculariū decisio, quæ approbat præscriptionem cum mala fide procedentem secundum quorūdam opinionem, obtinet aduersus legatarium in fauorem hæredis. Nam & si hæ-

res scientiam habeat legati: poterit nihilomin⁹ aduersus legatariū non petentem rem legatam præscribere tempore legibus definito: non obstante mala fide: quemadmodum voluit Ancha. in. reg. sine possessio. ne. fo. 3. col. 2. versi. itē intelligas. cui⁹ sententiā & nos post alios examinauimus. lib. 1. vari. resolu. cap. 9. nu. 5. Tandē iuxta resolutionē istā expendi poterunt leges seculares, quibus admissa fuit mala fides in præscribendis actionib⁹ realib⁹, & personalib⁹.

Decimò ex prænotatis deduci poterit, falsam esse Baldi opinionem. Is enim in dicto capit. vlti. de præscript. existimat, posse præscriptionem admitti. etiam si præscribēs malam fidem habuerit: modò fiat lex, qua statuatur, leges omnes præscriptionem aliquam inducentes habere vicem, & vim cōsensus ipsorum priuatorum, qui legumlatoribus subijciuntur: quia in hac specie nō datur mala fides propter consensum illius cōtra quē præscribitur. Hæc nanq; opinio procedere iure nō potest: siquidē lex nō potest consensum alicuius priuati inducere, vbi is absit, ac deficiat: nec potest humana constitutio ex hac fictione purgare conscientiam male fidei possessoris: cum sincera fides nō simulata requiratur. Vnde hæc opinio Baldi merum commētum est, ac denique impostura quædam minimè admittenda, contra ius naturale, & diuinum. Sic Ioannes Oldendorp. in lib. 2. variarū lectio. titu.

tit. de præscrip. ad finem. Baldum eiusq; nouum inuentum iniquitatis infimulat.

Vndecimò quo ad leges seculares prætermittendū non est, an Publiciana actio iure Põtificio sit admittenda: Et quidem, vt Publiciana competat, exigitur etiam iure ciuili bona fides emptoris, & agentis eadem actione, tempore saltem traditionis: ita quòd crediderit tradentem dominum esse, vel habuisse ius transferendi dominiū: quanuis ipse venditor, qui tradidit, malam fidem eo tempore habuerit. l. eum qui. §. Prætor. ff. de Publiciana. glos. in cap. Abbate sanè. in principi. de re iudica. in. 6. alia in. §. sed ista. Insti. de actioni. Sed si emptor tempore traditionis non haberet bonam fidem, nec malam, imò dubius esset, minimè competit ei Publiciana secundum Bart. in dict. §. prætor. eundem in. l. Põponius. §. si iussu. ff. de acquir. posses. Nam cum bona fides à lege exigatur, constat dubitationem nõ sufficere: quòd probauimus superius in hac. 2. part. §. 7. numero tertio.

Hæc autem Publiciana, quæ iure ciuili datur, non obstante mala fide tradentis, minimè tollitur ex cõstitutione & Auth. malæ fidei. C. de præscrip. longi tempor. decem vel vigint. annor. quia illa decisio ex mala fide authoris nõ tollit præscriptionem, sed eam in longius tempus producit: ita quidem: vt maiori spatio temporis sit peragenda.

Igitur cum Publiciana tunc obtineat: & admittenda sit, cū præscriptio continuo tramite procedit, constat non obesse Publicianæ mala fides authoris tradentis. gloss. in dict. cap. Abbate sanè. Cuius opinionem doctores inibi sequuntur & fatentur eam communem esse & veram, Alexan. in dict. §. si iussu. colu. penulti. Balb. de præscript. 2. part. 3. part. princ. quæst. 12. Antoni. Burgens. in Rubr. de empt. & vèd. col. 3. Iason in dict. §. sed ista. nu. 79. & ibi Gomeci. nume. 43. Quorum item ea est resolutio concors, atq; vnanimis, quòd Publiciana iure Pontificio admissa, & recepta sit: idq; probatur in dicto cap. Abbate sanè. vbi. gl. verb. dominij vel quasi: ea etenim ratione defendit: quia agens publiciana, non debet, nec tenetur in libello asserere, quòd credit se tunc non esse dominum illius rei. secundum Fabrum & communem. Imò id ommittere omninò debet, quidquid dixerit Iason in dicto. §. sed ista. num. 82. Quam obrem sicuti agenti Publiciana non obstat dubitatio, an res traditis fuerit, an aliena: si quidem præscriptio semel bona fide incepta, non interrumpitur dubitatione: sed adhuc procedit, & continuatur: quòd ad Publiciana mfatis est: ita scientia rei alienæ ipsam actionem Publicianam impedit, iure Canonico, & ciuili, ex eo, quia tunc nõ datur quasi dominium: cum nec præscriptio procedat: habeatq; Publiciana fundamentum

mentū ab ipso quasi dominio: què admodum deducitur ex traditis per Gomeci. in dic. §. sed ista. ad finem. licet Bald. in. l. ancillæ. C. de furt. 1. colu. & Balb. de præscript. 2. part. 3. part. principalis. q. 8. falsò existiment, malam fidem superuenientem etiam iure Pontificio non impedire Publicianam.

Cæterum in hac materia est inter Regias constitutiones. l. 1. titulo. 13. libro. 3. ordin. quæ statuit, rem immobilem possessam ab aliquo, titulo quidem & bona fide inter præsentem omninò præscribi: nec posse in iudicio ad eiusdem rei restitutionem possessorem conueniri. Vidi profectò sæpe controuerti de illius legis viribus, & quæri, cur ea in praxi accepta non sit. Et sanè ea lex deducta fuit à. l. 1. tit. 9. ordinationum, & legum, quas tulit Rex Alfonso Aera Millesima trecentesima octuagesima sexta: sicuti apparet ex supràcriptione dictæ. l. 1. tit. 13. Rex verò Alfonso non tulit legem in eum sensum, quòd res possessa per annum & diem, titulo & bona fide inter præsentem præscribatur: nec hanc decisionem induxit: sed præmisit, aliquot in ciuitatibus moribus, & forensi vsu inductum esse, vt possessor rei etiam immobilis inter præsentem per annum, & diem pacificus, non posset postea in iudicio conueniri: nec conuentusteneretur respõdere: imò se defenderet præscriptione. Et tandem hac lege fori præmissa: quæ qui-

dem habetur. l. 2. titulo. 1. libr. 2. fori. ad eius interpretationem Rex Alfonso statuit, non aliter legem illam forensi procedere, quam si possessor titulum, & bonam fidem habuerit. Ecce qualiter Rex Alfonso noluit inducere legem nouam, nec eam statuere: sed fori leges interpretari. Idem, ni fallor, fecerunt Catholici Reges, qui ordinationum Regiarum libros compilari iusserunt, & eisde ordinationibus legum autoritatè dedere: alioqui mirum est, quòd vnica lege nõ quidem nouiter statuta, sed ab ordinationibus Alfonso regis deducta, præter metem veteris legislatoris, qui nihil tale cogitauit, voluerint tot leges Partitarum, & aliarum ordinationum de præscriptione tractantes tollere, et antiquare. Lex autè styli. 242. refert forensis praxis vsu: circa dict. l. interpretationem, ac primū quidem exigit, quòd ille, contra què præscribitur in eodem oppido, vbi res est, habitationem habeat, vel assiduum commercium. Deinde hanc præscriptionem admittit, etiā quo ad proprietatem, si possessor titulum habuerit. Quòd si titulum nõ habuerit, refert, vsu obtentum esse, q; præscriptio anni, & vnus diei pro sit quo ad possessionem: salua tamen maneat proprietate apud antiquū dominū, qui eam in iudicio petere poterit. Hæc sanè ad intellectū dictæ. l. tradidimus. Etenim satis constat minimè in iudicio ad mitti præscriptionem anni, & diei, etiam

etiã cum bona fide, & titulo: nec in rebus mobilibus, nec in immobilibus.

Postremò aduersus hanc regulam iuris, quæ præscriptionem cum mala fide rei sciendam esse statuit, adducitur tex. in ca. 1. de præscript. ex quo Episcopus partem alienæ diœcesis triennio præscribit, sciens eam alienam esse. Nam ea præscriptio iniqua videtur præsertim inter prelatos, quibus maior recti, & iusti cura incumbit. Sed ad huius obiectionis solutionem erit omnino prænotandum, olim in concilio Mileuitano cap. 24. statutum fuisse, quòd si quis episcopus loca ad eius diœcesim, & curam pertinētia, quæ à Catholica fide defecerant, admonitus à vicinis episcopis per sex menses ab admonitione, in catholicæ fidei vnitatem reducere neglexerit, vicinus episcopus, qui potuerit ea ad catholicam fidem inducere, & induxerit, sibi ea loca adquirat: nec possit ab episcopo, cuius ea loca prius fuerant, impedi. Idem repetitum fuit in concilio Carthaginensi septimo, quod Gratianus appellat Aphricanum nonum. Cùm tamē in eo concilio Carthaginensi septimo fuerint ferè omnes recitati, & renouati Canones diuersorum conciliorum Prouinciæ Aphricæ: unde Antoni Demochares in diligentissima illa ad omnia Gratiani decreta inscriptione tribuit capit. placuit, vt quicumq; episcopi. 16. q. 3. Mileuitano concilio. Et potuisset, quod

Gratianus insinuat, Aphricano tribuere ca. 88. quo in loco eadem refertur constitutio, quæ in dict. cap. placuit. & cap. 24. Mileuitani concilij continentur. Rursus & illud constat, in eodem concilio Aphricano ca. 86. sancitum fuisse decretum aliud in hæc verba: Item placuit, vt etiam si quisquam post leges aliquem locum ad catholicam vnitatem conuerterit, si eum per triennium nemine repetēte retinuit, vltius ab eo nõ repetatur. Quam quidem cõstitutionem Gregorius Nonus ex Aphricano concilio retulit in dicto cap. 1. de præscriptioni. ex quibus manifestum est, iuxta literalē sensum repugnata in prædictis Canonibus statuta fuisse. Nã in dicto ca. 1. triennium requiritur: Et tamen in dict. cap. placuit. 16. q. 3. sex menses sufficere, decisum extat. Ego etsi videam Hosti. & doct. in dict. ca. 1. non satis exactè rem istam perpendisse, opinor tamē hunc esse verum prædictorum canonũ sensum, vt episcopus, qui voluerit locum ad alterius diœcesim pertinētem, & à fide catholica segregatum, ad ecclesiæ vnitatem reducere, prius admoneat verum illius loci episcopum, vt eum locum religioni restituat: si verò is id facere, aut curare intra sex menses ab admonitione neglexerit, alter, qui eum monuit, poterit operam dare, vt locus ille ad vnitatem ecclesiæ redigatur: atq; ita restitutum, si eundem per triennium à die conuersionis pacificè

pacificè nõ repetēte proprio episcopo possederit, postea locus repetitioni non datur: imò locus hic catholicæ fidei restitutus manet penes restituentem. Sic sanè Canones hi conciliantur: nam sex menses à concilio Mileuitano præfiniti, à die admonitionis currere incipiunt, & dantur ad hoc, vt constituatur verus, & proprius episcopus in mora, ac negligentia: ex quibus alteri liberum sit, illius loci ad catholicam fidem reductionē procurare. Triennium verò, cuius meminit text. in dicto capit. 1. à die reductionis incipit, & datur episcopo vero illius loci patrono ad ipsius repetitionem. Hunc sensum colligo ex glos. Hostiensis, & alijs in dicto cap. 1. tametsi quædam ipsi addiderint, quæ mihi non probantur. idē intellectus deducitur ex eodem concilio Aphricano cap. 86. dum inibi dicitur: Placuit, vt quicumq; post leges, locum ad catholicam fidem, & cætera. Hæc enim verba: post leges: etiam si ommissa fuerint à Gregorio Nono, ego sic interpretor: id est, post leges admonitionis seruatas. vel post leges admonitionis: & post cõuentionem, & admonitionem factam episcopo, ad quem locus ille pertinebat: quæ admodum legibus eiusdem concilij, & Mileuitani decretum fuerat. Fortassis text. in dicto capit. 1. de præscript. & in ca. 86. concilij Aphricani, planè procedūt, vbi episcopus vicinus locum alienæ diœcesis à fide catholica alienatū,

nõ reqsito proprio episcopo ad vnitatem ecclesiæ reducere curauerit, & reduxerit: hoc enim casu triennium sufficit ad præscriptionem illius loci. At si monitio præcesserit, tunc sufficiunt sex menses ad cõstituendū in mora proprium episcopum: ita quidem, vt si eum locum alienus pastor ad vnitatem ecclesiæ deduxerit, nõ teneatur episcopo, ad quem prius pertinebat, restituere. Hinc verum esse opinor, quod modo adnotabam: nempe sex menses incipere à die admonitionis: Triennium autem à die conuersionis: etiam si glos. in dicto ca. 1. hæc aliquantulum obscure explicuerit, sentiens triennium incipere à die admonitionis.

Hanc verò præscriptionem horum canonum interpretes cum scientia rei alienæ, & sic cum quadam mala fide ex eo procedere censent, quòd de fauore fidei hic tractetur: unde vt qui semel Catholicam fidem dimiserit, eidem diligenter, & sedulò restituantur, obtinuit prædicta præscriptio, quæ verè malam fidem non habet, quanuis adsit rei alienæ scientia: quia legibus canonicis ex causa iustissima permittitur loca ad alium pertinentia occupare, & retinere.

Verum horum Canonũ decisio iustificatur maximè ex eo, quòd episcopus negligēs restituere Christianæ religioni loca ad eius diœcesim pertinētia, & quæ à fide Catholica discesserunt, videtur ea deserere, aut habere quasi derelicta: atque

Regu. poss. L. ideo

ideò mirum non est, si acquirantur alteri episcopo, qui sedulo conuersioni operam dederit. iuxta notat. in. l. 1. & sequē. ff. pro derelict. His accedit text. singul. in. l. locorum. C. de omni agro desert. lib. 11. & in l. qui agros. eo. titu. Quibus responsum est, quòd si quis prædium tributarium Reipublicæ excolere neglexerit, nouusq; cultor, & agricola id colere curauerit, post biennium sibi acquirit nouus hic cultor veteri excluso, cui biennium istud datur à lege ad repetendum prædiū, quod videt quasi dereliquisse. Nec quidquam oberit scientia nouicultoris, qui alienum prædium occupauerit: quia cum id prædium sit reipublicæ tributarium, desertumq; fuerit à cultore veteri, præsumitur quasi derelictum: & in fauorē Reipublicæ permittitur cuilibet id prædium colere: quæ ratione bonam fidem habet nouus colonus auctoritate dict. l. qui agros. cuius ultra Bartol. ibi meminit Iason in. §. omnium. de actio. nume. 72. Eamq; Cæsaream responsionē ferè omnes intelligunt in prædijs tributarijs principi supremo, vel Reipublicæ habenti ius supremi principatus: si cuti notant Angelus & Areti. in. l. si de eo. §. si fortè, ad finem. ff. de adquiren. posses. quidquid Bar. ibi dixerit. atq; hæc quidem adnotantur ex dict. l. qui agros. quā & Corset. cōmendat in singul. verb. occupatio. ex. l. autem. locorum. deducitur intell. ad l. qui agros. vt ea proce-

dat nulla præmissa admonitione: etenim tunc requiritur biennium. Quòd si admonitio præmissa fuerit, sex tantum menses habet vetus colonus ad colendum, & repetendum prædium, quod incultū dimiserat. text. singul. in dicta. l. locorum. à cuius responso potest maximam rationem habere interpretatio secūda, quam superius exposuimus ad text. in dicto cap. 1. de præscript. cum alijs canonibus similibus. In summa illud est obseruandum, quòd mala fides minimè datur, nec admittitur in præcitatibus canonibus, nec admitteretur etiam fauore fidei, quæ ita à summo, pijsimoq; Iesu instituta est, vt nulla ex parte opus sit, peccatum, & crimē admittere, nec permittendū sit ad eius defensionem. Quæ enim, obsecro, vtilitas fidei, aut religionis Christianæ tractari potest, si Deo eius institutori offensa fiat? profectò nulla. vnde dicendum est, in dictis canonibus præscriptionem admitti cum mala fide fauore Catholicæ fidei, & religionis Christianæ. Nam etsi præscribens habeat scientiam rei alienæ, non omninò ex hoc malam fidem habere videtur: modò rem alienam legis auctoritate iustis ex causis capiat, vtq; à domino desertā, vel quasi derelictā sibi acquirat.

Ex. §. sequenti.

1 Interruptio præscriptionis, qualiter distinguatur ab alijs ferè similibus terminis?

2 Mala

- 2 Mala fides quocunq; tempore ante perfectam præscriptionem contingens, interruptit præscriptionem.
- 3 Bona fides quo tempore sit necessaria ad præscribendum: & inibi locus Dini insigniret vitiosus, emendatur.
- 4 Civilis interruptio, quæ sit? Et ibi eius vires explicantur.
- 5 Præscriptio contra Romanā ecclesiam, non interruptitur per excommunicationem à Roma. Pontifice latam die Iouis sancti.
- 6 Actio temporalis, qualiter perpetua fiat?
- 7 Præscriptio semel interrupta, cessante interruptione, iterum noua potest institui, & continuari.
- 8 Regia Taurina. l. 65. examinatur.

§. Duodecimus.

M N I B V S his, quæ ad præscriptionem iam præmissimus fore necessaria, examinatis, illud est expediendum, quod ad interruptionem præscriptionis spectat. Sunt etenim hac in re, quæ distinctam habent cognitionem: & ea quidem ita prænotantur à iuris vtriusq; interpretibus, vt sciamus quandoq; præscriptionē non currere, nec procedere: quandoq; eam cessare, ac dormire: quandoq; interrūpi. Non procedit, nec currit præscriptio, quoties ob malam fidem, similemve causam non incipit, nec incipere potest. Dormit, & cessat, quoties semel incepta præscriptio aliquo tempore intermittitur: vt in ea, quæ contra ecclesiam ante vacationem, & pastoris obitum proce-

debat: siquidem vacante ecclesia, & ea prælato destituta, cessat quidem præscriptio: ac demum electo prælato, quæ prius inceperat, continuatur: sic sanè tempus vacationis ecclesiæ subdeducitur. Interrūpitur autem præscriptio, cum omninò extinguitur aliqua ex causa: licet iam cœpisset procedere. Hæc colliguntur ex gloss. in. l. cum notissimi. §. sed & si quis. verb. inno-uatur. C. de præscriptio. trigint. vel quadragin. anno. & in capit. illud & cap. ex transmissa. de præscript. De interruptione quædam hîc breui compendio trademus, tantum ad quandam nostri instituti maiorem enucleationem.

Interruptio præscriptionis quædam est naturalis: quædam civilis. Naturalis interruptio contingit, cū deficit aliquid ex his, quæ necessario ad præscriptionem requiruntur. Mempè vel possessio, vel bona fides, vel titulus. Civilis verò interruptio fit, quando actus aliquis acciderit, qui ex lege civili interruptionē inducat. patet isthæc distinctio in dicto ca. illud. vbi glo. & in dict. §. sed etsi quis. verb. inno-uatur. Bona fides adeò ad præscriptionem est necessaria, quòd minimè sufficiat præscriptionem bona fide ceptam esse: nisi & ea toto præscriptionis tempore à præscribente habeatur: sicuti ex regula ista colligunt Dinus & doct. Barto. in. l. naturaliter. 2. columna. ff. de vsucap. Abb. & alij in cap. vltimo, de præ-
Reg. poss. L 2 scrip.

script. Balb. de præscriptio. 2. part. 3. part. princip. q. 7. idcirco. l. 1. C. de vsucap. transfor. quæ ab initio tantum præscriptionis bonam fidem exigit: nec eam accedente mala fide periclitari statuit: iure Pontificio antiquata censetur. idemq; dicendum est de. l. sequitur. §. de illo. ff. de vsucap. l. bonæ fidei. ff. de acquir. rerum do. Regia. l. 12. titu. 29. part. 3. tametsi iuris ciuili in hoc meminerit gloss. in hac regu. Dubitari tamē solet, an semel cœpta præscriptione à bonæ fidei possessore, mala fides postea contingens ita præscriptionem interrumpat, vt etiam recedente hac mala fide, possit possessor bonam fidem iterum habens præscriptionem cœptam continuare: vel omnino cœpta præscriptio interrupta sit? Et quibusdā videtur, malam fidem post cœptam præscriptionem contingentem, non interrumpere præscriptionem: sed eam durante eo vitio suspendere, vt tandem si vitium id cessauerit, præscriptio cœpta continuetur, vtaturque præscribens accessione prioris temporis. huius opinionis authores sunt gloss. vltima. in. 2. quæst. Innocent. & latè Felin. columna penultima. in dicto cap. vltimo de præscriptio. vbi Imol. eandem probat sententiam, quam sequitur asseuerans eā communem esse Balbus. 3. parte. 6. part. princip. quæst. 4. idem admittere videtur Adrian. quodlibet. 2. versicul. ad primam confirmationem. Quin & ipse Dinus in hac re

gula. nume. 13. non dicit, malam fidem interrumpere præscriptionem: sed eam impedire: vnde illud fortasse, sensit, quòd interim durante mala fide præscriptio dormiat, & cesset, vt tandem bona fide accedente continuetur. Ego sanè hanc opinionem falsam esse censeo: atq; iure verius esse opinor, malam fidem interrumpere omninino præscriptionem, eamq; extinguere: ideoq; cessante mala fide, bonaq; accedente, necessarium erit iterum ab initio præscriptionem incipere, nec erit locus accessioni prioris temporis: cum id mala fide accedente omnino extinctum sit: huius sententiæ veritas constat: quia mala fides verè & naturaliter interrumpit præscriptionem: interruptio autem inducit necessitatem incipiendi nouam vsucapionem iuxta communem omnium traditionem in dicto cap. illud. atq; ideo, malam fidem post incœptam præscriptionem contingentem, non tantum præscriptionem impedire: sed & extinguere omnino, ita, vt etiam accedente bona fide nō possit prior præscriptio cōtinuari: sed sit opus noua, et integra præscriptione. asserunt Hosti. Bald. Ioā. And. Card. Antoni. & Abb. in dicto cap. vlti. Syluester. verbo, præscriptio. l. 5. 3. ad finem. idem tenet Claudius in dicta. l. naturaliter. numero. 11. Et inibi Ioā. Hannibal numero. 148. Nam & hi docto. expressim tenet Hostiè. opinionem, vbi præscribēs post cœptam bona

bona fide præscriptionem habet rei alienæ scientiam eo modo, quo in mala fide cōstituitur. Quasi opinio prior procedere possit, quoties scientia rei alienæ ita leuis est: quòd malam fidem nō inducat: quod in cōtrouersiam minimè incidit: siquidem tantum hīc tractamus de mala fide: idcirco si mala fides non accesserit, nulla est hac de re disputatio. fit igitur posteriorem sententiam veriore esse: nec ipse certum habeo, quòd prior sit magis communis.

Cæterum bona fides secundum iuris ciuili responsa tempore traditionis regulariter necessaria est. l. si aliena res. in princip. ff. de vsucap. l. si is pro emptore. §. vlt. l. sequitur. §. de illo. eod. titu. l. 2. ff. pro empto. l. existimans. ff. pro solut. Quibus in locis communi omnium cōsensu excipitur à regula contractus emptionis, in quo vt ab eo procedat præscriptio, bona fides exigitur tempore contractus, & tempore traditionis. Eandem resolutionem tradere gloss. & docto. in. l. Celsus. ff. de vsucapioni. Barto. & docto. in dict. l. 2. ff. pro empt. Regia. l. 12. titu. 29. part. 3. Balbus de præscri. 2. part. 3. part. princip. q. 7. Dinus in hac regula, numero. 36. cuius ideò mentionem fecimus, quòd existimemus non satis explicuisse, quid in hoc articulo iure Pontificio dicendum sit: ita enim scribit: Sed de iure canonico non requiritur bona fides tempore contractus in his, quæ de iu-

re cōmuni possunt possideri, cum sine titulo præscribantur, vt dictum est: sed tempore traditionis, & continuatæ possessionis vsque in finem completæ præscriptionis: vt patet per verba regulæ. Hactenus Dinus, sentiens præmissam iuris ciuili distinctionem, quam & ipse probauit, minimè procedere iure canonico in his, quæ iure cōmuni possideri possunt: quasi titulus necessarius non sit ad præscriptionem: & præterea ius ciuile requirat bonam fidem tempore contractus in his tantum casibus, quibus titulus ad præscriptionem exigitur. Hæc verò à Dino subintellec̃ta ego non ita certa fore censeo, sicuti Dinus sensit. Nam vt alibi ostendimus, inter ius canonicū, & ciuile quo ad præscriptionis titulum nulla potest vera ratio differentie cōstitui: nec itē vllū adest inter hæc iura discrimen. Quo fit ita iure Pontificio, vt ciuili, titulum ad præscriptionem requiri. Deinde ius ciuile nō semper requirit bonam fidem tempore contractus, etiā si titulum exigat. Etenim in alijs titulis, præter emptionem ac venditionem satis esse statuit, quòd tempore traditionis bona fides adfit. tametsi ius idem ciuile voluerit, in titulo emptionis bonam fidem adesse tempore contractus: tunc quidem, cum ad præscriptionem titulus necessarius sit. Quamobrem quidquid scripserit Dinus, existimo distinctionem prænotatam in hoc versicul. cæterum. adhuc iure Reg. poss. L 3 Pont-

Pontificio admittendam esse: & ea ex causa distinguendum esse titulum emptionis à reliquis titulis, secundum ea, quæ à Jurisconsultis responsa sunt. Subdit & ipse Dinus: In his verò, quæ non possunt de iure communi possideri, in quibus præscribendis requiritur titulus, dicendum foret, quòd bona fides non requiratur tempore contractus, & tempore traditionis, & continuatæ possessionis in titulo emptionis: in cæteris verò requiritur tempore contractus, & tempore traditionis, & continuatæ possessionis: nisi post tempus contractus mala fide celebrati error facti probabilis interueniat, qui malæ fidei præcedentis suspicionem remoueat. Hactenus Dinus. Cuius commetaria hac in parte maximo impressorum vitio læsa fuisse cenleo. iure siquidem civili, & canonico quoties titulus ad præscribendum est necessarius, in emptionis titulo est item necessaria bona fides tempore contractus, & traditionis: quæ admodum iure Cæsareo, quod in hoc casu iure Pontificio admittendum esse, expeditum extat, & à Canonibus additur tempus præscriptionis totius, donec ea perfecta sit. Quo igitur pacto fieri potest, quòd vbi titulus est ad præscriptionem necessarius iure civili & Canonico, nō sit item necessaria bona fides tempore contractus vè traditionis? Et præterea si iure civili in cæteris contractibus non requiritur bona fides tempore contractus:

sed sufficit quòd ea detur tempore traditionis: ac iure canonico tantum adiscitur tempus continuæ præscriptionis: cur obsecro Dinus in his titulis requirit bonam fidem tempore contractus, & traditionis, & continuæ præscriptionis?

Quibus ex causis apud Dinum ita legendum esse opinor: In his verò, quæ iure communi non possunt possideri, in quibus præscribendis requiritur titulus, dicendum foret, quòd bona fides requiratur tempore contractus, & tempore traditionis, & continuatæ possessionis in titulo emptionis. In cæteris verò requiritur tempore traditionis, & continuatæ possessionis: atque etiam tempore contractus, nisi post tempus contractus mala fide celebrati error facti probabilis interueniat, qui malæ fidei præcedentis suspicionem remoueat. Hæc Dinus. Et hoc vltimū iure etiam civili est necessarium: nempe quòd mala fides cesset, noua quæ ad sit tempore traditionis: cum alioqui præscriptioni locus non sit.

At que hæc dicta sint de mala fide, quæ præscriptionem interrumpit. Sic & possessio, quæ omnino exigitur ad præscriptionem, quemadmodum in hac Relectione tradidimus, si ea deficiat quocunque tempore ante completam & perfectam præscriptionem, vsucapio interrumpitur: qua de re hinc parum immorabimur: cum eam quæstionem latissimè examinauerint

rint docto. in dicta. l. naturaliter. & Balb. in. 3. part. 6. partis principalis. in tracta. de præscript.

Fit item præscriptionis interruptio, si titulus deficiat: quod satis manifestum est, & traditur à Bart. in dict. l. naturaliter. col. 2. Panor. in dicto capit. illud. Franc. Balbus in eodem tracta. de præscript. 3. part. 6. part. principa. versicu. tertio principaliter quæro.

Nunc de ciuili interruptione agendum est, atque ad eiusdem articuli resolutionem præmittendum, præscriptionum, quædam esse in odium tantum negligentis inductam: vt est ea, quæ mala fide iure Cæsarium admittitur ex triginta annorum tempore: quandam verò esse merè fauorabilem: nempe inductam à iure in fauorem tantum possidentis: qualis est vsucapio triennalis, quæ omnino fauorabilis est: aliam autem esse præscriptionem mistam: id est iure institutam in odium negligentis, simul & in fauorem possidentis. Et hæc est præscriptio decem, vel viginti annorum: quæ cum titulo, & bona fide procedit, sicuti explicat text. in capit. placuit. §. potest. 16. quæstio. 3. cuius meminit in hac specie lason in. §. penales. Instituta actioni. num. 126. post alios, præsertim Abb. & docto. in dicto capit. illud. Est item mista præscriptio ea, quæ absque titulo, bona tamen fide procedit ex tempore triginta annorum secundum Dinum, qui hæc optimè tradit in hac regu. num. 8.

Prima tamen de interruptione ciuili sit conclusio. Præscriptio triennalis, quæ à doctores vsucapio dicitur, non interrumpitur, etiam litis contestatione: imò procedit, & perficitur durante lite: in qua possessore condemnato, fit rei restitutio. l. 2. §. vltim. de vsucapio. pro empt. l. Iulianus. §. quantum. ff. ad exhibend. l. si post acceptum. ff. de rei vendicat. ex quibus vnanimi omnium suffragio hæc opinio constituta est, in dicta. l. naturaliter. & in dicto ca. illud.

Secunda conclusio. Præscriptio decem, vel viginti annorum, quæ partim est fauorabilis, partim odiosa, interrumpitur litis contestatione. l. motæ litis. C. de rei vendi §. potest. in dicto capit. placuit. Barto. & alij communiter in dicta. l. naturaliter. colum. penulti. Abb. & alij in dicto cap. illud. vbi Feli. & Balbus in. 3. part. 5. part. principa. Ioan. Hannibal in dicta. l. naturaliter. numero. 344. plura hac in re tradidere. Præsertim est adnotandum, hanc conclusionem tunc obtinere, cum litis contestatio fiat apud iudicem competentem, & habentem causæ & litis eiusdem cognitionem: sicuti visum est glos. in dict. capi. illud. & in dicto capit. placuit. §. potest. versic. interrupta. & in capi. vt debitus. de appella quibus est & similis in. l. penult. C. de stat. defunctor. quarum opinionem sequuntur doct. præsertim Feli. in dict. cap. illud. & Balb. in dicta. 3. part. Ioan. Lupi in ca.

per vestras.4.notab.nu.28. per text. in dict. l. penult. Hanc item secundam conclusionem quidam veram esse opinantur, modò ipse agens in causa non succubuerit: eo enim succumbente, non interruptitur præscriptio per litis contestationem: quasi ea vim, quam semel habuit, amiserit actore victo: sic sanè adnotarunt Feli. & Balb. post alios. probat text. optimus in l. euidenter. ff. de excep. rei iudi. idem asserit Socinus consi. 47. lib. 3. ad finem. Tertio eandem conclusionem ita intelligendam esse opinantur Abb. & quidam alij in dicto cap. illud. vt procedat, quoties litis contestatio facta fuerit animo prosequendi litem. Nam litis contestatio alioqui hunc effectum interruptendi non habet: si actor nullum habens impedimentum litem omiserit, & eam desertam dimittat. glos. in dict. §. pot. vers. interrupta. quam sequuntur Rom. in l. si verò. §. de viro. 34. Fallét. ff. solut. mat. Capitius decisione Neapo. 11. ex argumento sensus contrarij. l. vlt. C. de præscrip. trig. vel quadr. anno. quo in loco glos. prima tenet contrarium, quam sequuntur doct. communiter: sicuti eam approbans asseuerat Francisc. Balb. in dict. 3. part. 6. part. principalis. Quæ quidem sententia verior apparet: tametsi Felin. dict. capit. illud. numero. 10. mentionem fecerit glos. in dict. §. potest. dicens, eam esse auream. Qui tamen dubitat, an ea vera sit.

Tertia conclusio. Præscriptio tri-

ginta annorum, aut quadraginta, bona tamen fide procedens, non aliter interruptitur, quam litis contestatione. Hæc enim præscriptio propter bonam fidem similis censetur præscriptioni decem, vel viginti annorum: & mixta iudicatur: quemadmodum constat ex dicto. §. potest. cuius autoritate hanc conclusionem tenuerunt Abb. & Felin. colum. 2. in dicto capit. illud. Balb. in dict. 3. part. 6. part. princip. quæst. prima secundæ speciei: licet contrarium placuerit Antonio in dict. cap. illud.

Quarta Conclusio. Præscriptio merè odiosa, quæ mala fide procedit ob segnitiam, ac negligentiam alterius, sola citatione interruptitur. Hanc conclusionem latè probant Barto. & docto. in dict. l. naturaliter. & in dict. cap. illud. Balb. in dic. quæst. 1. Iason in l. vltima. ff. de eo per quem factum erit. textus optimus in dicto. §. potest. & in l. cum notissimi. §. inò. & in principio. C. de præscript. triginta annorum. atque idem erit in quacunque alia præscriptione, quæ mala fide possit procedere, cuiuscunque temporis sit.

His adijciendum est, quod Felin. scribit in cap. cum non liceat. de præscript. colum. vlti. existimans, aduersus Romanam ecclesiam nullam procedere præscriptionem: quippe quæ quolibet anno interruptatur per excommunicationem à Romano Pontifice die Iouis sancti

ex

ex Bulla Cœnæ pronuntiatam aduersus occupantes, & detinentes res ecclesiæ Romanæ. Quod satis est singulare, si iure defendi possit. Ego hanc sententiam falsam esse opinor. Nam etiam si illa excommunicatio interrumpere posset præscriptionem, id obtineret quo ad malæ fidei possessores, quos Romanus pontifex sententia excommunicationis notat. siquidem bonæ fidei possessores, qui letsi rem ecclesiæ Romanæ possideant, iuste tamen opinantur, eam propriam esse, minimè prædictis censuris afficiuntur. Quòd si dixeris Felin. sequutus, ad monitionem Romani pontificis: etiam extraiudicalem, ita interrumpere præscriptionem, sicuti eam litis contestatio interrumpit: cum ipse Roma. pontifex sit iudex omnium maximus, nec habeat iudicem, coram quo agere, aut alterum conuenire debeat: quemadmodum in hac specie ex illo textu deduxerunt Innocent. Ioan. Andr. Abb. col. 3. Felin. col. penult. in capit. nihil cum scandalo. de præscript. Areti. in l. si seruū. §. sequitur. colū. 2. ff. de verb. obligat. Petrus Perusi. in repet. ca. Si diligenti. de præscriptio. nume. 35. id procedit in speciali monitione ipsius Romani pontificis, qui speciali quadam requisitione, ac nominatim possessores admonuerit, vt res occupatas ecclesiæ Romanæ restituat: cū ex hac admonitione censentur possessores in mala fide constituti. non sic erit dicendū

in monitione illa generali, quæ fit per excommunicationem Romani pontificis. Vnde opinio Felin. in dict. capit. cum non liceat. dubia est, & mihi falsa videtur. Eamque reprobabat Carol. Ruinus in consi. 37. num. 12. & 17. libr. 4.

Supereft modò effectum interruptionis tradere: & quidem in actionibus temporalibus, quæ vel sex mensibus, vt redhibitoria: vel anno, vt quanto minoris: & alijs, de quibus in l. sciendum. in fine. & l. cum sex. ff. de ædilitio edict. l. 65. titu. 5. part. 5. & in l. in honorarijs. ff. de actioni. & obligat. atque in omnibus actionibus, quæ tricennali præscriptione tolluntur, per litis contestationem fit earum perpetuatio ad quadraginta annorum tempus. l. vltima. C. de præscriptio. trigint. vel quadragint. anno. Idem traditur in l. vltim. in princ. ff. de eo, per quem fact. erit. maximè per Iasonem inibi: & eundem in §. pœnales. de actioni. num. 113. & Alex. in l. nam & postea. §. si is qui temporali. ff. de iure iur. atque hoc ita receptū est iure perpetuationis. Quid igitur respondendum erit, quoties præscriptio interrupta extitit, an possit iterum cessante interruptione procedere, nouo quidem initio, siue sit interruptio civilis, siue naturalis? Bernardus enim in dict. capit. Illud, hanc 16. quæstionem omisit, alia hac in materia tradens. gloss. verò in capit. 1. quæst. 3. & in reg. sine possessione. de regulis iuris. in. 6. & Antonius.

L 5 in

in dict. cap. illud. existimant, post civilem interruptionem non posse iterum ab initio præscriptionem procedere, nec incipi, vt tandem noua, & integra instituat. Quia mala fides inducta ex hac interruptione minimè patitur, quòd præscriptio procedat. qua de re tractauerunt glo. Bart. & Salyc. in l. 2. C. de fruct. & lit. expens. etiam quo ad alios effectus. hanc opinionem gloss. in dic. cap. 1. asserit communem esse Panor. in dict. cap. illud. num. 20. Sed hæc opinio tunc vera erit, quoties ex hac interruptione mala fides adhuc perseuerat apud præscribentem: hæc autem quæstio, quam modò tractamus, proponitur in eo casu, quo bonam fidem habet, qui vult præscribere post interruptam præscriptionem noua, & integra præscriptione. tandem in naturali interruptione cõstitutissimum est, quòd iterum possit noua, & integra constitui, & continuari præscriptio: nempe possessione semel amissa, iterum accedente. idem de titulo: idem de bona fide dicendū erit secundum communem in dicto ca. illud. text. optimus in l. penulti. titu. 29. part. 3. At in interruptione civili frequentiori interpretum suffragio receptum est, quòd in realibus, & personalibus actionibus semel interrupta præscriptio nõ possit iterum ab initio procedere, nisi tempore quadraginta annorū perfecta fuerit. l. vlti. C. de præscript. trigint. vel quadr. anno. vbi gloss. &

Cinus. gloss. in l. 1. C. de longi tempor. Abb. & Feli. in dict. cap. illud. colū. 5. text. optimus in l. 1. §. 1. C. de annali excep. tradit Balb. in dict. part. 6. partis principal. q. 4. atque esse hanc opinionem cõmunem fatetur Ioan. Hannibal. in dict. l. naturaliter. ff. de vsucap. num. 370. verum Salycet. in dicta l. vlti. & in l. cum notissimi. §. Imò. col. vlt. C. de præscript. trig. vel quadr. anno. aduersus communem sententiam existimat, interrupta ciuilitè præscriptione in realibus actionibus: tantum requiri ad nouam præscriptionem decem annos vltra eos, q. ab initio iure ordinario si nulla contigisset interruptio, foret necessarij. cuius sententia admitti poterit. Imò fortassis illud iure probari poterit, in actionibus realibus, & in rebus præscribendis semel interrupta præscriptione etiam ciuili interruptione posse iterum ea interruptione cessante, nouam præscriptionem institui, & continuari bona fide, & possessione, alijsq. accedentibus circumstantijs, quæ iure ad legitimam præscriptionem requiruntur per id tantum tempus, quod nulla data interruptione, sufficeret ad præscribendum. Nam leges in cõtrarium pro communi allegatæ, intelligendæ sunt, quoties mala fides manet apud possidentem, vel præscribentem, tunc enim necessaria est noua quadraginta annorū præscriptio, secundum iura ciuilia, quæ iure pontificio in hoc sublata censentur. vnde

fortassis

fortassis in actionibus personalibus si verè præscribens habeat bonam fidem, mala enim præsumitur ex ciuili interruptione, idem erit. Super quo maturius cogitandum esse censeo.

Est præterea in hoc tractatu Regia. l. 65. Tauri, quæ palàm statuit, in interruptionem præscriptionis factam quo ad possessionem, censi itidem habere effectum, ac factam fuisse quo ad proprietatem: & è contrario. Cum tamen interruptio præscriptionis ratione vnus actus, non habeat effectum quo ad alium: capit. auditis. ad finem. & inibi Panorm. & Doctor. de præscriptio. Nihilominus Regia constitutio elegans est: nec loquitur de naturali interruptione, sed de ciuili: habetq. hunc sensum, quòd mota lite quo ad iudiciū possessoriū, non tantum fiat interruptio præscriptionis quo ad possessionem super qua cõtrouertitur, sed & quo ad proprietatem. quæ in iudiciū deducta nõ est. Sic sanè ex hoc interruptitur præscriptio, qua tolli poterat, & excludi remedium possessoriū: itè & ea præscriptio, quæ actionem ad proprietatem tempore posset extinguere. Ex contrario si aduersus præscribentem actum sit ad proprietatem, non tantum interruptitur præscriptio, quæ tolleret actionem realem ad proprietatem actori competentem, sed & ea præscriptio, qua interdista possessoria, quibus actor agere posset, extinguerentur. Hoc

etenim cõueniens est ex eo, quòd in hac potissimū materia de præscriptionibus maximè coniuncta sit possessionis causa proprietati: cum absq. possessione proprietatis præscriptionis titulo adquiri nõ possit.

Illud verò non est prætermittendum, quòd si quis præscribentem in iudicium traxerit agens possessorio: & præscribens victus fuerit: certissimi iuris est, etiam quo ad proprietatem præscriptionem interruptam: cum possessio à præscribente auferatur: atque ideo is continuare nõ possit præscriptionem absq. possessione. reg. sine possessione. de reg. iur. in. 6. nisi victus agens postea de proprietate rei allegauerit præscriptionem, & velit ad eius perfectionem vti eo tempore, quo pendente lite possedit: tunc equidem Regia constitutio planè illi iustissimè obijcietur. Sed si agens possessorio aduersus præscribentem in eod iudicio victus fuerit, ac succubuerit, & deniq. proprietatem in iudicium deduxerit: quaritur an reus possit præscriptionis iure se defendere, ad eamq. præscriptionem vti eo tempore, quo possedit post mortam litem super possessorio: Et videtur non esse locum in hac specie Regiæ constitutioni: siquidem ex litis contestatione non fit interruptio præscriptionis, cum actor succumbit: quemadmodum superius in hoc ipso Paragrapho probauimus: & tamen vidi frequenter, nisi immemoralis præscriptio probetur,

betur, nō admitti ad continuationē præscriptionis tempus, quo reus possederit post motam litem super possessorio iudicio, latamq; in eo sententiam: quasi id sit consonum Regiæ, & Taurinæ constitutioni. Quod apud me dubium est. Hæc quidem de civili interruptione: nā naturalem interruptionem diximus nō omnino pertinere ad Tauri legem. Id verò probatur planè de interruptione procedente à defectu possessionis: ea etenim dubio procul & ad possessionem, & proprietatem pertinet: nec illa constitutio huic aptari potest. At interruptio procedens à defectu tituli, vel bonæ fidei, et si naturalis sit, fortassis conueniet prædictæ legi. interruptitur enim præscriptio proprietatis ob malam fidem: item ob deficientem titulum: & tamen interdicta possessoria, quæ lege, vel statuto temporalia sunt, ac tempore tolluntur, hac in specie præscriptione huius temporis absque titulo & bona fide, & denique mala, iure civili hac in parte minime antiquato, extinguuntur: sicuti diximus de iure summaria executionis. Igitur iuxta legem Regiam interruptio præscriptiōis quo ad proprietatem ex defectu tituli, aut ex mala fide, cum alioqui minime præscriptionem aduersus interdicta possessoria interromperet, ad hæc interdicta extenditur: atque ideo horum interdictorum præscriptionem interruptit. Qua de

re adhuc oportet maturiùs perpendere, ac diligentius cogitare.

Ex capite sequenti.

- 1 *Vfucapio, et præscriptio, an sint ratione iusta legibus humanis introductæ?*
- 2 *An ex præscriptione adquiratur dñium utile, vt directum, latissimè disputatur.*
- 3 *Vfucapionē triennalē à longi temporis præscriptione perperam distingui quo ad dominij directi, vel utilis acquisitionē.*
- 4 *Intellect. ad tex. in. l. Si duo patroni. §. Iulia nus. ff. de iure iurand.*
- 5 *An per Vfucapionē, vel præscriptionē, etiā si ex eis transferatur dñium directum, fiat iniuria, aut derogetur iuri naturali?*
- 6 *Dominium utile acquisitum præscriptione maximos effectus habet.*

Tertia Relectionis pars.

IVIS operis initio enuntiata partitionos iam admonet, vt vfucapiois vim, & effectū exponamus. Cuius rei cōtrouersia necessariò deducitur ab ea quæstione, qua disputari solet, sitne iusta lex, quæ vfucapionem instituerit in republica? cum ex ea dominia ab vno in alium absq; cōsensu prioris domini, sola humanæ legis autoritate trāferantur. Hic tamen de præscriptione, quæ mala fide procedit, minime tractabitur, saltē in specie: sed in genere de vfucapione, eiusq; iustitia agendum erit. Idcirco hæc proponimus conclusionem.

Potuit

Potuit lex humana iustissimè dominiū priuatum ab vno in alterum trāferre vfucapionis, aut præscriptionis ratione. Hæc probatur. Etenim humana lex potest ob utilitatem publicam dominium priuatum ab vno tollere, & in alium trāferre. Lex verò id agens ex causa vfucapionis maximam reipublicæ utilitatem affert, ac semper attulit: igitur constat quod in hac assertionē cōstituiamus. Atq; huius argumentationis vltima pars, quæ ex prioribus rem deducit, manifesta est. Maior verò propositionis pars ex eo apparet, quod lex humana eo tempore, quo res omnes erant communes ante particularem rerum occupationem, potuit eius sola autoritate priuatis dominia rerū concedere & tradere: quod aperitissimè probatur à Conrado de contract. q. 9. & 11. Ergo eadem lex post illam diuisionē rerū priuatis factā itidem poterit ex iusta causa dominium vnus eiq; adquisitum ab eo tollere, & in alterum trāferre: quia non minor est legis potestas ad tollendum dominia præmissa causa utilitatis publicæ, nunc post rerum communium particularem dominij acquisitionem, quàm fuerit tunc cum omnia erant communia, & indiuisa: atq; autoritate legis facta fuere priuata. habuit enim tunc lex autoritatem concedendi aliquot ex rebus communibus ob iustam causam aliquibus, reliquis ab earum vsu exclusis. eadem

ergo habet & nunc potestatem eadem res ab his, qui earum dominium habent, ratione publicæ utilitatis tollere, & alijs adijcere. Deinde lex humana, quæ iusta sit, inter subditos vim habet ex eo, quod subditi consenserint in imperium & administrationem legislatoris: eademq; ratione subditi consenserunt in legem iustè à principe latam: quod satis manifestum est: id circo lex iusta, quæ vfucapioni vim dederit, eamque induxerit, consensum habet tacitum omnium subditorum: qui quidem consensus tacitus sufficiens est, vt virtute legis iustæ dominium ab vno in alterum absq; cōsensu expresso transferatur. Minor huius argumentationis pars tangit iustitiam legis inducentis præscriptionem: nempe vt rōm iustam habuerit legislator causam transferendi dominiū ab vno in alterum ratione temporis? Et quidem hæc iustitia constat ab utilitate reipublicæ, cui conuenit dominia rerum non esse incerta: item quod lites, quæ aliqui frequentissimè contingerent, aliqua ex parte à republica exterminentur. Item euidentius ostenditur, si paulò latius rem istam repetamus. Nam vfucapio in primis videtur refragari naturali æquitati: cui conuenit, quod nemo cum alterius iactura fiat locupletior. l. nam hoc natura. ff. de conditionibus indeb. l. iure naturæ. ff. de regul. iuris. Tamen ex aduerso obijcitur

obiscitur, eam æquitatē quandoque incommodam, & sanè perniciosam esse communi hominum societati, cui lege naturali omnes inservire tenemur: cuiusque ratione ut ea conferretur, passim leges humanæ instituuntur: quarum finis non alius est, quàm humani convictus, & humanæ, communisq; societatis conservatio. In hoc deniq; vsucapio instituta legibus humanis est, ut reipublicæ, communisq; hominum societati, consultum sit. Ea etenim cessante incertus semper esset possessor, an res, quam ab alio emit, aliove titulo habuit, sua sit nec ne. Quod minimè reipublicæ commodum est: imò damnum infert. l. 1. ff. de vsucapion. quòd si nullo tempore certa sint rerum dominia, hominum commercia facile intermittentur, atque inculti iacebunt agri, quorum cultura reipublicæ utilis omnino censetur: timens nanque possessor nè quando dominus verus fundi, eum sibi auferat, illius curam abisciet, & incultum manere sinet, quemadmodum scribit Theophilus in princ. Inst. de vsucapio. Et præterea vsucapionis lex alia ratione iustificatur à iuriconsulto in. l. vlt. ff. pro suo. ergo inquit Neratius, vsucapio rerum constituta est, ut aliquis litium finis esset. Sic & Cicero pro Cecinna, vsucapionem inquit esse finem sollicitudinis, ac periculilitium. His tãdem rationib⁹ introducta vsucapio minimè infringit regulam illam iuris

naturalis, quæ cum alieno detrimento nos locupletari vetat, sed eam potius moderatrice ratione interpretatur, nè ab alia lege, quæ conservationem, & quietem communis societatis iniunxit, discederetur. Sic legibus duodecim tabularum fundi, & agri biennio vsucapiebantur, cæteræ autem res anno tantum. cuius legis meminere Iustinianus in l. 1. C. de vsucapion. transform. Cicero lib. 2. Topiconum. Idem in oratione pro Cecinna. Plato item libr. 12. de legibus, ad eius reipublicæ, quam ipse instituebat, regimen statuit, rem mobilem palam & publice possessam, anno vsucapi: si clam possideatur eares, triennio quidem: & id in vrbe. At in agro palam, quin quennio: occultè verò, decennio vsucapi. Laudat Cicero de officijs libro secundo, Aratum Sycionium, quòd is cum patriam suam tyrannide multis annis oppressam liberasset, exulesq; reduxisset, possessiones iustas triginta iam & quadraginta annis obtentas movere, atque exulibus restituere ideo iniquum esse censuit, quòd tam longo spatio multa hæreditatibus, multa emptionibus, multa dotibus tenebantur sine iniuria. Hinc sanè fit, ut nulla Christiana respublica sit, quæ proprijs statutis legibus vsucapionem mobilium, & immobilium rerum non probaverit: easq; leges iustas esse ostēdit Scotus in. 4. sent. dist. 15. et præter eum Conra. de contract. q. 15. conclusione. 2. & sequentibus

tibus. Thomas in quodlib. 12. q. 24. quorum opinio cõmunis est apud theologos: sicut eam sequutus asserit Hadrian. in. 4. sent. tract. de restitutione. eo capite, quo de præscriptionibus agit. Ex hac vsucapionis iustitia plura possent deduci: quorum aliquot, quia maiorem hætenus habuerunt controuersiam, breui quadam resolutione subisciam. Primum hinc facilimè, ni fallor, expendi poterit ea quæstio, qua dubitari solet, an ex præscriptione acquiratur dominium directum, vel ²utile. Nam frequentiori nostratiū sententia illud obtentum est, quòd ex trienniali vsucapione transferatur dominium directum: at ex præscriptione decem, viginti, vel triginta annorum, tantum translaturum fit in præscribentem dominium utile. Nam frequentiori nostratiū sententia illud obtentum est, quòd ex trienniali vsucapione transferatur dominium directum: at ex præscriptione decem, viginti, vel triginta annorum, tantum translaturum fit in præscribentem dominium utile, directum verò maneat penes illum, aduersus quem præscriptum fuerit. Hanc opinionem veram esse censent glo. in auth. nisi tricennalis. C. de bonis mater. glo. in. l. traditionibus. C. de pact. & in princ. Insti. de vsucapi. quas sequuti sunt Bart. & docto. in dict. auth. nisi tricennalis. & in præcitat. locis. Panormitanus in rub. de præscriptio. Idem in capit. Cæterum. de iudic. numero. 20. & Deti. ibi. numer. 17. Eandem sententiam fatentur communem esse passim vtriusq; iuris interpretes, præsertim Iason in dic. l. traditionibus. Felin. & Alciat. in dict. rub. de præscrip. Franci. Balb. in tract. de præscrip. 2. par. princ. 2.

q. Areti. in dict. princ. Inst. de vsucapio. Ioan. Hannibal in rubr. ff. de vsucapio. numero. 113. & probatur in. l. si duo patroni. §. Julianus. ff. de iureiuran. vbi utilis actio datur præscribenti. Idem in lege prima ad finem. ff. de aqua pluuiæ arcend. deinde præscribenti competit exceptio: ergo priori domino competit actio. l. super longi. C. de longi temp. præscript. l. si quis emptio. C. de præscrip. trig. vel quadra. anno. Quibus & alia ratio accedit, quòd dominiū iure naturali quæsitum, quodq; directū est, nõ potest humana, & ciuili lege tolli. l. eas obligationes. ff. de cap. diminut. ergo per præscriptionem lege humana inductā non potest dominium istud directū tolli. his sanè auctoritatibus, & rationibus potissimè hæc opinio comprobatur: & item auctoritate iuriscõsulti in. l. si quis diuturno. in princ. ff. quæadmod. seruitu. vendic. vbi iuriconsultus ad quæsitam seruitute inquit, vtilem actionem præscribentem habere ad ius seruitutis.

Cæterum contrariam sententiam, imò quòd vsucapione decem, vel viginti annorum dominium directum transferatur auctoritate legis humanæ ex vsu, probare conantur Martinus, Petrus à Bellapertica, & Iacobus Butricarius in dicta athen. nisi tricennalis. gloss. in summa. 16. quæst. 3. Faber, & Portius in princ. Insti. de vsucap. Alciat. in rub. de præscript. numero. 33. & in. l. vt sunt

sunt. ff. de verb. significat. Deti. in l. vltima. C. de edict. Diui Adri. tollend. columna prima. Ioan. Igneus in l. 1. §. domini. el. 1. ff. ad Syllania. Idem latius in l. contractus. ff. de regul. iuris. numer. 130. cuius rationes aduersus Deti. defendit Rogeri. de Motain. l. traditionibus. C. de pact. nu. 24. Eandem opinionem fatentur veriore esse. & tenent Eguinarius Baro Insti. de vsucap. col. 2. Ioann. Corasi. in l. seruitutes. in. 4. num. 13. ff. de seruituti. Idem Corasius. lib. 6. Miscellan. cap. 20. & Conrad. de contract. quest. 15. conclus. 3. Quæ quidem opinio probatur ex eo, quod plurium iurisperitorum testimonio constat, vsucapione, & prescriptione dominium adquiri prescribenti. l. 3. ff. de vsucap. l. adquiritur. §. non solum. ff. de adquire. rer. domi. l. traditionibus. C. de pact. Auth. nisi tricennale. C. de bonis mater. dominijs autem verbo directum est in dubio intelligendum. l. 1. §. qui in perpetuum. ff. si ager. vectiga. cum potentior sit ad fumeda significatio in dubio. l. queritur. ff. de statu hom. l. domum. ff. de contra. empt. c. penu. de senten. excõ.

Secundo loco huic sententiæ ad stipulatur ratio satis congrua. Lex etenim humana ex iusta causa habet potestatem transferendi dominium ab vno in alterum: sicuti modo probauimus. non tantum utile, sed & directum: quod negari non potest: alioqui dominium, quod in pœnam criminis trãsfertur ab vno

in alterum directum non esset, sed tantum utile: quod omnino falsum est. Igitur certum sit, humanam legem posse causa vsucapionis transferre dominium directum in prescribentem. Huius autem dominijs directi translationem fecisse legem inducentem vsucapionem, & prescriptionem, satis apparet ex locis proxima ratiõ ecitatis. & præterea, quia manifesti iuris est, autoritate legis prescriptionis causa dominium in prescribentem transferri: nec distinctio alicubi in ea specie fit dominijs directi ab utili: quod lex minimè indistinctum dimitteret, si voluisset tantum dominium utile in prescribentem transferri.

Tertiõ eadem sententia habet auctoritatẽ à lege duodecim tabularum: item à Iustiano Cæsare in principio. & §. 1. de vsucapioni. Quibus in locis pariter statuitur adquisitio dominijs ratione prescriptionis rerum mobilium, & immobilium: additque Iustinianus ex prescriptione rerum dominiũ adquiri, cum mentionem fecisset rerum mobilium: & immobilium: ergo vt par sit vtriusque prescriptionis conditio, ob eandem legis parẽ, vnamque vtriusque determinationem. l. nam hoc iure. ff. de vulga. par est, quod dominium directum rerum etiam immobilium in prescribentẽ transferatur. Hęc eadem argumentatio fieri potest ex l. traditionibus. C. de pact. vbi paria censetur, quod dominium transferatur traditione, & vsucapio

vsucapione: & tamen palam est traditionibus dominium directum non tantum utile transferri.

Quartõ aduersus cõmunem opinionem vrget text. in capitul. inter memoratos. 16. questio. 3. quo in loco dominium adq̄situm prescriptione, appellatur æternum. Sic & in ca. clerici. ea. quest. dominiũ hoc proprietatis dicitur, vnde coniectare licet, & deducere, directum dominium prescriptione adquiri.

Quintõ, vt partem istam iustiorẽ esse ostendam, aut saltem minimè conuinci auctoritate tot doctissimorum virorum, qui contrariam magno conatu admittendam esse opinantur: libenter queram, quo iure hi doctores vsucapionem triennalem distinxerint à longi temporis prescriptione, censentes ex triennali directum dominium adquiri: non ita ex prescriptione longi temporis? Etenim si responderint in vsucapione iuriscõsultum hanc conclusionem palam probare in l. 3. ff. de vsucapio. vt Dinus in hac regul. censet. nume. 10. profectõ mirabor maximè, viros eruditione insignes hac auctoritate sententiã istam probasse. Nam iuriscõsultus in dicta. l. non tantum tractat de vsucapione rerum mobilium: sed & de immobilium prescriptione: nam & hæc vsucapio dicitur. l. 4. §. si tu vi. l. si per errorem. ff. eo. titu. Nec vllibi in tracta. de vsucapionibus, iuriscõsulti, quorum responsa in Pandectas Iustinianus retulit, hanc distin-

tionem fecere. Imò ab eis rerum immobilium & mobiliũ prescriptio, dicitur vsucapio: & à Cicerone, & alijs veteribus latinæ linguę auctoribus, quorũ dictiones in his, quæ ad vsucapionẽ pertinent, nõ alię sunt, quã hæ, quibus & iuriscõsulti vtuntur, nusquã mentio fit rei immobilis prescriptionis sub alio nomine, & titulo, quàm vsucapionis. Præter ea licet non desint rationes, quibus moti legulatores potuissent inducere, quod directum dñium ex vsucapione rerum mobilium adquiratur utile verò tantum ex prescriptione rerum immobilium, nepe ob utile, & abiectam rerum mobilium possessionẽ. l. peregrẽ. in princi. & l. si rem mobilem. ff. de adq̄. possess. & quia facilis, ac firmitus res mobiles adquirantur. l. 3. §. Nerua filius. ff. de acquirend. possess. tamen legislator ex his, & alijs rationibus statuit, minus tempus sufficere ad vsucapiendum res mobiles, quàm immobiles: nec in qualitate dominijs & distinctione directi, ab utili quidquam definiuit: imò pariter, cum vsucapio tam de mobilibus quàm immobilibus sit necessariõ accipiẽda, ex ea generaliter adquiri dominium censuit in dicta. l. 3. tametsi iã lege duodecim tabularum sancitũ esset, minori tempore adquiri mobilia, quàm immobilia. Nec distinctionem istam ita utilem, & maximi effectus tacuissent iuriscõsulti, si ea lege ciuili Romanorum alicubi facta fuisset.

Reg. poss. M Non

Non obertunt huic opinioni ea, q̄ contrariæ sententiæ auctores adducunt. Et primò. l. Si duo patroni. §. Iulianus. ff. de iure iuran. Cuius hic ex contextus liticæ: Iulianus ait, eum qui iuravit fundum suum esse, post longi temporis præscriptionem, etiam vtilem actionem habere debere. Hæc iurisconsultus. Qui variè à doctõribus intelligitur. Nam quidam arbitrantur, longi temporis præscriptionem in ea specie allegari ab eo, contra quem iuratum est. Vnde qui semel iuravit ex aduersarij delatione fundum suum esse, habet ex iuramento actionem vtilem, non obstante quòd aduersarius post hoc iuramentum longo tempore fundum possederit. Quali tunc non sufficiat longi temporis præscriptio, sed sit necessaria maior præscriptio perpetua actione per delationem iuramenti: atque non tantum habet qui iuravit actionem realem, quam priusquam iurasset habebat, quæ perpetua fuerit per litem contestationem: sed etiam actionem vtilem ex iuramento, quæ quidem actio perpetua est vsque ad quadraginta annos. l. nam & postea. §. si is qui temporali. ff. de iure iuran. de quo tractat Regia. l. 14. titu. vndecimo. Partita tertia. Hippo. in singul. 141. Rodericus Xuares in repetitio. l. post rem. ff. de re iudica. versi. considera vltimò, & singulariter. & secundum glo. Paul. & Alexã. in dicto. §. Iulianus. ac Rodericum in di-

cto versi. considera. locus hic iurisconsulti, tractat de præscriptione iam cœpta tempore delationis iuramenti vel de vsucapione post iam delatum iuramentum incipienda: quæ sensum Regia lex admittit: atque post alios Iason in dicto. §. Iulianus. Potest aliter locus iurisconsulti adsumi in eum sensum, vt interpretemur, post ipsam vsucapionem finitam, possessorem in iudicium vocatum opposita exceptione, ac præscriptione longi temporis, iuramentum actori detulisse, eumq̄ ex delatione iurasse. Habet enim tantam vim iuramentum ex delatione præstitum, quòd & aduersus longi temporis præscriptionem actionem vtilem iuranti acquirit: nec tantum extinguit ius præscriptionis, quo extincto actor habet pristinam actionem directam iure dominij, sed & vtilem ex iuramenti vi acquirit ipsi iuranti. Hæc quidem interpretatio, licet Iasoni nõ admodum placeat, cum is existimet non conuenire textui, deducitur à gloss. ibi in principio, & Bartol. in. §. si quis iurauerit. eiusdem. l. si duo patroni tandem iuxta has interpretationes minimè obstat Iuliani responsum opinioni, quam vltimo loco aduersus communem probauimus: nec communi sententiæ suffragatur. Quòd si dixerit quis Iuliani sententiam procedere in præscriptione eius, qui iuravit, vt sit sensus, quòd is, qui iuravit ex delatione alterius fundum suum esse, si postea præscri-

præscripserit rem ipsam longo tempore, habere eum etiam vtilem actionem: quæ admodum eum tex. intellexerit Iacob. Butri. Richard. Alberi. Barto. & Iason. tunc ipse respõdeo actionem illam vtilem dari ex iuramento, non ex præscriptione: nam de viribus iuramenti agitur in eo titulo, non de viribus præscriptionis: idcirco inibi responsum est, post iuramentum habere iuramentum, qui etiam ratione tituli iuramenti præscripserit fundum bona fide, actionem vtilem ex iuramento sibi delato, non tantum actionem directam ex præscriptione: huiusq̄ responsi non est leuis effectus: sicut Iason post alios ibidem tradidit. Quamobrem potius probatur in dicto responsõ posterior opinio, quam prior. Mihi sanè potius placet, quòd in dicto. §. Iulianus. præscriptio allegetur ab eo, qui iuramentum detulerat. Id enim magis consonum est iurisconsulti menti, quam quòd ab eo, qui iuravit, eadem non ita vtiliter proponatur: & iuxta hunc intellectum, si intellexerimus iuramentum præstitum fuisse post præscriptionem perfectam, oportet comma, & duo puncta post dictionem illam, Præscriptionem, apponere.

Item non obest text. in. l. 1. ad finem. ff. de aqua pluuiua. arcend. & in. l. si quis diuturno. in princip. ff. quæ admo. seruit. amitt. nam in præ-

li actioe pro vtili seruitute, aut quasi seruitute: non de vtili dominio: quæ quidem distinctam habent rationem ex eo, quòd in seruitutibus agatur de re incorporali, quæ verè, & propriè non possidetur, sed quasi possidetur. l. seruus. §. incorporales. ff. de acquiren. rerum domi. l. sequitur. §. si viam. ff. de vsucapio. Idcirco mirum non est, quòd seruitus adquisita præscriptioe, differat ab ea, quæ consensu domini constituta conuentione sit: & appellatur quasi seruitus, vtilemque actionem habeat. illa etenim, quæ pacto, & conuentione sit constituta, propriè seruitus dicitur: at ea, quæ vsu temporis sit adquisita, quasi seruitus appellatur: quippe quæ non sit continuata propria, & vera possessione.

Deinde leges omnes, quæ præscribenti exceptionem competere asseuerant, non probant actionem eum non habere directam: nec ex eis constat, illum contra quem præscriptum est, habere adhuc post præscriptionem, actionem directam. loquuntur enim de exceptione intentionis & facti, cuius meminit gloss. in. l. qui se debere. ff. de condic. caudat. de qua & nos disputauimus in princ. huius relectionis.

Vltima verò ratio prorsus est fragilis: licet ea vtantur Abb. in capit. Cæterum. de iudic. num. 20. & Dectius ibi numero. 17. ex. l. eas obligationes. ff. de capit. diminu. dicentes, legem humanã nõ posse per vsucapionem

pionem dominiū directum à priori domino tollere, & transferre in vsucipientem: quia dominiū directum competit iure naturali, cui lex ciuilis humana derogare nō potest. Profectò satiùs esset viris doctriina præstātibus his rationibus abstinere, quàm ita leuiter argumentari. Quid obsecro refert quo ad iuris naturalis rationē, quòd per vsucapionem dominiū directū, vel vtile potius adquiratur: cum etiam vtile tantum dominiū sit sufficiens, vt iustè vsus ipsius rei, vtilitas & cōmodum liberè in vsucipientem sint translata. Deinde si lege humana non potest ab aliquo dominiū directum auferri, non poterit nec in pœnam delicti rerum dominiū directum à delinquente in principem lege humana transmitti: quòd falsum est, & manifestè erroneum. Sic denique aduersus ipsum Panormit. & communem, nec per triennalem vsucapionem dominiū directum lege humana posse adquiri: & tamen dubio procul id acquiritur. Nec video rationem congruā, qua probari possit, dominiū vtile non ita esse penes alicuius rei verum dominiū iure naturali, sicut directum: quo fit, vt si directum sit iuris naturalis, ita erit & vtile. Maximè quòd & si fateamur dñm verum alicuius rei habere ius in ea, ac dominiū naturali ratione & iure: id planè procedit, modò intelligamus dominiū, sicut & libertatem ipsius hominis,

quæ iure naturali competit cuique, subditum esse Reipublicæ, & eius administratoribus, qui ad vtile regimen subditorum possint legibus statutis de dominio rerum, & de ipsorum subditorum personis disponere. In hoc enim palàm consensere hi, qui se reipublicæ, & principibus subdidere. Hinc etenim deducitur, ius illud naturale, quo dominiū propriæ rei quis habet, quòd q̄ dicitur, dominiū hoc à nemine auferendum fore, habere, & assumere interpretationem ab alia eiusdem iuris naturalis ratione, qua obtentum est, homines ipsos, eorumque res subditos esse reipublicæ, eiusque principibus: vt vtilitati communitalis subseruiant: atque ita in his, quæ ad eiusdem cōmunitatis vtilitatem necessaria sunt, parere debent subditi, nec recusare possunt legum vel principum imperia. Leges verò vsucapionem inducentes iusta ex causa, in totius cōmunitatis vtilitatem statuta sunt: idcirco in controuersiam iniquitatis trahi nō debent. & præterea posset dici dominiū rerum non omnino esse distincta iure naturali, sed humano per particularem earundem rerum cōmuniū applicationem: de quo in regu. peccatum. tractantes de venatione, disputauimus: quanuis iuris naturalis principium sit, nemini faciendam esse iniuriam: nemini nocendum esse. & ea ratione res propria alicuius non est ab eius dominiū cum iniuria auferenda: sic

etenim

etenim dominiū per vsucapionem in aliquem translatum, iure potius quàm iniuria auferitur à priori domino. Ex quibus patet responsio ad argumentationem. Nam et si dominiū rerum sint iuris naturalis: & ea quæ sunt iuris naturalis humana lege non possint auferri: non sequitur ex hoc, præscriptione, aut vsucapione dominiū auferri contra ius naturale: nec ex hoc ius naturale violari: quia id potius interpretationem adsumit à ratione moderatrice, quæ & ipsius iuris naturalis pars est.

Igitur, quidquid Nostrates velint, ego constitutissimum esse propono, præscriptione quacunque, quæ iusta lege probata, & instituta sit, dominiū directum vsucipienti adquiri: nec penes priorè dominiū id manere: atque ideo non solum præscribenti vtile dominiū competere, sed & directum.

Verum prior sententia, quæ frequentiori suffragio recepta fuit, plures habet interpretationes, ac restrictiones, quibus eiusdem auctores eam perstringunt, & limitant. eas tradidit Felin. in Rubr. de præscriptio. Iason, & alij in dicta. l. traditionibus. Idem. §. omnium. de actioni. numero. 72. Ioan. Hannib. in dicta. l. naturaliter. in repete. Rubric. de vsucapio. numero. 84. & sequentibus. Ioan. Igneus in dicto. §. domini. lege prima. ff. ad Syllani. Præter hæc illud est adnotandum, quòd dominiū directum

non potest esse penes duos in solidum: & ideo iuxta communè sententiam dominiū directum manet adhuc post præscriptionem penes ipsum priorem dominiū: dominiū autè vtile adquiritur præscribenti. At secundū opinionē cōmunicōtrariam dñm directum adquiritur præscribenti: nullumq̄ manet apud priorem dominiū ex ratione. l. si vt certo. §. si duobus. ff. cōmodat. Vnde si alicubi scriptum sit eum, contra quem præscriptum fuerit, dominiū directum esse, id intelligendum est, olim, scilicet ante perfectam præscriptionem: vt cū que sit, etiam si obtineat ea sententia, quæ habet, dominiū tantum vtile adquiri præscribenti: hoc tamen dominiū vsucapione adquisitum verum dominiū est, ac directo præfertur. glo. in. l. si ædes. in. 1. ff. de seruitu. vrb. prædior. & in. l. 3. §. ex pluribus. ff. de acquiren. poss. Bart. in. l. 1. & ibi Iason, numer. 37. ff. eod. titu. Sic & qui agit rei vindicatione obtinere debet in ea actione, si probauerit se rem illam, quam petit, legitime præscripsisse: secundum Specul. titu. de loca. §. nunc aliqua. versu. Quinquagesimo. sexto. quæritur. Barto. in. l. minor. §. 1. colū. penul. ff. de cuietio. Innocen. in capit. Cæterū. de iudic. col. pen. Fel. in rub. de præscrip. col. 3. Abb. in capi. cum contingat. notab. 1. de decimis. Alex. cōf. 90. libro secundo, colū. 3. Paulum. Parisi. consi. 104. lib. 3. in. 23. Bald. & Paul. Castrenf. in Reg. poss. M 3 l. cum

l. cum res. C. de probationi. Panor. mit. in dict. capit. Cæterum. col. penul. Balb. de præscript. 2. parte princip. col. 3. Quorum opinio cõmunis est. Quamobrem illud sit absq̃ controuersa, hoc dominium vtile sufficiens esse ad agendum, & obtinendum rei vendicatione: item & ad excludendum veterem dominum agentem ex directo, sicuti & Alexand. explicat in dicto. §. ex pluribus. colum. 3.

Ex. §. sequenti.

1. Præscriptio bona fide, & titulo procedens tribuit præscriptenti actionem ad vendicandam rem ab ipso veteri domino, & an idẽ sit in præscriptione bona fide absque titulo tamen procedenti.
2. Præscriptio an det ius proprietatis præscriptenti: & an ipse habeat rei proprietatem?
3. Vetus dominus rei præscriptæ ratione dominij directi poterit agere contra tertium possessorem, qui non habet causam à præscriptente.
4. Præscriptio per in integrum restitutione extincta, an sit natua, vel datua actio, qua veteri domino competit.
5. Dominium acquisitum per præscriptionẽ, an possit tolli per principem?
6. Dominus directus, an possit impedire confiscationem rei præscriptæ ob delictum præscriptentis? Et etiam adduntur alij effectus à domino directo procedentes.

§. Primus.

ATIS in initio huius tertiæ partis exposuimus contrarias doctorum sententias in ea quæ-

stione, qua solet discuti, an dominium directũ acquiratur præscriptenti: ac tandem ostendimus frequentiori auctoꝝ cõsensu in eam itum esse opinionẽ, quòd dominium directum maneat penes veterem possessorem: vtile tantum præscriptenti acquiratur. Idcirco oportet expendere, quid operetur illud dominium directũ manens apud veterem possessorem: & quid referat vsucapienti acquiri dominium tantum vtile, non directũ: subiiciã enim aliquot huius disputationis utilitates.

Primum quidem, licet verum sit, & saltem crebriori doctorum sententia receptum, eum qui rem aliquam bona fide, & titulo decẽ, aut viginti annis vsuceperit, habere actionem realem ad vendicandam eandem rem à veteri domino, contra quẽ præscripsit, quiq̃ eam rem demum finita præscriptione possidet. l. si quis emptionis. in princip. C. de præscript. triginta vel quadra. anno. iuncta gloss. ibi, quæ huius opinionis auctores citauit Ioan. & Bulgarum: quorũ sententiã fatentur communem esse Salycet. ibi & Balb. de præscriptio. 2. part. 3. partis princip. quæstione. 6. col. 1. Attamen qui vsuceperit rem alterius triginta annis absq̃ titulo, bona quidem fide, habet actionẽ aduersus quencunque possessorem ad rei vendicationem, modò non sit prior rei dominus. Nam ab hoc non poterit rem istam vendicare: idq̃ procedit propter dominium directum, quod manet

manet apud ipsum priorem dominum, cõtra quem præscriptio processerat. text. optimus in dicta. l. si quis emptionis. §. 1. iuxta opinionẽ gloss. quam sequuntur Iacob. Buttri. Bald. Angel. & Salycet. Quorum opinio communis est, sicuti Salyc. ibi & Balbus in dict. quæst. 6. expressim fatentur: eandemq̃ sententiam probat tex. in specie in l. 21. titu. 29. part. 3. Ego sanẽ, nisi Regia lex hanc opinionem probaret, contrariam potius eligerem, veramque esse censerem, sequutus Placentinum, & Alber. in dic. §. 1. ea præsertim rõne, quòd præscriptio hæc tricennalis bona fide perfecta, eandem vim habet, quam præscriptio decem, vel viginti annorum, quæ eum titulo, & bona fide processerit. tex. singul. in ca. placuit. §. potest 16. quæst. 3. Dinus in hac regu. nu. 9. Abb. in cap. illud. de præscri. col. 3. Balb. in. 2. part. princip. quæstio. 2. Idemq̃ apparet in dict. l. si quis emptionis. §. 1. vbi simile præsidium inquit Imperator dari huic præscriptioni ei, quod dederat in initio. dicta. l. si quis emptionis. præscriptio ni decem, vel viginti annorũ cum titulo, & bona fide. Nec obstat tex. in dict. §. 1. vers. ita tamen. quia referendus est ad præscriptionem triginta annorum mala fide continuatã, quæ tantum acquirat præscriptenti exceptionem iure ciuili. Hanc item opinionẽ Placētini sequuti sunt Petrus, & Rainerius in dict. §. 1. quorum meminit Alex. in cõsi. 238. lib. 6.

col. 1. vltimò loco referens hanc sententiam, dubius tamen: sed & eam sequitur Corneus in consil. 14. colum. 6. lib. 3. Ex quibus non ita est auctoritate doctorum hæc posterior opinio destituta, quòd omnino videatur improbata.

Secundò, etsi verum sit, quòd habens dominium vtile, & agens rei vendicatione possit in libello dicere, se dominum esse rei petitiæ, ac defendi possit ea libelli asseueratio, intelligendo de vtili dominio secundum Bar. & comunẽ in l. sed si possessori. §. item si iurauero. ff. de iure iur. Abb. in cap. Cæterum. de iudic. nu. 20. tamen si habens dominium vtile dixerit in libello se habere proprietatem: talis libellus non procedit, nec admittendus est, nec defendi potest: quia verbum, proprietas, nusquã accipitur oblique, vt de quasi proprietate intelligatur: auctore Baldo, in l. cum res. ad finem. C. de probationib. cuius opinio cõmuniter recepta videtur extrahitis ab Alexã. in l. si quis vi. §. differentia. ff. de acquir. possess. columna penultima: defenditurq̃ à Dectio in dicto capitul. Cæterũ. numero. 17. aduersus Iason. qui in dict. §. item si iurauero. numer. 27. à Baldo discedit, leui profectò ratione. Errat etenim Iason, dum probare vult emphyteutæ libellum, quo se asserit proprietarium esse, defendi posse, si intelligamus ratione vtilis dominij proprietarium esse. Quod falsum est: habet si quidem Reg. poss. M 4 emphy-

emphyteuta vtile dominium debilius profectò, quam adq̄situm per præscriptionem: nam illud non vincit directum: istud verò directo præfertur. nec emphyteuta dici potest quasi proprietarius: cum quasi proprietas dicatur in rebus incorporalibus: capitu. vlti. de iudic. quã ob rem falsam esse cenfeo Iasonis opinionem. & tandem itidem falsa est Baldi, sequaciũq; decisio, dum ipsi existimant, non posse procedere libellũ, quo is, qui præscripsit, agens rei vendicatione, asserit se proprietarium esse: siquidem iure optimo is libellus defenditur. Est etenim text. in cap. clerici. 26. q. 3. vbi dominium adq̄sitũ per præscriptionem, proprietate appellatur: vnde obiter si Baldi opinio admittenda sit, cũ censet dictionẽ istam. Proprietate, non accipi obliquẽ, nec posse intelligi de dominio vtile: sed omnino intelligendam esse de directo dominio: infero ex dict. cap. clerici. manifestẽ reprobari cõmunem sententiam, quã estimatione auctõrũ definiuit, præscriptione dominium vtile tantũ adquiri. At nihilominus ipse opinor dictionẽ istam obliquẽ adsumi quãdoq; pro quasi proprietate, quẽ admodum constat in rubri. de causa possessionis, & proprietatis. sub qua in ipsius tituli tractatu de quasi proprietate agitur.

Tertiò ab ipsa cõmuni sententia deducitur, quòd vetus possessor dominus directus rei vsucaptæ, & præscriptæ, ratione dominij directi

penes ipsum remanentis agere contra eum, qui nõ præscripsit, nec ius habet à præscribẽte, obtinet tamẽ, & possidet rem præscriptã: nec hic ea conuentus actione poterit excipere de iure præscribentis: sicuti respondet Dinus in hac regu. numer. 12. Petrus in dict. Authẽ. nisi tricennale. quẽ ibi sequuntur alij. & Balb. de præscriptio. secunda parte princip. 2. quæstio. Quorũ opinio communis est secundũ Alciat. in rubri. de præscript. nume. 30. Qui censet hanc sententiã procedere, etiam si teneamus per præscriptionem adquiri dominium directum præscribenti, quia non inconuenit, quòd dominium directũ sit apud duos: apud vnum auctoritate legis, apud alium naturalis cuiusdam traditionis iure. Idem repetit ipse Alciat. in l. traditionibus. C. de pactis. quod apud me dubium est: scio etenim idem dominium non posse penes duos in solidum esse: dicta. l. si vt certo. §. si duobus. ff. commodat. Nisi dixerit quispiam dominium directum adquiri præscribenti ad effectum, vt is possit rem ipsam defendere etiam à veteri domino, & possessore, & eam vindicare ab eodem, & ab alio quocunque. Hoc autem ius dominij directi non est penes alium, qui nullam habet causam à præscribente: idcirco conuentus is in iudicio actione reali ab eo, qui probat eiusdem rei dominium, non potest allegare dominium illud extinctum esse præscriptione

scriptione: cũ reus iste nec præscripsit, nec ius habuerit à præscribente. Non inficior adhuc difficilimẽ posse hanc opinionem defendi: si vera est conclusio, quam aduersus cõmunem probauimus, asseuerantes. dominium directum præscribenti adquiri: non enim habet vllum ius agendi antiquus possessor: cui non suffragatur. l. si quis emptionis. §. 1. de præsc. trigint. vel quadra. anno. quia is tex. procedit in præscriptione mala fide continuata. Fortassis poterit obtinere hæc opinio Petri, & aliorũ, inspecta quadam æquitate, quã dicit, veterem dominũ, & possessorem agentem rei vendicatione, minimẽ posse excludi ab alio, quã à præscribente, vel habente ab eo ius, & causam.

Quartò hinc colligitur interpretatio receptæ cuiusdam sententiæ, qua obtentum est, actionem datiuam minimẽ transire ad hæredes, quanuis natiua bene transeat. glos. celebris in. l. cũ precario. ff. de precario. quam dicit peregrinam esse Iason in. iuris gentium. colũ. 2. ff. de pact. tametsi eã esse falsam probare conatur Fortuni. in dict. l. iuris gentium. ex eo, quòd cũ à lege detur actio, nulla ratio dicat, quin & ea ad hæredes transeat. l. à Titio. ff. de verb. obligat. Et præterea actio, cuius meminit. l. quoties C. de donat. quã sub modo. ad hæredes trãsit: quod inibi apparet: & tamen datiuam est, secundũ Barto. in. l. ff. de actioni. & obligat. pro-

batur igitur actionẽ datiuam ad hæredes transire, cõtra prædictã glos. conclusionem: qua verò præmissa infertur, actionem cõpetentem illi, aduersus quem fuerit vsucaptum & præscriptũ, concessa contra vsucaptionẽ restitutione in integrũ, ad hæredes eius transire quia natiua fit, propter dominium directum, quod nondum per præscriptionem fuerat priuatus antiquus possessor: quod in specie declarat Bart. in. l. vlti. C. ex quib. caus. maior. quem inibi doct. sequuntur, & Iason in §. rursus. de actioni. num. 80.

Hinc subinfertur, propter actionem istam natiuam, quã per rescissionem competit, fructus etiam restitui ei, cui conceditur in integrum restitutio: quod minimẽ obtineret, si actio foret datiuam: tunc enim fructus non restituerentur: cũ actio noua modò detur: sicuti Salycet. adnotauit in. l. vlti. col. penul. C. ex qui caus. maior. cuius opinio quoad partem vltimam mihi dubia videtur: ex ea enim sequeretur, quòd si actio omninò sublata per restitutionem in integrum restituatur, nequaquam fructus erunt restituendi: quod est contra Iurisconsultum in. l. quod si minor. §. restitutio. ff. de minori. à quo satis apertẽ colligitur, cõcessa in integrũ restitutio, nõ tantũ rem ipsam, aut actionem restitui, sed & fructus. deducitur enim qui restituitur ad illũ statum, quem habuit ante lesionem perfectam. Hæc refert actionẽ omninò

iam extinctam à lege dari beneficio restitutionis, vel nativam restitui. hoc manifestè patet. Nam per contractum, & spontaneam traditionem titulo venditionis transfertur dominium directum: nec apud venditorè manet: & tamen si venditor aduersus contractū restituatur, is habebit actionē ad rem ipsam & ad fructus, cum ante restitutionem nec directā, nec vtilem actionem haberet. Quin & cōtra Salyce. vrget, quòd si quis nactus sit restitutionis beneficium aduersus vsucapionem triennalem, quæ directū dominium transtulit in vsucapientem, nullo quidem iure actionis, nec dominij manente apud veterè dominum, & possessorem, restitutionis ratione res ipsa cum fructibus redditur: his ergo constat opinionem Salicet. dubiā esse. Illud tamen ex hac disputatione deducitur, maximū esse discrimen, an rescissoria actio per prætoris restitutionē data, ac restituta, sublata præscriptione, detur, & competat domino directo, qui ante restitutionem directum habebat dominium, an nullum habenti rei dominium: quia prior casu datur actio directa, posteriori utilis: nec par ius est vtriusq;: imò dissimilimum, vt constat ex notatis per Barto. in. l. 1. ff. de actioni. & obligat. colū. 3. Iasonem in. l. cum fundus. §. seruum tuum. nume. 15. ff. si cert. peta. quo in loco tractat, vtilem actionem non habere privilegia directè.

Quintò hinc etiam patet, illum, contra quem sit præscriptum absq; restitutione in integrum habere actionem rescissoriam, si verum est, quòd is habeat directum dominiū: nam si non retinet dominium illud directum, restitutio necessaria est, vt actio rescissoria competat. iuxta resolutionem Bart. in. l. in honorarijs. ff. de actioni. & obliga. Salyce. in. l. vltim. C. quib. ex caus. maior. 2. colum. Angel. in dicto. §. rursus. de actio. Sed hæc illatio non procedit ex eo, quia cōmunis opinio Barto. distinctionem reprobat: sicuti fateatur Iason cum sequutus in dict. §. rursus. nume. 82.

Sextò, ex his quibusdam placet, dominiū adq̄situm per præscriptionem tolli posse per principem sine causa: quia vtile est, non directum. sic Bald. censuit in. l. vlti. col. 2. C. senten. rescind. non poss. quem sequitur Deti. in cap. quæ in ecclesiarum. de constitu. num. 26. verum Felinus ibi. numero. 49. tenet contrariam sententiam. Etenim quavis modus adquirendi dominium hoc sit de iure humano, & illum modū princeps possit tollere: dominium tamen ex hoc iure adq̄situm, iustū censetur, nec illud poterit princeps sine causa tollere: nam maximā irrogaret iniuriam ei, qui rem adq̄sivit lege humana, & iusta permittente. quod Felin. probat alios allegans, cui etiā patrocinantur, quæ eleganter tradit Fortun. in. l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de liber.

de liber. & posthu. colum. 132.

Septimò non inutiliter inferitur, quòd licet alioqui legatum rei propriæ ipsius legatarij non teneat tanquam inutile. l. 1. C. cōmu. de legat. & in. §. si rem. Insti. de legat. tamen si legatarius rē præscriperat aduersus legantem, tenet legatum, ac valet, vtileq; censetur propter directū dominiū, quòd māsit penes ipsum testatorem, & propter alia, quæ superius commemorauimus.

Octauò eadem ferè ratione hinc datur, & cōstituitur intellectus ad communem Iurisconsultorum cōclusionem, qua traditum est, quòd testator legando rem alienam, etiā si ea sit hæredis, non transfert in legatarium dominium, secūdum ea quæ adnotantur in. l. 1. C. communia de legat. nos item explicuimus in capit. Rainaldus. de testam. §. 1. in princip. Nam si rem legatam hæres aduersus testatorem præscriptione adq̄sierat, transfertur in legatariū dominium illud directum, quòd testator habebat: cui non præfertur dominium vtile hæredis, quia ipse tenetur ad legatum.

Nonò ab eadem radice constat, non esse inutile legatum, etiam si extraneus ante aditā hæreditatem legatam rem vsuceperit per præscriptionem: potest enim esse vtile ratione directi dominij. secundum Bald. in. l. 1. C. com. de legat. nu. 23.

Decimò eodem iure defenditur quòd adnotauit Ripa in. l. nemo potest. num. 103. ff. de legat. 1. qui ex

presim, & in specie scribit, veterem dominum, & antiquum possessorem, contra quem est res iusta præscriptione adq̄sita vsucapiēti, posse eādem rem absq; peccato, & iustissimè retinere, si post perfectam vsucapionem ad eum deuenit.

Hanc tamē opinionē ipse dubiam esse opinor. Etenim videtur, quòd teneatur hic, qui modò rem possidet, eam restituere vsucapiēti, si verum est, ipsum, ex humana, & iusta lege dominium eiusdem rei adhuc vtile tantum adq̄sisse. Nam si hoc dominium eius proprium est, etiam in animæ iudicio, sicuti Paragrapho sequenti probabitur, nulla ex causa iusta poterit id eo inuito alter retinere.

Vndecimò ex supra scripta doctorum resolutione probari potest, dominium directum, aduersus quem est vsucaptum ex longo tempore, posse impedire confiscationem rei præscriptæ, nè ea fiat ob delictum præscribētis: sicut posset illam rem iam vsucaptam ratione directi dominij à tertio possessore vindicare: quòd in specie ita visum est Ioanni de Platea in. l. vltima. 2. quæst. 4. C. de bonis vacant. libro. 10. cuius opinio mihi dubia semper visa fuit. Nam licet dominus hic directus, cuius res præscriptione longi temporis adq̄sita fuit præscribenti, possit illam à tertio possessore, qui nec præscripsit, nec ius habet à præscribente, vindicare: Fiscus tamen causam habet à præscri-

scribente, & succedit in ius præscribentis: idcirco non poterit impediri ratione directi dominij confiscatio: Deinde alia ratione iustissimi refellitur Plateg sententia. is enim qui præscripsit, poterat rem illam liberè alienare, sicuti iuris est apertissimi: confiscatio verò non impeditur nisi eo casu, quo non poterat criminis reus alienare liberè bona, quorum confiscatio tractatur. Bar. cõmuniter receptus in l. si finita. §. si de vectigalibus. ff. de dam. infect. num. 12. quibus rationibus existimo nõ posse Plateg opinionem veram esse.

Duodecimò ex distinctione comuni omni consensu recepta deducitur, triennali vsucapione actionem tolli ipso iure, ita quidem, quod priori domino nulla cõpetit actio ipso iure secundum Felin. in cap. ad aures. de præscript. num. 4. tametsi longi temporis præscriptione actio ipso iure non tollatur, sed ope exceptionis. tex. optimus in dicto cap. ad aures. Et est communis opinio, ut testatur Balb. de præscript. parte. 1. q. 8. qui, & Felin. in dicto capit. ad aures. in specie asserunt, posse nihilominus iudicem agentem ex officio repellere, argumento deducto ex glo. in l. vbi pactum. C. de transactioni.

Decimoteriò hinc poterit perpendi pulchra decisio Baldi in cap. 1. §. si quis per triginta. si de feudo fuerit contro. col. vlti. qui auctoritate Guillelmi de Cuneo in l. si quis emptionis. C. de præscript. trigint. vel quadr. anno. q. 2. scribit, domi-

num directum, aduersus quem res est præscripta, posse ratione directi dominij eandem rem præscribere titulo proprio, absq; alio speciali titulo, si possessionem rei bona fide obtinuerit. quam sententiam Balb. sequitur de præscript. 3. parte. q. 12. atq; hic dubio procul est huius controuersie insignis effectus.

Decimoquartò, ab hoc directo dominio, quod secundum opinionem communem manet apud veterem dominum, & possessorem, inferitur, quod si quis rem ab alio primò præscriptam demum tempore legibus definito præscripserit: & res illa ad tertium quendam possessorem non habentem causam ab ultimo præscribente peruenit: ac simul aduersus eum actionem ad iudicium deduxerint antiquus eiusdem rei dominus, & possessor: item is, qui rem primò præscripserat, præfertur domino directus ratione dominij directi, quod nondum amisit: quem admodum voluit Petrus à Bellapertica in dict. l. si quis emptionis. 2. column. C. de præscript. trigint. vel quadr. annorum.

Hæc sanè tractauimus, ut planè ostenderemus plurimum referre, quod præscribens dominium directum, an vtile vsucapione adquisierit: si quidem dominium directum manens penes veterem possessorem, contra quem præscriptio processit, maximam habet, atq; affert utilitatem. tametsi, quod ingenuè fateor, verio-

veriolem esse censendam opinionem illam, quæ dicitur: etiam dominium directum adquiri præscribenti.

Ex. §. Sequenti.

1. *Præscriptio iuxta leges humanas perfecta, etiam in animæ iudicio præscribentem defendit, quãuis ipse post completam præscriptionem habeat scientiam rei alienæ.*
2. *Ratio legis inducentis præscriptionem, an in animæ iudicio cesset?*
3. *Quid de præscriptione aduersus eum, qui nullam negligentie culpam habuit?*
4. *Præscriptionis exceptio etiam ab arbitrato re admittenda est.*

§. Secundus.

PRÆTEREA, quæ de viribus præscriptionis tractata fuere in proximis paragraphis, illud nõ infrequenter queritur, an in animæ iudicio qui rem aliquam præscripsit titulo, & bona fide, ac tempore legibus definito, teneatur eandem rem restituere, si post perfectam præscriptionem habeat scientiam, & sciuerit, rem illam alienam fuisse: vel an possit eam rem tutè quo ad Deum possidere, & retinere: Etenim Antoni. in cap. 1. vigilantia. de præscript. Bart. in extravag. ad reprimendum. verb. denuntiationem. Ioannes Andreas in hac regu. possessor. Alciat. in l. quin que pedum. in princip. C. finium regundo. Summa Rosella in verb.

præscriptio. in ea sunt sententia, vt existiment, non posse iustè in animæ iudicio retineri rem legitimo tempore, & bona fide præscriptam, si is, qui præscripsit, post perfectam iure præscriptionem, sciuerit rem illam alienam fuisse ante præscriptionem. Quasi in conscientie iudicio illud obtineat, quod nemo cum aliena iactura locuples efficiatur: regul. locupletari. de regul. iuris, in 6. Et præterea: quia humana lex vsucapionem, & præscriptionem inducens, eam tantum induxerit quo ad hoc, vt præscribens in iudicio exteriori eo titulo præscriptionis sit munitus: nec tamen per hoc quicquam iuris lex tribuit præscribenti.

Cæterum contrariam sententiam possumus non admodum difficili probatione veram esse ostendere: quamobrem in hac questione vnicam constituimus conclusionem. Qui rem alienam iuxta legis humanæ constitutiones vsucaperit, aut præscripserit, potest iustissime eam possidere in animæ iudicio, nec tenetur eam veteri domino restituere: etiam si sciat rem alienam fuisse. Hæc assertio præmittit ad eius veritatem præscriptionem iure humano perfectam titulo, bona fide, & tempore legibus definito: & deinde quod scientia rei alienæ habita, sit post iam perfectam præscriptionem. Probatur conclusio ex eo, quod lex iusta in animæ iudicio vim obtinet, ac seruanda

seruanda est gloss. cõmuni omniũ consensu recepta in cap. quæ in ecclesiarũ. de constit. Sanct. Thomas 1.2. q. 96. art. 4. lex verò inducens præscriptionem iusta est, sicuti iam probauimus: & ea transfert dominium in vsucipientem: igitur hæc dominij translatio & in animæ iudicio seruari, & rata haberi debet. Deinde si vera foret prior opinio, sequeretur, comperta veritate rei, posse iudicium interioris fori, & iudicem exteriorem contraria pronuntiare & vtrunq; iuste: quod adeò absurdum est, vt quiuis mediocri præditus eruditione hoc minimè posse cõtingere palàm testetur. Siquidem vterq; iudex tenetur ius suum vnicuiq; reddere, ac iustitiã in pronuntiaõdo amplecti, vt iudicium æquũ sit. Idcirco impossibile iure censetur, contrarias sententias ex iustitia ferri in eadem re, & iuxta eandem cognitionem: vnde vel altera necesse est quòd sit iniqua, vel parem vtraq; habere debet definitionem. At si is qui præscripsit rem aliquam bona fide, & titulo, eam in iudicio petierit ab eo: qui olim fuerat illius rei dominus, iustissimè per iudicem damnatur possessor olim dominus ad restitutionem rei petita: eaq; res adiudicatur præscribenti, qui iudicis, & legis autoritate potest eam obtinere. Mihi profectò, vt liberè quid in hac quæstione, & similibus sètio, expressim, & ingenuè fatear, satis certum est, eum, qui habet auctoritatem legis humanæ, & iustæ,

minimè procedentis ob præsumptionem, sed ad rationem illius veritatis, quæ & in animæ iudicio cognita est, tutum esse quo ad Deum, nec teneri ad restitutionem: quod in capit. cum esses. de testament. item in simili controuersia probare conatus sum. Denique hanc principalem conclusionem, quam in hoc articulo exposuimus, veram esse censent, gloss. Panor. Collectari. Aegidius, & alij in dict. cap. vigilant. Innocent. in ca. Cura. de iure patronat. Balb. in cõs. 35. lib. 3. Thomas quod libet. 12. art. 24. Conrad. de contract. q. 15. conclus. 3. & 4. Scotus, Paluda. & Maior in 4. sent. distin. 15. quæst. 11. Adrian. in tract. de restitutione. cap. de præscriptione. Ioan. Medina de restitutio. q. 18. Dominic. Soto. li. 4. de iustit. & iur. q. 5. art. 4. Deti. in cap. 1. de constit. nu. 18. Francisc. Balbus de præscrip. 2. part. 3. part. princip. quæst. 9. quam opinionem comunè esse fatètur eam sequuti Florent. 2. part. tit. 1. capit. 15. §. vlt. & Syluest. verb. præscript. 1. §. 13. Non ob erit huic opinioni, quod Alciat. conminiscitur scribens, in animæ iudicio cessare potissimã rationẽ, ex qua præscriptio iure humano instituta est. scilicet: vt lites exterminentur, quæ alioquĩ foret in Republica frequentissimæ, nisi lex vsucapionis, & præscriptionis introducta foret. Nã licet hæc ratio in animæ iudicio nõ obtineat, sed tãtũ in foro exteriori quo ad Reipublicæ administrationẽ: id tamè sufficit ad iustitiam legis

legis humanæ: quæ quidem iustitia efficit, vt lex quæcunque non solũ in foro iudicij exterioris, sed & in foro conscientia, seruanda sit: cum vtrobiq; iustitia legis obtineat. Quod secũs esset, quando in animæ iudicio cessaret iustitia legis humanæ, quæ apud exteriorem iudicem vigorem habet: sicuti constitutissimũ est de lege humana procedente à præsumptione: ea enim lex iusta est in foro exteriori, & in interiori propter præsumptionem: & tamen si de veritate cõtset, vbiq; deficit: sed frequentissimè in foro animæ, vbi veritas semper est tractanda, nec locus est præsumptionibus. Et adhuc in hac specie non est lex iniusta, nec eo nomine censetur: sed ab ea receditur: quia deficit ratio, ex qua iustitia legis deducitur. Quamobrem satis est ad iustitiam humanæ legis aliquid vt certum statuentis, eius rationem foro exteriori, & Reipublicæ conuenire, vt ipsa lex iusta vtrobiq; & in foro animæ censenda sit: tamen si in animæ iudicio plerunq; seruari lex non debeat ob varias causas, præsertim ob materiam subiectam, ex qua legislatoris mens constat: quæ eò dirigitur, vt in interiori foro minimè ad praxin eius lex admittatur. Sic sanè lex humana agens de præsumptionibus, vel pœnam delinquentibus statuẽs, & his similes, iustæ quidem leges sunt in vtroque foro, & apud Deũ, et apud homines, non tamen sunt omninò

seruandæ in iudicio interiori propter subiectam materiã, secundum quam humani, & diuini legislatoris intentio in id tendit, vt in eo iudicio leges istæ minimè seruentur. Quò fit, vt lex humana etiã in foro animæ admittenda sit, quanuis ratio, ex qua originem habuit, propria sit fori exterioris, nec foro interiori conueniat. Etenim tunc deficiente ratione legis, deficit & ipsa lex, quando deficiente ratione legis, deficit & ipsius legis iustitia. Hoc verò lógicus repetã ad huiuscemodi examen, nè quis statim in quacunq; argumentatione impingat, lex equidem præscriptionem, & vsucapionem inducens, varias rationes ad eius iustitiã habuit, quæ in id tẽdunt, vt Reipublicæ tranquillitas statuatur. Nam vsucapio introducta est, vt certa sint rerum dominia, vt lites, et contentiones in Republica effugiantur, vtq; negligentia dominorum, qui res proprias tanto tempore repetere non curant, aliqua ex parte puniatur: quò diligentior quisque sit, videns sibi nocere negligentiam. Hic est finis à lege humana prætenus in vniuersum. Nec tamen statim cessabit lex, si aliquo tempore, aut aliquot casibus hæc rationes deficiant: nisi in vniuersum defecerint. Ratio siquidem legis, quæ vniuersalis est, & in finem vniuersalem tendit, legem ipsam integram & omninò inuiolatam tutatur, nisi in vniuersum cessauerit, etiã si aliquot casibus, aliqua ex parte

parte defecerit. unde leges humanæ vsucapionem statuentes minimè deficient, quanuis earum rationes aliquando defecerint, nisi in vniuersum deficiant: quia ratio vera huius legis, eiusq; finis vniuersalis est. Sic etiam si in animæ iudicio nõ sit locus litibus, nec dominiorum incertitudini: attamè adhuc manet lex vsucapionis inconcussa, cum eius ratio nõ cessauerit in vniuersum: quod semper est hac in re cõsiderandum, maximè quia iustitia legis adhuc defenditur, & perpetua est quoad forũ exterius, idcirco & perpetua esse debet quo ad animæ iudiciũ: quidquid Alciat. excogitauerit.

Ex his primò constat, opinionem glos. Imo. & Panormit. veram esse etiam in eo casu, quo antiquus rei possessor, & dominus nullã negligentia culpam contraxerit: etenim & in hac specie præscriptio lege humana perfectã tutum reddit in animæ iudicio eũ, qui præscripsit. quã sententiam probant Innocenti. in cap. quia pleriq; de immunit. eccles. & Syluest. verb. præscriptio. 1. quæst. 14. dum tenent, eum qui rem aliquam præscripsit, tutũ esse in animæ iudicio, etiam si possit dari aduersus præscriptionem restitutio in integrum, interim donec præscriptio per restitutionem in integrum rescindatur. & tamen aduersus præscriptionem tũ restitutioni locus est, cum ipse dominus, aduersus quem præscriptio procedit, nullam culpam habuit, nec vllam negligen-

tiam contraxit, quemadmodum statim explicabimus: præsertim si dominus maior sit viginti quinque annis: nam minoribus propria negligentia non nocet, quia eis restitutio concedatur ad læsionem vitandam. Sed & hoc Corollariũ probatur aduersus Maiorẽ, & Adrian. alia ratione, qua cõstat, rationem illam vsucapionis, vt negligentes puniantur, non esse principalẽ, nec vnicam introducendã præscriptionis, vt constat. Imò etsi esset vnica, cum sit vniuersalis, vt cesset lex, deberet & ipsa ratio in vniuersum cessare. Sententiam contra Adrianum defendit. & probat Domini. Soto lib. 4. de Iustitia & iur. quæst. 5. arti. 4.

Secundò infertur, legem humanã, quæ præscriptionem induxit, non esse pœnalem, nec conditionẽ legis pœnalis habere, quod patet. quia & si inter alias huius legis rationes ea vna sit, vt puniatur negligentia, quã habuit dominus in repetendo, & negligendo rem suam, camq; procurando: adsunt tamen huius legis potiores rationes, nẽpè, vt dominia rerum certa sint, litesq; è Republica ex terminentur, quãobrem non fuit principaliter statuta vsucapio in pœnam negligentia. Nam & vsucapio, præscriptioq; aduersus ignorantem, & eũ q; nullã cõmiserit negligentia, imò fuerit diligentissim⁹ in procurando propriã rem, procedit, & vires obtinet. tex. optimus in dicto capit. vigilanti. l. vlti. C. de longi tempor. præscrip. Regia. l. 18. titul.

29. partit. 3. siue hæc ignorantia sit circa ipsam præscriptionẽ, quia dñs ignorat possidentẽ præscribere: siue circa ius, & titulũ ipsius rei, quia ignorat se ius in re per alium possessa habere: siue ignoret factum, ex quo competit ius in re illa, quã alius, qui præscribit, possidet: sicuti probat in di. l. vltim. & glo. in dict. cap. vigilanti. verbo, latentibus. vbi Feli. colum. 4. Balb. de præscriptio. 4. part. 4. partis princip. quæst. 28. Socin. in. l. cum filius. §. in hac. colũ. 5. ff. de verbo. obligatio. qui expressim improbant, & falsum esse ostendunt: quod in hac re tradit Petrus Perus. in tracta. de quarta episcopali. capit. 2. ad finem: scribens, præscriptionem procedere aduersus ignorantẽ, quando is ignorat alterum præscribere, scit tamen se ius in re habere, sed minimè procedere cõtra eum, qui ignorat ius in re habere: vel etsi sciat se ius habere, ignorat tamen factum, & initium, ex quo ius illud sibi competit. Etenim hæc distinctio Petri falsa est, nec potest subsistere propter generalem decisionem tex. in dic. l. vltim. C. de longi tempo. præscript.

Tertiò ab eadẽ radice colligitur, non esse admittendã denuntiationẽ euangelicã contra illum, qui rẽ alienam bona fide: & iuxta legis humanæ cõditiones præscriptione adquisiuit: cum is nequaquã peccatũ cõmittat rem illã detinendo: etiã si habuerit scientiam rei alienæ post perfectam præscriptionẽ: quod latè tradunt doctores in ca. nouit. de iudi.

vbi Deti. optimè numer. ii. & Balb. de præscrip. 2. part. 3. par. principi. q. 10.

Quartò hinc deducitur, falsam esse opinionẽ Ioannis Andreae in hac Regu. possessor. quem Collectarius sequitur in ca. vlti. de præscript. dũ vterq; existimat, eũ qui præscripsit rem aliquam bona fide, & titulo, alijs legis humanæ seruatis conditionibus, non posse absq; animæ læsione eam contra priorem dominum defendere. Etenim si iuxta receptã sententiam potest illam rem in animæ iudicio possidere, nec tenetur ad eius restitutionem, profectò dubio procul constat, eãdem posse iustissimè ab exactiõne prioris domini defendere.

Quintò subdeducitur ex his, priorem dominum, contra quem res est iustè præscripta, minimè posse absq; læsione conscientia, & peccato, rem hanc furto, aut alio modo clam ab illo, qui præscripsit, rapere, nec vti aliqua compẽsatione. Nam lex iusta dominium ab eo transtulit in præscribentem: & ideò rem alienã auferret à vero domino: quod in specie admonet Alfonso à Castro. lib. 2. de potesta. legis pœnalis. ca. 5. tametsi verus dominus possit propriam rem ab alio iniquè detentam, quam alio modo non potest consequi, furto, vel rapina, aut compẽsatione sibi habere: gloss. in cap. ius gentium. 1. distinctio. cuius nos mentionem fecimus in capi. 2. lib. 1. Variarum Resolut.

Sextò hinc perpendi poterit decisio Reg. poss. N. fio An

fio Angeli in l. i. C. de præscript. trigint. vel quadragint. anno. quo in loco existimat, nõ esse admittendã exceptionẽ præscriptionis, etiam iustæ coram arbitratore, qui procedere tenetur de equitate vt bonus vir. idem tenet Bald. in dicta. l. i. versic. item si causa. Hæc equidem sententiã falsa est: cum arbitrium boni viri debeat instrui à iuris vtriusq; constitutionibus, iuxta notata per Alexand. in l. si sic legatũ. in princip. ff. de legatis. i. Felin. in ca. i. colum. 2. de constitu. Et præterea iustissima est præscriptionis exceptio, & maximè utilis Reipublicæ, sicuti superius explicuimus: igitur ab arbitratore admittenda omninò est: atq; ita Barto. notat in Extra. ad reprimendũ. verbo, videbitur. in fin. Imol. & Docto. in dict. l. si sic legatum. Matthes. notabil. 14. Areti. in ca. dilecti filij. colũ. 2. de iudic. Ioann. Crottus in l. nemo potest. fol. penult. colũ. i. ff. de legat. i. Catellia. Cotta in memorialibus: dictione, præscriptio. Romã. in Rubrica de arbitris. colum. prima. Felin. in dicto capit. dilecti. colum. 2. & in dicto cap. i. de constitu. colũ. penult. quorũ opinio cõmunis est. Nec ei omnino refragantur Bal. & Angel. in d. l. i. q; ppe qui de præscriptione iniqua, quæ ex mala fide procedit, tractasse videantur: vt diligenter ab alijs est obseruatum: Tametsi & hanc quilibet iudex, nedum arbitet, reiscere teneatur: atque ideo de qualibet præscriptione præcitate auctores loquutos fuisse, quibusdã

ante nos, fortassis nõ temerè visum fuit. Est ergo hoc in tractatu potissimũ obseruandum, vsucapionem, & præscriptionem, iustitiæ, atq; æquitatis rationem habere: ex qua præscribēs etiã apud diuinum tribunal ius illud habere valeat.

Ex. §. Sequenti.

- 1 *Maioribus ætate aduersus præscriptionem datur in integrum restitutio ex causa iustæ, & probabilis ignorantie.*
- 2 *Quid de præscriptioe quadragenaria, centenaria, & tricennali?*
- 3 *Quadriennium ad petendam in integrum restitutionem non currit ignorantie.*
- 4 *Ecclesia, & minor, restituuntur aduersus præscriptionem, etiam quadragenariam.*

§. Tertius.

Biter ad probationem eius cõclusio nis, quam in proximo Paragrapho probauimus, itidẽ explicuim⁹, præscriptionẽ aduersus ignorantẽ optimè procedere secundum frequentissimã doctõrũ sententiã: atq; ideo agendũ est de ea questione, qua queri solet, an detur contra præscriptionẽ restitutio in integrum maioribus ætate ob clausulã generalẽ, si qua iusta causa videtur, ex capite iustæ ignorantie: Qua de re conclusionem vnicã exponam, aliquot declarationibus eidẽ adiũctis. Maioribus ætate aduersus præscriptionem datur in integrum restitutio

stitutio ex causa iustæ, & probabilis ignorantie. Hæc cõclusio probatur in l. prima. §. vlti. ff. ex quibus caus. maior. text. item in l. prima. §. si quis autem. ff. de itinere actũq; priua. vbi Barto. hanc cõclusionẽ tenet. idem gloss. in l. si partem. §. primo. verb. non vtendo. ff. quemadmodum seruitu. amit. Abbas & Felinus in capi. vigilant. de præscriptionibus. Iason in §. rursus. Instit. de actionib. numero. 59. quorum opinio communis est secundum Iasonẽ in l. 2. numero. 185. C. de iure Emphyteuti. Detium in consilio. 29. Balbum de præscript. 4. parte. 4. part. principa. quæst. 29. & Soci Junioem in consilio. 70. numero. 21. libro primo. Horum omnium ea est vnanimis sententia, vt conclusio supra scripta obtineat quo ad præscriptionem decem, vel viginti annorum. At in præscriptione quadraginta annorum plerique dubitarunt, an restitutio sit cõcedenda contra istã præscriptionem ex capite probabilis ignorantie. Etenim quibusdam visum est, etiam aduersus quadragenariam præscriptionem concedendam fore in integrũ restitutionem: ob easdem causas, nempe ob ignorantiam iustam, & probabilem. Sic sanè censent iure respondendum esse, Imol. in cap. vltimo. folio penult. de præscript. Alexan. consilio. 71. numero. 3. & consi. 84. numero. 3. libro. 1. Socin. in l. cum filijs familias. §. in hac. colum. vltima. ff. de verb. obligat. quam opi-

nionem fatentur eam sequuti communem esse Felin. in dict. capit. vigilant. 2. columna. Balb. in dicta quæstio. 29. Nicola. Bocri. in quæst. 39. numero. 6. & Alexand. in consi. 169. lib. 2. numer. 15. quibus obstat text. in l. omnes. C. de præscript. trigint. vel quadragint. annorũ. & in l. vltima. C. de fundis patri. libr. ii. vbi expressim probatur, præscriptionem quadragenariam plenissimã inducere securitatem. Et tamen quoties plenissima inducitur securitas, locus non est restitutioni in integrum. gloss. in l. ait prætor. §. permittitur. verb. imputandum. ff. de minoribus. Huic rationi accedit gloss. in Clementi. i. verb. lapsum. de in integrum restitu. quæ asseuerat, non esse dandam in integrum restitutionem aduersus tẽpora quadraginta annorũ. vnde Barto. opinio in quadragenaria præscriptione minimè erit admittenda: imò in integrum restitutio neganda est maioribus, qui iustam habuerunt ignorantiam: quemadmodum tenuerunt Alexander in consilio. 151. lib. 2. colum. vltima. idem Alexan. in l. 3. §. Labeo. ff. de acquirenda possessio. in fine. & Areti. consilio. 163. 1. & 2. columna. idem in l. qui vniversas. §. vltimo. ff. de acquirenda possessio. Detius in dicto consilio. 29. idẽmet consilio. 154. & in l. 2. C. qui admitti. Curtius Senior consil. 82. colũ. 4. Barbat. consil. 41. nume. 18. in volum. i. Carolus Molina. in dic. Alexandri consilio. 151. colum. vlti. Reg. poss. N 2 eandẽ

Tertiæ partis Relectionis.

eandem opinionem sequuntur, dicentes cōmunem esse Socinus consil. 2. col. penul. lib. 3. Antonius Rube. consil. 56. Socin. Iunior consil. 54. lib. primo. & consilio. 76. numero. 102. li. eodem. & consilio. 145. nume. 76. eiusdem volumi. Vnde manifestè constat rem hanc dubiam esse admodum, tam quo ad conclusionis veritatem, quam quo ad auctorum Catalogum, ex quo possit deduci, quæ sit in hac controuersia magis communis opinio. Nihilominus ego cenfeo posteriorem sententiam iure veriorē esse, in praxi potiorē, inspectis his, quæ de iustitia præscriptionum paulò antè tradita fuere.

Cæterum quo ad præscriptionē centenariam, & eam, quæ immemorialis sit, quidquid de quadragenaria fuerit controuersum, expectissimum est, non admitti in integrum restitutionem aduersus has præscriptiones: sicuti adnotarunt Barb. in dict. consil. 41. lib. 1. nume. 18. Iason consilio. 209. lib. 2. Soci. Iunior. in dict. consil. 76. nume. 102. & sequētib. Paulus Parisi. consilio. 23. numero. 221. lib. 1. penes quos resista videtur nullam habere dubitationē. Adhuc tamen nō desunt, qui quantum ad centenariam præscriptionem, contrarium probauerint, asseuerantes, aduersus eam restitutionem in integrum concedendam esse. Etenim de immemoriali præscriptione non potest iustè controuerti, ob difficilissimam probabilis,

& iustæ ignorantie probationem. Sed indistinctè aduersus quamlibet præscriptionem, etiam centenariam, restitutionem concedendam esse maioribus ex capite iustæ ignorantie, probare conatur Aymon Sauiilli. in tracta. de antiqui. tempor. 4. parte. capit. materia ista. numero. 44. quo in loco numero. 56. defendit opinionem illam, quam paulò antè retulimus, quaque assertum à quibusdam est, etiā aduersus quadragenariam præscriptionem dari restitutionē in integrum maioribus etate ex causa iustæ ignorantie: atq; vritur ratione quadam, quā ipse censet fortissimam esse.

Scribit sanè Bald. in l. falsam. C. si ex falsis instrumentis. quod quadriennium datum à lege ad petendam restitutionem in integrum, vtile est ab initio, nec currit ignorantie: licet petita non fuerit restitutio centum annis. Idem adnotarunt Alexand. consilio. 89. lib. 2. num. 10. et consil. 150. lib. 7. col. 2. Iason in authen. quas actiones. C. de sacrosanctis ecclesijs. colū. 9. Deti. in consil. 36. colū. vltima. Cardi. in Clemē. 1. de in integrum restit. 25. quæst. Paul. de Castro. in l. vlti. C. de dolo. optimus textus in l. vltima. C. de tempo. in integr. resti. pet. Boeri. in dict. decif. 39. numero. 4. Iason & alij, quorum meminit hanc opinionem sequutus Aymon in dict. ca. materia ista. numero. 45. ex quibus & alijs, quorum latissimè mentionem fecit Tiraquel. libr. 1. de retract. §. 35. gloss. 4. nume.

nume. 43. apparet Baldi sententiam cōmunem esse: eamq; probauerunt Panorimita. in capit. 1. de præscript. colū. vlti. & inibi Felin. hac deniq; opinione præmissa vrget Aymon aduersus posteriorem sententiam dicens, non posse vilo pacto probari, quòd præscriptio quadragenaria excludat restitutionis in integrum auxilium. Nam illud cōpertum est, aduersus triginta annorum præscriptionem hanc restitutionem concedi: vt fatentur hi, qui de quadragenaria præscriptione hoc ipsum negarunt. Ergo & ea concedi debet contra præscriptionem quadraginta annorum: cum ratione quadriennis dati ad petendam restitutionē in integrū, ius petendi eā, illæsum, & saluū sit post triginta annos ad alios triginta, ac quadraginta, ex ignorantia læsionis, iuxta Baldi sententiam. Fit igitur, si verum est quod Bald. adnotauit, hanc argumentationem fortissimā esse, ad probandum priorem sententiam, quæ asseueranter probauit, aduersus præscriptionem quadraginta annorum, restitutionem in integrum concedendam esse. possetq; Aymon admissa Baldi opinione non solū à præscriptione triginta annorum argumētari, sed etiam à præscriptione decem, vel viginti annorum: quod satis manifestum est. Ad huius tamen quæstionis examen, quia ea difficilissimam habet resolutionē, aliquot distinctè, ac separatim exponam.

Primum illud est considerandū, restitutionem istam, quæ maioribus ex capite ignorantie probabilis, & iustæ, secundum Bartoli opinionem concedenda est, tunc locum habere, cum ante perfectā præscriptionem dominus rei nullam habuit scientiam huius præscriptionis, & læsionis, quæ ex ea ei imminebat, ita quidem, quòd non potuit præscriptionem ipsam impedire. Alioqui si habuit huius præscriptionis, & læsionis sibi imminētis scientiā eo tempore, quo iure ordinario agere potuit, & præscriptionem interrumpere, opinor non esse locum restitutioni in integrum. idq; probatur, quia ea causa, cui hanc restitutionem maioribus etate iura concesserunt, cessat siquidem: cum isthæ restitutio petatur ex clausula generali, si qua mihi iusta causa videtur: & tamen satis constat, deficere iustam causam ex eo, quòd dominus rei per alium possessæ scientiam habuit præscriptionis eo tempore, quo iure ordinario potuisset rem illam vindicare, aut præscriptionem interrumpere. text. ad hoc insignis in l. ab hostibus. §. Sed quod simpliciter. & in l. sequenti. ff. ex quibus caus. maio. Etenim quidquid gloss. & doctores inibi scripserint de cōtentione Martini & aliorum, atq; item Iason in §. rursus. numero. 57. de actionib. illud obtinebit quo ad absentes Reipublicæ causa, aliave simili. nam quo ad ignoran-

Reg. poss. N 3 tes

tes mihi omninò placet, non esse locū restitutioni ex ea causa, si ignorantia cessauerit eo tempore, quo commodè dominus agere potuisset, ac præscriptionem interrompere. atque ita opinor sensisse omnes, qui aduersus præscriptionem ex capite iustæ ignorantie restitutionem admittant, unde tempus quadriennii à tempore scientiæ computandum erit.

Secundò aduertendum erit, in ecclesia, & in minoribus aliud fore obseruandū: nā his conceditur restitutio ex causa minoris ætatis, & ordinaria: idcirco licet his scientibus præscriptio perfecta sit, & scientiam habuerint præscriptionis ante eius perfectionem, nihilominus restitutio eis iure æquissimo concedenda erit: etiam si potuissent agere, & præscriptionem interrompere: quia hæc restitutio tantum læsionem ob facilitatem ætatis, & non ita diligentem rerum administrationem respicit: non aliam iustæ, & probabilis ignorantie causam: quod planè deducitur ex his, quæ statim adducentur.

Tertiò est obseruandū, ecclesiæ, & minoribus ætate dari auxilium istud restitutionis in integrū aduersus præscriptionem etiam quadragenariam. gloss. Barto. & docto. in Authen. quas actiones. C. de sacrosanc. eccles. verb. excluduntur. Cardi. Imol. & Abb. in Cle. 1. de in integr. restit. contra gloss. ibi. rursus idem Abb. in cap. 1. de præscrip. & est con-

munis opinio secundum Abb. in cap. auditis. de præscript. & Deti. confi. 29. col. 2. quæ probant in l. penul. titu. ult. part. 6. & l. 7. titu. 29. par. 3. tæsi cōtrariū responderit gloss. in dict. c. auditis. Quadriennium autē ad petendum hanc restitutionem in integrum à tempore finitæ præscriptionis currit iuxta cōmunem horum auctorum sensum.

Quartò adnotandum erit, omnes authores, quorum mentionem fecimus ad probandum, quod aduersus præscriptionem quadragenariam nulla concedi debeat in integrum restitutio maioribus ætate ob ignorantiam probabilem, & iustā: eam item sequi opinionem, quæ dicit, aduersus triginta annorū præscriptionem restitutionem in integrum dari maioribus ætate ex causa iustæ, ac probabilis ignorantie: sicuti cōstat ex Barto. in dict. l. 1. §. si quis autem. ff. de itinere actuq; priuato. Deti. in dicto. cōsil. 29. Andrea Tiraquello in dict. §. 35. glo. 4. numero. 37. licet non desint, qui idem probare conati fuerint de præscriptione triginta annorū ob eandē rationem, quæ ex longissimo tempore deducitur, & quia officium iudicis triginta annorum tempore tollitur. gloss. singul. in l. sicut. verb. persequutione. C. de præscript. triginta, vel quadrag. anno. quam docto. in ibi probant, & sequuntur. Bart. in l. prætor ait. §. ultim. vbi Imol. Roma. & Iason. ff. de noui oper. nuntiatio. Oldra. consil. 156. Afflict. in decisio. Neapoli.

Neapolita. 245. ad finem. Deti. confi. 267. col. 3. Huic verò rationi obuiam itur, si consideremus, hanc temporis exceptionem, quæ officio iudicis opponenda est, tunc demum procedere, cum officium iudicis iam ortum fuerit: & sic à tempore finitæ præscriptionis: sicuti ratione manifesta apparet: siquidem præscriptio aduersus officium iudicis, quod datur ad petendam in integrum restitutionem, non potest prius incipere, quam ipsum officium iudicis potuerit in iudicium deduci: & sic à tempore læsionis, & perfectæ, finitæq; principalis præscriptionis, cuius causa restitutio in integrum petenda est. Quamobrem etiam si verum sit, officium iudicis competens ad petendam in integrum restitutionem excludi triginta annorum tempore: tamen hi triginta anni computandi forent ab ipso die, quo læsio contigerit, & sic à die perfectæ, & finitæ præscriptionis: igitur non omnino conuincit hæc ratio pro ea opinione, quæ dicit aduersus præscriptionem triginta annorum non esse admittendam in integrum restitutionem. Etiam si Socinus in dicta. l. cum filius. §. in hac. columna vltima. scripserit aliquibus eam placuisse.

Quintò, quicquid sit de sententia Baldi in dicta. l. falsam. quæ communi omnium consensu probatur, id verum est, quod ea est intelligenda intra annos trigin-

ta. Nam annis triginta tollitur officium hoc, quod competit ad petendam in integrum restitutionem, licet is, qui id habet, fuerit ignorans. Etenim sciens quadriennio excluditur: atque ita est intelligenda Baldi opinio: alioqui in praxi profectò nusquam ei locus erit. Sic sanè Andreas Tiraquellus in dicto. §. 35. glossa quarta. numero. 43. postquam Baldum & sequaces retulit, scribit, vix eam decisionem recipi in praxi: nè tam diu maneat rerum incertitudo: nullaque sit securitas bonæ fidei possessoribus.

Sextò constat, si vera sunt, quæ præmisimus, satis vrgere argumentationem Aymonis pro ea sententia, quæ habet, aduersus quadragenariam præscriptionem etiam maioribus ætate dari restitutionem in integrum ex causa iustæ ignorantie. Nam si aduersus tricennalem præscriptionem locus est restitutioni, & Baldi opinio in dicta. l. falsam. admittenda est: dubio procul manifestè deducitur, etiam aduersus quadragenariam præscriptionem dandam esse restitutionem ex capite iustæ ignorantie: cum nondum post tricennalem præscriptionem verè lapsum sit quadriennium propter probabilem, & iustam ignorantiam.

Septimò mihi potius placet ea sententia, qua obtentum est, aduersus quadragenariam præscriptionem non dari in integrum restitutionem Reg. poss. N 4 maioribus

maioribus ætate causa iustæ ignorantia, atq; in hoc sequor Alexand. & alios, quos paulò antè nuncupatum authores huius opinionis citavi. Nec oberit ratio Aymonis, si cõsideremus ea, quæ statim exponam. Etenim & Tiraquel. in dict. gloss. 4. tit. 37. pluribus relatis hanc sententiam probare videtur, licet Regia. l. penult. titu. vlti. part. 6. contrarium probet: sed tamen ea constitutio de minoribus tractat.

Octauò idè respõdendum esse arbitror de præscriptione tringinta annorum. Nam aduersus eam non erit in integrũ restitutio concedenda maioribus ætate, etiam ex causa iustæ ignorantia: non enim video congruã rationem discriminis inter hanc, & quadragenariam præscriptionẽ, quidquid alij dixerint: probaturq; optimè hæc opinio in l. vlt. C. de longi temp. præscript. de cem vel vigint. annor. quauis & illa constitutio non solum de tricennali præscriptione tractet, sed & de ordinaria decem, vel viginti annorum. Adhuc tamen ob doctorum authoritatem inconcussam dimittamus eorum opinionem quo ad præscriptionem decem, vel viginti annorum, & quo ad tricennalem adducatur tex. in l. sicut. C. de præscript. trigin. vel quadragin. annorum, qui satis vrget pro hac opinione: ex qua asseueranter defendimus negandam esse maioribus ætate restitutionem ex causa iustæ ignorantia aduersus tricennalem

præscriptionem.

Nonò fortiori ratione restitutio ista neganda erit aduersus centenariam præscriptionem, quæ nullo pacto etiam ex causa iustæ ignorantia rescindetur beneficio restitutionis in integrum, maioribus ætate ex clausula generali, competenti.

Decimò, & vltimò potissimùm est animaduertendum, quòd etiam si aduersus præscriptionem maioribus fit concedenda restitutio ex causa iustæ ignorantia: tamen quadriennium in hac specie à die finitæ præscriptionis computandum est hoc ex eo verum esse constat, quòd maxima sit authoritas præscriptionis, quæ & aduersus ignorantes procedit, vt superius adnotatum est: ideoq; satis erit, quadriennium hoc à die finitæ præscriptionis computari, vt tandem post finitam præscriptionem iustæ ignorantia causa detur intra quatuor annos restitutio: alioqui profectò plurimùm detrahitur authoritati præscriptionis: nec in hoc casu admittenda erit sententia Baldi in dicta. l. falsam. imò à die finitæ præscriptionis etiam ignoranti quadriennium currit, ex quo tollitur Aymonis argumentatio. Ignorantia verò in hoc tractatu plenissimè erit probanda: nec sufficiet iuramentum ignorantis: cum sit aduersus eum maxima iuris præsumptio ex longi temporis præscriptione: quemadmodum ipse Aymon adducit in dict. tract. de antiq. tem. 4. parte, capit. Materia ista

Ceterum hoc in tractatu solet quæstio quædam examinari, quæ dubio procul difficilis est: tãetsi apud regia tribunalia frequētissima, propter frequentem primogeniorum institutionem. in ea etenim cõtrouertitur, an sit admittenda præscriptio temporis, aut vsucapio in rebus à testatore expresse, vel tacitè alienari prohibitis agnationis, familiaræ fauore institutoque ex eisdẽ rebus solenni primogenio, aut maioratu. Et ne videar quæstionẽ ad eò vtilem silentio prætermisisse, paucis eam assertionibus absoluã receptam ab alijs vbiq; sententiam sequutus, vbi videro eam iure defendi posse.

Prima conclusio. Res subiecta restitutioni iure fideicommissi, aut primogenis: atque ideo alienari prohibita, etiam si hæc prohibitio à testatore, vel maioratus institutore expressim scripta non fuerit, ordinaria longi temporis decem, aut viginti annorum præscriptione adquiri non potest. Quod apertissimè probatur in l. vlti. §. si in autem avaritia. C. cõmu. de legat. cuius auctoritate hanc opinionem omnes fere iuris vtriusque interpretes quæstionem istam tractates veram esse opinantur: præsertim Paulus col. 1. & 3. Iason in dic. l. vlti. §. sed quia. Angel. Imol. Iason prima lect. num. 114. Crottus nume. 140. Ripa nu. 113. & Loazes. nu. 506. in l. filius familias. §. Diui. ff. de legat. 1. Socin. confi. 47. nume. 16. lib. 3. Corneus confi. 38. num. 10. lib. primo. &

confi. 117. cod. lib. & confi. 294. libr. 3. col. penu. & alibi sæpe. ac Rodericus Xuares allegat. 3. & Gregorius Lopez in l. 10. titu. 26. part. 4. quorum opinio communis est.

Huic opinioni primùm suffragatur, quòd præscriptio ordinaria præter bonam fidem, etiam titulum exigat, et tamen in re prohibita iure fideicommissi alienari titulus dari non potest: quia licet facta fuerit alienatio, ille titulus nullus est, & à lege irritus censetur: vt nec tituli cõditionem habeat. dict. §. Diui. & in dic. l. vlt. §. Sed quia nostra. Deinde qui alienat rem alienari prohibitam malã fidem habet: scit etenim, rem illam alienari non posse. Mala vero fides venditoris impedit emptorẽ præscriptione vt longi temporis, & ordinaria. Authẽ. Malæ fidei. C. de præscrip. long. tempo. igitur cõstat, ordinariam præscriptionem nõ esse hæc in parte admittendam.

Ex quo illud est obseruandum, hanc primam conclusionem in eo procedere, qui titulum, & causam habet à prohibito alienari: nam & is habuit malam fidem: non tamen in eo, qui aliunde rem cõsequutus est, & eam propriam esse existimat. is etenim poterit re istã præscriptione ordinaria decẽ, vel viginti annorũ adquirere. quod expressim voluerit Bald. in l. 2. in princip. C. de vsucapi. pro emptore. Paul. in dicto. §. Sed quia nostra. columna. 3. & Iason. ibi Balb. de præscript. 5. part. princ. que stio. 5. Crottus in dict. §. diui. nu. 143. Reg. poss. N 5 atque

atque illic Ripa. nume. 117. Paulus Paris. confi. 81. nume. 44. lib. 2. quam opinionem cõmunem esse eam sequutus fatetur Loazes in dict. §. Diui. optimus tex. in. l. 3. C. quod met. caul. & in. l. plane. ff. de minorib. his itidem obseruatis, quæ ipse scripsi libro. 1. resolut. cap. 6. nume. 7. in hoc etenim casu cessant rationes, quib⁹ hæc prima conclusio innititur. præsertim ratio, quæ ex Authen. Malæ fidei. colligitur: vt illic notat Paulus Castrensis, & alij cõmuniter obseruant circa illius constitutionis interpretationem. Nam & ante Iustinianum fortassis non sic facilè hæc conclusio prima iure defendi posset: cū eidem plurimū refragetur Iurisconsultus in. l. Stich. ff. de vsufruct. legat. qua de re diligenter tractat Arius Pinellus Lusitanus in Auth. Nisi tricennales. C. de bonis mat. nume. 26. Etenim res tacitè prohibita iure fideicommissi alienari, decem, vel viginti annorum spacio vsucapitur titulo legati relicti ab eo, qui eadem in re vsufructum tantum habuit ex eodem testamento, quo post vsufructuarij vitam res illa iure fideicommissi alteri relinquitur: vt præsumendum non sit, vsufructuarium legatum ignorasse testatoris tantum prohibitionem, nec deinde legis, quæ vsufructuarium prohibet alienare dominium rei, cuius vsufructum habuit. qua ratione verè dici nõ poterit, in dicta. l. Stich. legatam bonam fidem habuisse, vel non fuisse prohibitum alienare. quo fit vt &

iure negari posset prior ratio cõmunis opinionis, saltem iure veteri ante Iustinianum: siquidem ex eo tantum, quod prohibeatur à testatore alienatio, titulus nõ est adeò irritus, vt pro titulo non habeatur quo ad effectum vsucapiendi. quod & alij ante nos obseruauerunt defendentes Barto. opinionem in dict. §. diui. colum. vltim. Quãuis Iustinianus quo ad alienare prohibitum irritum efficiat titulum, etiam ad effectum vsucapiendi. Illud tamen erit adnotandum, in dicta. l. Stich. nempe: præscriptionem incepisse, ac procedere à die euientis conditionis, vel ab eo tẽpore, quo illi aduersus quos vsucapitur, agere poterant. Deinde illic de præscriptione longi temporis tractari: cū sit illa veterum iurisconsultorũ respõsio, apud quos nulla fit mentio præscriptionis triginta annorum.

Secunda cõclusio. Res alienari prohibita iure fideicommissi, aut primogenij, etiam si expressim prohibitio alienationis fuerit scripta, poterit triginta annorum vsucapione legitimè acquiri. Hæc probatur his auctoritatibus, quæ præscriptionem triginta annorum frequentissimè admittunt: & ex eo, quod rationes primæ assertionis planè in hac specie, & casu deficient. Siquidem ad præscriptionem triginta annorum titulus necessarius non est: sicuti cõstat: & hoc in opere ipse adnotauit: nec impeditur hæc eadem præscriptio quo ad eius effectum ex mala fide

fide venditoris, aut eius, qui rem alienari prohibitam alienat: quod probatur in dic. Authen. Malæ fidei. Fit igitur, hanc opinionem veram esse cessantibus his rationibus, quibus proximè probare conati sumus, hac in re præscriptionem non fore admittendam. Sed & quia id apud nos plurimum valet, hanc sententiam probant, & sequuntur Paulus Castrensis colum. 1. & 3. in dict. l. vlti. §. Sed quia. & illic Iaso. Quia Iustinianus ibi, non omnem præscriptionem hoc in casu excludit: sed tantum illam, quæ ex longo tempore procedit. idem Iason consil. 57. colum. penult. lib. primo. Balbus de præscripti. 5. part. 5. part. princip. quæst. 4. nume. 4. Ioan. Crottus Ripa, & Loazes, in dicto. §. diui. Corne. confi. 38. lib. 1. nume. 10. idem consil. 117. lib. 1. & cõfi. 294. lib. 3. Xuarez alleg. 4. Gregori⁹ Lopez in dicta. l. 10. & hæc est cõmunis opinio, vt fatentur Corne. in dicto consil. 117. & Gregorius in dicta l. 10. eandem opinionem & alij sequuntur, præsertim Alexand. confi. 59. libr. 3. numer. 11. Anto. Rubeus cõfili. 98.

Tertia conclusio. Præscriptio contra possessorem maioratus, seu primogenij perfecta ex triginta annorum tempore, licet illi præiudicet, non erit admittenda cõtra eius successorem, qui post eius obitum ex institutione vocatus est: & idem erit in re iure fideicommissi restitutioni subiecta: non enim nocet præscriptio illi, cui restituenda res erat post

illius obitum, aduersus quem legitimo tempore præscriptum fuerit. Hanc opinionem asseuerant, iure veriorè esse in feudis Isernia. & Afflict. in capi. primo. §. Quid ergo. numero. 20. de inuest. de re aliena fact. Balb. de præscrip. 4. part. 4. part. princip. quæst. 12. in fine. in fideicommissis, ac rebus restitutioni subiectis. Ioan. Crottus nume. 146. Ripa. numer. 116. & Loazes nume. 512. in dict. §. diui. Xuarez allegat. 3. Gregorius Lopez in dict. l. 10. & præter hos Curtius Iunior. consilio. 181. nume. 5. Detius cõfili. 445. nume. 47. Antonius Rubeus consil. 84. nume. 6. Aluarotus in ca. primo. §. hoc quoq. nume. 6. de success. feudi. & ibi Præpo. Paulus Parisius in confi. 23. libro primo. numer. 199. qui & alios allegat: atque ideo eum, & Rubeum semper legito. idem tenuerunt Iacob. in. l. vlti. ad finem. C. qui admitti. & Sigismundus Lofredus consil. 10. nume. 22: ex quibus opinor, posse verè dici, hæc opinionem cõmunem esse. cui, vt paulò diligētius quæstionem istam absoluam, suffragantur ea, quæ hoc loco ipse potui ab alijs adnotare.

Primum, Quod prohibita alienatione, censeatur itidem & vsucapio prohibita, & eadem ratione præscriptio. quod satis controuertitur in dicto. §. diui. & in. l. vbi lex. ff. de vsucapio. & in. l. 2. C. de vsucap. pro empt. Quæ tamè controuersia parum potuit hanc opinionem iuuare: cū sit ab omnibus receptum, vsucapionem triginta annorum, Reg. poss. N 6 in

in his rebus admitti, & procedere, licet longi temporis præscriptio minimè sit admittenda: & ideo cum recepta sit triginta annorū præscriptio: nõ est cur tractemus, res istas restitutioni subiectas non posse præscriptione adquiri: De hoc etenim minimè dubitatur: Siquidè triginta annorum vsucapione bona ista adquiri possunt. ex his, quæ proxima conclusione probauimus. qua ratione nec decisio. l. vltim. §. Sin autem auaritiæ. C. commu. de legat. ad probationem huius assertionis pertinebit, quippe quæ de longi temporis præscriptione, non de triginta annorū vsucapione tractauerit.

Secunda huius opinionis ratio inde sumitur, quod successores futuri dubio procul ignorauerint alienationem factam, & præscriptionem ex ea, vel alioqui procedentem: & tamen absq; eorum consensu expresso, vel tacito præscriptio nequit procedere: ergo eis minimè præiudicabit. Est etenim necessarius cõsensu illorum omnium ad alienationem rei subiectæ restitutioni, qui ad illam vocati fuerunt. l. nihil. §. omnibus. ff. de legat. primo. Sic igitur & ad præscriptionem erit tacitus saltem consensus necessarius, qui ex scientia, & patientia constet: ex iurifconsulti responso in. l. alienationis verbo. ff. de verb. signifi. qua ratione vti videtur Curti. Iunior in Authen. res quæ. colum. 2. C. commu. de legat. qui tamen hac eadem ratione obseruata fatetur planè, non esse ad

mittendam sententiã Baldi in dict. l. 2. C. de vsucapio. pro empt. quam superius in prima conclusione probauimus, frequentissimè receptam esse. Rursus idem Curti. Iunior eadem ratione improbat, secundam conclusionem quoad eum, qui ignarus fuerit præscriptionis aduersus eum procedentis ex possessione rei alienari prohibet. Quod satis alienum est à cõmuni omnium doctorum sensu. Sed hæc ratio admodum est infirma, quod vel ex eo constat: quod ad præscriptionem non est vllò vnquam pacto necessaria scientia illius aduersus quem præscribitur: imò ea procedit iuris autoritate contra illum, qui verè, & iustè ignarus est vsucapionis, & possessionis illius, ex qua vsucapio ipsa procedit: quem admodum nos satis probauimus in hac relectione. 3. parte. §. 2. vnde licet alioqui res, de quibus agimus, possent alienari ex consensu illorū, qui ad eas vocati fuere, & hic cõsensu foret sufficiens: tamen in alienatione, quæ iuris autoritate per vsucapionem fit, nõ est necessarius consensus nec tacitus, nec expressus.

Nam etsi verum foret, illum videri rem alienare, qui patitur illam vsucapi: quod iurifconsultus vix concedit: & quodammodo, vt verè nõ dicitur consentire alienationi. glo. in l. 2. C. quæ sit longa consuet. Alberi. in. l. si pupillus. ff. de administra. tut. Areti. in. l. Clodius. colū. 2. ff. de adquirend. hæredi. qui hunc consensum fictum appellant, & nõ temere, ex

re ex eodem Iurifconsulto, qui in dicta. l. alienationis. inquit, vix est enim vt non videatur alienare, qui patitur vsucapi: imò, hunc vllò modo consentire negant. glo. vlti. in. l. prima. §. vltim. ff. de dolo. Bald. in. l. cū quis. nu. 10. C. de iuris & fact. ignorant. Tiraquellus de Retract. parte. prima. §. prim. glo. 9. num. 250. nihilo minùs hæc alienatio, cum non fiat propriè ex illius consensu, sed ex legis auctoritate: non pertinet ad verum consensum illius, contra quem vsucapitur: sed potius ad improprium, & fictum, quem lex obseruat ad notandam illius negligentiam in inuestigandis rebus, & iuribus ad eum pertinentibus. Præter hæc Crotus, & Loazes in dicto. §. diu. num. 511. planè fatentur, præscriptionem currere, ac procedere in his rebus aduersus ignorantem: licet possit peti restitutio in integrum ex clausula generali: si qua mihi iusta causa videbitur. quod nos explicuimus generaliter, etiam quo ad alias præscriptiones in hoc. §. vltimo. huius relectionis. Fit igitur, hanc secundam rationem minimè probare conclusionem istam.

Tertium quod secundum omnes eidem opinioni plurimum ad stipulatur ex eo sumitur, quod impedito agere non currat præscriptio. l. prima. C. de annali except. Authen. nisi tricennalis. C. de bonis mat. sed successores, & qui tẽpore vsucapionis nondum erant nati, agere nõ poterant. igitur eis minimè illius tem-

poris præscriptio nocet. Verum huic rationi mihi videtur eleganter satisfecisse Philippus Corneus in consi. 304. lib. 3. col. antep. præscriptio etenim prædicta non currit aduersus non valentem agere: sed aduersus illum qui agere poterat. eo siquidem tempore cepit, procedit, & finitur, quo illi agere poterat, aduersus quos præscribitur. Nèpe possessores primogenij, vel maioratus, aut vocati ad rem, quæ vsucapitur: Atq; ideo planè cessat impedimentum hoc, quod ex dicta. l. prima. adducitur: nam præscriptionis ius cõtinaua possessione producitur contra illum, vel illos, qui agere poterant, vel saltem vsucapionem interrumpere cõmodè potuerint. Quod si dixeris, hanc responsionem procedere contra illum, aduersus quem eo tempore præscribitur, non contra successores: illud planè erit omnino aduertendum, scilicet quo ad successores superesse quæstionem: An eis noceat perfecta præscriptio aduersus antecessores, præcessoresve: non tamen: an præscriptio fuerit inuvalida ex eo, quod non procedat contra non valentem agere. Esset enim tunc quæstio inutilis, & quæ cõmodè non potest in cõtroversiam incidere: cum nascituri nõ possent agere tempore præscriptionis ex eo, quia nati nondum erant: non autem ex eo, quod aliquo impedimẽto essent agere impediti: agere inquam ad eam rem, quæ illis quo ad ius aliquod competebat: quod de nascitu-

nascituris dici verè non potest. Et quòd hæc ratio ab auctoribus huius opinionis adducta non sit sufficiens, ex eisdem profectò constat. Nam Aluarotus in cap. primo. §. hoc quoque. nume. 6. de success. feudor. & Balb. in tracta. de præscript. 4. parte. 4. part. princip. quæstio. 12. existimant, præscriptionem illam decem, vel viginti annorum, quam ex Baldo in prima conclusione probauimus, etiam futuris successoribus, etiam nondum natis nocere: & hanc esse veram Baldi interpretationem planè fatentur Roderi. Xuarez alleg. 3. Gregorius Lopez in dict. l. 10. titu. 26 part. 4. & Curtius Iunior in dict. auth. res, quæ licet hi tres auctores de Baldi opinione dubitauerint, ex eo, quòd ipsis visum fuerit à iure alienum, illam præscriptionem successoribus præiudicare. Nihilominus Baldi opinio cõmunis est, & probatur. Quia licet actio hypothecaria à debitore, aut eius hærede aduersus creditorem nõ nisi triginta, aut quadraginta annorũ præscriptione tollatur, & elidatur: & sit in rem. l. cū notissimi. in princip. C. de præscript. triginta vel quadragint. annorum. tamen ab extraneo, emptore, vel donatario possidente, & qui titulum habuit à debitore, tollitur decem, vel viginti annorum præscriptione l. 1. & 2. C. si aduer. credit. & ibi glo. Speculat. de præscript. §. 1. versic. sed de hypothecaria. tradit Andreas Tiraquel. de Retract. parte prima. §. 1. gloss. 10. numer. 11. ergo licet prohi-

bitio alienationis facta tacitè, vel expressè à testatore rem afficiat, quia res ipsa prohibetur alienari prohibitione in ipsam rem directa ex Cino. in l. vlti. 6. opposit. C. in quib. caus. in integrum restitui. non est necess. post Petrum ibi: sicut & hypotheca rem ipsam itidem afficit, & cum eo onere transit res ad quæcunque l. si conuenerit vt nomen. §. si fundus ff. de pignor. actio. l. si debitor. C. de distract. pignor. non tamen transit cum ea causa, vt præscriptio. ordinaria non admittatur. admittitur etenim quæadmodum modò probauimus. Qua ratione Baldi opinio etiam erit admittenda in eo, qui titulum habuit ab eo, qui rem à prohibito cõsequutus fuerat: modò secunda alienatio facta non fuerit nomine prohibiti, nec ab eius vniuersali hereditario iure successore: quod Bald. sentire mihi visus est: & eodè modo qui eum sequuntur: quãuis Cinus in dict. 6. opposit. senserit, re alienari prohibitam verbis prohibitionis in rem ipsam directis nõ posse vsucapi præscriptione ordinaria, etiam si possessor eam habuerit titulo ab eo obtento, qui non fuerat alienare prohibitus: quod iure dubium est, & profectò falsum. Cùm vsucapio non censetur omnino prohibita, etsi alienatio fuerit interdicta. quæadmodum paulò ante admonuimus.

Quartò fere omnes huius opinionis auctores ea ratione vtuntur, qua constat, in fideicõmissis, & maioratibus

tibus successorem minimè habere ius ab eo, cui succedit modò, sed à primo primogenij institutore, à quo omnes successores ita vocati censentur, vt quilibet dominium rerum habeat in eius vita ad mortem vsque: atque eo mortuo alius succedat ex prima institutione: non in ius vltimi possessoris, aut in eius dominium, quod illius obitu extinctum fuit: sed in dominium proprium, & ius peculiare, quod successor ex voluntate primi institutoris habet. l. peto. §. Fratres. l. cùm pater. §. libertis. l. cùm ita. §. in fideicommissis. l. vnum ex familia. §. primo. ff. de legatis. 2. l. pronũciatio. §. Familia. ff. de verborum significat. optimus in capitul. vnico. vbi Bald. & Ifernica. de feud. Marchia. capitul. vnico. de gradib. success. capit. vnico. de natura success. feud. quod & nos adnotauimus in rubric. de testamen. 3. parte. numer. 26. ergo præscriptio procedens contra Titium, qui nunc obtinet ius primogenituræ, non nocebit eius successor, qui ab eo nullam causam habet. Sed & hæc ipsa ratio rursus comprobatur ex eo, quòd instituto maioratu, ac primogenio, cui libet successor datum videtur rerũ dominium ad tempus vitæ illius: ac tot censentur donationes, aut fideicõmissa, & legata, quot sunt ex illo iure successiones: quod apparet ex inductione. l. vltima. C. de legat. l. Donationis. §. species. ff. de donatio. adnotarunt Paulus Castren-

sis in l. si pecuniam. columna. 3. ff. de conditione ob caus. Rodericus Xuarez in l. quoniam in prioribus. super legem Regiam, quæst. 8. C. de inoffic. testamen. fit igitur, vt licet præscriptum sit ius, & dominium Titij, non censetur ex hac præscriptione sublatum. ius successoris.

Cæterum hæc in re illud erit summe obseruandum, quòd possessor rerum maioratus, qui & illum iure optimo vocationis obtinet, licet res illas alienare non possit, dominus tamen illarum rerum verè dicitur. non enim est de substantia dominij, quòd res à domino alienari possit. l. 2. C. de bonis mater. l. vlti. §. filijs. C. de bonis quæ liber. l. non ideo minus. ff. de rei vindicatio. l. vltim. C. commu. de legat. l. species ff. de auro. & argët. lega. l. vlti. ff. de vsucap. earũ rerum.

Deinde illud est memoria repetendum per præscriptionem dominiũ adquiri illius rei, quæ legitimo tempore, & bona fide possidetur: imò & dominium hoc esse verum, & directum hæc in relectione probauimus, vt opinamur, satis validis rationibus, & auctoritatibus. Quibus cõstat, possessorem rei quæ vinculo primogenij continetur, per legitimam præscriptionem dominiũ illius, etiã directum acquirere: nec potest hoc dominium aliud esse, quàm illud, quod erat penes primogenij possessorem, aut illum, qui ad id fideicõmissum vocatus fuit, & ius habebat rem istam rei vendi-

vindicandi. Dices forsan, hoc dominium apud præscribentem, & ab eo adquisitum esse temporale: cum & apud illum contra quem præscribitur temporale fuerit. Verum hac in ratione illud respondebo: nempe possessorem maioratus, & primogenij dominium rerum ad maioratum pertinentium ad vitam tantum obtinere, & sic temporale: quia eo modo vocatus est ad illud dominium à primo institutore: at ille qui præscripsit re legitime, à lege vocatur ad illius rei dñiū simpliciter, ac perpetuò, sic quidem, vt. absque eius consensu, vel legis auctoritate dominium illud ab eo auferri nequeat: quæ admodum præscriptionis natura dicitur: nec video, quo pacto possit hoc negari. Quod si vrgeas, dominium hoc in casu adquisitum præscriptione, fuisse illud, quod obtinebat eo tempore vocatus ad primogenium: ergo erit temporale: sicut illud: concedam primum: et negabo vltimum propter rationem differentie, qua modò vsus sum ex auctoritate legis, & vocatione testatoris. idem enim dominium est vtriusque quo ad substantiam, qualitate tamen distinguitur, quæ mutatur ex modo adquirendi. Poterit enim quis dominium eiusdem rei dare Titio ad eius vitam, & post eam Sempronio in perpetuum. idem si quidem est dominium, & tamen qualitate distinguitur ex modo adquirendi. Vnde cessant quæ in hac

quarta ratione adducebamus. nam vocatus ad rem post alium, licet non succedat iure vltimi possessoris, nec ex eius voluntate, aut institutione, succedit tamen in dominium illud, quod ille habebat, licet temporale. Et ideo, si illud fuerit legis auctoritate extinctum, non est ius aliquod ad quod admittatur, aut in quod succedat. Et rursus licet succedat ex noua donatione, aut legato, aut fideicommissio, succedere poterit in his rebus, quæ non fuerint iuris auctoritate ab illo vinculo fideicommissi, aut maioratus euctæ. At in illis, quæ euctæ sunt, & ideo alienæ censentur, non est, cur succedere possit vt cunque vocatus fuerit, etenim legis auctoritate, et verè iustissimè dominio rerum præscriptarum priuatur, successor in primogenium non ex consensu, nec ex alienatione vltimi possessoris, qui dubio procul nec alienare poterat, nec successorii præiudicare.

His accedit, quod præscribens alicuius rei dominium per possessionem, illud præscribit, & acquirit aduersus quæcunque eius rei dominium: non in specie aduersus Titium aut Sempronium. Quod satis constat ex his, quæ de præscriptione superius diximus. Nam etsi ego possideam rem aliquam bona fide, & tempore legitimo, aduersus quæcunque eius dñiū in genere præscribo: ergo & illius dominium simpliciter adquireo penes quæcunque fuerit: atque ideo à me rursus auocari non poterit.

Sed

Sed & præter ista illud verum est, præscriptionem ex legis auctoritate vires adsumere à possessione legitime temporis, titulo, & bona fide possidentis: nec ignorantiam, aut negligentiam, aliudve lex considerat, nec requirit, apud illum contra quem præscribitur. ergo licet ille dominium habuerit ad vitam tantum, nihilominus præscribens dominium perpetuum acquirit. nihil etenim requiritur ex parte illius, qui dominium habet, vt illud verè amittat. per præscriptionem: omnia etenim, quæ ad præscriptionem requisiti sunt, ea obseruari debent in præscribente: præterquam quod longius tempus exigitur ad perfectam præscriptionem propter Dominium, contra quem præscribitur priuilegium: vel quia ecclesia, vel minor sit. & in hisce casibus perfectio præscriptionis impeditur etiam penes possessorem. At nos argumentamur ex præscriptione perfecta per possessorem, & contendimus ex qualitate domini aduersus quem perfecta fuit, minimè ius legis ordinarium mutare. Alioqui si quis donaret Titio domum ad decem annos, & illis decursis eandem Sempronio ad alios decem, ac simili iure in alios eam transferreret: & ego legitimo tempore, ac iuxta iuris legitimas conditiones vsucaperem illius domus dominium: sequeretur, me nihil adquisisse: cum statim ab eo successore, cuius tempore præscriptio non est ab initio ad finem vsque deducta,

possit à me res vindicari, licet quinquaginta annis possederim. Quod satis absurdum esse videtur. Et tamen verè sequitur ex communi doctorum sententia, quia nusquam præscriptio nocuit præsentis successorii. Præterea aduersus communem illud admonendum esse censeo, quod præscriptio in rebus ad episcopum pertinentibus successoribus præiudicat, etiam si successor non habeat, vt verè non habet, ius ab vltimo possessore, modò ea legitima sit, & perfecta. quod iuris est apertissimi. Quod si dixeris in hoc casu aduersus ecclesiam semper continuari præscriptionem: dicam & ipse in questione, quam tractamus, etiam procedere præscriptionem aduersus primogenium, aut maioratum. Sed & præter hanc responsionem illud negari non potest, præscriptionem istam procedere in hoc exemplo, quod de episcopo scripsimus, etiam aduersus successores, & eis præiudicare: quauis successor nullum ius habeat ab vltimo possessore. Imò in hac præscriptione iura potius considerant ipsum episcopum possessorem, quam dignitatem ipsam. Si quidem ex iuris regula vacante ecclesia præscriptio interim cessat. capit. i. de præscriptio.

Non me latet à quibusdam pro opinione communi rationem quædam adduci ex Taurina constitutione. 45. quæ tamen mihi non videtur adeò fortis, atque vrgens, vt refelli

Tertiæ partis Relectionis.

refelli nequeat: seio enim refelli posse si propriâ naturam, & leges illius possessionis, de quâ illic agitur, quâ ipsam diligenter, ac subtiliter obseruauerit: quas hoc in loco longius explicare multis impeditus minimè possum. Cum & quæ aduersus communem tradidi non eo animo scripserim, ut temere velim à passim recepta sententia omnino discedere: sed ut lectori, & mihi disputationis rationes penitiùs, ac maturiùs considerantibus facilius examen pateat, quo vires communis opinionis expèdi possint, cuius authoritatem in consilijs, ac iudicijs multi faciendam

esse censeo, nisi euidèntibus rationibus euertere possit.

HAEC de vsucapionibus, & præscriptionib? ad intellectû huius regulæ attigimus, non ignari, quàm latè pateat vsucapionum campus: sed quò satisfacere his, qui à nobis enixè postularunt, ut quæ Salmanticæ hac de re olim publicè magistra voce tradidimus, in publicum emitteremus. Lector cãdidus eo animo accipiat ista, quo à nobis fuere elaborata, ita quidem, ut censuram æquam, ac beneuolam in his euoluendis exhibeat.

Trium Relectionis de præscriptionibus partium.

D. Couaruuias.

F I N I S.

E X C V D E B A T V R S A L-
manticæ, in Officina literaria Andreæ à Portonarijs. S. C. M. atque Regij Typographi. Anno domini millesimo quingentesimo sexagesimo octauo,
sexta die mensis
Augusti.